

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

**EVLİ BİREYLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDETE MARUZ KALMA
VE İLİŞKİSEL PROFESYONEL YARDIM ARAMA
TUTUMLARININ İNCELENMESİ:
BİR KARMA DESEN ÇALIŞMASI**

Doktora Tezi

MEHMET UZUN

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İzmir
Eylül, 2023

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

EVLİ BİREYLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDETE MARUZ KALMA
VE İLİŞKİSEL PROFESYONEL YARDIM ARAMA
TUTUMLARININ İNCELENMESİ:
BİR KARMA DESEN ÇALIŞMASI

Doktora Tezi

MEHMET UZUN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI

Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı

İzmir
Eylül, 2023

EGE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Doktora Tezi olarak sunduğum “*Evli Bireylerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ve İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumlarının İncelenmesi: Bir Karma Desen Çalışması*” başlıklı bu tezin kendi çalışmam olduğunu, sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı, bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

İmza
Mehmet UZUN

EGE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Tez Savunma Sınavı Jüri Tutanağı

006 – Enstitü Yönetim Kurulu'nun 05/05/2023 tarihli – 16/17 sayılı kararı.

Öğrencinin	
Adı Soyadı	MEHMET UZUN
Numarası	92180000063
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Programı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Derecesi	☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora

Tezin	
Türkçe Başlığı	Evli Bireylerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ve İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumlarının İncelenmesi: Bir Karma Desen Çalışması
İngilizce Başlığı	Investigating Married Individuals' Exposure to Psychological Violence and Relational Professional Help Seeking Attitudes: A Mixed Method Study
Başlığında Değişiklik Varsa*	
Yeni Türkçe Başlığı	
Yeni İngilizce Başlığı	
Tez Danışmanı	Prof. Dr. D. Yelda KAĞNICI

Tez Savunma Sınavının	
Tarihi	28.08.2023
Saati	10:30
Yapılış Biçimi	☒ Yüz Yüze ☐ Çevrimiçi (Enstitü Yönetim Kurulu'nun 27/07/2023 tarih ve 26/05 sayılı kararı)

Ön Karar	
Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca; Jüri üyeleri tarafından hazırlanan ve ekte sunulan kişisel raporlar, intihal yazılım programında belirlenen “Benzerlik Kapsamlı Raporu” incelenmiş, ayrıntılı şekilde tartışılmış ve adayın tez savunma sınavına alınıp alınmayacağı ile ilgili olarak oybirliği / oyçokluğu ile aşağıdaki karar alınmıştır. ☒ Savunma sınavına girmesi uygundur. ☐ Savunma sınavına girmesi <u>uygun değildir</u>. ☐ İntihal vardır. Yukarıdaki kararınız “İntihal vardır” şeklinde ise, Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin Madde 8'in 4. bendinde belirtilen; “Rapordaki verilerde gerçek bir intihalin tespiti halinde gerekçesi ile birlikte karar verilmek üzere tez enstitü yönetim kuruluna gönderilir” maddesi gereği “Son Kararınız” olarak değerlendirileceğinden aşağıdaki “Son Karar” alanında bir işaretlemede bulunmayınız. Değerli jüri üyemiz, kararınızın gerekçelerini yazmanızı rica ederiz.	
Son Karar	
Yukarıda verilen ön kararın “tezin savunulabileceği” yönünde olması itibarıyla aday tez savunma sınavına alınmış ve sonuçta tezle ilgili olarak oybirliği / oyçokluğu ile aşağıdaki nihai karar alınmıştır: ☒ Başarılıdır (Kabul) ☐ Başarısızdır (Ret) ☐ Düzeltilmelidir (Tezli yüksek lisans için en çok 3 ay, Doktora için en çok 6 düzeltme verilebilir.)	

Değerli jüri üyelerimiz kararınız özellikle “Başarısızdır (Ret)” ya da “Düzeltilmelidir” şeklinde ise, bu kutucuğa kararınızın alınma biçiminin ayrıntısı ile gerekçelerini yazmanızı rica ederiz. []

Jüri Başkanı** Üniversite Anabilim / Bilim Dalı	Prof. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İmza
Jüri Üyesi Üniversite Anabilim / Bilim Dalı	Prof. Dr. Diğdem Müge SİYEZ Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İmza
Jüri Üyesi Üniversite Anabilim / Bilim Dalı	Doç. Dr. Serkan DENİZLİ Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İmza
Jüri Üyesi Üniversite Anabilim / Bilim Dalı	Doç. Dr. Mine ALADAĞ Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İmza
Jüri Üyesi Üniversite Anabilim / Bilim Dalı	Doç. Dr. Yağmur SOYLU Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İmza

TEŞEKKÜR

Hiç bilmediğiniz bir yola çıkarken; o yolculuğun belirsizliği, yolda nelerle karşılaşacağınız sizi korkutabilir. Fakat öyle bir rehberiniz, öyle bir yol arkadaşınız varsa bütün kaygılar yerini yolun tadını çıkarmaya bırakır. O yolu bildiğini net bir şekilde hissettirerek size güven verir, koştüğünüz zaman sakinleştirir, yorulduğunuz zaman dinlendirir, yavaşladığınız zaman yüreklendirir. Hatta bir aşamadan sonra varılacak yerin, yolun zorluğunun hiçbir önemi kalmaz, öylece yolda geçirilen zaman ve yolun kendisi kalır. Bu süreçte de bana tam manasıyla rehberlik eden Sayın Hocam Prof. Dr. Yelda KAĞNICI ile birlikte yürüdüğüm için kendimi çok şanslı hissediyorum. Sizden gerek akademik gerek mesleki gerekse hayati anlamda o kadar çok şey öğrendim ki daima aklımda olacaksınız.

Tez sürecimin başından bu yana geri bildirimleri ile bu çalışmayı zenginleştiren; Prof. Dr. Diğdem Müge SİYEZ ve Doç. Dr. Serkan DENİZLİ hocalarımın değerli katkıları olmasaydı bu araştırma bu şekilde olmazdı, deneyimlerinizden aldığım ışıkla yolum aydınlandı çok teşekkür ediyorum.

Gerek tez jürisinde gerekse ders aşamasında yanımda olan, beni yeni alanlarla tanıştıran, öğretirken heyecanlandıran, bir meslektaş olarak kendimi iyi hissetmemi saylayan Doç. Dr. Mine ALADAĞ hocam destekleyici yaklaşımınız ve anlayışınız için çok minnettarım. Ayrıca tez jürimde yer alan Doç. Dr. Yağmur SOYLU hocam pozitif tutumunuz için çok teşekkür ediyorum.

Kendisinin son öğrencilerinden birisi olarak ders alma şansına sahip olduğum Sayın Prof. Dr. Süleyman DOĞAN hocamın mesleki ve akademik kimliğim üzerindeki etkileri kesinlikle yadsınamaz. Hocam, engin deneyiminiz ve geniş bilgi birikiminizden yararlanma fırsatı sunduğunuz için sizlere teşekkürü bir borç biliyorum.

Bu tez sadece bu formdan, yalnızca 5 seneden ibaret değil elbette. Arkasında; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitelerinde geçirdiğim yıllar, aldığım dersler, girdiğim sınavlar ve çok değerli hocalarımın paha biçilmez katkıları var. İyi ki sizlerle karşılaşmışım.

Beni akademik yazın ile tanıştıran, içten yaklaşımı ile yönlendiren Doç. Dr. Raşit AVCI hocam, sizinle çalıştığım süreçte çok şey öğrendim ve her zaman öğrenmeye devam edeceğim, iyi ki karşılaşmışız.

Şehit Astsubay Ümit Başaran ailesinin değerli üyeleri; öğretmen arkadaşlarım, öğrencilerim ve velilerim iyi ki varsınız. Ders döneminde ki sınıf arkadaşlarım; Merve TÜRK ve Gözde GÜMÜŞÇAĞLAYAN sizlerle çok sınava çalıştık, çok proje hazırladık samimiyetiniz, dostluğunuz için çok teşekkür ediyorum. Çok değerli arkadaşım Dr. Nergis CANBULAT'a daha bu süreç hiç başlamamışken verdiği motivasyon, destek ve yönlendirmeler için minnettarım, çok sağ olun hocam.

Bu çalışmada çiftlerle insan yaşamının en mahrem konuları olan; dini tutumlar, evlilik yaşantıları gibi konularda derinlemesine paylaşımlarda bulunuldu. İçten ve samimi paylaşımları için veri toplama sürecinde emeği geçen, katkıda bulunan isimlerini sayamayacağım bütün katılımcılara saygılarımı sunuyorum.

Tezin kapağında sadece benim adım yazsa da çalışma sürecimde çok kıymetli kişilerin destekleri sayesinde yol almam kolaylaştı. Özellikle akademik yaşantım boyunca hep yanımda olan Eşim Ayşe UZUN'un verdiği motivasyon, yardım ve destek sayesinde bu aşamaya gelindi. Hem iş yerinde çalışmak hem akademik alanda var olmak hem de bir baba, bir eş olmak birçok sorumluluğu birlikte yürütmek anlamına geliyor. Bu süreçte eşimin, bazı sorumlulukları bana alan açmak adına üstlenmesi gibi çok çok değerli katkıları için ne söylesem az kalır. Eşim ve kızım biliyorum bu masada, şu küçük ekran başında sizlerle olmaktan daha fazla vakit geçirdim. Umarım bundan sonra birlikte daha çok vakit geçiririz. Anlayışınız ve desteğiniz için neler söyleyeceğimi tarif dahi edemiyorum. Çok sağ olun...

Son olarak bu tezi;

Bilimi; bir getiri bir meslek bir çıkar meselesi olarak görmeyip, yaşam biçimi haline getiren, merakı peşinde koşan, meraklılara...

Bıraktım bırakıyorum bırakacağım derken kendisine yaptığı tahta atlara atlayıp, diz boyu dikenli dağlara çıplak ayakla koşanlara...

Eee bitirince sonra ne olacak, ne gereği var ki diyenlere rağmen, bütün ters rüzgarlara karşın kürekleri asla bırakmayanlara...

İzleyemediğim filmlere, okuyamadığım kitaplara, gidemediğim şehirlere...

ve **Sophie Bilge UZUN**'a

ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	11
1.3. Problem Cümlesi.....	11
1.4. Alt Problemler	11
1.5. Sayıtlılar	11
1.6. Sınırlılıklar	12
1.7. Araştırmanın Önemi	12
BÖLÜM II	19
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	19
2.1. Yardım Arama	19
2.1.1. İlişkisel Yardım Arama.....	20
2.1.2. Yardım Kaynakları	21
2.1.3. Yardım Alma Süreci ve Etkileyen Unsurlar	23
2.1.3.1. Yardım Alma Tutumu.....	24
2.1.3.2. Kendini Açma- Mahremiyet.....	25
2.1.3.3. Damgalama	26
2.1.3.4. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rolü.....	27
2.1.3.5. Sosyoekonomik Düzey	28
2.1.3.6. Sosyal Destek	29
2.2. Şiddet	29
2.2.1. Aile İçi Çift Şiddeti	30

2.2.2. Şiddet Türleri	31
2.2.2.1. Fiziksel Şiddet.....	31
2.2.2.2. Ekonomik Şiddet.....	31
2.2.2.3. Cinsel Şiddet	33
2.2.2.4. Psikolojik Şiddet	34
2.2.3. Risk Faktörleri.....	38
2.2.4. Erkeğe Yönelik Şiddet	40
2.2.5. Tepkiler.....	43
2.2.6. Etkileri.....	45
2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	47
2.3.1. Şema Alan ve Boyutları	49
2.3.1.1. Ayrılma/Reddedilme –Kopukluk/Reddedilme Şema Alanı.....	49
2.3.1.2. Zedelenmiş Özerklik Performans Başarısızlık.....	51
2.3.1.3. Zedelenmiş Sınırlar	52
2.3.1.4. Başkaları Yönelimlilik	52
2.3.1.5. Aşırı Uyarılma Ketlenme/ Tetikte Olma Bastırılmışlık.....	53
2.3.2. Şema Baş Etme Mekanizmaları	54
2.3.2.1. Şema Teslim	55
2.3.2.2. Şema Kaçınma	55
2.3.2.3. Şema Aşırı Telafi.....	56
2.3.3. Yakın İlişki ve Şemalar	57
2.3.4. Şema ve Şiddet.....	58
2.4. Dinsel Eğilim	59
2.4.1. Din ve Evlilik	60
2.4.2. Din ve Başetme	62
2. 5. İlgili Araştırmalar	64
2.5.1. Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar	64

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar.....	67
BÖLÜM III.....	75
YÖNTEM.....	75
3.1. Araştırma Modeli	75
3.2. Çalışma Grubu	78
3.2.1. Nicel Verilerin Toplandığı Örneklem	78
3.2.2. Nitel Verilerin Elde Edildiği Çalışma Grubu	80
3.3. Veri Toplama Araçları	81
3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları.....	82
3.3.1.1. İlişkisel Yardım Arama Ölçeği	82
3.3.1.2. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği	82
3.3.1.3. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği.....	83
3.3.1.4. Dinsel Eğilim Ölçeği.....	83
3.3.1.5. Kişisel Bilgi Formu	84
3.3.2. Nitel Veri Toplama Aracı.....	84
3.3.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	84
3.4. Verilerin Toplanması	85
3.4.1. Nicel Verilerin Toplanması.....	85
3.4.2. Nitel Verilerin Toplanması	86
3.5. Verilerin Analizi	87
3.5.1. Nicel Verilerin Analizi.....	87
3.5.2. Nitel Verilerin Analizi	90
3.6. Araştırmacının Rolü	92
BÖLÜM IV	93
BULGULAR.....	93
4.1. Betimsel Veriler.....	93
4.1.1. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği (ÇBDİÖ) DFA Sonuçları	98
4.1.2. İlişkisel Yardım Arama Ölçeği (İYAÖ) Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	99

4.1.3. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	100
4.1.4. Dinsel Eğilim Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	101
4.1.5. Ölçüm Modelinin Test Edilmesi	102
4.2.Yapısal Model Testi.....	103
4.3. Nitel Verilere Ait Bulgular	111
4.3.1. Psikolojik Şiddet	112
4.3.1.1. Psikolojik Şiddet Algısı.....	113
4.3.1.2. Psikolojik Şiddet Deneyimi:	115
4.3.1.3. Psikolojik Şiddetin Nedenleri	120
4.3.1.4. Psikolojik Şiddetin Etkileri	123
4.3.1.5. Psikolojik Şiddete Yönelik Tepkiler.....	132
4.3.2. Şema Başa Çıkma Biçimleri	135
4.3.2.1. Telafi Başa Çıkma Tarzı	135
4.3.2.2. Kaçınma	137
4.3.2.3. Teslim	138
4.3.3. Dinsel Eğilim	139
4.3.3.1. Dinsel Eğilim	140
4.3.3.2. Dini Başa Çıkma	142
4.3.3.3. Din ve Yardım	143
4.4.4. Yardım Alma Tutumları.....	143
4.4.4.1. Sosyal Destek	143
4.4.4.2. Profesyonel Yardım	149
BÖLÜM V	156
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	156
5.1. Tartışma.....	156
5.1.1. Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ile İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkilerin Tartışılması ve Yorumu	156

5.1.2. Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ile İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkide Şema Başa Çıkma Biçimleri ve Dinsel Eğilimin Aracı Rolünün Tartışılması ve Yorumu.....	181
5.2. Sonuç.....	192
5.3. Öneriler	194
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	194
5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	195
KAYNAKÇA.....	197
EKLER.....	257
Ek 1. Etik Kurul Onayı.....	257
Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	258
Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Örnek Sorular	259

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Nicel Verilerin Toplandığı Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri .	79
Tablo 2. Görüşme Yapılan Katılımcıların Demografik Özellikleri	81
Tablo 3. Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Değerlerine Ait Kriterler	89
Tablo 4. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler	93
Tablo 5. Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri	95
Tablo 6. Katılımcıların Profesyonel Psikolojik Yardım Alma Durumları	96
Tablo 7. Profesyonel Psikolojik Yardım Sürecine İlişkin Veriler	97
Tablo 8. Psikolojik Şiddet ve İlişkisel Yardım Arama Model Analizi Sonuçları	104
Tablo 9. Kaçınma Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model Değerleri	105
Tablo 10. Aşırı Telafi Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model	106
Tablo 11. Teslim Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model Değerleri	107
Tablo 12. İçer Dönük Dindarlık Aracı Rolüne Ait Yapısal Model Değerleri	109
Tablo 13. Dışer Dönük Dindarlık Aracı Rolüne Ait Yapısal Model Değerleri	110

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Yakınsayan Paralel Desen Tasarım Modeli	76
Şekil 2. Araştırma Kapsamında tasarlanan modelin uygulanış biçimi.....	77
Şekil 3. ÇBDİÖ Doğrulamalı Faktör Analizi	99
Şekil 4. İYAÖ Doğrulamalı Faktör Analizi	100
Şekil 5. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği DFA Yol Analizi	101
Şekil 6. Dinsel Eğilim Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi	102
Şekil 7. Ölçüm Modeli Yol Analizi	103
Şekil 8. Psikolojik Şiddet ve İlişkisel Yardım Arama Model Analizi	103
Şekil 9. Kaçınma Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi.....	104
Şekil 10. Aşırı Telifi Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi	106
Şekil 11. Teslim Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi	107
Şekil 12. İç Dönük Dindarlık Yapısal Model Yol Analizi	108
Şekil 13. Dış Dönük Dindarlık Yapısal Model Yol Analizi.....	110
Şekil 14. Psikolojik Şiddet Yönelik Temel Kategoriler	112
Şekil 15. Psikolojik Şiddet Algısı Tema Alanları	113
Şekil 16. Psikolojik Şiddet Deneyimine Ait Temalar.....	116
Şekil 17. Psikolojik Şiddetin Nedenlerine Ait Temalar.....	120
Şekil 18. Psikolojik Şiddetin Etkilerine Ait Temalar	123
Şekil 19. Psikolojik Şiddete Yönelik Tepkilere Ait Temalar.....	132
Şekil 20. Şema Başa Çıkma Biçimlerine Ait Temalar	135
Şekil 21. Dinsel Eğilim Tema Alanları.....	140
Şekil 22. Sosyal Destek Kaynaklarına Ait Temalar	144
Şekil 23. Önerilere Ait Temalar.....	148
Şekil 24. Katılımcıların Profesyonel Destek Sistemlerine Ait Temalar	149

ÖZET

Bu araştırmanın amacı evli bireylerin ilişki sürecinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet yaşantıları ile ilişkisel profesyonel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimlerin aracı rolünün incelenmesidir. Çalışma karma araştırma modellerinden yakınsayan paralel desen türünde tasarlanmış ve model doğrultusunda nicel-nitel veriler eş zamanlı toplanmıştır. Nicel bölüm kapsamında toplam 601 katılımcıya ulaşılarak “Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği”, “İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumları Ölçeği”, “Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği” ve “Dinsel Eğilim Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen verilerin Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmesi sonucunda ilişkide maruz kalınan psikolojik şiddet ile profesyonel yardım arama tutumu arasında negatif bir etkinin olduğu bu ilişkide şema başa çıkma biçimlerinden kaçınma ve aşırı telafi boyutlarının tam aracı bir rol üstlendiği buna karşın şema başa çıkma biçimlerinden teslim ile dinsel eğilimin içe dönük ve dışa dönük dindarlık boyutlarının aracı bir rolünün olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın nitel bölümü fenomenolojik desen şeklinde tasarlanmış ve evliliği devam eden 22 katılımcı ile görüşülmüştür. Görüşme sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda; katılımcıların psikolojik şiddet algıları, şiddet deneyimleri, şiddet karşısında verdikleri tepkiler, şiddetin nedenlerine dair açıklamalar, sosyal destek ve profesyonel yardım süreçleri, şema başa çıkma biçimleri ile dinsel eğilim durumlarına yönelik tema ve kodlara ulaşılmıştır.

Yapısal model sonucunda elde edilen nicel bulgular ile içerik analizi sonucu ulaşılan nitel veriler eşleştirildiğinde psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasındaki negatif etki yardım almanın önündeki engeller olan; mahremiyet, damgalanma, eşin yardım direnci, yarar şüphesi, ekonomik nedenler, yardıma yönelik olumsuz kalıplar, kendinin çözmesi gerektiğine dair inanç ile açıklanmaktadır. Bunun yanında şema başa çıkma biçimlerinden kaçınma ve aşırı telafinin tam aracı rolü, kaçınma açısından; bastırma, geri çekilme, yok sayma, zihinsel ve fiziksel uzaklaşma, temastan kaçınma, psikosomatizasyon ve duygusal kontrol ile açıklanırken, aşırı telafi açısından ise; ödüllendirme, manipülatif agresyon, kendini ispatlama ve ideal ilişki senaryosu temaları ile açıklanmıştır. Şema başa çıkma

biçimlerinin teslim boyutu açısından incelendiğinde ise aracı bir role rastlanmamıştır. Bu durum görüşmeler sonucunda ulaşılan; eşe itaat, kabullenme, tepkisiz kalma, bağımlı olma, fedakarlık ve çözüm çaresizliği temaları ile ilişkilendirilmiştir. Bir diğer aracı değişken olan dinsel eğilimin alt boyutları içe dönük ve dışa dönük dindarlığın oluşturulan model kapsamında yapılan analizler sonucunda aracı bir rol üstlenmediği tespit edilmiştir. Nitel bulgularda, katılımcıların yardım alma konusunda din ve profesyonel desteği farklı alanlar olarak değerlendirdikleri ve iki durumun birbirinden bağımsız dinamiklerle işlediğini düşündükleri görülmüştür. Araştırma sürecinde incelenen değişkenlere yönelik nitel ve nicel verilerin örtüştüğü görülmüş, elde edilen sonuçların birbirini destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Son olarak bulgular ilgili literatür doğrultusunda tartışılarak yorumlanmış ve ilerleyen dönemde yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dinsel eğilim, İlişkisel profesyonel yardım, Psikolojik şiddet, Şema başa çıkma biçimleri.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the mediating role of schema coping styles and religious tendencies in the relationship between married individuals' experiences of psychological violence during the relationship process and their attitudes towards seeking relational professional help. The study was designed as a convergent parallel design, one of the mixed research models, and quantitative-qualitative data were collected simultaneously in line with the model. Within the scope of the quantitative part, a total of 601 participants were reached and the "Multidimensional Emotional Abuse Scale", "Relational Professional Help Seeking Attitudes Scale", "Schema Coping Styles Scale" and "Religious Orientation Scale " were applied. As a result of analyzing the obtained data with the Structural Equality Model, a negative effect was detected between the psychological violence exposed in the relationship and the attitude of seeking professional help. In this relationship, it has been determined that the avoidance and overcompensation dimensions of schema coping styles played a full mediating role, whereas the surrender of schema coping styles and the introverted and extroverted religiosity dimensions of religious orientation did not have a mediating role.

The qualitative part of the study was designed as a phenomenological design and 22 participants who were still married were interviewed. During the interview process, data were collected through a semi-structured interview form and analyzed by content analysis. As a result of the study; themes and codes were reached regarding the participants' perceptions and experiences of violence, reactions to violence, explanations about the causes of violence, social support and professional help processes, schema coping styles and religious tendencies.

When the quantitative findings obtained as a result of the structural model are matched with the qualitative data obtained as a result of the content analysis, the negative effect between exposure to psychological violence and seeking relational help is explained by the barriers to getting help; privacy, stigmatization, resistance of the partner to help, doubt of benefit, economic reasons, negative patterns towards help, and the belief that one should solve the problem oneself. In addition, the full mediating role of avoidance and overcompensation, which are schema coping styles, is explained by suppression, withdrawal, ignoring, mental and physical distancing, avoidance of

contact, psychosomatization and emotional control in terms of avoidance, while in terms of overcompensation, it is explained by rewarding, manipulative aggression, self-proving and ideal relationship scenario themes. When the schema coping styles were examined in terms of the delivery dimension, no mediating role was found. This situation was associated with the interview results, acceptance, unresponsiveness, dependence, altruism and solution helplessness. Another mediating variable, introverted and extroverted religiosity, which are sub-dimensions of religious orientation, were found not to play a mediating role as a result of the analyzes conducted within the scope of the model. In the qualitative findings, it was seen that the participants evaluated religion and professional support differently in terms of getting help and thought that the two situations functioned with independent dynamics. It was concluded that the qualitative and quantitative data on the variables examined in the research process overlapped and supported each other, the findings were discussed and interpreted in line with the relevant literature, and suggestions were made for future studies.

Key Words: Psychological violence, Relational professional help seeking attitudes, Religious orientation, Schema coping styles.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın çalışılmasına ihtiyaç duyulan problem durumu ve gözlenen problem doğrultusunda tasarlanan çalışmanın amacı, önemi, sürece dair sayıltılar ve karşılaşılan sınırlılıklar sunulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Evlilik ilişkisi, derinlemesine etkileşim örüntülerine sahip çok boyutlu bir yapıdır. Çiftlerin; yetiştirilme tarzı, çocukluk dönemi yaşantıları, bilişsel-duygusal yapıları, iletişim tarzları ve sosyo ekonomik düzeyleri gibi kişisel özellikleri ile birlikte içinde bulunulan kültürel yapı ve toplumsal normlar tarafından şekillenen dinamik bir süreçtir. Çok farklı unsurlardan etkilenen ilişki sürecinde bir takım sorunların yaşanması da kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle; ev sorumluluğunun üstlenilmesi, çocuk yetiştirme tarzları, ailelerin evliliğe müdahalesi, kişilik farklılıkları, kültür çatışması, duygusal-ilişkisel sorunlar ve şiddet gibi sorun alanları evlilik ilişkisinde yardıma ihtiyaç duyulan başlıca sorun alanları olarak sıralanmaktadır. Bu aşamada çiftler, karşılaştıkları sorunların bazen kendi aralarında çözebilirken bazen de farklı kaynakların yardımına gereksinim duymaktadırlar (Kalkan ve Odacı, 2005). Bireysel sorun alanları karşısında yardım almaktan farklı bir yapıya sahip olan ilişkisel sorunlar karşısında çiftlerin birlikte uzman desteği alması için karşılıklı olarak ortak hareket etmeleri beklenmektedir (Aydoğan ve Özbay, 2015). Bu noktada eşler yardım kaynağı olarak profesyonel anlamda ruh sağlığı alanında uygun mesleki eğitimi almış, mesleki role sahip alan uzmanlarına danışabileceği gibi aile, arkadaş, sosyal çevre gibi profesyonel olmayan kişilerin de desteğine başvurabilmektedir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005).

Çiftlerin yardım kaynağı tercihleri incelendiğinde; sorunun türüne ve yardım kaynaklarına göre değişmekle birlikte öncelikle profesyonel olmayan alanlara yöneldikleri, bu sistemlerin etkisiz kalması veya sorunun daha ciddi boyutlara ulaşması durumunda en son çare olarak profesyonel ruh sağlığı yardımı alma girişimlerinde bulunduğu görülmektedir (Vally, Cody, Albloshi ve Alsheraifi, 2018). Türkiye genelinde evli çiftlerin yardım kaynaklarına yönelik Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından yapılan taramalar sonucunda çiftler oran sırasına göre; aile büyüklerinden, akrabalarından, kardeşlerinden, çocuklarından destek almaktadır.

Aile üyelerinin ardından ise uzman kişi ve kurumları tercih etmekte, bu durumu arkadaş, komşu ve din adamları takip etmekte fakat bunun yanında hiç kimseden yardım almadıklarını belirtenlerin oranı %62 olarak tespit edilmiştir (KSGM, 2014). Özellikle aile içi sorunlar karşısında kadınlarla yürütülen çalışmalarda kadınların yardım almak istemedikleri, sorunları gizli tutma ve yardım almama eğiliminde olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2016). Benzer şekilde boşanma aşamasında olup adli birimlere başvuran çiftlerin boşanma sürecinde veya öncesinde yardım almaya karşı çekimser davrandıkları, yardım almaya dair ihtiyaçlarının farkında olmadıkları, yardım gereksinimi duymadıkları yüksek oranlarda gözlenmektedir (Ercan, 2017). Evli bireylerin aile içi sorunların çözümüne yönelik stratejileri ise yüksekten düşük yüzdelere doğru sıralandığında; sorunlar karşısında ailelerle konuşarak farklı çözüm yolları arama, birtakım kararlar alıp uygulamama, sorunu çözümsüz bırakma, çözümü zamana bırakma, eşe karşı boyun eğme ve uzmana başvurma şeklinde sıralanmaktadır (Yılmaz, 2016).

Çiftlerin ilişki sürecinde yaşadıkları sorunlar karşısında öncelikle ve yoğunlukla profesyonel olmayan kaynaklara yönelmesi profesyonel yardım alma önündeki engelleri gündeme getirmektedir. Bu noktada yardım almanın önündeki engeller; kişisel özellikler, toplumsal-kültürel unsurlar ve sürece dair beklenen yarar-maliyet gibi faktörler şeklinde sınıflandırılabilir (Braun, Schmidt, Gavey ve Fenaughty, 2009). Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda; toplumsal cinsiyet rolleri (Erkan, Özbay, Cihangir Çankaya ve Terzi, 2012), damgalanma, kendini açma (Gürsoy ve Gizir, 2018), duyguları ifade etme ve kendini saklama eğilimi (Serim ve Cihangir-Çankaya, 2015), sosyo-ekonomik düzey (Do ve diğ., 2019), algılanan sosyal destek ile yardım almaya ilişkin tutum (Topkaya ve Büyükgöze Kavas, 2015), sosyal damgalanma, beklenen yarar ve risk (Topkaya ve Kağnıcı, 2012), psikolojik danışma hizmetine yönelik algılar, kültür ve kişilik özellikleri (Yelpaze ve Ceyhan, 2019) gibi değişkenlerin bireysel yardım alma girişimlerini etkilediği tespit edilmiştir. Bireysel engellere ek olarak ilişkide yaşanan sorunlar karşısında evli bireylerin profesyonel ruh sağlığı uzmanlarından destek alma sürecini ifade eden ilişki profesyonel yardım arama tutumlarında ise farklı boyutlarda değişkenler rol oynamakta ve daha fazla engellerle karşılaşmaktadır (Aydoğan ve Özbay, 2015). Özellikle eşlerin bireysel yardım almaya yönelik engellerinin yanına ek olarak; sorunları farklı açılardan

tanımlaması ve tedaviye ihtiyaç duyma konusunda fikir ayrılıkları yaşamaları (Doss, Simpson ve Christensen, 2004), farklı kültürel ve dini yaşantılara sahip olmaları, cinsiyet rolleri, mahremiyet algıları (Kim ve Hogge, 2015) çift halinde yardım almanın önünde bir takım bariyerler olarak görülmektedir.

Özellikle ilişkide yaşanan çatışmalar açısından farklı aşama ve engellerden sonra profesyonel yardım girişimleri arayışlarının başladığı, uzman yardımı arayışında olanların oldukça düşük bir orana denk geldiği, kadınların %44'ünün hiçbir yardım talebinde bulunmadığı, %37'sinin kendi ailesine, %24'ünün arkadaş veya komşusuna, %17'sinin ise erkeğin ailesine durumu bildirdiği, profesyonel destek arayışında olanlarının oranının yalnızca %1.4 olduğu görülmektedir (KSGM, 2014). Bu noktada kadınların özellikle şiddet karşısında aile yaşantısına yönelik yüklenen mahremiyet algısı ile hareket etmesi şiddetin ifadesini ve yardım almayı güçleştirmektedir (Ünal, 2005). Kadınlar şiddeti dayanılmaz noktalara gelinceye kadar olağanlaştırma eğilimine girmekte, şiddeti bir nedene bağlayıp meşru görme eğilimine girmekte ve yaşanan durumu genelleştirerek, gizlemeye çalışmaktadır (Tufan Kocak, Ünal'di Türkkan ve Harmancı Seren, 2014). Bunun yanında şiddet gören kadınların, eşleri ile birlikte yardım almak için eşlerini ikna etmeye çalıştığı ama erkeklerin bunu kabul etme ve birlikte hareket etme noktasında direnç gösterdiği saptanmıştır (Nadir, 2016). Eşler arası şiddetin olumsuz sonuçlarının önlenmesi için şiddetin bir mahremiyet sorunu olmaktan çıkarılması, toplumsal ve müdahale edilmesi gereken bir sorun olarak ele alınması öncelikle önerilmektedir (Çakır, Harcar, Sürgevil ve Budak, 2016).

İrk, yaş, sosyo ekonomik düzey gibi farklı değişkenlerden bağımsız olarak şiddet bütün toplum ve kültürlerde ciddi bir sorun olarak insanları etkilemektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014). Küresel bir sorun olarak, genel bir kavram olmanın ötesinde yaşanma biçimlerine göre şiddet; fiziksel, ekonomik, cinsel, siber veya psikolojik boyut gibi farklı alanlarda, geniş bir perspektifte görülmektedir (Polat, 2016). Bu türler arasında psikolojik şiddet; en sık uygulanan, eğitimden sağlığa, iş hayatından aile hayatına kadar geniş bir yelpazede gözlenen, kanıtlanması güç bir şiddet türü olarak göze çarpmaktadır (Dişsiz ve Hotun-Şahin, 2008; Sezer, 2018). Genel tanımıyla; sözel veya sözsüz biçimde kasıtlı olarak kişiyi rahatsız eden bireyin duygusal sağlığını olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış psikolojik şiddet olarak değerlendirilmektedir (Bailey, 2021; Mir ve Naz, 2017) Psikolojik şiddete yönelik

davranış türleri kişinin ve toplumun kültürel özelliklerine göre farklılık göstermesi nedeniyle çok boyutlu bir biçimde tanımlanmakta ve farklı uzmanlar tarafından kavramın farklı yönlerine vurgu yapılmaktadır (Kandemir, 2007).

Alanyazında yapılan tanımlar ve verilen davranış örnekleri incelendiğinde psikolojik şiddet; baskı altına alma, kısıtlama, alay etme, aşağılama, kişi üzerinde güç ve kontrol kullanımı gibi fiziksel olmayan davranış ve tutumlar (Karakurt ve Silver, 2013), kişinin değerlerini, özelliklerini ve görünümünü küçümsemek, rencide etmek, ihtiyaçlarını, duygularını yadsımak, diğer insanlarla rahatsız edici biçimde kıyaslamak ve tehdit etmek (Flinck, Paavilainen ve Astedt-Kurki, 2005), küfür etmek, bağırarak, hakaret etmek, kişinin ailesi veya sosyal çevresiyle görüşmesine müdahale etmek, kişiyi kısıtlamak, güç ve kontrol kullanarak baskı altında tutmak, duygusal olarak yıpratmak (Öz, 2018), düşüncelerine önem vermemek, telefon gibi kişisel eşyalarını veya hesaplarını kontrol etmek, duygusal olarak reddetmek, yetersizliklerini vurgulamak (Çay, 2008), kıyafetlerini kontrol etmek (Karıncı, 2010) şeklinde geniş bir yelpazede listelenmektedir.

Şiddetin psikolojik yönünün tanımlamasında bireyin algıları ve toplumun kültürel yapısı ve değer yargıları etkili olduğu için şiddetin net biçimde tanımlanması güçleşmektedir (Kocacık, 2001; Krug, Mercy, Dahlberg ve Zwi, 2002). Öyle ki psikolojik şiddet yoğunlukla ima etme şeklinde veya sözel ifadeler biçiminde sergilendiği için kurban açısından fark edilmesi güçleşmekle birlikte, görmezden gelinme ve tolere edilme durumu daha yüksek olmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013). Özellikle toplum tarafından bir amaca yönelik uygulandığı düşünülerek benimsenen şiddet meşru bir hal almakta ve sorun olarak değerlendirilmemektedir (Adak, 2013). Çünkü toplumsal değerlerce kabul gören, meşruluk kazanan saldırganca bir eylemin birey tarafından şiddet olarak algılanması ve tanımlanması zorlaşmaktadır (Ünal, 2005). Bu yönüyle psikolojik şiddet oldukça kapsamlı bir kavramdır ve adeta bir çatı gibi diğer şiddet türlerini de kapsamaktadır. Psikolojik şiddet diğer şiddet türlerinin içinde de yer alabilmektedir hatta diğer şiddet türleri belli bir süre sonra ortadan kalkarken psikolojik şiddet sürekliliğini korumaktadır (Arıcıoğlu, 2003).

Dünya genelinde farklı kıtalardan ve farklı kültürel özelliklere sahip on ülkelerden elde edilen veriler sonucunda kadınlar en zarar verici şiddet türü olarak psikolojik şiddeti ifade etmişlerdir (Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise ve Watts,

2006). Fiziksel şiddet mağduru kadınlar ile yürütülen bir çalışmada katılımcıların % 72'si psikolojik şiddetin kendilerini fiziksel şiddetten daha fazla yıpratıldığını, fiziksel şiddetin vermiş olduğu zararın zamanla kaybolmasına rağmen psikolojik şiddetin etkilerin uzun vadede devam ettiğini vurgulamışlardır (Straus, 2004). Psikolojik şiddetin etkilerinin fark edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle fiziksel şiddete göre uzun vadede daha olumsuz ve kalıcı etkiler bıraktığı vurgulanmaktadır (Kök Can, 2010). Öyle ki psikolojik şiddet, şiddetin görülmeyen yüzü ve daha büyük daha kalıcı etkiler bırakan bir türü olarak betimlenmiştir (Şenol ve Yıldız, 2013). Özellikle aile içerisinde ve yakın ilişkilerde psikolojik şiddetin fiziksel saldırılara dönüşme ihtimalinin olması maruz kalan kişileri daha fazla kaygılandırmaktadır (Aktaş, 2006). Psikolojik şiddet ile fiziksel şiddetin iç içe geçtiği, bir şiddet türünü uygulayanın diğerini de uygulama eğiliminde olduğu gözlenmektedir (Yıldırım ve Ergüt, 2016). Psikolojik şiddetin tek başına gerçekleşecek bir saldırı olabileceği gibi özellikle sıklığı şiddetinin artmasına bağlı olarak fiziksel şiddetin öncüsü ve önemli bir yordayıcısı olduğuna dair bulgular yoğunluktadır (Bensley, Van Eenwyk ve Wynkoop Simmons, 2003; Hines ve Douglas, 2010). Fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar sonucunda, iki şiddet türünün birbiri ile yakın ilişkili kavramlar olduğu psikolojik şiddetin sözel ifadelerden başlayarak fiziksel saldırıları yordadığı (Gücenmez, 2007; Page ve İnce, 2008), zamana bağlı olarak fiziksel şiddetin derecesinin düşmesine rağmen psikolojik şiddetin devam ettiği (Foa, Cascardi, Zoellner ve Feeny, 2000) tespit edilmiştir.

Psikolojik şiddet, sık karşılaşılan şiddet türü olmanın yanında diğer şiddet türleri ile olan ilişkisi bakımından kapsama alanı gün geçtikçe genişlemekte, kişileri ruhsal olarak etkilemenin yanında fiziksel olarak da yıpratmaktadır (Yalçın, 2014). Psikolojik şiddetin maruz kalan kişilere yönelik yansımaları incelendiğinde kişinin benlik saygısı ve özgüveni üzerinde ciddi derecede yıpratıcı olduğu belirtilmektedir (Şahin ve Sançmı, 2014). Nitekim travma belirtileri ile psikolojik şiddet arasındaki ilişkinin fiziksel şiddete maruz kalmadan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Taft, Watkins, Stafford, Street ve Monson, 2011). Ayrıca boşanma nedenleri incelendiğinde kadınların; eşlerinin ilgisizliği, iletişim sorunlarını, psikolojik şiddeti ve aldatmayı fiziksel şiddetten daha yüksek oranlarda belirttiği görülmüştür (Öztürk, 2016). Eşler arasındaki şiddet sadece maruz kalan eşi değil aynı zamanda olaya tanıklık eden

çocuğu, hem çocukluk döneminde psikolojik ve sosyal yönden kaçınılmaz olarak etkilemekte, hem de ilerleyen yaşantısında şiddetin mağdur veya fail olarak aktarımına neden olabilmektedir (Doğanavşargil ve Vahip, 2007).

Psikolojik şiddetin yaygınlığının incelenmesine yönelik yapılan çalışmalardan elde edilen veriler özetlenecek olursa; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009) tarafından Türkiye genelinden veriler toplanarak yapılan araştırma sonuçlarına göre evlilik ilişkisi içinde kadınların % 39'u fiziksel şiddete, % 42'si fiziksel şiddet ile birlikte psikolojik şiddete ve % 44'ü psikolojik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Yetim (2008) tarafından 306 kadının katılımı ile yürütülen çalışma sonucunda ise kadınların eş şiddetine maruz kalma oranı % 61.4 olarak tespit edilirken, kadınların şiddet türlerine göre en sık maruz kaldıkları şiddetin % 54,6 oranında psikolojik şiddet olduğu gözlemlenmiştir. Örneklem olarak 591 kadının katıldığı bir başka çalışmada ise kadınların % 64'ünün eşleri tarafından şiddet gördüğü ve en fazla maruz kalınan şiddet türünün % 58,4 oranında psikolojik şiddet olduğu bu durumu fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddetin izlediği tespit edilmiştir (Kelleci, Gölbaşı, Erbaş ve Tuğut, 2009). Mağdurların yanında uygulayıcıların da incelendiği çalışmalarda evlilik ilişkisini kaliteli olarak tanımlayan 254 erkeğin psikolojik ve ekonomik şiddeti olağan karşıladığı ve katılımcı erkeklerin % 93'ünün eşine psikolojik olarak kötü davrandığı belirlenmiştir (Öyekçin, Yetim ve Şahin, 2012). 154 akademisyen kadının katılımı ile yürütülen bir diğer çalışmada ise kadınların diğer şiddet türlerine göre oldukça yüksek seviyede %51 oranında eşleri tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Bilican Gökkaya, 2011). İzmir'de yürütülen bir çalışmada ise kadınların psikolojik şiddet yaşama oranları % 93 iken bu durumu % 37 ile fiziksel şiddet, % 34 ile ekonomik şiddet ve % 4 ile cinsel şiddet izlemektedir (Dönmez, Şimşek ve Günay, 2012). Şiddet nedeniyle bir yardım kuruluşuna başvuran kadınların ise genellikle yoğun fiziksel şiddet rapor ettikleri görülmektedir. Örneğin; Akpınar (2013), aile içi şiddet nedeniyle bir kuruma başvuran 328 kadının % 60'ının fiziksel, % 40'ının ise psikolojik şiddete maruz kaldığını belirlemiştir.

Dünya genelinde farklı ülkelerde yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; 1171 kadın ile Çin'de yürütülen bir çalışmada kadınların psikolojik şiddet ile karşılaşma oranı % 68 iken fiziksel şiddet % 34, cinsel şiddet ise % 54 olarak ölçülmüştür (Yanqiu, Yan ve Lin, 2011). İran'da yapılan çalışmada ise ülke genelinden katılımın olduğu

çalışmada ise kadınların % 87'sinin psikolojik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Esmailzadeh, Faramarzi ve Mosavi, 2005). Nijerya'da üniversite eğitilmiş 1355 kadının eş şiddeti ile karşılaşma oranı % 42 iken bu kadınlarda psikolojik şiddet görme oranı % 41,8 olarak belirlenmiştir (Umana, Fawole ve Adeoye, 2014). Tunus'ta da benzer şekilde kadınların yaşamları boyunca karşılaştıkları şiddet oranı ile yaşadıkları psikolojik şiddetin benzer oranlarda % 57 seviyesinde olduğu gözlenmiştir (Anes Jellali, Jellali, Gataa ve Mechri, 2014). Montgomery ve diğ., (2015) ABD'de 2099 kadının katılımı ile yürütülen çalışmada kadınların en fazla psikolojik şiddete maruz kaldığını, bu oranın %31 olduğunu tespit etmişlerdir. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (2014) tarafından Avrupa birliği üyesi ülkeler kapsamında yer alan 28 ülkeden 42000 kadına ulaşılan çalışma sonucunda 15 yaşı sonrası fiziksel ve cinsel şiddet ile karşılaşmış olma durumu % 33 iken psikolojik şiddet ile karşılaşma oranı % 43 olarak tespit edilmiştir. Bütün çalışmalarda göze çarpan ayrıntı çalışmaların kadınlar çoğunluğunda yürütülmesi ve diğer şiddet türlerine kıyasla psikolojik şiddetin karşılaşılma oranının oldukça yüksek olmasıdır.

Dünya genelinde yaygın bir sorun olan şiddetin önlenmesi amacıyla konu ile ilgili yapılan çalışmalarda şiddetin nedenleri ve risk faktörleri açıklanmaya çalışılmıştır. Alanyazından elde edilen bulgularda maddi durum, eğitim düzeyi, alkol kullanımı, psikolojik sorunlar, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (Wang ve diğ., 2002), çiftler arası iletişim becerilerindeki sorunlar (Meit ve diğ., 2007), kök ailelerin çiftlerin aile yaşantısına müdahale etmesi (Öztürk, 2014) gibi faktörlerin şiddet riskini artırdığı saptanmıştır. Yazıcıoğlu ve Kayhan (2007) ise isteyerek yapılmayan evlilik, evlilik uyum sorunları, infertilite, maddi sorunlar, kıskançlık, güven sorunları, itaatsizlik, rollerden kaynaklanan sorunlar, çocuklar ile ilişkili sorunlar, sadakatsizlik, kök aile ilişkileri, alkol ve kumar alışkanlığı gibi bir dizi durum sıralanmıştır. Temel olarak ise kültürel ve toplumsal yapı ile birlikte cinsiyetler arasındaki eşitsizlik ve iletişim yetersizliğinin belirleyiciliği vurgulanmaktadır (Çakır Parmaksızoğu, 2011). Capaldi, Knoble, Shortt ve Kim (2012) ise alanyazın taraması şeklinde yürüttükleri çalışmada yakın ilişkilerde şiddetin oluşmasına yönelik risk faktörlerini ilişkinin özellikleri (evlilik uyumu, ilişki biçimi), partnerin gelişimsel özellikleri (sosyal, duygusal, bilişsel, ailevi) ve bağlamsal özellikler (sosyodemografik, toplumsal, kültürel) olarak üç ayrı alanda gruplamışlardır.

Şiddetin farklı türlerine yönelik risk faktörleri incelendiğinde çocukluk dönemi yaşantılarına yönelik faktörler göze çarpmaktadır. Öyle ki çocukluk dönemi örselenme yaşantılarından şiddete maruz kalma bireylerin yetişkin dönemde şiddete maruz kalma durumunu yordamaktadır (Desai, Arias, Thompson ve Basile, 2002). Şiddetin gelişimi ve aktarımı konusunda yapılan çalışmalarda çocukluk çağı örselenme yaşantılarına sahip olan kişilerin ilerleyen dönem ilişkilerinde şiddeti kabullenme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Türk ve Tekin, 2018). Şiddet faili olma veya mağduru olma durumu ile özellikle ve sıkı biçimde ilişkili bulunan erken dönem yaşantıları ise Şema Terapi sisteminin temellerini oluşturmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2017). Erken dönem maruz kalınan farklı örselenme yaşantılarının şemaların oluşumunda ciddi biçimde rol oynadığı kuramsal olarak açıklanmaktadır (Calvete ve Orue, 2013; Crawford ve Wright, 2007; Gay, Harding, Jackson, Burns ve Baker, 2013). Çocukluk çağı psikolojik örselenme yaşantılarının yetişkinlik ve ergenlik gibi ilerleyen dönemdeki hem flört şiddeti hem de çift şiddetine yönelik mağdur ve fail rollerini yordadığı bu modelde şemaların iki değişken arasında aracı rol üstlendiği görülmüştür (Crawford ve Wright, 2007; Shorey ve diğ., 2017).

Şiddet ile ilişkili olduğu görülen şema kavramının temelini erken dönem yaşantılara dayandığı ve bu yapıların duygusal ihtiyaçlar, biyolojik faktörler ile desteklendiği bilinmektedir (Young ve diğ., 2017). Bu noktadan hareketle erken dönem uyumsuz şemalar bireyin kendisi ve çevresindekilerle çocukluktan başlayarak kurmuş olduğu, yaşam boyu gelişen etkileşimlerine dair düşünce, duygu, hatıra ve bedensel tepkilerinden oluşan bir aşamaya kadar işlevsiz olarak değerlendirilen, kalıcı kural ve temalar olarak tanımlanmaktadır (Young ve diğ., 2017). Kişinin kendisi ve diğerleri ile olan ilişkisine yönelik örüntüleri içeren bu yapılar çocukluk döneminde uyum sağlayıcı bir rol üstlense dahi yetişkinlikte olumsuz yönde işlev göstermekte, sınırlayıcı, uyum bozucu bir şekil alabilmektedir (Farrell, Reiss ve Shaw, 2015; Rafaeli, Bernstein ve Young, 2018). Kişilerin duygu, duyum ve düşüncelerinin etkilenmesine bağlı olarak ilerleyen dönemde kurulan, sosyal etkileşim, ilişki ve evlilik hayatlarını etkilemektedir (Young ve Klosko, 2017). Flört şiddetine yönelik tutum ile şemalara yönelik yapılan çalışmalarda şema alanlarından yüksek standartlar, diğeri yönelimlilik ve zedelenmiş otonomi alanlarının ilişkili olduğu görülmüştür (Baltarlı, 2020). Farklı çalışmalarda da benzer şekilde farklı şema alanlarının yakın

ilişkide şiddeti yordadığına yönelik bulgular mevcuttur (Hassija, Robinson, Silva ve Lewin, 2018; Nermin Taşkale ve Soygüt, 2017). Flört şiddetinin yanında evli bireylerin erken dönem uyumsuz şema ortalamalarının artmasına bağlı olarak evlilik uyumlarının düştüğü, çiftlerin her ikisinin olmasa dahi birinin şema puanı ile evlilik uyumunun bağlantılı olduğu görülmüştür (Güner, 2014). Nitekim boşanmış çiftlerle yapılan çalışmada bu çiftlerin duygusal yoksunluk ve yüksek satandartlar gibi şema puanlarının evli çiftlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yoosefi, Etemadi, Bahrami, Fatehizade ve Ahmadi, 2010).

Birey erken dönem uyum bozucu şemaları ile farklı biçimlerde baş etmeye yönelik tepkiler sergilemektedir (Young ve Klosko, 2017). Şemalara uyum göstermek için ortaya çıkan uyumsuz baş etme biçimleri aynı zamanda şemaların sürekliliğini sağlamakta ve şemaları tetiklemektedir (Young ve diğ., 2017). Bu çerçevede bireyin davranışları şemaların yansıması olmaktan daha çok başa çıkma biçimlerinin çıktısı olarak değerlendirilmektedir (Young ve diğ., 2017). Baş etme mekanizmaları gerçekleştiği dönemde işlevsel ve kısa vadede etkili gibi görünmesine rağmen şemaların sürdürülmesine neden olmakta, uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Bu mekanizmalar bireyin hayati işlevini ilerleyen dönemde olumsuz yönde etkilemekle birlikte şema alanlarının daha fazla pekişmesine de neden olmaktadır (Young ve diğ., 2017). Buna karşın uygun müdahalelerde bulunulması durumunda baş etme tarzları değişebilmekte, uyumlu hale dönüşebilmektedir (Anlı ve Can, 2017). Diğer yandan ise uyumsuz baş etme tarzları; kişilerin profesyonel yardım alma veya etkili çözümler üretme noktasında engelleyici bir unsur olmakta (Bayoğlu, 2019), şemalar ve psikolojik sağlık arasında aracı bir rol oynamaktadır (Gök, 2012).

Şemaların devamlılığını sağlayan uyumsuz baş etme mekanizmaları; teslimiyet, kaçınma ve aşırı telafi olmak üzere üç farklı boyuttan oluşmaktadır (Schaap, Chakhssi ve Westerhof, 2016). *Şema tesliminde* kişi teslimiyet göstererek, pasif davranmakta, itaat ederek riske girmekten kaçınmakta, kendini güvenli ve tanıdık bilindik bulundukları ortamda tutmakta fakat genel anlamda huzursuzluğa engel olamamaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). İlişkilerinde ebeveynlerinin, kendilerine yönelik davranış kalıplarına benzer insanları hayatlarına alarak ve kendilerine ebeveynleri gibi davranmalarına izin vermektedirler (Young ve Klosko, 2017).

Kaçınma durumunda ise birey baskın şemalarını yadsıyarak, görmezden gelerek ve yok sayarak şemaların aktive olacağı durumlardan uzaklaşma, tetikleyici unsurlardan kaçınma, farklı alanlara yönelerek yok sayma eğilimi göstermektedir (Rafaeli ve diğ., 2018). *Aşırı telafi* biçiminde ise şemaların gerektirdiklerinin tam zıttı uçta hareketler sergileme ve böylece karşılanmamış ihtiyaçların aşırı şekilde doyurulmaya çalışılması gözlenmektedir (Young ve diğ., 2017). Şema başa çıkma biçimleri kullanım alanları yönünden incelendiğinde kişi her bir şema alanı için özel bir başa çıkma tarzı benimsememekte, farklı yaşantılar, ihtiyaçlar ve tetiklenmelere bağlı olarak farklı baş etme stratejileri kullanabilmektedir (Luz ve diğ., 2017).

Bireyin yaşadığı güçlükler karşısında en sık başvurduğu başetme mekanizmalarından bir diğeri de dini başa çıkma yöntemleridir (Eryücel, 2018). Bu yönüyle din ve maneviyet dünya genelinde insanların hayatlarında en çok önem attıkları değerler arasında yer almaktadır (Cirhinlioğlu, Ok ve Cirhinlioğlu, 2013). Dinin birtakım kısıtlayıcı etkilerinin yanında güçlendirici bir yönü de bulunmakta, insanlar olumsuz bir durum karşısında uzman yardımı almadan önce inanç ve manevi değerleri ile başa çıkmaya çalışmaktadırlar (Öztürk, 2020). Şiddet açısından ise dini tutumlar hem uygulayıcı hem de kurban rolünde olan kişiler için bir referans kaynağı ve başetme stratejisi olarak işlev göstermektedir (Kocaman, 2019; Sezgin, 2019). Mağdurların dini baş etme mekanizmalarına başvurmalarının yanında dini inançlarının şiddeti değerlendirme biçimlerini şekillendirdiği, dini yaşayış tarzının yaşanılan şiddet olayını anlamlandırmada etkin bir rol oynadığı ve dini değerlere bağlılığın şiddet görülen ilişkide kalma ya da bitirmede aktif bir rol üstlendiği görülmüştür (Drumm ve diğ., 2014). Nitekim din boşanmaya karşı tutum üzerinde de belirleyici bir unsurdur (Dwairy, 2006; Georgas, Berry, van de Vijver, Kagitcibasi ve Poortinga, 2006; Güneş, 2011). Amerika’da müslüman kadınlar ile yürütülen çalışmada kadınların dini görevlerine bağlı olarak eşlerine itaat etmeleri gerektiğine inandıkları gözlenmiştir (Hassouneh-Phillips, 2001). Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin üretilmesi, aktarılması ve pekiştirilmesi noktasında yaygın dini öğretiler önemli bir belirleyici konumundadır (Gürhan, 2010). Dini tutumun erkek ve kadınlar arasında farklı işlevler üstlenebileceği kadın için baş etme mekanizması görürken, erkek için ise şiddetin uygulanmasına kaynaklık edebileceği belirtilmektedir (Ömek, 2013). Benzer şekilde dini tutumla itaat arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmada dini tutum ile itaatın

pozitif yönde ilişkili olduğu, fakat itaat düzeyinin artmasına bağlı olarak şiddetten daha fazla etkilendikleri, dinin erkekler açısından meşrulaştırıcı kadınlar için ise rahatlatıcı bir etkisinin olduğu görülmüştür (Öztürk, 2008). Diğer taraftan cinsiyetten bağımsız olarak bireylerin dini ve kültürel tutumlarının, hem uygulanan hem de maruz kalınan şiddeti rasyonalize etme ve meşrulaştırma yönünde işlev gösterdiği saptanmıştır (Alkoot ve diğ., 2010). Bu açılardan değerlendirildiğinde sosyal çalışmalarda dinin biçimlendirici etkilerinin ve davranışların açıklanmasındaki etkin rolünün gözden kaçırılmaması özellikle önerilmektedir (Askeland ve Dohlie, 2015).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; evli çiftlerin psikolojik şiddete maruz kalma durumları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkinin, şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilim bağlamında incelenmesidir.

1.3. Problem Cümlesi

Evli bireylerin psikolojik şiddete maruz kalma durumları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide dinsel eğilim ve şema başa çıkma biçimlerine yönelik deneyimlerinin nasıl bir aracı bir rolü bulunmaktadır?

1.4. Alt Problemler

1. Evli bireylerin psikolojik şiddete maruz kalmaları ile ilişkisel yardım arama tutumu arasındaki ilişkide dinsel eğilim ve şema başa çıkma biçimlerinin aracı bir rolü bulunmakta mıdır?
2. Psikolojik şiddetin evlilik sürecinde yaşanma biçimi ve etkileri evli bireyler tarafından nasıl anlamlandırılmaktadır? Evli bireyler psikolojik şiddet yaşantıları karşısında ne tür tepkilerde bulunmaktadır? Cinsiyete göre evli bireyler şiddet yaşantılarını nasıl yorumlamaktadır?
3. Evli bireylerin ilişkisel yardım almaya dair algı ve deneyimleri nelerdir?
4. Evli bireyler; psikolojik şiddete maruz kalma durumları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasında dinsel eğilim ve şema başa çıkma biçimlerinin rolünü nasıl değerlendirmektedir?

1.5. Sayıtlar

1. Katılımcılara uygulanan ölçeklerin yetişkinler için uygulanabilir ve belirlenen kriterleri ölçebilecek nitelikte oldukları varsayılmaktadır.

2. Çalışma kapsamında oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun, araştırmanın amacına uygun ve belirlenen fenomeni açıklayıcı nitelikte olduğu varsayılmaktadır.
3. Aileler için özel sayılan konuların araştırmaya dahil edilmesi nedeniyle katılımcıların uygulama sırasında içten ve samimi biçimde ölçekleri yanıtladığı varsayılmaktadır.
4. Katılımcıların görüşme sırasında; duygu, düşünce ve deneyimlerini açık ve samimi bir şekilde aktaracağı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bulgular ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
2. Araştırmanın nitel bulguları, araştırmacının oluşturmuş olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın amacı çerçevesinde, evli bireylerin psikolojik şiddet yaşantıları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimin rolü araştırılmaktadır. Konu ile ilgili olarak Türkiye’de şiddet üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde çok büyük bir çoğunluğunun kadınlar üzerine yoğunlaştığı ve kadının mağdur rolüne odaklanıldığı görülmektedir (Dişsiz ve Hotun-Şahin, 2008; Öyekçin ve diğ., 2012; Yetim, 2008). Erkekler ile yürütülen çalışmalar da ise erkeklerin kadına yönelik şiddete karşı tutumlarına ve şiddet uygulama nedenlerine yoğunlaşmıştır (Şenol ve Yıldız, 2013; Taşkale ve Soygüt, 2017). Erkeklerin dahil edildiği çalışmaların örneklem grubu ise çoğunlukla üniversite öğrencileri ve flört şiddetine yöneliktir (Baltarlı, 2020; Türk, Hamzaoglu ve Yayak, 2020). Bu noktada erkeklerin şiddet deneyimi ve şiddetin çift halinde etkileşimi üzerine yapılan çalışma sayısının çok sınırlı olduğu görülmektedir.

Alanyazın genel olarak değerlendirildiğinde yakın ilişki şiddeti, aile içi şiddet, flört şiddeti, eş şiddeti gibi konularda büyük çoğunlukla şiddetin fiziksel şiddet açısından incelendiği ve erkeklerin zorba, kadınların ise kurban konumunda olduğu çalışmalar göze çarpmaktadır. Bu durumun şiddeti kadınsallaştırdığı, kadın mağduriyetini meşrulaştırdığı diğer taraftan da şiddet mağduru olan erkeği görünmez kıldığı belirtilmiştir (Adak, 2013). Aynı zamanda şiddet mağduru olarak sadece kadınlar ile çalışılmasının mağduriyete odaklanacağı ve davranışın kendisinin

anlaşılmasını engelleyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle durumun tam olarak anlaşılabilmesi için şiddetin ilişki içerisinde karşılıklı etkileşimde meydana geldiği göz önünde bulundurularak failin de dahil edildiği çalışmaların yapılmasının geniş bir bakış açısı sağlaması açısından önemle önerilmektedir (Few ve Rosen, 2005). Nitekim, eşler arası yaşanan şiddet mağduru yüzdesel çoğunlukla kadın olarak görülmekte ve bu alana yoğunlaşmakta iken aynı zamanda hem erkek hem de kadın bu şiddetten farklı şekillerde etkilenmekte, her iki çift hem mağdur hem de fail olabilmektedir (Flynn ve Graham, 2010). Özellikle diğer şiddet türlerine göre psikolojik şiddetin uygulanma sürecinin fail ve kurban açısından büyük bölümünün karşılıklı etkileşim biçimde gerçekleştiği (Cyr, McDuff ve Wright, 2006), evlilik ilişkisi gibi yakın ilişki içerisinde şiddet kurbanı olan kişinin de zamanla farklı biçimlerde faile dönüşme riskinin bulunduğu ve şiddetin döngüsel biçimde artış eğiliminde olacağı vurgulanmaktadır (Luthra ve Gidycz, 2006). Bu amaçla çalışma kapsamında her iki cinsiyetin de çalışmaya birlikte katılması tasarlanarak çiftlerin, hem şiddet yaşantısını etkileyen yapının değişkenler aracılığıyla incelenmesi hem de görüşmeler yoluyla karşılıklı deneyimlerin anlaşılması amaçlanmıştır. Ayrıca bütün verilerin birleştirilip yorumlanması sonucunda şiddet yaşantısı sonrası yardım almaya dönük eğilimlerinin de belirlenmesi sağlanmıştır.

Şiddet ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle fiziksel şiddet gibi şiddetin görünen yönüne odaklanılmaktadır. Psikolojik şiddetin müstakil olarak incelendiği çalışmalar ise genellikle alanyazında aile ortamından ziyade iş ortamında psikolojik yıldırma (mobbing) şeklinde görülmektedir. Bu şiddet türünün kanıtlanmasının güç olması, telafi eğiliminin yüksek olması görmezden gelinme ihtimalini artırmasına rağmen; psikolojik etkileri, fiziksel şiddetin en belirgin yordayıcı öncülü olması, evliliğe dair yansımaları ve çocuklar üzerine etkileri yadsınamaz biçiminde kişilerin hayatını etkilemektedir. Öyle ki farklı değişkenler ve şiddet türleri ile ilgili yapılan çalışmalarda kurbanlar açısından şiddet türleri arasında psikolojik şiddetin en fazla yıpratıcı şiddet türü olduğu (Akpınar, 2011) ve şiddetin psikolojik yönünün intihar girişimlerinde diğer şiddet türlerine göre daha fazla risk barındırdığı tespit edilmiştir (Açıkgöz, 2014). Bunun yanında önleyici çalışmalar sonucunda fiziksel şiddetin yoğunluğunun zamana bağlı olarak düşmesine rağmen psikolojik şiddet devamlılığını ve olumsuz etkisini sürdürmüştür (Çetiner, 2006; Foa ve diğ., 2000; McCue, 2008).

Ayrıca şiddetin psikolojik yönü gün geçtikçe artma eğilimi göstermektedir. 2005-2010 yılları arasındaki aile şiddet görülme oranları artışı incelendiğinde cinsel şiddet %30, fiziksel şiddet %34 ve psikolojik şiddet görülme oranı %53 oranında artmıştır (Tatlilioğlu ve Küçükköse, 2015). Bu nedenle sözel ifadelerden başlayarak fiziksel saldırılara kadar farklı boyutlara ulaşan psikolojik şiddetin müstakil biçimde detaylı olarak incelenmesi özellikle önerilmektedir (Gücenmez, 2007). Belirtilen nedenlerle çalışma kapsamında şiddetin genel türleri yerine özel olarak psikolojik şiddetin bağımsız değişken olarak incelenmesi kararlaştırılmıştır.

Şiddet üzerine yapılan çalışmalarda bir başka dikkat çeken unsur da şiddetin ifşa edildiği ya da adli mercilere aksettildiği; kadın sığınma evi, kadın danışma merkezi, adliye ve cezaevi gibi ortamlar üzerinde çalışılmasıdır (Çakır Parmaksızoğlu, 2011; Erdoğan, Aktaş ve Bayram, 2009; Kucur ve Kelebek, 2021). Bu durumlar ise genellikle şiddetin ciddi boyutlara ulaştığı ve son çare olarak farklı yardım arayışlarına girildiği süreçlerdir. Oysa ciddi yaralanma veya ölüm gibi istisnai durumların dışında, çift ilişkisindeki şiddetin psikolojik yönünün fiziksel saldırganlıktan daha sık, şiddetli, sürekli ve manipülatif olduğu belirtilmektedir (Labrador Encinas, Fernández-Velasco ve Rincón, 2010). Bunun yanında çocukların ebeveynler arası psikolojik şiddete tanıklık etme oranlarının %54 seviyelerinde olduğu, çocuğun yaşının artmasına bağlı olarak bu oranın yükseldiği bulunmuştur (Müderrişoğlu ve diğ., 2014). Bu çalışmada toplumun genel popülasyonun ve evliliği devam eden bireyler araştırmaya dahil edilmiştir. Böylelikle ilişki içerisinde devam eden şiddet yaşantısına dair yardım arama süreci deneyimlerini etkileyen etmenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Evli bireylerin profesyonel anlamda ruh sağlığı desteği almasının evlilik ilişkisi üzerine olumlu katkıları bulunmaktadır (Emişçi, 2011). Buna rağmen bireyler ihtiyaç duymaları durumunda, çevresel ve bireysel faktörlerin etkisiyle öncelikle psikolojik yardıma başvurmamakta, farklı değişkenlerin etkisi altında kalmaktadır (Ülken ve Odacı, 2021). Kişiler psikolojik yardımı son çare olarak değerlendirmektedir (Sever, Yüceer Kardeş ve Kalaycı, 2021). Yardım aramayla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; bu araştırmaların lise öğrencileri (Yıldırım, Atlı ve Çitil, 2014), üniversite öğrencileri (Aydın, 2017; Gürsoy ve Gizir, 2018; Kavas ve Topkaya, 2014; Koçyiğit ve Pamukçu, 2018) ile yürütüldüğü, örnekleme yetişkinler olan araştırma sayısının sınırlı kaldığı (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011; Bicil, 2012;

Topkaya ve Kağnıcı, 2012) gözlenmiştir. Bu noktada; sığınma evi, konuk evi (Altıparmak, 2018; Beattie ve Hutchins, 2015), Şönim (Kumcağız, Aydın, Talay, Gürkan ve Kinsiz, 2018), adliye (Yıldırım ve Toraman, 2023) gibi şiddetin ifşa edildiği veya ilişkinin farklı bir dinamikte olduğu alanlarda çalışmalar yapılırken evliliği devam etmekte olan çiftlerin birlikte yardım arama tutumlarının daha farklı kaynaklardan etkilendiği belirtilmekle birlikte bu konudaki çalışmalar çok daha sınırlı bir alan olarak kalmıştır. Özellikle aile içinde yaşanan durumların mahremiyet olarak algılanması sorunların ifade edilmesini ve farklı kaynaklardan yardım aramayı güçleştirmektedir (Ünal, 2005).

Kültürel ve bireysel unsurların etkisiyle kadınların ilişkide yaşanan sorunlar karşısında aktif girişimlerden çok kabullenici ve boyun eğici bir tutum sergiledikleri gözlenmektedir (Yüksel, 2020). İlişkide yaşanan sorun karşısında yardım alabileceğini belirten kadınlar ise eşlerini ikna etmekte güçlükler yaşadıklarını, sonuç olarak ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanamadıklarını ifade etmektedirler (Nadir, 2016). Farklı kültürlerde evlilik ilişkisindeki şiddet yaşantıları karşısında psikolojik destek dışında yardım kaynaklarından yardım almak isteyen mağdur erkeklerin de polis, mahkeme arabuluculuğu ve avukat gibi resmi süreçlerde kurumsal engellerle karşılaştıkları (Mele, Roberts ve Wolfer, 2011), yeterli şekilde anlayamadıkları, haksız yere suçlanma ve tutuklanma ile karşılaştıkları (Lysova, Dim ve Dutton, 2019) görülmektedir. Bu bağlamda kültürel normlar ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle erkeklerin tıbbi ve resmi bir durum olamadığı sürece şiddeti gizleme eğiliminde olacağı düşünülmektedir (Adak, 2013). Her iki cinsiyetin de zorlu yaşam olayları karşısında yardım almalarını güçleştiren farklı engellerin olduğu bu duruma evlilik ilişkisine yüklenen anlam ve partner ile kurulması gereken işbirliğinin de eklenmesiyle profesyonel yardım süreci farklı engellerin gündeme geldiği çok boyutlu bir örüntü haline gelmektedir. Bu durumda kişilerin profesyonel psikolojik destek yerine informal kaynaklara yönelebileceği öngörülmektedir. Belirtilen nedenlerle evlilik ilişkisindeki ilişkisel yardım sürecinin kültürel ve bireysel etkenlerle incelenmesi çiftlerin yardım alma dinamiklerini anlama açısından veri sağlamıştır. Ayrıca uygulama sürecinde, ilişkide kaçınılmaz olarak yaşanan çatışmaların zarar verici boyutlara ulaşmadan çiftlerin ortak hareketi ile gerekli yardıma başvurulması hem

çatışmaların daha ciddi olumsuz sonuçlarını önlemesi hem de ilişki kalitesine katkıda bulunması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Evlilik gibi yakın ilişki süreçlerinde yaşanan sorunların temelinde kişilerin karşılamaya çalıştığı ihtiyaçların beklendiği şekilde giderilememesinin (Simeone-DiFrancesco, Roediger ve Stevens, 2017) ve erken dönem yaşantıların (Gay ve diğ., 2013) yattığı belirtilmektedir. Bu ihtiyaçların aynı zamanda, şemaların kaynağı olduğu noktasından hareketle evlilik ilişkisi; iki farklı kişinin erken dönem yaşantılarının şekillendirdiği, ihtiyaçların karşılıklı karşılanmaya çalışıldığı bir alan olması itibari ile şema temelli çatışmalara açık farklı dinamikleri bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim evlilik doyumu ile şema alanlarının ilişkili olduğu daha önce yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir (Altun, 2015; Güner, 2014; Soysal, 2017). Buna ek olarak bireyin ilişkide yaşadığı şiddet ile mücadelesini kültürel etmenlerin yanında çocukluk dönemi şiddet algısının etkilediği (Açıkgöz, 2014), çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve ihmal ile yakın ilişki şiddeti arasında şemaların aracı bir rol üstlendiği (Atmaca ve Gençöz, 2016; Crawford ve Wright, 2007; Gay ve diğ., 2013), erken dönem uyumsuz şemaların şiddet ile ilişkili olduğu (Shorey ve diğ., 2017) bilinmektedir.

Şemalar ile yakın ilişki yaşantısına dair çalışmalar yapılmasına rağmen şemalar ile başa çıkma biçimlerinin ilişkide yaşanan sorunlar ile ilişkisi oldukça sınırlı kalmıştır. Oysa birey her şema alanına yönelik farklı başa çıkma yöntemleri kullanabilmekte (Young ve Klosko, 2017) ve bu tepkileri şemaların davranışsal ifadesi olarak değerlendirilmektedir (Young ve diğ., 2017). Bu bağlamda kişinin şiddet karşısındaki tepkilerinin belirleyicisi olarak şema başa çıkma biçimleri gösterilmektedir (Young ve diğ., 2017). Bütün bunlara ek olarak kişilerin erken dönem uyumsuz şemalarının (Beyazyüz, 2017) ve şema başa çıkma biçimlerinin (Bayoğlu, 2019) farklı örneklem gruplarının yardım alma deneyimi üzerinde birtakım roller üstlendiği belirlenmiştir. Şema başa çıkma tutumlarının bireyin şiddete karşı tepkilerini ve ilerleyen dönemki şiddet yaşantısını şekillendirmekle birlikte yardım almaya dönük girişimlerini de etkileyeceği düşünülmektedir.

Bireyin güç durumlar karşısında başvurdukları önemli bir başa çıkma biçimi de dini başa etme yöntemleridir. Özellikle şiddet karşısında kadınların başa çıkma stratejileri içinde dini yöntemler ciddi bir yer edinmektedir (Öztürk, 2008; Sezgin, 2019). Diğer taraftan dini tutumların bireylerin eş seçimini dini yönelimini

şekillendirdiğini (Yılmazçoban, 2013), dini davranışlar ve mezhepsel farklılıkların evlilikte sorun oluşturduğu raporlanmıştır (Canel, 2012). Eş seçiminden, evlilik ilişkisinin yaşanış biçimine, ilişkideki şiddetin sergilenmesine ve şiddete verilecek tepkilere kadar farklı boyutlarda yansımaları görülen dini inançların incelenmesi ilişkideki şiddetin ve yardım deneyimlerinin anlaşılması açısından açıklayıcı olacaktır. Şiddet açısından mevcut alan yazında dini başa çıkma biçimlerine, sıklıkla şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmelerde rastlanmıştır. Bu çalışma kapsamında dini başa çıkma tarzları yerine bireylerin dinsel eğilimlerinin şiddet ile yardım arama tutumu arasındaki ilişkideki rolüne odaklanılmıştır. Böylece hem erkeklerin dinsel eğilim dinamiklerinin incelenmesi hem de çiftlerin dini inançlarının derinlemesine görüşmelerin yanında tasarlanan bir yapısal model yardımıyla sınanması planlanmıştır.

Bu araştırma yöntemsel olarak değerlendirildiğinde; karma desen tercih edilmiştir. Bu şekilde tasarlanmasının temel nedeni: şiddet, yardım alma, dinsel eğilim ve şema alanları gibi araştıma değişkenlerine ait ölçme araçları ile geniş bir örneklemden toplanan nicel verilerin analiz edilmesinin yanında belirtilen değişkenlerin; kültürel yapılardan, cinsiyet rollerinden, dini yaşayış biçiminden, ilişki dinamiklerinden ve erken dönem yaşantılarından etkileneceği düşünülerek nitel görüşmelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmuş ve mevcut durumun çok boyutlu derinlemesine bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın nicel verileri yapısal bir model yardımıyla değişkenler arası ilişkilerin rolünü incelerken, nitel bulguların psikolojik şiddet görme ve ilişkisel yardım arama deneyimine ilişkin kültüre özgü örüntüleri ortaya koyması bakımından oldukça önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Şiddet yaşantısı ve yardım arama sürecinin kişisel ve kültürel ögeler tarafından incelenmesi kavramların farklı boyutları ile birlikte değerlendirilmesi geniş bir perspektiften değerlendirme fırsatı sunmaktadır.

Araştırma sonuçlarının evlilik ve aile danışmanlığı alanında yapılacak olan uygulamaları desteklemesi, ilişkilerde yaşanan sorunlar karşısında; erken dönem yaşantılar, dini ögeler, cinsiyet ve kültürel ögelerin sorun üzerindeki etkisinin incelenmesi, çiftlerin evlilik süreçlerine yönelik yardım alma dinamiklerinin belirlenmesi açısından alan geneline katkılar sunması beklenmektedir. Uygulayıcıların; bireylerin profesyonel ruh sağlığı desteğinden faydalanmalarının önündeki engellerin belirlenmesi ile çiftlerin özellikle de şiddet mağduriyeti bulunan

eşlerin psikolojik yardım sürecine başvurması ve ulaşılabilirliğin sağlanması adına katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca şiddetin görülmeyen yüzü olarak bilinen fakat fiziksel yansımaların ciddi bir yordayıcı konumunda bulunan psikolojik yönüne dair farkındalığın artması bu yönde müdahalelerin yapılması ilerleyen dönemde karşılaşılabilecek olumsuz olaylar adına önleyici bir rol oynayabilir. Aynı zamanda mevcut çalışmalarda resmi yardım desteği sunan uzmanlarının dahi şiddet mağduru erkeklere yaklaşımı konusunda bazı aksaklıkların olduğu görülmüştür (Hogan, Clarke ve Ward, 2021; Walker ve diğ., 2020). Bu noktada erkeklerin çalışmaya dahil edilmesi uygulayıcılar tarafından karşılaştığı muhtemel “potansiyel zorba” etiketine yönelik mikrosaldırıları önleyecektir. Aile içi şiddet ve yardım almanın dini-kültürel dinamiklerinin belirlenmesi bu kapsamda sunulacak ruh sağlığı hizmetinin etkililiğinin artırılması adına çok kültürlü bir bakış açısı sağlanması beklenmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öncelikle araştırmanın bağımlı değişkeni ilişkisel profesyonel yardım alma ile bağımsız değişkeni olan psikolojik şiddete yönelik kuramsal açıklamalara değinilmiş ardından aracı değişken olarak incelenen şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilim alanyazın doğrultusunda açıklanmıştır. Son olarak ise araştırma değişkenleri ile ilgili alan yazında yer alan yurt içi, yurt dışı çalışmalar özetlenmiştir.

2.1. Yardım Arama

Birey yaşamı boyunca; kişisel dünyasının yanında ilişkisel, toplumsal, kültürel alanlarla etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu süreçte hayatı boyunca farklı alanlarda farklı boyutlarda sorunlarla karşılaşmakta ve bu durumlar karşısında bazen bireysel çözümler üretebilirken bazen de başka kişilerin desteğine ihtiyaç duymaktadır (Fry ve diğ., 2014). Gereksinim duyulan destek alanlardan birisi olan psikolojik yardım; kişinin bireysel özelliklerini keşfetmesi, kendisini zora sokan sorun alanlarına dair farkındalık kazanması, çözüm becerilerinin geliştirilmesi, sağlıklı-gerçekçi kararlarda bulunabilmesi ve kişisel gelişiminin desteklenmesi için sunulan, karşılıklı ilişkiye dayalı bir süreçtir (Kaya, 2009). Psikolojik yardım arama tutumu ise bireyin ruh sağlığı uzmanından destek almaya dönük bilişsel, duygusal ve davranışsal yönelimidir (Özbay, Terzi, Erkan ve Cihangir Çankaya, 2011).

Psikolojik danışma yardımı, duygusal sorunların ileriye dönük olumsuz etkilerinin azaltılması (Rickwood, Deane ve Wilson, 2007), travmatik olayların olumsuz etkilerinin sağaltımı (Erdur-Baker, Aberson, Barrow ve Draper, 2006), bireyin iyi oluşunu artırması (Wilson ve Deane, 2010) gibi yaşam kalitesine olumlu yönde etki eden kanıtlanmış katkılar sunmaktadır. Buna karşın farklı kültürel yapılarda yapılan çalışmalarda bireylerin profesyonel yardım alma konusunda bir takım engellerle karşılaştığı, yardım alma konusunda güçlükler yaşadığı ve yardıma başvurmadığı veya yardım almakta güçlük çekmekteği görülmektedir (Beaulaurier, Seff, Newman ve Dunlop, 2005; Kung, 2004; Taylor, Bates, Colosi ve Creer, 2021; Tsui, Cheung ve Leung, 2010). Kitlesel bazda yapılan çalışmalar sonucunda ise Avusturalya'da ülke genelinde profesyonel yardıma ihtiyaç duymasına rağmen böyle

bir yardıma başvurmama oranı %68 (Andrews, Issakidis ve Carter, 2001), Amerika’da duygusal sorun yaşayıp yardım almama oranı %60 (Greenwell, 2019), dünya genelinde ise ruh sağlığı uzmanından yardım almayanlarının oranının %70 ve üzerinde olduğu (Thornicroft, 2007) tahmin edilmektedir. Ülkemizde toplum ruh sağlığı merkezlerinden düzenli yardım alanların ise kayıtlı hasta sayısına göre %7.8 oranında kalmıştır (Bilge ve diğ., 2016). Evlilik sorunları açısından ise 22.780 hane halkı üyesi ile yürütülen çalışmada, çiftlerden ilişkide yaşanan sorunlar nedeniyle bir ruh sağlığı uzmanından yardım alabileceğini belirtenlerin oranı %4.8 olarak tespit edilmiştir (TAYA, 2021).

2.1.1. İlişkisel Yardım Arama

Evlilik ilişkisi içinde yaşanan çatışma, anlaşmazlık ve uyum sorunları gibi güçlükler karşısında çiftlerin ilişki süreçlerine dair profesyonel yardım arama tutumları ilişkisel yardım arama olarak tanımlanmaktadır (Aydoğan ve Özbay, 2015). Evlilik ilişkisinde ortaya çıkan sorunların sağlıklı ve uygun şekilde çözülememesinin sonucu olarak ilişkide şiddet ortaya çıkmaktadır (Dönmez ve diğ., 2012; Öyekçin ve diğ., 2012; Page ve İnce, 2008; Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015). Çiftlerin sorun yaşadıkları alanlar incelendiğinde özellikle; kök aile ilişkileri, kültürel farklılıklar, alkol kullanımı, dini görüş ayrılıkları, cinsel yaşam, siyasi fikirler (Yılmaz, 2020), çocuklar, alışkanlıklar, tercih farklılıkları, sorumlulukların yerine getirilmesi (Camadan, Karataş ve Bozali, 2017), psikolojik sorunlar, çift uyumsuzluğu, iletişim sorunları, kök aileler, ekonomik sorunlar (Kılıçarslan ve Parmaksız, 2020) gibi sorunlar dikkat çekmektedir. Aile psikolojik danışmanlığı alan çiftlerin yardım alma nedenlerine yönelik çalışmalarda ise iletişim ve duygusal kopukluğun ilk sıralarda yer aldığı fakat çiftlerden her birinin yardım alma nedenlerini ve sorun alanlarını farklı tanımladığı görülmüştür (Doss ve diğ., 2004).

Boşanma gibi kriz durumları karşısında ise çiftler benzer şekilde profesyonel yardım almaya yönelik temkinli davranmakta, bu yönde ihtiyaçlarının olduğu noktasında karamsarlık yaşamakta ve büyük oranlarda yardım almamaktadırlar (Uçar, 2011). Ülkemizde evli çiftlerin yardım deneyimlerini içeren kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamasına karşın çiftlerin gündelik yaşamda yardıma ihtiyaç duydukları alanlar ve yardım isteyecekleri sorun alanlarının neler olacağına yönelik başlıklar çalışmalar içinde yer almıştır. Bu konuda çiftler; iletişim sorunları, çocuklarla ilgili

sorunlar, maddi konular (Baltacı, 2010), çocukların gelişim dönemlerine özgü konular, eşin ailesi ve kök aile problemleri, kişilik özelliklerine dair farklılıklar, sorumluluk paylaşımı, kültürel farklılıklar, aldatma ve şiddet (Yılmaz, 2016) gibi konularda yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

İlişkisel yardım arama davranışı bireysel terapi sürecine kıyasla çiftlerin birbirlerinden etkilendikleri karşılıklı bir yapıya sahiptir (Aydoğan, 2014). Çiftlerin yardım almaya karar verme davranışları incelendiğinde çiftlerin yarısının eşinin isteğine uyum sağladığı, bir kısmının başkalarının tavsiyeleri doğrultusunda yardım aldığı ve üçte birinin ortak karar verdiği görülmektedir (Eskin, 2012). Çiftlere göre değerlendirildiğinde kadınlar erkeklere oranla daha yüksek yardım arama tutumuna sahip olmakla birlikte yardımın gerekliliği ve etkiliğine inanmakta, erkekler ise yardımı erteleme eğilimi göstermektedir (Eubanks Fleming ve Córdova, 2012). Yardım sürecinde ise kadın ve erkeklerin yardıma başvurma oranları arasında bir farklılık gözlenmezken erkeklerin yardıma yönelik tutumları kadınlara göre daha düşük ölçülmüştür (Wyatt, 2006). Şiddet açısından kadınlar daha önceki çözüm stratejilerinin işe yaramaması, failin değişeceği umudunun bitmesi ve şiddetin dozunun artması durumunda profesyonel yardım arayışına girmektedir (Aurella, 2001). Özellikle şiddetin olağan karşılanarak kabullenilmesi ve meşru görülmesi (Sezgin, 2019), şiddete dair yeterli farkındalığa sahip olunmaması, toplum baskısı, maddi yetersizlik, sosyal destek mekanizmalarının zayıflığı (Bilgin ve Tuncay, 2020) yardıma arama davranışları önündeki ciddi bariyerler olarak göze çarpmaktadır.

2.1.2. Yardım Kaynakları

Karşılaşılan sorun karşısında kişi farklı stratejiler sergilemektedir. Birey baş etmekte güçlük çektiği sorunlar karşısında profesyonel (ruh sağlığı uzmanı, psikolojik danışman, psikolog vb.) formal kaynaklardan yardım alabileceği gibi profesyonel olmayan (arkadaş, aile, akraba, komşu vb.) informal kaynakların da desteğine başvurabilmektedir (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011; Nicholas, Oliver, Lee ve O'Brien, 2004; Rickwood ve diğ., 2005). Bu kaynaklar arasından sorunun niteliğine göre kişi problemi ya hiç kimseyle paylaşmamakta kendi çözüm yöntemlerine başvurmakta ya da öncelikle kendisine en yakın olan ailesinin ve arkadaşlarının görüşünü almayı denemekte sorunun devam etmesi, problemin ikna edici biçimde çözülmemesi ve devam etmesi halinde ise profesyonel desteğe yönelmektedir

(Arslantaş ve diğ., 2011; Türküm, Kızıldaş ve Sarıyer, 2004) Sorunun niteliği açısından kişinin yaşadığı problemi “önemli ve ciddi” olarak nitelendirmesi halinde profesyonel destek almaya yönelirken, aksi durumda informal yöntemlere başvurmaktadır (Koydemir, Erel, Yumurtacı ve Şahin, 2010). Sorun alanları yönünden ise mesleki sorunlar gibi sosyal açıdan kabul edilebilirliği yüksek konularda formal yöntemler tercih edilebilirken, ailevi ve kişisel sorunlar özel ve hassas olarak değerlendirilmekte ve informal alanlara yönelebilmektedir (Erkan ve diğ., 2012). Yaygın gözlem çiftlerin yaşanan sorunları öncelikle eşleri ile çözmeye çalıştığı, ardından sırayla aile ve arkadaşları soruna dahil ederek çözüm arayışına geçtiği başatme becerileri ve informal kaynakların yetersiz kalması durumunda en son çözüm yolu, son çare olarak profesyonel yardım talebinde bulunduğu yönündedir (Aydoğan, 2014; S. Erkan, Cihangir-Çankaya, Özbay ve Terzi, 2012). Bu şekilde çiftler çözilemeyen sorunların birikmesi, yoğunluğu ve sıklığının artması durumunda profesyonel kaynaklara başvurmaktadır (Aydoğan ve Özbay, 2015).

Şiddet mağduriyeti karşısında yardım arama girişimlerinde formal veya informal kaynaklardan herhangi birine başvuruda bulunulsa da bu girişim ilk olarak şiddet mağduriyetini dile getirmeden üstü kapalı olarak denenmektedir (Henning ve Klesges, 2003; Macy, Nurius, Kernic ve Holt, 2005). Kişinin tedavi sürecini ertelemesi, sorunun ciddi boyutlara ulaşmasını beklemesi ise semptom artışına bağlı olarak tedavi sürecini güçleştirmekte ve uzatmaktadır (Rickwood ve diğ., 2007). Şiddet karşısında yardım kaynaklarının etkileri incelendiğinde; profesyonel kaynakların şiddeti önleyici ve sağaltıcı bir rolü bulunduğu görülmektedir (Hines ve Douglas, 2011), buna rağmen kadınların şiddet yaşantılarını biriyle paylaşmasına rağmen profesyonel anlamda ruh sağlığı uzmanını tercih etme oranı oldukça düşüktür (Fanslow ve Robinson, 2010). Şiddete maruz kalan kadınlar tekrarlayan şiddet yaşantılarının ardından sosyal destek mekanizmalarının olmaması durumunda resmi kaynaklara daha fazla yönelmektedir (Aurella, 2001). Özellikle sığınma evi ve sivil toplum kuruluşlarına başvurmadan önce kadınlar sosyal destek mekanizmalarını kullanmakta sonrasında resmi yardım yollarına başvurumaktadırlar (Coker, Smith, Bethea, King ve McKeown, 2000; Macy ve diğ., 2005). Şiddetin ifşa edilmesi ve yardım arayışına yönelmesi durumunda ise öncelikle; güvenlik ve hukuk sistemi; sonrasında sosyal hizmet ve sağlık kuruluşları, ardından profesyonel psikolojik destek,

din adamları ve kadın örgütlerine başvuru yapılmaktadır (Gordon, 1996). Profesyonel ruh sağlığı desteği almayı planlayan çiftlerin ise bu kararı vermeden önce evlilik ilişkisine dair kitaplardan ve internet bilgilerinden yararlandıkları, sonrasında çalıştay ve seminerlere katıldıkları, bu durumun ardından ise evlilik terapistine başvurdıkları, evliliğin ilk beş yılı içinde bu oranın %30 olduğu gözlenmiştir (Doss, Rhoades, Stanley ve Markman, 2009).

Türkiye genelinde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan 2358 kadın ile yürütülen çalışmada kadınların %44'ü hiçbir yardım talebinde bulunmamış, %37'si kendi ailesi, %24'ü arkadaş veya komşusuna, %17'si ise erkeğin ailesine durumu bildirirken sadece %1.4'ü bir resmi bir birime yaşadıklarını ifade etmiştir (KSGM, 2014). Benzer yöndeki bir diğer çalışmada ise kadınların %28.6'sı herhangi bir yardım almayacağını belirtirken, yardım alanların sırasıyla; aile, akraba, kardeş, çocuk, ruhsağılığı uzmanı, arkadaş, komşu ve din adamına başvurdıkları görülmüştür (TAYA, 2021). Kadın ve erkek açısından destek sistemleri ayrıldığında ise kadınların; destek almama, köken aileden destek isteme, arkadaş desteği, ruh sağlığı yardımı ve güvenlik birimlerine başvurma şeklinde sıralandığı, erkeklerin ise destek aramama, köken aileye başvurma, sosyal destek alma, tepkisiz kalma ve ruh sağlığı desteği alma şeklinde destek mekanizmaları sıralanmaktadır (Kılıçarslan ve Parmaksız, 2020). Bütün bunlara ek olarak kadınların informal kaynaklardan yardım talepleri karşısında bu kaynakların yardım etme konusunda geri çekildikleri, teselli ettikleri, durumu normalleştirici ve evliliği devam ettirmeye yönelik tavsiyelerde bulundukları belirtilmiştir (Topatan, Koç, Karakaya ve Mumcu, 2020). Diğer yandan kişinin informal yardım kaynaklarının kişiyi profesyonel yardıma yönlendirmesi formal kaynakların kullanımını kolaylaştırmaktır (Aydın, 2017; Gök, 2019; Vogel, Wade, Wester, Larson ve Hackler, 2007).

2.1.3. Yardım Alma Süreci ve Etkileyen Unsurlar

Bireyin bir sorunla karşılaşması halinde verdiği ilk tepkinin yaşanan zorluğu kendinin çözmesi gerektiği ve bu durumla tek başına başa çıkabileceğine dair düşüncelerdir (Koydemir ve diğ., 2010). Bu noktadan yardım alma sürecinin başlamasına kadar geçen süreçte ise kişinin belli başlı aşamalardan geçtiği ve farklı engellerle karşılaştığı belirtilmektedir. Bu aşamalar yaşanmakta olan sorunun ve ihtiyacın farkına varılması, sorunun çözümü için yardıma olan gereksinimin ifadesi ile

devam edilmesi, sonrasında ise yardım kaynaklarının araştırılıp uygun olanın kararlaştırılması ve gönüllü biçimde sürece dahil olunması, sorunun çözümü için işbirliği içinde yaşanan durumun paylaşılması şeklinde sıralanmaktadır (Rickwood ve diğ., 2005). Bu aşamaların biraz daha karmaşık olduğunu belirten araştırmacılar ise kişinin sorununun farkına varmasının ardından bireysel olarak problemi irdelediğini, sorunu inkar etme eğilimine geçtiğini, çözümü erteleyerek motivasyonunu farklı kaynaklara yönlendirdiğini, sorundan uzaklaşma çabasına girdiğini bunun da yeterli olmaması durumunda yardım almaya karar verdiğini ve sonrasında uygun kaynağı seçerek süreci başlattığını belirtmişlerdir (Saunders ve Bowersox, 2007).

Yardım alma girişimine yönelik sürecin aşamalar halinde kompleks bir yapıya dönüşmesinde sürecin çok boyutlu bileşenlerden etkilenmesinin ve farklı engellere sahip olmasının rolü bulunmaktadır. Bu engeller geniş bir değişken yelpazesinde detaylı olarak incelendiğinde farklı boyutlarda engellerle karşılaşmıştır. Bu engeller; cinsiyet (Addis ve Mahalik, 2003; Gürsoy ve Gizir, 2018; Topkaya ve Meydan, 2013), cinsiyet rolleri (Bilgin ve Tuncay, 2020; Erkan, Özbay, ve diğ., 2012; Türküm, 2005), eğitim durumu (Arslantaş ve diğ., 2011), daha önceden psikolojik yardım deneyimine sahip olma (Cheng, Wang, McDermott, Kridel ve Rislin, 2018; Türküm, 2005; Vogel, Wester, Wei ve Boysen, 2005), yardım almaya yönelik niyet (Topkaya ve Büyükgöze Kavas, 2015; Topkaya ve Kağnıcı, 2012), kültür ve kişilik özellikleri (Yelpaze ve Ceyhan, 2019), sosyal destek (Erkan ve diğ., 2012; Koydemir ve diğ., 2010), kendini saklama (Erkan, Özbay, ve diğ., 2012; Özbay ve diğ., 2011; Serim ve Cihangir-Çankaya, 2015), damgalama (Gürsoy ve Gizir, 2018; Kavas ve Topkaya, 2014; Nam ve diğ., 2013; Topkaya, 2014), sosyo ekonomik düzey (Arslantaş ve diğ., 2011; Kumcağız, Aydın, Talay, Gürkan ve Kinsiz, 2018), sorun alanının özelliği (Erkan ve diğ., 2012; Topkaya ve Meydan, 2013) şeklinde sıralanabilmektedir. Genel olarak ise bu etkenler; sosyal-kültürel faktörler, kişisel etmenler ve beklenen yarar-maliyet olmak üzere farklı kategorilerde sınıflandırılabilir (Braun ve diğ., 2009). Aşağıdaki bölümde bu faktörler arasında çalışmalarda sıklıkla tekrarlanan ve öne çıkan engeller başlıklar halinde toplanarak sunulmuştur.

2.1.3.1. Yardım Alma Tutumu

Bireyin yardım almaya ilişkin; duygusal, davranışsal ve bilişsel yapıları tarafından şekillenen yardım almaya yönelik tutumları sürecin geneline dair kararları

şekillediren kritik bir öneme sahiptir (Özbay ve diğ., 2011). Kişinin yardım alma tutumları; yardım aramaya dair gönüllüğün yordanması (Erkan ve diğ., 2012) ve yardım girişiminde bulunma (Gürsoy ve Gizir, 2018; Li, Denson ve Dorstyn, 2018) ile güçlü ilişkiler sergilemektedir. Bunun yanında yardım sürecinin genel yapısını (Tagay, Şahin-Baltacı ve Karataş, 2017), yardıma dönük direnci (Özbay ve diğ., 2011), yardım sürecinin etkiliği ve sonucunu (Larson, Stedman, Cooper ve Decker, 2015) etkilemektedir. Kişinin yardım girişimlerinin artmasında sorunlarının bireysel çabalarla çözülemeyecek duruma gelmesi (Özbay ve diğ., 2011), çevresinde yardım alan başkalarının varlığı (Vogel ve diğ., 2007) etkili olmaktadır. Sürece dair olumlu tutumlara sahip olan bireylerin ise gelecek dönemlerde yardım almaya daha gönüllü oldukları (Do ve diğ., 2019; Topkaya ve Büyükgöze Kavas, 2015; Vogel ve diğ., 2005), süreç içerisinde işbirliğine açık oldukları, sorumluluklarını yerine getirdikleri ve aktif bir rol üstlendikleri (Kakhnovets, 2011) gözlenmiştir. Aksi durumda olumsuz tutuma sahip olunması halinde ise sürece yönelik kaygı, utanç ön plana çıkmaktadır (Özbay ve diğ., 2011).

2.1.3.2. Kendini Açma- Mahremiyet

Psikolojik danışma sürecindeki temel prensiplerin başında, bireyin yaşamakta olduğu sorunları ifade etmesi, kendini açması ve uzman ile paylaşımında bulunma yer almaktadır (Blake, 2008). Bunun yanında farklı kişisel özelliklerle ilişkili olarak bazı kişiler kişisel sorunlarını ve duygularını paylaşma konusunda rahat davranabilirken bazıları daha ketum davranarak özel bilgilerini paylaşma konusunda daha katı davranabilmektedir (Wismeijer, Sijtsma, van Assen ve Vingerhoets, 2008). Kendini açma konusunda güçlük yaşayan, kendini saklama eğiliminde olan bireyler duygu ve düşüncelerini paylaşmaktan çekinmekte (Masuda, Anderson ve Edmonds, 2012), psikolojik danışma yardımı almaktan kaçınmakta ve sürece karşı daha olumsuz bir tutum sergilemektedir (Vogel ve Wester, 2003). Buna karşın kendine özgü konuları rahat bir biçimde ifade edebilmenin yardım girişiminde bulunmayı ve psikolojik danışma sürecine karşı olumlu tutumu artırıcı bir rolü bulunmaktadır (Vogel ve Wester, 2003; Vogel ve diğ., 2005).

Ayrıca psikolojik danışma sürecinden beklenen fayda ve sürecin etkiliğine yönelik değerlendirmeler (Li ve diğ., 2018), daha önce yardım deneyimi yaşamış olma (Meydan ve Lüleci, 2013), kadınsı cinsiyet rolleri ve özfarkındalık öz farkındalık

(Greenland, Scourfield, Maxwell, Prior ve Scourfield, 2009) kişinin kendini açmasını etkilemektedir. Bireysel faktörlerin yanında kültürel unsurların da mahremiyete yönelik yapısı bireyin paylaşımlarını biçimlendirmektedir (Masuda ve diğ., 2012). Türkiye’de bireylerin etiketlenme kaygısına bağlı olarak öznel durumlarını yalnızca aile bireyleriyle sınırlı tutma gibi bir eğilimde oldukları gözlenmiştir (Sever ve diğ., 2021). Kişinin özel sorunlarını bir başkasına anlatması, yardım istemesi hem aile mahremiyetinin zedelenmesi hem de zayıflık anlamında yorumlanmakta, aile değerlerine uymamakta, utanç duygusu kişiyi rahatsız etmekte, kendini saklama eğilimi artmakta ve sonuç olarak yardım arama girişimi olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Özbay ve diğ., 2011). Konu ile ilgili olarak şiddet gören kadınların yardım girişimleri incelendiğinde yaşantılarını aile mahremiyeti olarak değerlendirmelerine bağlı olarak yardım isteme, başkalarıyla paylaşma konusunda güçlük çektikleri ve yaşantılarını gizleme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Dişsiz ve Hotun-Şahin, 2008).

2.1.3.3. Damgalama

Damgalanma ruh sağlığı alanında yardımın önündeki ciddi bir engel olarak belirlemekte ve bireyin yardım alma davranışı toplumun yardıma bakışından etkilenmektedir (Kapıkıran Acun ve Kapıkıran, 2013). Yardım almanın sosyal çevre tarafından damgalanma ve dışlanma endişesi taşınması, yardım almanın zayıflık göstergesi olarak algılanması (Cam ve Bilge, 2013; Gürsoy ve Gizir, 2018; Vogel ve diğ., 2007), yardım alan kişinin hasta, sorunlu, tehlikeli olarak tanımlanması, kabullenmemesine dönük algılar (Mohamadi, Mohtashami, Vasli, Khajavi ve Tavakoli, 2019) kişinin yardım alma girişimlerini sekteye uğratmaktadır. Duygusal sorunlar ve damgalanma arasında bir kısır döngü bulunmaktadır. Duygusal sorunların artmasına bağlı olarak damgalanma artmakta ve damgalayıcı düşünceler yardım almayı ertelediği için sorunun yoğunluğu giderek şiddetlenmektedir (Mak ve diğ., 2007). Damgalamaya yönelik inançların yaratmış olduğu rahatsızlık yardıma ihtiyaç duyulan sorunun yarattığı güçlüğü önüne geçebilmektedir (Vogel ve diğ., 2007). Damgalanmanın ekonomik, psikolojik ve sosyal sonuçlarının olması kişinin yardım niyetini düşürmektedir (Topkaya ve Kağnıcı, 2012). Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada depresyonun toplum tarafından algılanışı incelenmiş ve kişilerin depresyon tanısı almış biri ile evlenmeyi istemediği, evini kiralamadığı, böyle bir komşudan

rahatsızlık duyacağı ve bu kişilerin saldırgan olacaklarına dair inançlarla karşılaşmışlardır (Taşkın, Şen, Özmen ve Aydemir, 2006). Ayrıca toplulukçu kültürel yapıya sahip bireylerin yardım alma konusunda damgalanma ve utanmaya yönelik yüklemelerinin yardım girişimine karşı daha çekimser davrandıkları görülmektedir (Leong ve Lau, 2001). Bununla birlikte yüksek dini yönelime sahip bireylerin psikolojik yardım başvurularının inanç eksikliği ile bağdaştırılması sosyal ve içsel damgalamaya neden olmaktadır (Göcen ve Çağlan, 2020). Cinsiyet açısından ise kadın ve erkeklerin farklı damgalanma düzeyleri ile karşı karşıya kaldıkları (Mansfield, Addis ve Mahalik, 2003), kadınların kendini açma konusunda daha girişken davrandıkları (Koçyiğit ve Pamukçu, 2018) belirtilmektedir.

Damgalanma sadece sosyal-toplumsal boyutta değil aynı zamanda bireysel boyutta da etkileyici bir unsur olabilmektedir (Michaels, López, Rüşch ve Corrigan, 2017; Topkaya ve Kağnıcı, 2012). Damgalanmanın bireysel boyutu, kişinin yardım almaya yönelik toplumda yer alan olumsuz bakış açısını kanıksaması ve kendisini değersiz, yetersiz ve zayıf olarak etiketlendirmesidir (Kim ve Yon, 2019). Sosyal ve bireysel damgalama etkileşim içindedir ve sosyal damgalanmanın artması bireysel damgalamayı da artırmaktadır (Vogel, Bitman, Hammer ve Wade, 2013). Buna rağmen yardım deneyimi öncesinde yüksek damgalanma endişesi ile süreç girişimini engelleyen kişilerin sürece dahil olmaları ile birlikte damgalanmaya yönelik olumsuz algıları zayıflamaktadır (Yee, Ceballos ve Diaz, 2020). Benzer şekilde psikolojik danışma sürecinden beklenen yararın artması (Vogel, Wade ve Haake, 2006), kişinin sosyal çevresinin destekleyici tutumu (Vogel ve Wade, 2009) ile damgalanmaya yönelik inançları azaltarak yardım sürecine katılma girişimini artırmaktadır. Bireyin sosyal çevresinin yardım aldığını bilmesi, yardım nedeniyle dışlanmayacağını hissetmesi ve desteklenmesi yardım alma niyetini artıracak ve sürece dair olumlu bir tutum geliştirmesini sağlayacaktır (Vogel ve diğ., 2007).

2.1.3.4. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rolü

Metanaliz çalışmaları kapsamında yapılan incelemeler sonucunda profesyonel destek almanın cinsiyetle bağlantılı olduğu saptanmıştır (Nam ve diğ., 2013). Farklı örneklem grupları ile yapılan çalışmalarda kadınların yardım almaya daha yatkın oldukları saptanmıştır (Gürsoy ve Gizir, 2018; Topkaya ve Meydan, 2013; Ülken ve Odacı, 2021). Bu durumun informal kaynaklar (Sherer, 2007) ve farklı yaş grupları

açısından da benzer olduğu görülmüştür (Metin, 2017; Sezer ve Gülleroğlu, 2016). Erkeklerin ise yardım alma tutumlarının toplumsal cinsiyet rolü algıları tarafından etkilendiği (Yapar, 2021), cinsiyet rollerinin kendini açmayı güçleştirdiği, damgalanma gibi etkilerinin psikolojik danışma sürecinin verimliliğini düşürdüğü (Pederson ve Vogel, 2007) görülmüştür. Aynı zamanda erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin, hem kendini damgalama hem de sosyal damgalanma düzeylerinin artışı ile ilişkili olduğu (Topkaya, 2014), erkeğe yönelik güçlü, başarılı, bağımsız katı ve duygusal olmayan gibi eril kalıpların yardım almanın önünde engel oluşturduğu (Pietkiewicz ve Bachryj, 2016) tespit edilmiştir. Cinsiyet rolleri açısından androjen ve kadınsı cinsiyet rolü baskın olan bireyler belirsiz ve erkeksi cinsiyet rolü baskın olanlara nazaran daha yüksek yardım arama tutumu sergilemektedir (Thao, 2004).

Türkiye açısından da benzer şekilde toplum yapısının erkeklerin güçlü olması ve duygusal olmamasına yönelik baskısının güçlü olması gerektiği, “kadınlar gibi” dert yanmaması gerektiği beklentilerinin yüksekliği erkeklerin sorunu farketmelerini, sorun karşısında yardım almalarını etkilemektedir (Ülken ve Odacı, 2021). Erkeklerin cinsiyet rollerine atıfla acıya katlanma, sorunlarını çözme ve kendine yetebilme gibi beklentileri karşılaması beklenmektedir (Jeffries ve Grogan, 2012). Psikolojik yardım almaya yönelik tutumlar üzerindeki varyansın %50’si eril yapılarla açıklanmıştır (Yousaf, Popat ve Hunter, 2015). Ayrıca erkeklerin yardım almaya yönelik olumsuz tutumlara sahip olmasının sorunun ciddiyetini artıracığı ve daha riskli durumlarla karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu belirtilmiştir (White ve diğ., 2011). Kadınların cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak kendi sorunlarının yanında aile meselelerinin de çözümüne yönelik yükümlülüklerinin olması yardım başvurularındaki artışın bir sebebi olarak açıklanmıştır (Arslantaş, 2003).

2.1.3.5. Sosyoekonomik Düzey

Kişinin yardım alma süreci bir yandan sosyal, kişisel, bilişsel, duygusal özellikler gibi faktörlerden etkilenirken diğer yandan da yaşanan bölge, ulaşım, uygun zaman ve ekonomik düzey gibi unsurlardan etkilenmektedir (Do ve diğ., 2019). Özellikle profesyonel yardım alma davranışının sosyoekonomik düzeyle ilişkili olduğu, alt sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin sorunlarını bireysel çabalarıyla çözmeye çalıştıkları, üst sosyoekonomik düzeyde ise bireylerin destek almaya daha yatkın oldukları gözlenmektedir (Arslantaş ve diğ., 2011). Üniversite örnekleminde

yapılan çalışmalarda ise sosyoekonomik düzeyin yardım alma üzerinde etkisinin olmadığı (Erkan ve diğ., 2012) veya orta ve alt sosyo ekonomik düzeye sahip öğrencilerin daha olumlu tutumlara sahip oldukları (Özbay ve diğ., 2011) bulunmuştur. Oysa yetişkin örnekleminde ekonomik güçlük yaşayan kişilerin öncelikle fiziksel ihtiyaçlarına yönelecekleri, psikolojik ihtiyaçların arka plana atılabileceği, ayrıca bu kesimin eğitim düzeyinin de düşük olmasının yardıma bakışı etkileyen bir diğer etken olabileceği belirtilmektedir (Kalı Soyer, 2013). Psikolojik destek temel ihtiyaçlar ile kıyaslandığında özel ve lüks bir durum gibi değerlendirilebilmekte ve yardım kararını olumsuz yönde etkilemektedir (Vergili ve Tagay, 2016).

2.1.3.6. Sosyal Destek

Kişiler bir sorun karşısında öncelikle etkileşim içinde olduğu kişilerden destek almaya çalışmakta, bu yardımın yeterli olmaması durumunda ise profesyonel yardıma yönelmektedir (Rickwood ve diğ., 2007; Topkaya ve Meydan, 2013). Bu durumu destekler nitelikte ülkemizde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmada şiddet gören kadınların öncelikle kendi aileleri, eşin ailesi, akraba, komşu gibi mekânizmalara başvurdukları sonrasında resmi yardımlara başvurdukları görülmüştür (KSGM, 2014). Ayrıca aile sisteminde destek düzeyinin düşük olması (Mojaverian, Hashimoto ve Kim, 2013), sosyal destek ve informal kaynakların yetersizliği (Karalp, 2009; Miville ve Constantine, 2006; Vogel ve Wester, 2003) kişinin destek alma girişimlerini artırmaktadır. Bunun yanında bireyin sosyal çevresinin, informal kaynaklarının kişiyi yardım almaya yönlendirmesi teşvik edici ve cesaretlendirici bir rol üstlenmektedir (Arslantaş ve diğ., 2011; Erkan, Özbay, ve diğ., 2012; Meydan ve Lüleci, 2013; Rickwood ve diğ., 2005; Topkaya, 2015).

2.2. Şiddet

Şiddet insanın bulunduğu her ortamda; ailede, okulda, iş yerinde, romantik ilişkilerde, sosyal hayatta karşılaşılabilen fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik saldırılar gibi farklı boyutları bulunan, bireyi ruhsal ve fiziksel yönlerden olumsuz yönde etkileyen bir olgu olarak ciddiyetini koruyan, üzerinde sıklıkla çalışılan bir kavramdır. Uluslararası düzlemde; bütün etnik köken, toplumsal yapı, ırk ve kültürel yapıda etkisini göstermekle birlikte ciddiyetini koruyan küresel bir sağlık sorunu olarak nitelendirilmektedir (Krug ve diğ., 2002). Yapısal olarak toplumsal ve bireysel faktörlerle etkileşim içinde gerçekleşmesi, çok boyutlu bir yapıya sahip olması

şiddetin gündemdeki yerini sürekli canlı tutmaktadır (Kocacık, 2001). Aynı zamanda fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik gibi farklı boyutlarda zararlar verebilmektedir (Yıldız ve Sağlam, 2017). Bu yönüyle düşünüldüğünde şiddet salt biçimde kişisel ve ilişkisel bir yapı olmanın ötesinde aynı zamanda hukuksal, sosyolojik, ekonomik ve kültürel bir olgu olarak da değerlendirilmelidir (Sullivan ve Holt, 2008). Bu duruma bağlı olarak doğası, gelişimi, ciddiyeti, çok boyutlu yapısı itibarıyla kavramın betimlenmesi ve önlenmesine yönelik çalışmalarda; kolluk güçleri, eğitimciler, sağlık çalışanları, hukukçular, medya çalışanları ve politikacılar gibi farklı alanlardan çalışmacıların uzmanlık alanlarına yönelik çalışmalar yapması, diğer alanlarla işbirliği kurması gerekmektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014).

2.2.1. Aile İçi Çift Şiddeti

İkili ilişkilerde şiddet, en genel şekliyle beraber olunan kişiye yönelik zarar verici bütün eylemler olarak betimlenmektedir (Krug ve diğ., 2002). İlişkinin niteliğine ve şiddetin gerçekleştiği ortama, bireyin şiddeti ele alış biçimine ve toplumsal normlara göre farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Bu şekilde farklı adlandırma ve tanımlamada ise kültürün kilit bir rol üstlendiği (Pournaghash-Tehrani, 2011), sosyal yapının, kültürel özelliklerin şiddetin tanımlanmasını, sergilenmesini ve şiddet karşısındaki tepkilerin niteliğini belirleyen temel dinamik olduğu (Shonkoff ve diğ., 2012) belirtilmektedir. Yakın ilişkilerdeki şiddetin toplumsal yapı ve kültürel özelliklerle ilişkili olarak en sık ve en şiddetli biçimde aile ortamında gerçekleştiği önemle vurgulanmaktadır (Doğanavşargil ve Vahip, 2007; Kocacık ve Çağlayandereli, 2009). Bunun yanında aile yapısından karşılaması beklenen güven ve ait olma duygularının karşılanamaması ve tam zıttı şekilde şiddetin yaşanmasının kişi üzerinde daha yıpratıcı etkileri olmaktadır (Güler Çetin, 2013). Konu ile ilgili çalışmalarda psikiyatri servisine başvuran hastaların %76'sında (Korkmaz ve diğ., 2016), psikiyatri servisinde tedavi görenlerin %30'unda ve alkol kullanımının %40'ında (Yiğitcan, 2013) eş şiddeti öyküsüne rastlanmıştır. Ayrıca şiddetin süreç içerisinde çiftler arasındaki ilişkinin geneline yayıldığı, evlilik öncesi %14, evliliğin ilk günlerinde %20, evliliğin ilk ayları %44 ve evliliğin ilk yılı sonrası %21 olarak raporlanmıştır (Vatandaş, 2016).

Aile içerisinde şiddetin kurbanları ve faillerine yönelik incelemelerde ise şiddetin daha çok eş, ebeveyn gibi daha yakın ilişkilerde bulunan kişilerden geldiği

(Aydın, Kocagazioğlu, Arda ve Gölge, 2016; Kuijpers, van der Knaap ve Lodewijks, 2011; Sutherland, McCormack, Eastal, Holland ve Pirkis, 2016), erkek ve ebeveynlerin fail, kadın ve çocukların ise kurban konumunda olduğu (Kaymak Özmen, 2004; Maybek, 2017) çalışma bulguları yoğunluktadır. Buna karşın aile içinde bütün üyeler risk altında olabilmekte, belirli bir yön belirtmeksizin baskın üye kurbanlarına yönelik zorbaca davranışlarda bulunabilmektedir (Aktaş, 2006). Nitekim ABD’de çift şiddeti cinsiyetten bağımsız olarak değerlendirilmektedir (Fincham, Cui, Braithwaite ve Pasley, 2008).

2.2.2. Şiddet Türleri

2.2.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet; failin korkutma, yıldırma ve baskılama gibi yaptırım aracı olarak fiziksel güç kullanılması (Coker ve diğ., 2000), kurbanın beden bütünlüğü ve dokunulmazlığına yönelik zarar verici fiziksel saldırılardır (Damka, 2009). Uygulanış biçimi olarak hafif yaralanmadan ölüme kadar varabilen geniş bir alana yayılmaktadır (Bozkurt Şener, 2011). Yaygın görülme biçimleri ise; tokat atma, itme, sıkma, yumruk atma, hırpalama, tekmeleme, vücudunu çizme, kesiler atma, yakıcı maddeler ile zarar verme, silahla yaralama, olumsuz koşullara maruz bırakma, sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engelleme ve işkencedir (Karınca, 2010). Diğer şiddet türlerine nazaran etkilerinin ve izlerinin somut biçimde farkedilmesi nedeniyle bu şiddet türü yaygın bir biçimde raporlanmaktadır (Kök Can, 2010). Şiddet mağdurlarının şiddete yönelik algı ve tanımlamalarında öne çıkan temel alanın fiziksel şiddet olduğu (Yaman Efe ve Ayaz, 2010), bu şiddet türünün diğer şiddet türleri ile de sıkı bir ilişkisinin bulunmaktadır (Dönmez ve diğ., 2012).

2.2.2.2. Ekonomik Şiddet

Şiddetin ekonomik yönü maddi kaynakların kişi üzerinde baskı aracı, yaptırım unsuru veya kontrol, tehdit amaçlı olarak kullanılması şeklinde uygulanan ekonomik müdahalelerdir (Bilican Gökkaya, 2011; Damka, 2009). Kişinin kazancına el konulması, ihtiyaç duyduğu kaynak ve hizmetlere erişiminin engellenmesi, mal varlığının yönetimine el konulması, zorla çalıştırılması veya çalışmasına izin verilmemesi, sahip olunan kaynakların kullanımında söz hakkı tanınmaması, miras hakkının engellenmesi gibi maddi açıdan kontrol altına alınmasına ve bağımlı kılınmasına yönelik davranışlarla örneklendirilmektedir (Bilican Gökkaya, 2011;

Bozkurt Şener, 2011; Damka, 2009). Sadece alt sosyo ekonomik düzeyde görüldüğü düşünülmesine rağmen ekonomik şiddete farklı sosyo ekonomik seviyelerde farklı şekillerde rastlamak mümkündür (Karaboğa, 2013). Genel anlamda toplumun sosyal ve kültürel yapısı, belirlenen roller, dini yapı, cinsiyet eşitsizliği, fırsat eşitsizliği gibi faktörler şiddetin ekonomik yönüne dair riskleri artırmaktadır (Can Gürkan ve Coşar, 2009). Yoğunlukla kadınlar bu şiddet türünün kurbanı olarak tanımlanmaktadır. Bu durum üzerinde toplumsal yapı ve iş yaşamının etkili olduğu, kadının aile içindeki ev merkezli rollerinin tanımlanmasından başlayarak, eğitim ve çalışma hayatına dair kısıtlamalarının, maddi özerkliği sağlamanın önünde ciddi engeller oluşturduğu belirtilmektedir (Bilican Gökkaya, 2011; Kök Can, 2010). Belirtilen engellemelere rağmen çalışma hayatında yer alan kadın ise cinsiyet kaynaklı olarak, düşük ücret, sigortasız ve kayıtsız çalıştırılma, ev ve iş rollerinin birlikte yürütülmesine zorlanma gibi cinsiyet rollerine yönelik güçlüklerle karşılaşmaktadır (Aytaç ve Dursun, 2013). Buna karşın; erkeklerin iş bulamaması, yeterli ekonomik koşulları sağlayamaması da cinsiyet rollerinin erkeğe yönelik farklı bir baskı unsuru olarak yansıdığı (Haskan Avcı, Koç, Bayar ve Yüce, 2016), özellikle evlilik ilişkisinde yeterli maddi koşulları sağlayamayan erkeğin maddi temelli saldırılara maruz kaldığı (Türkoğlu, 2014) göze çarpmaktadır.

Ekonomik şiddet gördüğünü belirten kadınların, farklı boyulardaki şiddet yaşantıları karşısında yardım girişimleri olurken şiddetin bu türünü kanıksadıkları, sosyal kalıp ve normların etkisiyle olağan karşıladıkları ve şiddetin ekonomik yönüne dair değişim umudu taşımadıkları görülmektedir (Akpınar, 2011). Erkeklerin ise kadına uyguladıkları ekonomik şiddeti şiddet olarak değerlendirmedikleri, rollerinin gereği olarak düşündükleri gözlenmektedir (Postmus, Hoge, Breckenridge, Sharp-Jeffs ve Chung, 2020). Diğer yandan ekonomik anlamda yeterli özerkliği ve özgürlüğü kazanamayan birey farklı şiddet türlerini de beraberinde yaşamakta, şiddet bulunan ortamdan uzaklaşmak için yeterli gücü gösterememekte ve ileriye dair maddi kaygılarının engelleyici rolü nedeniyle kişi mevcut ilişkisini sürdürmeye zorlanmakta, ruhsal anlamda yıpranmaktadır (Yanık, Hanbaba, Soygür, Ayaltı ve Doğan, 2014; Yetim ve Şahin, 2008). Buna karşın kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması ve yeterli güce sahip olmasının da erkek açısından otorite ve güç kaybı şeklinde

değerlendirilerek şiddeti artırıcı bir unsur olabileceğine de dikkat çekilmektedir (Örnek, 2019).

2.2.2.3. Cinsel Şiddet

Kişinin isteği dışında cinsel ilişkiye, evlenmeye, çocuk sahibi olmaya zorlanması, sözlü-sözsüz cinsel içerikli davranışlara maruz bırakılması, doğun kontrolü ve kürtajın engellenmesi, cinsel hastalık bulaştırılması, başkalarıyla ilişkiye zorlanması, bekaret kontrolü, cinsel özelliklerinin aşağılanması, taciz ve tecavüz şeklinde farklı şekillerde kişinin cinsel temelli saldırılara maruz bırakılmasıdır (Damka, 2009; Karaboğa, 2013; Polat, 2016; Tatlılıoğlu ve Küçükköse, 2015; Yüksel, 2016). Evlilik içinde uygulanan cinsel zorlamalar evliliğin gereği gibi görülmemekte, evliliğin buna izin verdiği ve hukuksal bir yaptırımının olmadığı düşünülmekte ve sonuç olarak toplumsal normlarla ilişkili biçimde şiddet olarak değerlendirilmeyerek kabullenilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Tortamış, 2009). Yapılan bir çalışmada kadınlar eşin cinsel isteğine karşı duyarsız kalmanın görevini yerine getirmemek olacağını ve bu durumda şiddetin olağan bir durum olacağını ifade etmişlerdir (Doğan ve Sakızcıoğlu, 2020).

Bu tür saldırıların yabancılar tarafından gerçekleşmesi durumunda tanımlanma, müdahale etme ve yardım arama ihtimali artarken (Özcan, 2009), eşler arasında yaşanması halinde evliliğin bir parçası sayılması, mahrem kabul edilmesi, utanılması, bu şiddet türüne sıklıkla maruz kalmayı artırmakta, ifade edilmesini ve yardım aramayı güçleştirmektedir (Kaplan, 2011). Özellikle mahremiyet nedeniyle veri toplanması ve çalışılmasında yaşanan güçlük nedeniyle akademik ve hukuksal anlamda diğer şiddet türlerine göre cinsel şiddet konusunda daha az çalışmaya rastlanmaktadır (Gjokaj, 2010). Nitekim, kadınların suçlanması, toplumca etiketlenmesi, şiddetin bildirimi zorlaştırmaktadır. Bu konuda istek dışı cinsel ilişkiye zorlanan 250 kadınının %22'sinin sadece %1.6'sı yardım girişiminde bulunduğu görülmüştür (Erler, 2008). Cinsel şiddet mağduru kadınların çekinmesi, utanma ve suçlanma korkusu taşıması (Akpınar, 2011; Erseçen ve Tosun, 2015), evlilikte cinselliği kadınlık görevinin bir parçası olarak görmesi ve bu görevde aksilik yaşanması halinde aldatılma ve şiddet görme korkusunun baskınlığı (Gündüz, 2022) şiddetin ifadesini güçleştirmekte, şiddeti olağanlaştırmakta ve yardım girişimlerini engellemektedir. Şiddet nedeniyle tıbbi bir müdahale gerektiren durumlarda ise

kadınlar ya tedavi almamakta ya da farklı bir sebep ile hastaneye başvurmaktadır (Tortamış, 2009).

2.2.2.4. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddetin maruz kalınması halinde; net bir biçimde tanımlanması, farkına varılması ve uygun müdahalenin gerçekleşmesi bu şiddet türünün soyut yapısı nedeniyle oldukça güçtür. Kişinin içinde bulunduğu ortam, yetiştiği kültürel yapı, etkileşim biçimi ve olayın gerçekleştiği duruma göre anlamlandırılması ve tanımlaması değişebilmektedir (Cankardaş-Nalbantçılar, 2018; Tutar, 2004). Ayrıca gizil ve manipülatif şekilde farklı biçimlerde sergilenmesi şiddetin psikolojik yönünün görülmesini zorlaştırmaktadır (Breiding, Basile, Sharon, Michele ve Mahendra, 2015). Tanımlanmasında yaşanan güçlüğün bir nedeni de kültürel değer ve algılarla olan bağlıdır (Krug ve diğ., 2002). Toplumsal yapı, iletişim biçimi ve roller karşılaşılan duruma dair farkındalığın oluşmasını, durumun uygun biçimde yorumlanmasını şekillendirmektedir (Çalışkan ve Çevik, 2018). Öyle ki psikolojik şiddet kültür ve zaman ile ilişkili olarak şekil ve içerik değiştirip farklı boyutlarda kişilere zarar verebilmektedir (Kocacık ve Çağlayandereli, 2009). Sosyal rollere bağlı olarak kadınların eşleri tarafından kendilerine yöneltilen saldırı içerikli çoğu davranışı şiddet olarak algılamadıkları gözlenmektedir (Sen ve Bolsoy, 2017). Bu nedenlerle bedensel ve fiziksel olarak somut biçimde zarar veren şiddet türleri daha kolay ve belirgin bir biçimde tanımlanırken örtülü biçimde sergilenen psikolojik şiddetin farkına varılması, tanımlanması, ölçülmesi ve müdahale edilmesi birkaç kat daha zordur (Tanrıverdi, Koçaslan ve Osmanoğlu Taştan, 2018). Bu duruma bağlı olarak ise eşler arasındaki şiddetin incelenmesine yönelik çalışmalar içinde bulunan kültürel yapı, yaşantıları değerlendirme biçimleri, çiftlerin şiddet algıları ve ölçme aracı gibi etkilere açıklığı nedeniyle farklı sonuçlar üretmektedir (Watts ve Zimmerman, 2002).

Bu güçlüklere rağmen genel tanımıyla psikolojik şiddet kişi üzerinde korku, endişe, kaygı yaratan saldırılar, tehditler, baskılayıcı tutumlar, yıpratıcı eleştiriler ve örseleyici tacizler şeklindeki sözlü, sözsüz ve bilişsel yöntemler olarak tanımlanmaktadır (Breiding ve diğ., 2015). Uygulanış amacı yoğunlukla bir kişi üzerinde güç uygulamak ve kontrol sağlamak (Humphreys, 2007), baskı yapmak, istismar etmek, tehdit ve yaptırım sergilemek (Polat, 2016) olarak belirtilmektedir. Genel tanımlamaların yanında farklı çalışmacıların davranış biçimlerine yönelik daha

özel betimlemeler ise küfür, onur ve gurur zedeleyici davranışlar, kişinin yetersiz hissettirilmesi, yetenek ve becerilerinin küçümsemesi (Altıparmak, 2019), aşağılamak, küçümsemek, bağırarak, sindirmek ve yetersiz hissettirmek (Aydın ve diğ., 2016; Karakurt ve Silver, 2013), kişiye kendini değersiz hissettirmek, kişiyi yok saymak, sindirmek (Flinck ve diğ., 2005), düşüncelerin önem görmemesi, korkutan ve tehdit içeren iletişim tarzı, duygusal olarak reddetmek (Çay, 2008), bireysel olarak; kişinin davranışlarına müdahale edilmesi, kişisel gelişiminin engellenmesi, kişinin kararlarını yönetmek ve şekillendirmek, kıskançlık içerikli duygusal manipülasyon, tehdit, korku uyandırıcı davranışlar, düşünce ve duygularının ifade edilmesini kısıtlamak, önemsememek, kılık kıyafetine müdahalede bulunmak (Tinki, 2019), olumsuz etkileyecek jest ve mimiklerin kullanılması, evden ayrılmak veya evden kovmakla tehdit etmek (KYŞ, 2014), sevgi göstermemek (Kendirci, 2013), duygularının istismar edilmesi (Öz, 2018), surat asmak, küsmek (Bozkurt Şener, 2011), görmezden gelinme, yok sayılma, gereken saygı ve değerden yoksun bırakılmadır (Damka, 2009).

Eş ilişkisinde psikolojik şiddet sadece bireysel boyutta kalmamakta aynı zamanda kişinin ailesi, sosyal çevresi, evcil hayvanı, kişisel eşyaları, kültürel ve manevi değerleri gibi kişinin önem verdiği farklı kişi, nesne ve değerlere yönelik saldırılarla da uygulanabilmektedir (Dindaş, 2008). Belirtilen bu alanlara yönelik örnekler ise; kişinin kısıtlanması, sosyal çevre ve aile ile etkileşiminin soyutlanması, aile ilişkilerine müdahale edilmesi (Cyr ve diğ., 2006; Karınca, 2010; Tatlıhoğlu ve Küçükköse, 2015), diğer kişilerle karşılaştırarak rencide edilmesi (Flinck ve diğ., 2005; Karınca, 2010), telefonunun, bilgisayarın, mesajlarının, hesaplarının kontrol edilmesi (Çay, 2008; Küçük, 2013), sosyal ilişkilerini, iletişim ve etkileşimlerini yönlendirme (Bozkurt Şener, 2011; Cyr ve diğ., 2006; Halpern, Oslak, Young, Martin ve Kupper, 2001), akrabalarla konuşma ve iletişimini engellemek, yasaklamak (Eskici ve Saatçioğlu Tinkir, 2019), toplumdan ve sosyal çevresinden yalıtım, duygusal sömürü, sistematik baskı (Özgentürk, Karğın ve Baltacı, 2012), ısrarlı takip, sürekli nerede kiminle ne yaptığının yönelik gözetleme ve sorgulama (Engel, 2015), kişinin sorumluluğunda olmayan farklı sorumluluk ve rollerin yüklenmesi (Özcan, 2009) şeklinde örneklendirilmektedir.

Kişinin bireysel, ilişkisel ve sosyal yaşamının yanında kültürel ve manevi değerlerine yönelik bir takım davranışlarda kişinin duygusal anlamda yıpranmasına neden olmaktadır. Örneğin; kişinin maddi veya manevi değerlerine saygısızlık (KSGM, 2014) bireyin kültürü, ırkı, dili, dini ailevi ve geçmişine yönelik değerlerinin zedelenmesi, küçümsenmesi, eleştirilmesi veya bunlara aykırı davranmaya zorlanması (Çetiner, 2006), yaşam tarzına müdahale edilmesi (Özcan, 2009), farklı şekildeki değer ve inanç kalıplarını kabul etmeye bunlara uygun davranmaya zorlanması değerlerine ve hassasiyet alanlarına (aile, inanç, çocuk, beden) yönelik saldırılar (Dindaş, 2008) olarak tanımlanmaktadır.

Fiziksel belirtilerden yoksun olmasından dolayı psikolojik şiddete maruz kalan bireyin yardım ihtiyacının farkına varması ve destek alması oldukça güçtür (Cankardaş-Nalbantçılar, 2018). Genellikle sözlü ya da soyut şekilde sergilenen psikolojik şiddet karşısında bireyler; görmezden gelme, dikkat etmeme gibi pasif tepkiler üretmekte veya yaşadığı olayı daha kolay kabullenmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013). Fail açısından ise sosyal değerler ya da yasal yaptırımların kişinin farklı saldırganca davranışlarını sergilemesini uygun bulmadığı veya engellediği durumlarda dolaylı saldırılara yönelerek karşı tarafa duygusal olarak zarar verme daha risksiz bir biçimde uygulanabilmektedir (Eroğlu, 2014). Böylelikle fail hem kurban açısından kanıtlamanın güçlüğü nedeniyle saldırıyı gizlemiş olmakta hem de kendisine yönelik olabilecek zararı en aza indirmektedir (McCue, 2008). Özellikle aile içinde toplumsal rol ve kalıplara dayanarak güç ve kontrol içerikli davranışların uygulanması, bir eşin diğer eşi önemsememesi, belirli rol kalıplarının dayatılması şiddetin örseleyici fakat kültürel olarak dikkat çekmeyen yönleridir (Sevil, Yanıkkerem, Özkan ve Er Güneri, 2015). Yaygın şekilde ve farklı ortamlarda görülmesinin yanında şiddetin psikolojik yönünün genel olarak olağan karşılanması, kabul edilebilir olarak değerlendirilmesi ve görmezden gelinmesi ilişkilerin duygusal bütünlüğüne farkında olmadan ciddi zararlar vermektedir (Bozkurt Şener, 2011).

Psikolojik şiddet mağdurlarının fiziksel olarak şiddetli bir saldırı gelene kadar tepki verme ve yardım arama girişimlerini erteledikleri görülmektedir (Petersson, Strand ve Selenius, 2019). Öyle ki üniversite öğrencilerinin cinsiyetten bağımsız olarak fiziksel şiddeti kabul düzeylerinin düşük olmasına rağmen psikolojik şiddeti kabul düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Duman, Bridge ve Dağ, 2019). Bunun

yanında bir defa şiddet yaşantısının olması durumunda aynı anda farklı şiddet yaşantılarının da buna eşlik edebileceği ve farklı zamanlarda bir başka şiddet türüne de maruz kalabileceğine dikkat çekilmektedir (Breiding ve diğ., 2015). Psikolojik şiddet ile diğer şiddet türleri arasındaki ilişkilere yönelik yapılan çalışmalarda fiziksel şiddet ile psikolojik şiddetin birbirine eşlik ettiği, psikolojik şiddetin fiziksel şiddetin önemli bir belirleyicisi konumunda olduğu saptanmıştır (Garcia-Moreno ve diğ., 2006; Gücenmez, 2007; Karaboğa, 2013; Özcan, 2009; Toplu-Demirtas, Hatipoğlu-Sümer ve White, 2013; Yalçın, 2014). Benzer şekilde fiziksel şiddet mağduru kadınlar bu şiddet türüne maruz kalmadan bir süre önce kendilerine psikolojik şiddet uygulandığını (Garcia-Moreno ve diğ., 2006), ilişkideki fiziksel yaralanmaların yordanmasına yönelik çalışmalarda farklı değişkenler model dışı bırakıldığında psikolojik şiddetin yaralanmanın ciddi bir yordayıcısı olduğu (Coker ve diğ., 2000) görülmüştür. Çift ilişkisindeki cinayet vakalarının öyküsünde ise tehdit, kıskançlık ve aşırı kontrol çabası özellikle göze çarpmaktadır (Fleury, Sullivan ve Bybee, 2000). Benzer yöndeki çalışmalarda kadın cinayetlerinde kıskançlığın %40 oranında olduğu (Campbell ve diğ., 2003) görülmüştür. Bütün bunlara ek olarak fiziksel şiddete dönüşme dahi her an dönüşme potansiyeline sahip olması karşı taraftaki kişiyi korkutmakta, kaygılandırmakta ve tehdit altında hissetmesine neden olmaktadır (Özcan, 2009).

Psikolojik şiddet yapısı, etkisi ve uygulanış biçiminden kaynaklı olarak diğer şiddet türlerinin merkezi konumunda nitelendirilmektedir (Shaffer, Yates ve Egeland, 2009). Öyle ki; kıskançlığa, güç ve kontrol kullanımına maruz kalan kişinin ilerleyen süreçte şiddetin farklı boyutlarını yaşama ihtimali bulunmaktadır (Tjaden ve Thoennes, 2000). Diğer yandan psikolojik şiddet oldukça kapsamlı bir kavramdır bir çatı gibi diğer şiddet türlerini de kapsamaktadır. Sadece psikolojik şiddet uygulanabileceği gibi diğer şiddet türlerinin içinde de yer alabilmektedir hatta diğer şiddet türleri belli bir süre sonra ortadan kalkarken psikolojik şiddetin etkileri uzun süre devam etmektedir (Arıcıoğlu, 2003).

Basında yer alan haberler incelendiğinde psikolojik şiddet vakalarının yeterli haber niteliği taşımadığı, gerekçesi ile yayınlanmadığı (Ryan, Anastario ve DaCunha, 2006), medyadaki şiddet haberlerinin genellikle eş şiddeti ve fiziksel şiddete yoğunlaştığı (Karaca, Ünsal Barlas, Öngün, Öz ve Korkmaz, 2017) gözlenmektedir.

Medyadaki dizilerde ise kadınların öncelikle fiziksel şiddete, sonrasında cinsel ve ekonomik şiddete maruz kalma durumlarının ön plana çıkarılmakta, şiddetin psikolojik yönü olarak sunulan; duyguların istismarı, yıkıcı eleştiri, küçümseme, surat asma, şiddetli kontrol ve ısrarlı takip gibi davranışları ise arka planda sunulmaktadır (Ünlü, Bayram, Uluyağcı ve Uzoğlu Bayçu, 2013). Ayrıca medya mağdur olarak genellikle kadını sunmakta, suçlamakta, yaşanan olayı toplumsal bir çerçevede inlemektense bireyselleştirerek nedenselleştirmekte, meşrulaştırılmakta ve fiziksel ve cinsel şiddeti vurgulamaktadır (Altun, Gencel Bek ve Altun, 2019). Bu yönüyle kitle iletişim araçları erkeği fail kadını kurban olarak betimlemekte, toplumun şiddeti tanımlama ve sergileme biçimi şekillendirerek yönlendirmekte, şiddetin somut olmayan boyutlarını yok saymakta, meşrulaştırmakta ve şiddetin tekrar üretimini şekillendirmektedir (Taş, 2018).

2.2.3. Risk Faktörleri

Evlilik ilişkisinde şiddetin araştırılmasına yönelik çalışmalar sonucunda; bireysel özellikler, ilişkinin yapısı ve toplumsal kültürel normlar gibi farklı alanlara dair bulgulara ulaşılmıştır. Şiddetin açıklanması ve önlenmesine dair veriler sonucunda da şiddetin karmaşık ve çok boyutlu bir örüntüye sahip olduğu farklı unsurların birlikte değerlendirilerek işbirliği içinde ele alınması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (Boyacıoğlu Bal, 2016; Kandemirci ve Kağnıcı, 2014). Bu amaçla farklı boyutlarda yapılan çalışmalar sonucunda şiddetin risk unsurları olarak; evlilik uyumu, kök ailelerin müdahalesi, aile içi roller, çocuk sorumluluğu (Yazıcıoğlu ve Kayhan, 2007), ilişkideki aldatma, kıskançlık gibi güven sorunları (Örnek, 2019), evlilik sorunları, eşlerin fiziksel ve ruhsal sorunları, uyuşturucu ve madde kullanımı (Sheikhan, Ozgoli, Azar ve Alavimajd, 2014), eşin duygusal sorunları ve maddi durumu, işsizlik (KSGM, 2014), bireyin çocukluk dönemi yaşantıları (Baltaralı, 2020; Türk ve Tekin, 2018) gibi farklı boyutlarda geniş bir yelpazede değişkenlerin etkili olduğu belirtilmiştir. İlişkisel bağlamda incelendiğinde ise; çiftler arası iletişim becerilerindeki sorunlar (Cornelius, Shorey ve Beebe, 2010), eşin kışkırtıcı davranışları (Gracia ve Herrero, 2006), ilişki memnuniyetsizliği (Spencer, Mendez ve Stith, 2019), eşlerin bağlanma tarzları (Dutton ve White, 2012), ilişki öz yeterliliği (Craparo, Gori, Petruccelli, Cannella ve Simonelli, 2014), eşin itaat etmemesi (Yaman Efe ve Ayaz, 2010), sadakatsizlik ve aldatma (Uçan, 2007), boşanma veya ayrılmaya

yönelik inanç ve kaygılar (Aktaş, 2011) şiddet riskini artırıcı unsurlar olarak sıralanmıştır.

Şiddetin, özellikle psikolojik yönünün ilişki içinde hamilelik döneminde belirginleştiği dikkat çekmektedir (Faramarzi ve diğ., 2005; Güler, 2010; Topatan, Koç, Karakaya ve Mumcu, 2020). Bu dönemde diğer şiddet türlerinden fiziksel ve cinsel şiddet azalma gösterirken, duygusal saldırılar ciddi biçimde artmakta, daha önce psikolojik şiddet görmeyen kadınların bu dönemde bu tarz mağduriyetleri oluşmaktadır (Castro, Peek-Asa ve Ruiz, 2003; Karaoglu ve diğ., 2006). Çocuk sahibi 154 kadın %99.1'i hamilelik dönemlerinde eşleri tarafından kendilerine psikolojik şiddet uygulandığını belirtmiştir, bu durumu fiziksel ve cinsel şiddetin izlediği saptanmıştır (Ayrancı ve diğ., 2002). Hamileliğin karşısında bir diğer risk unsuru olarak ise infertilite gösterilmektedir. İnfertilite tedavisi gören çiftler arasında erkeklerin eşlerine en yoğun biçimde psikolojik şiddet uyguladığı (Halıcı, 2018), infertilite karşısında kadına yönelik aile içi psikolojik şiddet yaygınlığının %33.8 (Ardabily, Moghadam, Salsali, Ramezanzadeh ve Nedjat, 2011), % 33,6 (Yıldızhan ve diğ., 2009) oranlarında olduğu gözlenmiştir.

İlişki içinde yaşanan şiddetin bireysel ve ilişkisel etmenlerinin yanında derin biçimde sosyokültürel etkileri bulunmaktadır ve şiddetin özellikle bunlarla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Gracia, 2014). Bireylerin sahip olduğu kültürel geçmiş ve ilişkinin yaşandığı toplumsal normlar ilişki yaşantısının önemli bir belirleyicisi konumundadır (Raj ve Silverman, 2002). Özellikle iletişim biçimleri, ataerkil yapı, örf ve adetler (Hatty, 2000), toplumun toplulukçu yapısına bağlı sosyal destek ağları ve damgalanma (Utkan, 2019), toplumsal normların aksine davranışların yaptırımı (Bükecik ve Özkan, 2018), erkek gücü ve saldırganlığının pekiştirilmesi (Tolman, Spencer, Rosen-Reynoso ve Porche, 2003), erkeğin güç ve kontrol kullanarak otoritesini koruma ihtiyacı (Hyde-Nolan ve Juliao, 2012), toplumsal cinsiyet rolüne yönelik tutumlar (Turan, 2018), geleneksel yapı ve roller (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020), deyim ve atasözleri kalıpları (Ersöz Günindi, 2010), kitle iletişim araçlarında şiddetin sunulma biçimi (Altun ve diğ., 2007), şiddetin gelişiminde ciddi roller üstlenmektedir. Aynı zamanda gerek fail gerekse kurban açısından sosyal öğrenme temelli şiddetin aktarılması ve öğrenilmesi (Kapıcıoğlu, 2008), şiddetin kabullenilmesi, olağanlaştırılması (Copp, Giordano, Manning ve Longmore, 2016;

Gracia, Rodriguez ve Lila, 2015), şiddete karşı toleranslı tutum (Allen ve Devitt, 2012; Nguyen ve diğ., 2013), toplumsal yapı ve hakim kültürün şiddete yönelik meşrulaştırıcı, rasyonalize edici bakış açısı (Boyacıoğlu Bal, 2016; Giger, Gonçalves ve Almeida, 2017) şiddetin sergilenme biçimini ve şiddete verilecek tepkileri şekillendirmektedir.

Şiddetin uygulayıcıları ile yapılan çalışmalarda ise failler; maddi sorunlar, kültürel yapı, psikolojik problemler, cinsel sorunlar (Kocacık ve Dogan, 2006), ilişki yürütme becerilerindeki eksiklikler ve bağlanma (Akan ve Kıran, 2017), özgüven eksiklikleri (Peralta, Tuttle ve Steele, 2010), geleneksel rollere olan sıkı bağlılık (Dobash, Dobash, Cavanagh ve Lewis, 2004), öfke kontrolü, sorun çözme ve iletişim becerilerinde yaşanan sorunlar, bağımlılık, düşük benlik saygısı ve maçoluk eğilimleri (Echeburúa ve Fernández-Montalvo, 2007), şiddet uygulama nedenleri olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında çiftlerin karşılıklı şiddet nedenlerinin örtüşmediği, erkeklerin kendilerine yönelik provakasyon gibi karşı tarafa yönelik nedenler belirtirken kadınların kıskançlık ve aldatma gibi nedenleri daha sık belirttiği görülmektedir (Ulutaşdemir, 2002). Erkeklerin otorite kaybı, kendisine karşı bir meydan okuma hissettiğinde, kadınların ise kendilerini tehlikede hissettiklerinde veya kendilerine yönelik saldırılara misilleme niyetiyle şiddet gösterme motivasyonuna sahip oldukları gözlenmiştir (Rajan ve McCloskey, 2007).

2.2.4. Erkeğe Yönelik Şiddet

Dünya genelinde yakın ilişki şiddeti üzerine yönelik yapılan çalışmalarda örneklem grupları yoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır, erkeklerin de dâhil olduğu durumlarda ise erkeklerin kadınlara yönelik uyguladıkları şiddet değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında kadınlar mağdur, erkekler ise fail olarak konumlandırılmıştır. Kadın ve erkeğin ortak şiddet deneyimleri ise genellikle ölçme aracı geliştirme çalışmalarında ele alınmıştır. Bu noktada şiddetin çift yönlü değerlendirilmediği, erkeklerin şiddet deneyimlerine gerekli önemin verilmediği ve ihmal edildiği gözlenmiştir. Oysa ilişki içindeki şiddetin cinsiyet merkezli bir güç farklılığından ziyade eşlerin birbirleri üzerinde otorite kurma, kontrol altına alma ve hakimiyet kurma durumu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Gilfus, Trabold, O'Brien ve Fleck-Henderson, 2010).

Ayrıca şiddet üzerine yapılan çalışmaların kadınlarla özdeşleşmesi aile içi şiddeti kadınsallaştırmış ve şiddet kurbanı erkeklerin görünmezliğine neden olmuştur (Adak, 2013). Buna karşılık, her iki cinsiyetin de aile içi şiddet mağduru olabileceği, şiddet çalışmalarında vurgunun cinsiyetten çok ilişki dinamiklerine yoğunlaşması gerektiği vurgulanmaktadır (Hines ve Douglas, 2010; Swan ve Snow, 2006). Nitekim şiddetin çift yönlü bir yapısının olduğu, kadın ve erkeğin de eşit düzeyde şiddetin uygulayıcısı olma oranına sahip olduğu görülmüştür (Flynn ve Graham, 2010; Frieze, 2005; McHugh, Rakowski ve Swiderski, 2013). Özellikle psikolojik şiddet açısından her iki cinsiyetin de katılımıyla gerçekleşen çalışmalarda kadın ve erkeğin benzer şekilde mağdur veya fail olabileceği görülmüştür (Dixon ve Graham-Kevan, 2011; Gilfus ve diğ., 2010; Langhinrichsen-Rohling, 2010; Lawrence, Orengo-Aguayo, Langer ve Brock, 2012; Stith, McCollum, Amanor-Boadu ve Smith, 2012). Konu ile ilgili olarak, psikolojik şiddetin yaygınlığı ve cinsiyete göre dağılımının incelendiği çalışmalar sonucunda kadın ve erkeğin mağduriyet oranlarının (Harned, 2002) ve öz bildirimlerine dayalı olarak uygulayıcı olma oranlarının (Jenkins ve Aubé, 2002) cinsiyetler açısından benzer seviyelerde olduğu tespit edilmiştir. Özellikle evlilik ilişkisi gibi yakın ilişki içerisinde şiddet kurbanı olan kişinin de zamanla farklı biçimlerde faile dönüşme riskinin bulunmakta şiddet döngüsel biçimde artış eğilimi göstermektedir (Luthra ve Gidycz, 2006).

Kadınların mağduriyetini ele alan çalışmalara ek olarak erkeklerin mağduriyetlerine dair bulgulara ulaşılan çalışmalar sonucunda; erkeklerin kıskançlık ve zarar verici eleştiriler şeklinde psikolojik şiddete kadınlardan daha yoğun maruz kaldığı (Drijber, Reijnders ve Ceelen, 2013; Harned, 2001), kadınların, fail olarak diğer şiddet türlerine göre; sosyal, ilişkisel ve sözel saldırı içerikli psikolojik şiddeti daha fazla kullanma eğiliminde olduğu (Hines ve Saudino, 2003) belirlenmiştir. Ayrıca Kanada’da erkeklerin %2.9, kadınların ise %1.8’i içinde bulundukları ilişkide şiddet görmüş olmaları (Burczycka ve Conroy, 2016) ve son beş yıl içinde şiddet mağduriyeti bildiren erkek sayısının kadın sayısından fazlalığı (Dim, 2020) dikkat çekmektedir. Bunun yanında boylamsal çalışmalar sonucunda; Amerika’da fail erkek sayısı düşme gösterirken kadın sayısının değişmediği (Hoff, 2012), farklı çalışmalarda kadınların fail olma durumlarının artış gösterdiği (Burczycka ve Conroy, 2016; Lysova ve diğ., 2019) saptanmıştır. Ülkemizde bu yönde (Gökçe, 2020) tarafından yapılan çalışma

sonucunda ise her iki cinsiyetin de evlilikte şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Çalışma kapsamında erkekler fiziksel şiddetin yanı sıra kök aileleri ile aralarının açılması, duygusal olarak soğutma, sevilen eşyalara zarar verme, çocuğunun kendisinden uzaklaştırılması, yabancılaştırılması ve evden uzaklaştırma gibi psikolojik saldırılara maruz kaldıklarını, adli süreçlerde kadının beyanının esas kabul edildiği için objektif biçimde değerlendirilmediklerini ve kadınlara sağlanan sığınma evi gibi imkanlarının olmadığını ifade etmişlerdir.

Erkeklerin şiddet karşısındaki tepkileri incelendiğinde; yardım arama ve şiddeti ifade etme girişimleri toplumsal anlayış ve geleneksel rollere aykırı olması nedeniyle kadınlara nazaran daha güç gerçekleşmektedir (Durfee, 2011). Erkekler şiddet mağduru olduklarını ve yardıma ihtiyaç duyduklarını evlilik ilişkisi devam ederken gizleme eğiliminde iken, yaşanan sorunların tıbbi ve yasal kurumlara yansması halinde dile getirmektedir (Adak, 2013). Erkeklerin şiddeti ifade etmeleri ve şiddet konusunda yardım almalarını zorlaştıran nedenler olarak; sosyal çevresi tarafından etiketlenmek, güçsüz olarak değerlendirilmek, etkileşimde olduğu kişilerin saygısını kaybetmek, aile düzenini ve çocuklarını koruma isteği (Tsui ve diğ., 2010; Yapar, 2021), cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi (Mansfield ve diğ., 2003), şiddeti ciddi görmemesi (Tjaden ve Thoennes, 2000), kültürel damgalanma ve normların baskısı (Machado, Santos, Graham-Kevan ve Matos, 2017) gösterilmektedir. Nitekim erkekler kendisiyle dalga geçileceğine dair inançlar, şiddeti önemsememe gibi nedenlerle şiddeti yetkililere belirtmemekte veya eksik ifade etmekte, tıbbi yardıma başvurmamaktadır (Carmo, Grams ve Magalhães, 2011).

Kolluk kuvvetlerine şiddeti bildirmeleri halinde ise erkeklerin kendilerinin de suçlu olduğuna dair bir tutum sergilendikleri gözlemlenmiştir (Hines ve Douglas, 2011). Bu nedenlerle erkeklerin profesyonel yardım kaynakları yerine informal kaynaklara yöneldiği belirtilmektedir (Dutton, 2010). Bu durum şiddet türüne göre incelendiğinde cinsiyetler açısından profesyonel yardım arama girişimlerinde en fazla farklılığın psikolojik şiddet karşısında olduğu, kadınların daha girişken davranırken erkeklerin çekimser davrandıkları fakat saldırıların fiziksel etkileri ve şiddetinin artmasına bağlı olarak oranların yaklaştığı saptanmıştır (Walby ve Allen, 2004). Diğer yandan erkeklerin şiddetin fiziksel yönünü ifşa etmelerinin psikolojik yönünü ifade etmelerindendaha zor olduğu da ifade edilmektedir (Burczycka ve Conroy, 2016). Fail

olarak kadınlar da eşlerine yönelik uyguladıkları şiddeti belirtme konusunda daha dirençli davranmaktadır (Sarantakos, 2004). Belirtilen nedenlerle erkekler aile içinde yaşanan şiddetin gizli kurbanları olarak nitelendirilmektedir (Tsui ve diğ., 2010).

2.2.5. Tepkiler

Şiddet yaşantısı ile ilgili durumların kritik aşamalarından birisi de şiddet sonrası müdahaleler, başa çıkma yöntemleri ve şiddete verilen tepkilerdir. Bu konuda mağdurların tepkilerine yönelik çalışmaların genellikle kadınlar üzerine yoğunlaştığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar sonucunda; kadınlar eşleri tarafından şiddet görmesinin haklı nedenleri olacağını düşünmüşler ve şiddetin boyutlarının işkenceye dönüşmemesi halinde aile bütünlüğü adına sessiz kalmaya yönelik, durumu meşrulaştırıcı bir yaklaşım sergilemişlerdir (Deniz ve Kipay, 2010). Benzer doğrultuda mağdurların, şiddeti detaylı biçimde irdelemektense üzerini kapatmayı tercih ettikleri (Vosoogh ve Forouzesh, 2013), şiddet üzerine yoğunlamaktansa şiddeti önemsizleştirmeye ve ilişkiyi sürdürmeye odaklandıkları görülmüştür (Yoshihama, 2002). Kadınlar aynı zamanda eşlerine tepki vermektense sessiz kalmanın, susmanın, alttan alıcı, sakinleştirici bir tutum sergilemenin veya ortamdan uzaklaşmanın uygun tepkiler olduğunu belirtmişlerdir (Sönmez, 2019). Mağdur kadınlar, şiddetin çiftler arasında olması nedeniyle yasal destek veya ruh sağlığı desteği yerine öncelikle aile içinde sorunu çözmeye çalışmışlar, sessiz kalarak, itaatkâr davranarak, içselleştirerek, gizleyerek veya tavır alarak tepki göstermişler ardından şiddetin boyut değiştirmesi durumunda farklı çözüm yolları arayışına girmişlerdir (Yüksel, 2020). Ayrıca, şiddet gören kadınların genellikle evlerini terk etmedikleri (Frias, 2013), yardım başvurusunda bulunan kadınların ise sığınma evi gibi deneyimlerinin ardından eski ilişkilerine geri döndükleri gözlenmiştir (Griffing ve diğ., 2002).

Kadınların şiddet karşısındaki tepkilerinin ve şiddet bulunan bir evliliği sürdürme nedenlerinin incelendiği çalışmalarda; sosyo kültürel etmenlerin, çocukların geleceğine dair kaygıların, maddi sorunların ve resmi işlemlerin işlevselliğine dair şüphelerin şiddet karşısındaki müdahale yöntemlerini şekillendirdiği özellikle yardım aramayı engellediği belirtilmektedir (Yount, Halim, Hynes ve Hillman, 2011). Benzer şekilde kadınlar; şiddet nedeniyle evliliğini sonlandırması halinde, maddi olarak gereksinimlerini karşılayamayacak olması, çocuklarının velayetini kaybetme endişesi, boşanma sonrasında eşinden ve çevreden baskı görme (Uçan, 2007), dini inançlar,

toplumsal kalıplar, kültürel yaptırımlar, tek başına kalma ve mahkeme süresi endişeleri gibi etkenler nedeniyle şiddet içerikli evliliği sürdürme zorunluluğu hissetmektedirler (Yüksel, 2020). Ayrıca eşe yönelik duygular, eşin zamanla değişeceğine yönelik beklentiler (Dutton, Orloff ve Hass, 2000), kültürel normlar ve namus algısı (Can, 2014), aile bütünlüğünü koruma duygusu (Nadir, 2016) evliliği sürdürmenin nedenleri olarak gösterilmektedir. Ayrıca kırılgan gruplarla yapılan çalışmalarda göçmen kadınların, şiddet karşısında yardım araması durumunda; eşinin sınır dışı edilme korkusu, ülkesine geri dönme endişesi, resmi kurumların tutumuna yönelik güvensizlik, dil engeli, bulunduğu ülkedeki düzenlemeler hakkında yeterli bilgi sahibi olunmaması ve ülkesindeki olumsuz deneyimler şiddet karşısında tepki göstermelerini zorlaştırmaktadır (Bauer, Rodriguez, Quiroga ve Flores-Ortiz, 2000; Dutton ve diğ., 2000). Bütün bunlara ek olarak şiddet karşısında başvurulabilecek kurumlardaki resmi görevlilerin kadına ve aile bütünlüğüne yönelik bakış açılarının kadınların yardım arama davranışlarının etkililiğini düşürmekte ve süreci engellemektedir (Bilgin, 2018).

Bireylerin şiddet sonrası tepkileri ve farklı kurumlardan yardım arama girişimleri süreç içerisinde incelendiğinde ilk şiddet yaşama durumlarına göre son yaşantılarında daha girişken davrandıkları, yaşantıların artmasına bağlı olarak çözüm arayışlarının arttığı görülmektedir (Teker Atas, 2015). Baş etme biçimlerinin ise sorun odaklı baş etme tarzından çok öncelikle duygu odaklı stratejileri kullanma eğiliminde oldukları sonrasında sosyal destek aradıkları gözlenmektedir (Nadir, 2016). Kadınlar özellikle dini başa çıkma yöntemlerine yöneldiklerini, eşin isteklerine uygun biçimde davranmaya çalıştıklarını, son çare olarak evden uzaklaştıklarını, profesyonel destek almanın eşleri tarafından engellendiğini ifade etmektedirler (Erdoğan ve diğ., 2009).

Konu ile ilgili araştırma bulgularına göre; çocukluğunda şiddet görmeyenler, ağır şiddet görmeleri durumunda etkin baş etme yöntemlerini kullanırken; geçmişinde şiddet öyküsü olanlar, şiddetin ağırlığı arttıkça daha kaçınan ve daha pasif baş etme yöntemlerini kullanmaktadırlar (Waldrop ve Resick, 2004). Benzer yönde yapılan çalışmalarda şiddet gören kadınlardan konukevinde kalanlar ve kendi evinde kalanların baş etme becerileri karşılaştırıldığında konuk evinde kalan kadınların aktif baş etme becerileri daha yüksek iken kendi evinde kalan kadınların işlevsel olmayan ve boş verme tarzındaki başa çıkma tarzlarını daha fazla kullandıkları görülmüştür (Irmak, 2016). Bir başka çalışmada ise şiddet mağduru kadınların olumlu kendilik

algılarının artmasıyla birlikte şiddet ile baş edebileceğine yönelik öz yeterliliği de artmış, duygu düzenleme güçlüğüne yükselmesiyle birlikte şiddet ile başa çıkma özyeterliliği düşmüştür (Onnar, 2020). Şiddet ile başa çıkma özyeterliliği benzer şekilde kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşımın artması ile artarken Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri arttıkça düşmektedir (Akpınar, 2013). Psikolojik şiddet açısından irdelendiğinde; şiddetin psikolojik yönünün sosyal destek arama, iyimserlik ve kendine güvenli yaklaşım ile negatif yönde, boyun eğme ile ise pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır (Sabit, 2019).

2.2.6. Etkileri

Psikolojik şiddet yapısı itibari ile fiziksel belirtilerden yoksun olması nedeniyle daha tolere edilebilir bir saldırı türü olarak değerlendirilmektedir (Kelleci ve diğ., 2009; Kök Can, 2010). Buna karşın çok farklı şekillerde ve örtülü biçimlerde uygulanış biçimine sahip olması psikolojik şiddetin tekrarlayan döngüde uzun vadeye yayılmasına, şiddetinin artmasına zemin oluşturmaktadır (Ayrancı ve diğ., 2002; Şenol ve Yıldız, 2013). Özellikle psikolojik şiddetin mağdurun benliğine yönelik saldırılarının kişiyi pasifleştirmesi, yetersizliğe ve çaresizliğe sürüklemesi sonucunda yaşantıların kabullenilmesi, müdahale konusunda tepkisizleşmesi ilişkiyi sonlandırmayı zorlaştırmakta ve döngüsel biçimde kişi daha uzun süreli ve yoğun saldırılara maruz bırakmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013). Buna bağlı olarak ise uygun biçimde müdahale edilmesi, başa çıkılması ve önlenmesi zorlaşmaktadır (Jordan, 2004; Kelly, 2004; McCue, 2008).

Koruyucu unsurların azalmasına ve risk faktörlerini artmasına bağlı olarak ise şiddete maruz kalan bireyin ruhsal sorun yaşama oranı yükselmektedir (Few ve Rosen, 2005). Nitekim diğer şiddet türleri ile kıyaslandığında maruz kalınma süresinin uzamasına bağlı olarak yıpratıcı etkileri olay anında netlik kazanmamasına rağmen geniş perspektifte daha olumsuz ve tedavisi güç örselenmeler şeklinde kendini göstermektedir (Heise, Pallitto, García-Moreno ve Clark, 2019; Pico-Alfonso, 2005). Farklı şiddet türlerine maruz kalan bireylerin yaşantılarının değerlendirilmesi sonucunda psikolojik şiddete maruz kalan kişilerin fiziksel şiddet görme ile aynı şekilde etkilendikleri, benzer duygusal sorunlar yaşadıkları gözlenmiştir (Kelly, 2004). Birinci basamak sağlık hizmetleri başvurularında fiziksel sağlık ve ilişki şiddeti arasındaki ilişkide fiziksel şiddet ile psikolojik şiddetin bireyin biyolojik sağlığı ve ruh

sağlığı üzerinde benzer ilişkilere sahip olduğu görülmüştür (Coker ve diğ., 2000). Diğer taraftan mağdurlar şiddetin psikolojik yönünün fiziksel yönüne göre daha yıpratıcı olduğunu (Arias ve Pape, 1999), şiddetin kendilerini baskı altına soktuğunu, şiddet sonrasında kendilerini değersiz ve mutsuz hissettiklerini (Can Gürkan ve Coşar, 2009; Flinck, Paavilainen ve Astedt-Kurki, 2005; Kelleci, Gölbaşı, Erbaş ve Tuğut, 2009) ifade etmişlerdir. Bununla birlikte psikolojik saldırıların olduğu ortamlardan uzaklaşılmasına rağmen etkilerinin şiddetin uygulandığı döneme benzer şekilde devam ettiği, tedavi sürecinin zaman aldığı, kişinin örseleyici olayların yansımaları ile yaşamaya devam ettiği belirtilmektedir (Martín-Fernández ve diğ., 2018).

Psikolojik şiddetin bireyin ruh sağlığına etkileri detaylı biçimde incelendiğinde; kişinin iyi olma halini olumsuz yönde etkilediği psikolojik iyi oluşunu düşürdüğü (Mir ve Naz, 2017), evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş ile en yüksek düzeyde negatif yönlü ilişkiyi diğer şiddet türlerine oranla psikolojik şiddetin gösterdiği (Yiğit, 2018), öz saygısını, benlik bütünlüğünü ve özgüvenini yıprattığı (Şahin ve Sançmış, 2014), benlik saygısının zedelendiği (Nasseh Lotf Abadi, Ghazinour, Nojomi ve Richter, 2012), depresyonu artırdığı (Kayahan, Altıntoprak, Karabılgın ve Öztürk, 2003; Tadege, 2008), korku ve umutsuzluğa düşürdüğü (Salcıoğlu, Urhan, Pirinccioglu ve Aydın, 2017), kaygılı bir ruh haline neden olduğu (Şahin, İlçioğlu ve Ünsal, 2018) yapılan çalışmalar tarafından tespit edilmiştir.

Şiddetin travmatik yansımalarının incelendiği çalışmalarda ise eş şiddetine maruz kalan çiftlerin yoğun travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiği (Lilly, Howell ve Graham-Bermann, 2015), travma sonrası stres bozukluğu belirtileri üzerinde psikolojik şiddetin fiziksel şiddete göre daha yüksek yordama gücüne sahip olduğu (Baker ve Stith, 2008) saptanmıştır. Ayrıca karşılaştırma çalışmaları sonucunda psikolojik şiddet deneyimi olan katılımcıların böyle bir yaşantı belirtmeyenlere göre depresyon, stres ve kaygı puanları (Al-Modallal, 2012), intihar düşünceleri (Pico-Alfonso, 2005), alkol sigara kullanımı, ilaç kullanımı (Kanbay, Işık, Yavuzaslan ve Keleş, 2012), madde bağımlılığı (Black ve diğ., 2011) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Metaanaliz çalışmalarında (Dillon, Hussain, Loxton ve Rahman, 2013) tarafından 2006-2012 yılları arasında yürütülen 75 çalışmanın incelendiği çalışmada eş şiddetine maruz kalan kadınların yaygın olarak; kaygı, depresyon, uyku sorunu, kendine zarar verme ve intihar gibi sorunlar yaşadığı saptanmıştır.

Şiddetin aile içi ilişki ve evliliğe dair yansımaları incelendiğinde ise; yaşanan şiddet nedeniyle ilişkinin yıprandığı ve boşanmaların arttığı (Çakır Parmaksızoğlu, 2011; Uzunoglu, 2016), çiftlerin evlilikleri sürdürmeye yönelik inancını azalttığı (Yıldırım ve Ergüt, 2016), evlilik uyumunu düşürdüğü (Sezer, 2018), fiziksel şiddete göre psikolojik saldırıların daha yoğun boşanma nedeni olarak gösterildiği (Edwards, Dardis ve Gidycz, 2012; Henning ve Klesges, 2003; Uğur, 2014), cinsel sorunlarla ilişkili olduğu (Çetiner, 2006) tespit edilmiştir. Şiddetin psikolojik boyutunun soyut bir şiddet türü olarak algılanmasına ve kişinin sadece duygusal dünyasına zarar verdiği düşünülmese de klinik çalışmalar sonucunda bir takım psikosomatik sorunlara da kaynaklık ettiği tespit edilmiştir. Özellikle uyku sorunları (Kanbay ve diğ., 2012; Tutar, 2004), iştahsızlık (Aslı Köse ve Beşer, 2007), yeme bozuklukları (Fageeh, 2014), omuz, bel ağrısı (Moezi, Azami, Shakeri ve Pourheidar, 2005), sindirim sorunları ve pelvik ağrılar (Coker ve diğ., 2000) mağdurların tedavi gördükleri alanlardır (Akyüz, Yavan, Şahiner ve Kılıç, 2012).

2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema, kavramsal anlamda bireyin karmaşık uyarıcıları kümeleme ve düzenleme amacına hizmet eden düzenleyici, kalıp ve çerçeve olarak tanımlanmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Kuramsal açıdan ise erken dönem uyumsuz şemalar; kalıtsal mizacın, erken dönem yaşantıların ve karşılanmayan ihtiyaçların etkili olduğu, bireyin kendisiyle, başkalarıyla ve dünya ile kurduğu etkileşim dair inançlar tarafından oluşan psikolojik yapılardır (Farrell ve diğ., 2015). Bu yapıların temeli bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili çocukluk çağı yaşantı deneyimleri, temel ihtiyaçlar ve mizaç olarak bilinmektedir (Young ve Klosko, 2017). Bu kavramlardan erken dönem yaşam deneyimleri olarak; örseleyici ihmal istismar yaşantıları, bakım veren ile kurulan ilişki, duygusal bağ, özdeşim veya bakım verenin içselleştirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Young ve diğ., 2017). Erken dönem ihtiyaçlar ise güvenli bağlanma, özerklik, içinde bulunulan duygu ve ihtiyaç duyulan gereksinimlerin ifadesi, kendiliğindenlik ve uygun sınır ve özdenetim olarak sıralanabilmektedir (Young ve diğ., 2017). Son boyut olarak mizaç bireyin erken dönem yaşantıları ile bağlantılı olarak karşılaşılan yaşam olayından etkilenme boyutu ve başa çıkma yönteminin seçiminde tepkilerin belirlenmesinde etkili bir unsurdur (Martin ve Young, 2010).

Çocukluk dönemi erken deneyimlere temellenen şemalar ergenlik döneminde de gelişmeye devam etmektedir ve bu örüntüler kasıtsız biçimde bireyin yetişkinlik dönemine aktarılırak yönlendirici bir işlevde bulunmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Erken dönem duygu, düşünce ve davranış örüntüleri şeklinde kişinin hayatının geneline yayılmış biçimde etkileri gözlenmektedir (Anlı, Can ve Evren, 2017). Bireyin davranışlarının, diğerleriyle iletişim ve etkileşimde bulunma biçiminin, duygu ve düşüncelerinin, davranışlarının, beden duyumlarının temel belirleyicisi, harekete geçiricisi olarak şemalar gösterilmektedir (Janson, Harms, Hollett ve Segal, 2019). Özellikle erken dönem karşılanmayan gereksinimler üzerine temellenen uyumsuz şemalar bu ihtiyaçların ilerleyen dönemde farkına varılması ve karşılanmasında da engel teşkil etmektedir (Arntz ve Jacob, 2016). Oluşum aşamasında içinde bulunulan duruma özgü işlevsel görevler üstlenmesine rağmen şemaların ilerleyen dönemlerde farklı olaylara genellenmesi ruh sağlığı için ciddi bir risk faktörü oluşturmaktadır (Ehsan ve Bahramizadeh, 2011). Kişiyi otomatik tepkilere sürüklenme (Rafaeli ve diğ., 2018), şema kalıplarına uygun, tutarlı ve uyumlu davranmaya zorlama (Makas ve Çelik, 2018) gibi etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Nitekim kişinin yetişkin hayatında yaşadığı temel ilişki ve ruhsal sorunların temelinde erken dönem uyumsuz şemaların yer aldığı (Young ve diğ., 2017), duygusal sorun yaşayan bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının daha yüksek oranlarda olduğu (Muris, 2006) tespit edilmiştir.

Kişiyi zarar verici bir rolü olmasına rağmen birey, karşılaştığı durumları kavramsallaştırması bakımından şemalarını harekete geçiren durumlara kendisini daha yakın hissetmektedir (Young ve Klosko, 2017). Kişinin karşılaştığı durumları sınıflamasına yardımcı olması bakımından kolaylaştırıcı gibi bir etki göstermesi nedeniyle kişiyi olumsuz etkilemesine ve sınırlandırmasına rağmen değişime karşı oldukça dirençli, katı, kronik, kalıplar olarak nitelendirilmektedir (Young ve Klosko, 2017). Şemaların devamlılığı ve değişime karşı sağlam direnci, örseleyici yaşam olayları ihmal ve istismara maruz kalma sonucunda oluşup bireyi içinde bulunduğu duruma karşı koruması, kendini güvenli hissettirmesi ile ilişkilendirilmektedir (Boudoukha, Przygodzki-Lionet ve Hautekeete, 2016).

2.3.1. Şema Alan ve Boyutları

Şema terapi kuramsal modelinde erken dönem uyumsuz şemalar beş genel kategori altında 18 şema alanı şeklinde gruplanarak incelenmektedir. Belirtilen beş kategori: Ayrılma/Reddedilme –Kopukluk/Reddedilme, Zedelenmiş Özerklik Performans Başarısızlık, Aşırı Uyarılma Ketlenme/ Tetikte Olma Bastırılmışlık, Başkaları Yönelimlilik ve Zedelenmiş sınırlardır. Her bir kategori ve altındaki alanlar aşağıdaki şekilde tanımlanmış ve yakın ilişkideki yansımalarına yönelik örneklendirmelerde bulunulmuştur.

2.3.1.1. Ayrılma/Reddedilme –Kopukluk/Reddedilme Şema Alanı

Bireyin bağlanma gereksiniminin karşılanmasında yaşanan sorunların temellendirdiği şema boyutudur (Roediger, 2015). Ebeveynlerin kabul reddi, bireyi yetiştirirken takındıkları öngörülemez tutumları ve aile ortamı bu şema alanının gelişiminde ön plana çıkmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Tutarsız, cezalandırıcı ebeveyn tutumları, mesafeli ilişkiler, katı, dışlayıcı, ilgisiz, samimiyetten uzak ortamların bu şema alanını geliştirdiği belirtilmektedir (Rafaeli ve diğ., 2018). Erken dönemde bireyin güven, tutarlı ve istikrarlı bakım, kabul edilme, sevgi gösterilme, empati gibi evrensel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan sorunlar mevcuttur (Tutal, 2015). Bu şema alanının baskın olduğu durumlarda kişinin; sevgi, duygusal düzenli ve tutarlı ve aidiyet temelli güvenli bir bağlanmanın yaşanmaması, yakın ilişki kurma ve yürütmeye sorunlar ve bu ihtiyacın karşılanması konusundaki yaşadığı karamsarlıklar ön plana çıkmaktadır (Young ve diğ., 2017).

Bu şema alanına ait boyutlardan *Terk edilme/değişkenlik* alanı, yaygın olarak bireyin erken dönemlerde ebeveynleri tarafından reddedilmesi veya ebeveyn kaybı yaşaması sonucu ilerleyen dönemlerdeki ilişkilerine dair güven kaybı yaşaması, terkedilme kaygısı nedeniyle ikili ilişkiler kurma ve yürütme aşamasında yaşanan zorluklar olarak belirginleşmektedir (Arntz ve Jacob, 2016). Kişilerin eş veya partner seçiminde farklı senaryolarla ilerlediği görülmüştür. Bunlardan ilki değişken kişilik özelliğine sahip ve tutarlı davranışlar sergilemeyen partner seçimi, ikincisi; terkedilme yaşantılarına maruz kalmamak adına romantik yakınlıktan kaçınma ve son olarak terkedilmeye karşı partneri terk etme yönünde olabilmektedir (Young ve Klosko, 2017).

Bir diğ er alan *G uvensizlik/k  t  ye kullanılma*  eklinededir ve bu alanın erken d onemlerde farklı boyutlarda örselenme yaşantısının olması (Roediger, 2015), ebeveynleri tarafından etrafa g uvenmeme, kendini koruma y on ndeki a ır ı uyar ıların (Young ve Klosko, 2017)  emanın gelişimi ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Bu tarz şema alanının baskın olduğu durumlarda kişi; sırlar n ı diğerleriyle payla ırsa bunların bir gün aleyhinde kullanılacağını d    nerek kendilerini paylaşmaktan uzak durma veya bir diğer y onelim olan çocukluklarında olduğu gibi diğerleri tarafından istismar edilmeye karşı çıkmayarak buna teslimiyet gösterme ya da     nc  bir grupsa kendilerini, istismar eden kişilerle  zde le tirme onların bazı y onlerini içselleştirme ve böylelikle de istismarc  bir role bürünerek başkalarını kurbanla tırma y on nde davranışlar sergileyebilmektedir (Roediger, 2015).

Ayrılm a reddedilme şema boyutu kapsamında yer alan *Duygusal yoksunluk* alan ı; duygusal olarak mesafeli ve soğuk bir aile yaşantısına içerisinde yeti me sonucunda belirgin hale gelen bir boyut olarak tanımlanmaktadır (Young ve di ., 2017). Bakım, empati ve koruma gibi farklı boyutlarda yoksunluk kendini göstermektedir (Rafaeli ve di ., 2018). Bu  ema alanına sahip kişilerin farklı davranış örüntüleri olabilmektedir; örneğin bir grup kişi duygu ve ihtiyaçlarını yads ıy  bastırma eğilimine giderek kendilerini sosyal etkileşimlerinden yal tıp bu ihtiyaçları giderme y on nde bir çaba göstermezken, diğer grup erken d onemlerinden gelen a lı ı sonu gelmez bir biçimde karşılama, talepkar olma, telafi etme çabası gösterebilmektedir (Young ve di ., 2017).

Bir başka alan olan *Kusurluluk/utanç*; çocukluk d onemi yeteri değeri görmeyen kişilerin yetişkin yaşamlarında kendilerine y onelik kabullenici tutum sergileyememesi, sürekli kendilerini ele tirmesi şeklinde belirtilebilir (Young ve Klosko, 2017). Kendilerini eleştiren ve suçlayan partner seçimi, kendi suçluluk ve utanç duygular n ı kapatacak mükemmel e , popüler partner arayışı ya da etraf ı kendisinin su lad  ı kendisi ele tirmeden başkalarına karşı eleştirel bir tavra bürünmek bu şema alanının farklı yansımaları olarak değerlendirilmektedir (Roediger, 2015). Son olarak ise *Sosyal izolasyon/yabancılaşma* alanının baskın özelliği kişinin kendisini herhangi bir gruba ait hissedememesi, kendisini çevresinden yal ıtma halidir (Farrell ve di ., 2015). Yalnızlık ve yal ıtılma hali yoğundur, diğerlerinin kişi hakkındaki d    nce ve algılarına göre davranışlar  ekillendirilmeye çalışılır, yakın

ilişkilerden çok sosyal etkileşimlerde belirgin hale gelir (Young ve Klosko, 2017). Bir gruba aidiyet hissedememe veya farklı nedenlerle içinde bulunulan toplumdan dışlanma durumunda kişinin kendi içine kapanması ve kendisini çevresine karşı soyutlaması, kapatması hali olarak yansımaları değerlendirilmektedir (Young ve diğ., 2017).

2.3.1.2. Zedelenmiş Özerklik Performans Başarısızlık

Bireyin kişisel olarak karar alması, hedef belirlemesi ve amaçlar oluşturması gibi beklenen becerilerin karşılanmasında yaşanan güçlüklerdir (Arntz ve Jacob, 2016). Bireyin gelişiminin erken dönemlerinde kısıtlayıcı, aşırı kontrol ve baskıcı, atılganlık ve girişkenlik çabalarının, yeteneklerin sergilenmesinin önlendiği, törpülediği aile ortamına sahip olmanın etkili olduğu vurgulanmaktadır (Roediger, 2015). Bakım verenin desteğinin olmadığı durumlarda girişimde bulunma, özerk davranabilme, karar verme ve uygulamaya geçme gibi yaşam becerilerinin yerine getirilmesinde sorunlar şeklinde kendini göstermektedir (Young ve diğ., 2017). Şema alanının alt boyutları aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.

İlk olarak *Bağımlılık/yetersizlik* alanı aşırı korunmacı veya tam tersi ebeveyn tutumları ile büyümüş kişilerin sorumluluk almaktan kaçınma, başkalarının yardımına bağımlı olma yönündeki davranışlar şeklinde betimlenmektedir (Young ve Klosko, 2017). *Hastalık ve zarar karşısında dayanıksızlık*: Endişeli ve kaygılı tutumları baskın olan ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların karşılaşabilecekleri olumsuzluklara ve sağlık sorunlarına, toplumsal sorunlara, çevresel afetlerle maruz kalma saldırıya uğrama, hastalık kapma, panik atak, trafik kazası vs.karşı yüksek düzeyde endişe duyma durumudur (Young ve diğ., 2017). *İç içe geçme/gelişmemiş kendilik/Yapışıklık*: Ebeveyne ya da bakım veren kişiyle iç içe geçme bütünleşme hali olarak tanımlanmaktadır (Farell ve diğ., 2015). Ayrı bir hayat kurmaya karşı korku, yetişkin hayatında ailesine fiziksel ve duygusal olarak kopamama, ailesini hayatına sürekli olarak ortak etme hali şeklinde gözlemlenmektedir (Karaosmanoğlu, 2016). Son olarak ise *Başarısızlık şemaları ve zedelenmiş özerklik* alanı kişinin kendi özellikleri küçümsemesi, diğerleri ile kıyaslaması sonucunda kendini daha başarısız, yetersiz hissetmesi durumudur (Arntz ve Jacob, 2016). Kişi farklı konulardaki görevlerinden kaçınma erteleme veya kendini işine, görevine adayabilir, bu görevlerdeki başarılarını

yeterli bulmama ve ileride aynı seviyeyi yakalayamama endişeleri hâkimdir (Young ve diğ., 2017).

2.3.1.3. Zedelenmiş Sınırlar

Kişinin kurmuş olduğu iletişim ve ilişkilerde sınır koyma veya var olan sınırları korumada, anlaşmalara uyma ve amaca odaklanmada güçlükler, anlık dürtü ve hazzı uzun dönemli kazanımlara tercih edilmesi şeklinde yaşanmasıdır (Young ve diğ., 2017). Aşırı serbest tutuma sahip ebeveynlerin yetiştirmiş olduğu bireylerin sorumluluk, disiplin, öz kontrol alanlarında yaşadığı sorunlarla kendisini göstermektedir (Rafaeli ve diğ., 2018). Yetersiz Özdenetim ve Kontrol ve Haklılık / Büyüklenmecilik / Üstünlük Şeması olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır.

Bu boyutlardan *Yetersiz Özdenetim ve Kontrol* alanı dürtüselliğin ön plana çıktığı özdenetim ve disiplinin arka planda kaldığı bir şema örüntüsü olarak belirtilmektedir (Young ve diğ., 2017). Uzun vadeli getiriler yerine daha kısa vadeli hazlara odaklanma görülür, sorun çözümü yerine kaçınma tercih edilmektedir (Behary, 2014). *Haklılık/Büyüklenmecilik/Üstünlük* boyutunda ise ilişkilerde baskın taraf olma arzusu, başkalarının uyması gereken kural ve sınırlardan muaf olma ve ayrıcalık beklentisi dikkat çekmektedir (Farrell ve diğ., 2015). Sınır, kısıtlama ve engellere karşılaşılmaması durumunda yoğun agresif tepkiler gözlenebilmektedir (Arntz ve Jacob, 2016). Bireyin isteklerine sahip olma adına karşı tarafa güç kullanma, diğerlerinin davranışları üzerinde kontrol kurma isteği hâkim olup etkileşimde bulunan kişilerin istek duygu ve ihtiyaç düşünceleri dikkate alınmaz, bireysellik ön plandadır (Young ve diğ., 2017).

2.3.1.4. Başkaları Yönelimlilik

Kişinin bütün çabasının başkalarını memnun etmeye yönelik kullanılmasıdır (Arntz ve Jacob, 2016). Ebeveynlerin kendi ihtiyaç ve arzuları çocuğun gereksinim ve isteklerine göre ön planda tuttuğu, koşullu iletişim hakim olduğu bir çevrede gelişeceği belirtilmektedir (Simeone-DiFrancesco ve diğ., 2017). Onay görme, takdir edilme beklentilerinin yanında cezadan kaçınma ve dışlanmama adına kendi istek ve gereksinimlerin arka planda tutulmasıdır (Rafaeli ve diğ., 2018). Kişi farkında olmadan da kendi duygularını bastırma eğilimine girmekte, kişi içsel mekanizmalarının değersizliğine inandığı için dışsal mekanizmalara göre hareketlerini yönlendirmektedir (Young ve diğ., 2017). Erken dönemlerde kendilerini ve

ihtiyaçlarını yeteri kadar ifade edememiş, suçlanmış, dışlanmış ve eleştirilmiş çocuklar ilerleyen dönemlerde de duygularını, ihtiyaçlarını bastırma eğilimde olmaktadır (Young ve Klosko, 2017).

Başkaları yönelimlilik şema alanı; boyun eğme, kendini feda ve onay arama şeklinde üç boyuta sahiptir. Bunlar sırasıyla şu şekilde açıklanabilir: *Boyun eğme*; Çocuklarını ödül ceza yöntemi ile yetiştiren, yetiştirme sürecinde yüksek kontrol uygulayan ebeveynlerin bulunduğu ailelerde yetişen çocukların bireysel ihtiyaç ve yoğun duygularını yadsıması şeklinde gözlenmektedir (Young ve diğ., 2017). Kişinin karşılaşacağını düşündüğü olumsuzluklara karşı itaatkâr davranmasıdır (Young ve Klosko, 2017). *Kendini feda*: Ebeveynlerin çocukları veya etkileşimde bulunduğu kişilerin ihtiyaçlarını ön planda tutarak fedakar davranışlar sergilediği ailelerde yetişen çocukların başkalarının ihtiyaçlarına yoğunlaşarak bunları karşılamak için yoğun çaba göstermesi şeklinde gözlenen bir alandır (Young ve diğ., 2017). *Onay arama*: Yoğunlukla koşullu kabullerin hüküm sürdüğü aile yapısında gelişmekte ve kişiler kendilerini hep başkalarına göre düzenlemekte, kişi uyumlu olmaya yüksek düzeyde özen göstermekte, statü, para, başarı ve görünüş başkalarının onayını ve kabulünü almak için bir araç olarak kullanılmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018).

2.3.1.5. Aşırı Uyarılma Ketlenme/ Tetikte Olma Bastırılmışlık

Erken dönemlerde kişinin anda olma ve oyunun tadını çıkarma, mutluluğa odaklanma yerine kendini gelecek olumsuzluklara karşı tedirgin ederek korunaklı bir pozisyona bağımlı kalmasıdır, doğal davranmak yerine tehlikeleri düşünüp savunmaya geçmek ön plandadır (Young ve diğ., 2017). Doğallık ve oyun alanının yeterince karşılanmamasının sonucunda gelişmektedir (Rafaeli ve diğ., 2018). Böyle ailelerde kendini ortaya koyma, yükümlülükler, görevler, kurallara uygun davranmak ve başarı sıklıkla keyif, kendiliğindenlik, gevşeme ya da oyuna ağır basmaktır (Rafaeli ve diğ., 2018).

Bu şema alanının; Karamsarlık/kötümserlik, Duygusal ketlenme, Yüksek standartlar ve Cezalandırıcılık şeklinde boyuları bulunmaktadır. Bu boyutlardan *Karamsarlık/kötümserlik* kısmında Bireyin erken dönem deneyimlerine bağlı olarak gelecek hakkındaki olumsuz, kötümser iklimin hakim olmasıdır, kaygı ve tedirginlik ön plandadır (Young ve diğ., 2017). *Duygusal ketlenme* olarak tanımlanan boyutta ise bireyler, duygularını bastırıp durumları aşırı rasyonelleştirme eğilimi gösteren

mesafeli, mekanik ve soğukkanlı bireylerdir (Simeone-DiFrancesco ve diğ., 2017). Eleştirilme, rencide edilme, utanma gibi risklerden kaçınma adına başkaları ile iletişime geçmek yerine duyguları bastırma ve mantığa göre hareket etme şeklinde gözlenmektedir (Young ve diğ., 2017). *Yüksek standartlar* ise kuralcılığın zorunlulukların ve mükemmeliyetçi eğilimlerin ön planda tutulduğu, sosyal kültürel normların gereklerine sıkı sıkıya bağlı kalındığı, kişinin kendisini ve etrafını baskı altına aldığı olumsuzluk ve eleştiriye karşı toleransın olmadığı bir tutum olarak betimlenmektedir (Young ve diğ., 2017). Son olarak *Cezalandırıcılık*; kişinin gerek kendisinin gerekse etrafındakilerin hatalarını kabullenmekte ve affetmekte sorun yaşamanın yanında mutlaka cezalandırılması düşüncesidir (Arntz ve Van Genderen, 2017). Hatalar karşısında cezalandırılma beklentileri yüksektir, hataya telafileri yoktur (Young ve diğ., 2017).

2.3.2. Şema Baş Etme Mekanizmaları

Birey erken dönem uyum bozucu şemaları ile farklı biçimlerde baş etmeye yönelik tepkiler sergilemektedir (Young ve Klosko, 2017). Şemalara uyum göstermek için ortaya çıkan uyumsuz baş etme biçimleri aynı zamanda şemaların sürekliliğini sağlamakta ve şemaları tetiklemektedir (Young ve diğ., 2017). Şemaların devamlılığını sağlayan uyumsuz baş etme mekanizmaları aşırı telafi, kaçınma ve teslimiyet olmak üzere üç farklı tarzda ortaya çıkmaktadır (Mairet, Boag ve Warburton, 2014; Schaap ve diğ., 2016). Baş etme mekanizmaları gerçekleştiği dönemde işlevsel, kısa vadede etkili gibi görünmesine rağmen şemaların sürdürülmesine neden olmakta, uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Bu mekanizmalar bireyin hayati işlevini ilerleyen dönemde olumsuz yönde etkilemekle birlikte şema alanlarının daha fazla pekişmesine de neden olmaktadır (Young ve diğ., 2017). Bireyin olaylar karşısında farklı boyutlar içeren başa çıkma tarzları kişiye ve olaya göre değişebilmektedir (Young ve diğ., 2017). Bu çerçevede değerlendirildiğinde bireyin davranışları şemaların yansıması olmaktan ziyade başa çıkma biçimlerinin çıktısı olarak değerlendirilmektedir (Young ve diğ., 2017). Aynı zamanda uygun müdahalelerde bulunulması durumunda baş etme tarzları değişebilmekte, uyumlu hale dönüşebilmektedir (Anlı ve diğ., 2017). Diğer yandan ise uyumsuz baş etme tarzları; kişilerin profesyonel yardım alma veya etkili çözümler üretme noktasında engelleyici

bir unsur olmakta (Bayoğlu, 2019), şemalar ve psikolojik sağlık arasında aracı bir rol oynamaktadır (Gök, 2012).

2.3.2.1. Şema Teslim

Kişi şemasal kalıp davranışlarının yarattığı olumsuzluğu fark edip onula mücadele ederek işlevsel hale getirmek yerine şemaların sürdürülmesi yönünde, şemaları destekleyici dinamiklere göre hareketlerini belirler (Young ve diğ., 2017). Şemalarının varlığından rahatsız olmakla birlikte değişim için yeterli çabadan yoksundur ve teslimiyet, kabul, boyun eğme, çaresizlik baskındır (Young ve diğ., 2017). Başkalarının gereksinimlerine aşırı derecede önem veren fedakârlık, itaatkar ve onay arama ihtiyacı duyan bireyler, kendilerine dair gereksinimlerini dışarıda tutmakta, bu şekilde teslimiyet göstererek şemalarıyla baş etmektedirler (Rafaeli ve diğ., 2018). Ebeveynlerinin, kendilerine yönelik davranış kalıplarına benzer insanları hayatlarına alarak ve kendilerine ebeveynleri gibi davranmalarına izin verirler (Young ve Klosko, 2017). Kişi teslimiyet göstererek, pasif davranır ve itaat ederek riske girmekten kaçınır kendilerini güvenli ve tanıdık bilindik bulundukları ortamda tutarlar fakat genel anlamda huzursuzluğa sürüklenmekten alıkonulamazlar (Rafaeli ve diğ., 2018).

2.3.2.2. Şema Kaçınma

Bireyin baskın şemalarını yadsıması, görmezden gelmesi ve kaçınması durumu, şemaların aktive olacağı durumlardan uzaklaşma, tetikleyici unsurlardan kaçınma eğilimi göstermektedir (Rafaeli ve diğ., 2018). Erken dönem yaşanan örseleyici yaşantıların, bunlara dair anı ve duyguların inkarının bir göstergesi olarak da kaçınma tepkileri tercih edebilmektedir (Simeone-DiFrancesco ve diğ., 2017). Üzerinde çalışmak yerine şemalardan kaçınma, varlığını yadsıma, harekete geçirici düşünceleri zihinden uzaklaştırma, farklı alanlara yönelerek yok saymaktır (Rafaeli ve diğ., 2018). Örneğin; “Terk Etme / İstikrarsızlık Şeması” olan bir kişi samimi ilişkilerden kaçınarak şema tetikleyici olaylarla başa çıkabildiğini düşünebilir (Young ve diğ., 2017). Şemayla bağlantılı bir duygu ortaya çıkması halinde onu görmezden gelme ya da bastırma öncelikle tercih edilmektedir (Loose ve diğ., 2018). Şemalara ters düşecek durum, anı ve duyguların dikkate alınmaması, reddedilmesi ise ilerleyen dönemlerde zarar verici sonuçlara neden olabilmektedir (Arntz ve Van Genderen, 2017). Karaosmanoğlu (2016), şemadan kaçınma yoluyla baş etmenin genel olarak; psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, üzüntüyü yok sayma, sosyal çekilme,

mantıksallık, anıları bastırma, kendini avutma, çocukluk dönemini idealleştirme, öfkeyi bastırma, madde kullanımı, işkoliklik gibi tutum ve davranışlar yoluyla gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Şema terapi yaklaşımına göre şema sürdürücü başa çıkma davranışlarından biri olan şemadan kaçınma alt boyutları; psikosomatizm, sıkıntıyı yok saymak, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma, hissizlik/duyguları bastırma olarak sıralanabilmektedir (Yancar Demir ve Soygüt, 2014).

2.3.2.3. Şema Aşırı Telifi

Şemaların gerektirdiklerinin tam zıttı uçta hareketler sergileme ve böylece karşılanmamış ihtiyaçların aşırı şekilde doyurulmaya çalışılması şeklinde gözlenmektedir, abartı bu alanın belirgin özelliğidir (Young ve diğ., 2017). Boyun eğici şema alanı baskın olan kişinin yetişkin yaşantısında bu şema alanından tamamen farklı, abartılı biçimde davranması örnek olarak verilebilir (Young ve diğ., 2017). Benzer şekilde temel şemaların yansıması olarak terk edilme yapıları baskın olan kişinin terkedilmeden terk etmeye yönelik davranışları ya da eleştirilmemek adına baskın biçimde eleştirel yaklaşım sergilemesi şeklinde çeşitlendirilebilir (Caner, 2009). Şemanın tersi yönünde düşünce, duygu ve davranışlara sahip olmak, şemanın aksine tavırlar sergilemektir (Jacob, Genderen ve Seebauer, 2014). Kişinin mevcut baskın şemasının tersi yönde uygulamalarıdır, şemanın gerektirdiklerinden farklı bir şey yapma adına etkili bir yöntem gibi görülmesine rağmen şemanın devamlılığı ve sürekliliğini sağladığı için temel ve genel anlamda olumsuz bir durumdur (Rafaeli ve diğ., 2018). Karaosmanoğlu (2016) şemayı aşırı telif etme yoluyla baş etmenin genel olarak; onay düşkünlüğü, iyimserlik, asilik, aşırı titizlik, aşırı bağımsızlık, bencillik, dik başlılık, saldırganlık, mesafelilik, tepkili olma hali, baskınlık gibi tutum ve davranışlar yoluyla gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Şema terapi yaklaşımına göre şema sürdürücü başa çıkma davranışlarından biri olan şemanın aşırı telifi alt boyutları; statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik, eleştiriye tahammülsüzlük, mesafelilik olarak ifade edilmektedir (Soygüt Pekak, Karaosmanoğlu ve Çakır, 2009). Konu ile ilgili çalışmalarda riskli davranışların anlamlı bir yordayıcısı olarak telif başa çıkma biçimi tespit edilmiştir (Körük, 2017).

2.3.3. Yakın İlişki ve Şemalar

Evliliğe yüklenen anlam, içinde bulunulan kültürel yapılara göre değişkenlik gösterse de evlilik, ilişkiler içerisinde sürdürülmesine önem verilen farklı dinamikleri olan birliktelik türüdür (Güneş, 2011). İlişkiler bağlamında değerlendirildiğinde şemaların temel gelişimi erken dönemlerde etkileşimde bulunulan, bakım verenlerle kurulan ilişkilere dayanmakta ve bu yapılar gelecek dönemki ilişkiler hakkında yordayıcı bir rol üstlenmekte (Cecero, Nelson ve Gillie, 2004; Young ve diğ., 2017), sosyal ilişkiler, evlilik ve flört ilişkisi gibi romantik etkileşimlerin başlıca belirleyici unsurunu oluşturmaktadır (Ehsan ve Bahramizadeh, 2011). Bununla birlikte odağında; yüksek düzeyde paylaşım, ilgi ve sevginin ön plana çıkması beklenen yakın ilişki ve romantik ilişkiler şemaların yoğun biçimde sergilendiği alanların başında yer almaktadır (Crawford ve Wright, 2007). Evlilik ilişkisine her bir eş kendi mevcut kişisel şemaları ile gelirken aynı zamanda bir takım şemalar da eş ilişkisinde daha aktif ve belirgin hale gelmektedir (Tilden ve Dattilio, 2005).

Çiftler arasındaki etkileşim ve ilişkiye dair dinamikler “Şema Kimyası” olarak adlandırılmakta ve ilişkide duygusal bağın bu yapı ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Young ve diğ., 2017). Baskın şemaların harekete geçmesi partner seçimi ve ilişkilerin gelişiminde temel belirleyici konumundadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Eşler arası romantik çekim gücünde, karşılıklı bağlılıkta şemalar tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir (Stevens ve Roediger, 2016). Bu aşamada şema kimyası ilk olarak olumlu bir durum olarak görülmesine rağmen çiftlerin karşılıklı şemalarının sürekli tetiklenmesi nedeniyle zamanla ciddi sorunlar doğurmaktadır (Rafaeli ve diğ., 2018). Öyle ki zaman içinde evli bireylerin şemaları çatışabilmekte, zihinsel çarpıtmalara neden olması sonucu iletişim sorunları oluşabilmekte, çiftler birbirlerinin şema alanlarının harekete geçeceğini düşünerek hassas davranışlar göstermeye yoğunlaşmakta ve bu durum bir takım iletişim sorunlarını meydana getirebilmekte, son olarak ise çiftler karşılıklı gereksinimlerini karşılama konusunda yetersizlik yaşayabilmektedir (Stevens ve Roediger, 2016). Örneğin hak görme şemasına sahip bir kişi her istediğinin eşi tarafından karşılanmasını bekleyebilmekte ve bu olmadığında da kolayca gücenip hızlıca öfkelenerek kırılabilir (Crawford ve Wright, 2007). Şema alanları açısından eşlendirilecek olursa; Terk Edilme şemasına sahip bir kişinin, İç İç Geçme şeması olan bir partner bulması; Kusurluluk/Utanc

şeması olan birinin, Yüksek Standartlar veya Cezalandırıcılık Şemalarına sahip olan bir kişi ile uyum sağlamasıdır (Rafaeli ve diğ., 2018).

Şemalar çiftlerin ilişkiye dair beklentilerini, ilişki kurma ve yürütme biçimlerini, yaşantıların yorumlanmasını etkilemesi nedeniyle, evlilik çatışması, ilişki doyumu veya ayrılma gibi ilişki dinamikleri üzerinde aktif bir rol oynamaktadır (Yoosefi ve diğ., 2010). İlişkilerdeki etki derecesine göre şema boyutları sıralanacak olursa; Kusurluluk, Kuşkuculuk, Terk Edilme, Duygusal Yoksunluk, ve Mükemmeliyetçilik gibi ilk beş boyut sıralanmakta ve ilişkileri kısıtlayıcı, engelleyici bir işlev gösterdiği belirtilmektedir (Karaosmanoğlu ve diğ., 2019). Konu ile ilgili çalışmalarda; çiftlerin erken dönem uyumsuz şemalarının evlilik uyumları üzerinde olumsuz yansımalarının olduğu (Dumitrescu ve Rusu, 2012; Güner, 2014; Tunçel, 2019; Yiğit ve Çelik, 2016), aldatma eğiliminin %36'sının şemalar tarafından açıklandığı (Çiftçi, 2020), evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançların %53'ünü açıkladığı (Tönbül, 2020) ve boşanma üzerinde yüksek düzeyde yordama gücüne sahip olduğu (Yoosefi ve diğ., 2010) görülmüştür. Deneysel çalışmalar sonucunda ise çiftlerin evlilik anlaşmazlığı ve boşanma düşüncelerini azaltıcı, evlilik uyumlarını artırıcı etkileri bulunmuştur (Panahifar, Yousefi ve Amani, 2014).

2.3.4. Şema ve Şiddet

Bireyin çocukluk dönemi yaşantı ve travma, ihmal ve istismarın şemaların oluşumunda etkili olduğu özellikle vurgulanmaktadır (Calvete ve Orue, 2012; Gay ve diğ., 2013). Kişinin çocukluk çağı travma yaşantılarının (fiziksel, cinsel, duygusal ve fiziksel ile birlikte duygusal istismar) erken dönem uyumsuz şemaları üzerinde yordayıcı bir rolü bulunmaktadır (Gong ve Chan, 2018). Bu nedenle şiddet kurbanı veya zorba olma konusunda çocukluk çağı yaşantılarının yeri özellikle ele alınmaktadır (Young ve diğ., 2017). Çocukluk dönemi yaşantılarının önemine ve yetişkinlikteki izlerine yoğunlaşan çalışmacılar, çocukluk çağı şiddet yaşantısı ile yetişkinlik dönemi şiddet yaşantısının bağlantılı olduğunu tespit etmiştir (Daisy ve Hien, 2014; Lilly, London ve Bridgett, 2014; Türk ve Tekin, 2018). Çocukluk çağı şiddet yaşantısı yetişkinlikte şiddete maruz kalmayı (Desai ve diğ., 2002; Taneri, Akış, Haşıl Korkmaz, Özkaya ve Güney, 2019; Taşkale ve Soygüt Pekak, 2016) ve şiddet uygulamayı (Lee, Walters, Hall ve Basile, 2013) yordamaktadır. Çocukluk çağı aile içi şiddete maruz kalan kişilerin yakın ilişki içerisinde şiddete maruz kalma oranının 2.7

kat arttığı (Taneri ve diğ., 2019), gerek fail gerekse kurban açısından şiddetin kabulünü artırdığı (Türk ve Tekin, 2018) saptanmıştır. Kadınlar eşlerinin kendilerine şiddet uygulama nedeni olarak eşinin şiddetin sıkça sergilendiği ortamlarda çocukluğunu geçirmesi ile ilişkilendirmiştir (Bişgin, 2019).

Erken dönem deneyimler ile şiddet yaşantısı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular iki değişken arasında şemaların aracı bir rolünün olduğunu göstermektedir (Crawford ve Wright, 2007). Çocukluk dönemi kötü muameleye maruz kalma ile yakın partner şiddetinin incelendiği bir çalışmada hem kadın hem de erkeklerin benzer şekilde çocukluk dönemi istismar yaşantıları ve yetişkinlikte ilişkide şiddete şahit olma oranına sahip olduğu bulunmuştur (Roediger, Behary ve Zarbock, 2018). Aynı şekilde erken dönem uyumsuz şemalar kadınların şiddet mağduru olma durumu yordamaktadır (Atmaca ve Gençöz, 2016; Crawford ve Wright, 2007; Gay ve diğ., 2013). Şiddet mağduru 20 kadınla yapılan bir çalışma sonucunda kadınların duygusal yoksunluk, kusurluluk ve utanç ile güvensizlik ve istismar şemalarının en yaygın şema alanları olduğu gözlenmiştir (Khosravi, Attari ve Rezaei, 2011). Erkeklerin ise erken dönem uyumsuz şemaları ve kadına yönelik şiddet eğilimleri pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Duman ve Kolburan, 2020). Ayrıca, yetişkin bakım verenler tarafından fiziksel cezalandırma yakın ilişkide şiddet mağduriyeti olasılığını % 174 artırmaktadır (Hamby, Finkelhor ve Turner, 2012). Crawford ve O'Dougherty Wright'ın (2013) şiddet mağduru olan katılımcılar ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında Güvensizlik, Kendini Feda ve Duyguları Bastırma şema boyutlarının daha fazla sayıda şiddet deneyimi ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

2.4. Dinsel Eğilim

Din; toplumsal anlamda bir grubun paylaştığı, sistemli inançlar, değerler, semboller ve yaşantı biçimine yönelik yapılar bütünü tanımlarken (Stirling, Furman, Benson, Canda ve Grimwood, 2010), bireysel anlamda ilahi bir güce olan inanç ve bu çerçevede sergilenen örüntüler (Özbek, 2020) olarak betimlenebilmektedir. Dinin tanımında mutlak bir uzlaşma olmamasına rağmen toplumsal yön, psikolojik boyut ve kutsal ile olan ilişki noktaları birçok din tanımında ortak noktalar olarak belirlemektedir (Köse ve Ayten, 2012). Nitekim bütün dinlerin temelinde bir takım inanç esasları vardır ve her din, mensuplarından bu inanç esaslarına inanmalarını, bunları onaylamalarını ve bu doğrultuda yaşamlarını şekillendirmelerini istemektedir

(Kayıklık, 2019). Bu bağlamda din, sadece vicdani inanç sisteminin ötesinde kişinin hayatının bütününe etki eden bir sistemdir (Özbek, 2020). Hayatın anlamlandırılması, yönlendirilmesi, planlanması ve karşılaşılan sorunlar ile başa çıkma gibi farklı alanlarda dinin belirleyici rolleri bulunmaktadır (Köse ve Ayten, 2012). Gerçekliğin yorumlanmasında (Kula, 2005), kişinin ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasında (Yapıcı, 2016) din bir referans görevi üstlenmektedir. Bu noktada din, ilahi bir didaktik düşünce iken dinsel eğilim; bireyin yaşam tarzına bu düşüncelerin etkisi (Ferşadoğlu, 2013), farklı alanlardaki davranışlarına dini değerlendirmelerin yansıma düzeyi (Kuzgun ve Sevim, 2004), kişinin inanç sistemine uygun olarak davranışlarda bulunması (Karakaya, 2008) ve dinin gündelik hayata etki derecesi (Şentepe ve Güven, 2015) şeklinde yorumlanmaktadır. Bireyin yemek alışkanlıklarından giyim tarzına, temizlik anlayışından, sosyal ilişkilerinin boyutuna kadar dinin farklı yansımaları görülmektedir (Balcı Arvas ve Hökelekli, 2017; Kayıklık, 2019). Bu yönelim süreci, gruplara göre değişebileceği gibi, kişilerin inanç düzeyleri, bilgi seviyeleri, yaşları, cinsiyetleri gibi değişkenlere bağlı olarak şekil alan dinamik bir süreçtir (Hökelekli, 2010).

Dindarlık tek boyutlu bir yapı olmanın ötesinde çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Karakaya, 2008; Köroğlu, 2012). Dindarlık biliş ve duygu olarak farklı boyutlarda yaşanabilmektedir (Kayıklık, 2000). Dinin duygusal boyutunda; güven, bağlılık, ümit ve korku gibi hisler yer alırken, bilişsel boyutta; din hakkında sorulan soruları ve bilgilerin sorgulanmasını içermektedir (Koçak ve Kayıklık, 2019). Allport ise dindarlığı iç ve dış güdümlü dindarlık olarak ikiye ayırmış ve içsel dindarlığın öze, yaşanmak istenene, arzu edilene; dışsal dindarlığın ise şekle odaklandığını, çıkar ve pragmatist temelli olduğunu ifade etmiştir (Allport, 2004). İçsel dini yönelimde dini inanç uygulama ve değerlere sıkı sıkıya bağlılık, yaşamın diğer alanlarının din ile uyumlu olmasına önem verilirken, dışsal dini yönelimde din bir amaç değil bir takım amaçlara ulaşmak için araçtır ve bu amaçlar genellikle sosyal ve faydacı dışsal değerler odaklıdır (Tiliopoulos, Bikker, Coxon ve Hawkin, 2007).

2.4.1. Din ve Evlilik

Evlilik ve aile kavramları din ve inanç sistemleri ile yakından bağlantılıdır. Al-Othman (2012) dinin kültürün önemli bir yönü olduğunu ve aile düzenini yöneten normların belirli bir toplumdaki sosyo-din ikliminden sıklıkla etkilendiğini ifade

etmiştir. Ayrıca evliliğe yüklenen anlam da kültüre ya da dini yönelime göre değişebilmektedir (Diener, Gohm, Suh ve Oishi, 2000). Nitekim çiftler daha evlilik akdinin yapıldığı ilk andan başlayarak evlilik biçiminin dini ritüellere uygun olmasına dikkat etmektedir. Ülkemizde (TAYA (2021) verilerine göre bireylerin evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türü incelendiğinde; çiftlerin %84'ü dini nikâhın evlilik için kesin şart olduğunu bildirmişlerdir.

Eğitim, kültürel çevre, aile yapısı ve kişilik özelliklerinin yanında çiftler arası uyumu etkileyen bir diğer unsur da din olarak görülmektedir (Kublay ve Oktan, 2015). Bireyler, evlenmeyi istedikleri kişinin kendileriyle benzer dini inançlara ve aile yapılarına sahip olmalarına dikkat etmektedirler (Yapıcı, 2018). Evlilik sonrası ise çiftler arası dini tutum ve yaşayış biçimi evlilik uyumunu etkilemektedir (Seddighi, Jaber, Khoshdani Farahani ve Shahsiah, 2014). Öyle ki dini inançların, düzeyine göre değişmekle birlikte; evliliğin yaşı, evlilik ilişkisinin yapısı, çocuk sahibi olma ve yetiştirme, aile içi şiddet gibi süreçler üzerindeki etkisin yanında ailedeki ve toplumdaki cinsiyet rolleri üzerinde de şekillendirici etkileri bulunmaktadır (Sherkat ve Ellison, 1999).

Aynı zamanda; din, mezhep, değer, politik görüş, kültürel farklılıklar evliliklerde yaşanan sorunlara kaynaklık etmektedir (Canel, 2012). Bunun yanında dini tutum ve davranışlar ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019), dindarlık düzeyi yüksek olan, benzer mezhepsel anlayışı benimseyen çiftlerin evlilik uyum puanlarının dindarlık düzeyi düşük ve farklı mezhepten olanlara göre daha yüksek olduğu (Schramm, Marshall, Harris ve Lee, 2012) bulunmuştur. Benzer şekilde kendisini dindar olarak tanımlayan kişilerin böyle tanımlamayanlara göre evlilik ilişkisi memnuniyetini daha yüksek bildirmiş (David ve Stafford, 2015) ve dinsel eğilim ile dini pratiklerin evlilik memnuniyetini artırdığı (Aman, Abbas, Nurunnabi ve Bano, 2019) belirtilmiştir. Ayrıca evliliklerini kutsal görmenin çiftlerin evlilik kalitelerini ve sadakatlerini artırdığı (Lambert ve Dollahite, 2006), dini katılımın/kiliseye gitmenin de düşük boşanma oranı ile ilişkili olduğu (Mahoney, Pargament, Tarakeshwar ve Swank, 2008), dinin boşanma kararlarını etkileyici ve boşanmayı engelleyici bir rolünün olduğu (Knoester ve Booth, 2000) tespit edilmiştir.

2.4.2. Din ve Başetme

İnsanlar stresli bir durumla veya olayla karşı karşıya geldiklerinde, bu durum ve olaydan kurtulabilmek için inanç sistemlerine sığınmaktadır (Öztürk, 2020, Kavas, 2013; Kocaman, 2019). İnanç duyulan dini tutumlar, ritüeller, semboller ve uygulamalar yoluyla birey, maruz kaldığı stresli durumlar karşısında daha yüksek bir güce sığınma, desteğine yönelme şeklinde dini bir başetme mekanizması olarak kullanmaktadır (Holt, Clark, Debnam ve Roth, 2014). Dini referanslar, dini mekanizmalar ve din görevlileri sorunlar karşısındaki başvuru kaynakları arasında ilk sıralarda yer almaktadır (Allport, 2004). Din insanların kendilerini çaresiz olarak hissettikleri durumlarda sağladığı manevi motivasyon ile kişinin kendisini daha iyi hissetmesini sağlamaktadır (Uysal, Göktepe, Karagöz ve İlerisoy, 2017). Ayrıca din ve manevi tutumlar kişinin sorunlarını yeniden tanımlamasında, bir anlama büründürmesinde yüksek bir varlığın iradesi içerisinde güç ve teselli bulunan, dua, ibadet gibi spirütüel pratiklerin yer aldığı bir inanç sistemi olarak işlev göstermektedir (Park, 2005).

Kişi karşılaştığı soruna karşı profesyonel bir yardım arayışına girmeden önce inanç sistemleri ile sorunun çözümüne çalışmaktadır (Öztürk, 2014). Bu noktada ruh sağlığının dini tutumlarla ilişkili olduğu (Hill ve Pargament, 2015), kriz anlarında ve travmatik durumlarda bireyin manevi motivasyonunu artırıcı ve güçlendirici bir rol oynadığı (Bryant-Davis ve Wong, 2013; Dueck ve Byron, 2011), kişinin sahip olduğu dini değerlerin ve manevi motivasyonun yaşanan sorunlarla baş etme ve yaşamı anlamlandırmada etkili olduğu, ibadet, dua gibi ritüellerin kişinin umudunu ve yaşam azmini artırarak koruyucu bir güç unsuru olduğu (Öztürk, 2020) kader, tanrı, ahiret gibi dini kavramlara yüklenen anlamların başetmede yönlendirici bir unsur olduğu (Aka, 2020) belirtilmektedir. Bu durum dindarlığın ve öğütlediği sabır, affetme, şükür, tevekkül, şükran duyma ve umut gibi değerlerin insanların psikolojik dirençlerine ve yaşam doyumlarına sağladığı katkıyla ilişkilendirilmektedir (Ayten ve Bakır, 2021). Konu ile ilgili yapılan ilişkisel çalışmalarda dindarlık ile psikolojik iyi oluşun pozitif yönde (Doğan, 2014), umutsuzluğun ise negatif düzeyde (Amrai, Zalani, Arfai ve Sharifian, 2011) ilişki sergilediği, stresle başa çıkmada (Kavas, 2013) ve intiharı önlemede (Yapıcı, 2013) dinin ciddi biçimde rol oynadığı görülmüştür.

Din sadece bireylerin değil aynı zamanda sistemsal olarak aile bireylerinin sorunların çözümünde de önemli bir rol üstlenmektedir (Baier ve Wright, 2001). Evliliği dini açıdan kutsal gören çiftler aile içi çatışmalarda manevi destek sistemlerini kullandıklarını, çatışmayı sürdürmek yerine çözüme odaklandıklarını, eşlerine karşı kabullenci ve affedici davrandıklarını belirtmişlerdir (Mahoney ve diğ., 2008). Şiddet gören kadınlar ise yılmazlık kaynakları olarak manevi yönlerinin destekleyici olduğunu, ilahi bir varlığın kendilerine güç verdiğini, dini kitap ve duaların kendilerine iyi geldiğini ifade etmişlerdir (Drumm ve diğ., 2014). Şiddet mağduru kadınların; manevi başa çıkma yöntemleri aktif olarak kullananların yılmazlık düzeylerinin arttığı (Canaval, González ve Sánchez, 2007), kendisini güvende hissetmeme durumunda dinin duygusal olarak desteklediği, depresyon düzeyini düşürerek iyilik halini artırdığı (Gillum, Sullivan ve Bybee, 2006; Hassouneh-Phillips, 2003) bulunmuştur. Dinin sosyal destek mekanizmalarını artırması, alkol kullanımını düşürmesi ve psikolojik iyilik halini artırması gibi dolaylı etkilerinin de aile içi şiddeti düşürebileceği düşünülerek, bu faktörlerin kontrol altına alındığı bir çalışma sonucunda dini etkinliklere katılmanın şiddete karşı koruyucu bir etkisi devam etmiştir (Ellison ve Anderson, 2001).

Yetiştirilme tazı açısından ise dini yönden muhafazakar tutuma sahip ailede yetişen kadınların, dini inanç ve geleneksel cinsiyet rollerine bağlı olarak şiddet karşısında pasif davrandıkları, şiddeti kabullenici ve kendilerini suçlayıcı bir tavır içinde oldukları gözlenmiştir (Damka, 2009). Şiddet gören kadınların yaşadığı durum nedeniyle ailesinden yardım istemesi halinde ise erkeğin ailesi kadını suçlayıcı bir tavır sergilerken, kadının kendi ailesi sabretmesi yönünde telkinde bulunmuştur (Erdoğan ve diğ., 2009). Ailenin kutsallığını savunan Ortodoks tutumun evliliğin kutsallığını pekiştirdiği, boşanmayı caydırıcı bir söyleminin olduğu ve bu inancı benimseyen kişilerin yaşadıkları şiddeti gizleme eğiliminde oldukları gözlenmiştir (Gezinski, Gonzalez-Pons ve Rogers, 2019; Kim, 2021). Yaşanan şiddete katlanma ve uzun süre şiddet bulunan evliliği sürdürme nedeni olarak dinin aile kurumuna bakışı gösterilmektedir (DeMaris, Mahoney ve Pargament, 2010). Benzer şekilde dini eğilime bağlı olarak çiftlerin boşanmaya karşı olumsuz tutumları onları fedakarlık yapmaya teşvik etmektedir (Austin, Macdonald ve MacLeod, 2018). Bu noktada dini söylemlerin; ailenin kutsallığı, erkek egemenliğine karşı itaatkar davranmayı ve affeci

tutumları önermesi, kadının şiddet gördüğü ilişkiyi sonlandırmasını zorlaştıracak (McMullin, Nason-Clark, Fisher-Townsend ve Holtmann, 2015), dinin affedici olmaya yönelik söylemlerinin olumsuzluklar barındıran bir ilişkinin sürdürülmesini destekleyebileceği belirtilmektedir (David ve Stafford, 2015).

2. 5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma değişkenleri ile ilişkili alan yazında yer alan çalışmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılmaya göre iki başlıkta özetlenmiştir. Özellikle psikolojik şiddet ve ilişkisel yardım arama ekseninde şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilim aracı değişkenlerinin birlikte yer aldığı yakın tarihli çalışmaların raporlanmasına özen gösterilerek araştırmalar aşağıdaki şekilde derlenmiştir.

2.5.1. Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar

Çiftler arasında yaşanan şiddet yaşantıları üzerinde dini tutumların rolünün incelendiği Kocaman (2019) tarafından yürütülen çalışma kapsamında kadınların şiddete maruz kalma durumları sonrasında hangi dini başa çıkma tutumlarına başvurduğunu belirlemek amacıyla kartopu örnekleme yöntemiyle 23 kadın ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kadınların yoğunlukla eşlerinden psikolojik şiddet görmekle beraber eşlerinin ailesi ve aile üyelerinden de şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Katılımcı kadınların tamamı psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtirken farklı şiddet türlerinin hepsine psikolojik şiddet eşlik etmiştir. Psikolojik şiddet türleri olarak, küçümseme, önemsememe, duyguların ihmali, tehdit, küfür, suçlu hissettirme, sosyal ilişkilerini kısıtlama, bedenini ve görünümünü aşağılama, ailesini ve kişiliğine yönelik hakaretler ön plana çıkmıştır. Kadınlar şiddet karşısında yoğunlukla tepkisiz bir tutum sergilerken, başa çıkma tarzı olarak dini başa çıkma yolu olarak görmekte, kader olduğuna inanma, ilahi bir sınav olarak değerlendirme, ibadet etme, ilahi bir güce sığınma, isyan etme, dua etme, hayra yorma, beddua etme ve din adamlarına danışma gibi yöntemler kullanmışlardır.

Balcı Arvas ve Hökelekli (2017), evlilik yaşamı içerisinde sorun çözme, kişisel değerler (disiplin, sorumluluk, paylaşım, güven, bağışlama, dürüstlük, saygı) ve evlilik doyumu ile dindarlık arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışma kapsamında seçkisiz örneklem yoluyla 562 evli bireye ulaşmışlardır. Korelasyon analizleri sonucunda çiftlerin dinin etkisini hissetme düzeyleri, kişisel değerler ve eş odaklı dua etme durumları ile evlilik doyumları arasında düşük düzeyde, evlilikte sorun çözme

tutumları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Regresyon analizleri sonucunda ise bireylerin dindarlık algılarının, kişiler üzerinde dinin etkisine dair hissetmelerinin ve eş odaklı dua etmenin kişisel değerleri, evlilik doyumunu ve evlikte sorun çözmeyi anlamlı biçimde yordadığı, bireyin dindarlık düzeyinin artmasına bağlı olarak kişisel değerleri, evlilik doyumu ve evlilikte sorun çözmeleri artmıştır. Ayrıca aracılık testleri evlilikte sorun çözme ve kişisel değerler, dindarlık ile evlilik doyumu arasında aracı bir rolünün olmadığı, dua etmenin ise kişisel değerler ve evlilikte sorun çözme arasında aracı bir rol üstlendiği görülmüştür. Kişiler genel olarak evlilik hayatının sürdürülmesinde dinin etkili olduğunu, evlilikte yaşanan sorunlarda dini başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını, dinin boşanmayı önleyici bir yönünün olduğunu, eşiyle aynı dini değerlere sahip olmanın önemli olduğu, dinin eşlerin sadakatini etkilediğini, affediciliği artırdığını, cinsel hayatın daha sağlıklı yönlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Kurtulmuş (2018), İstanbul'da aile danışma merkezlerinden yardım talebinde bulunan 14 çiftin psikolojik şiddet deneyimlerine yönelik görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çalışmada, evliliğin ilk yıllarında psikolojik şiddet yaşantılarının ilerleyen yıllara göre daha yoğun yaşandığı, katılımcıların çoğunluğunun fiziksel şiddet yaşamadan önce psikolojik şiddet yaşadığı, ilerleyen zamanlarda ise şiddetin yönünün fiziksel şiddete dönüştüğü belirtilmiştir. Bunun göstergelerinin ise hakaret, başkalarının önünde aşağılama, korkutma ve kışkırtma korkusu ve mağdur veya mağdurun ilgilendiği bir başkasına zarar verme tehdidi olduğundan bahsedilmiştir. Çalışma sonucunda çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerine psikolojik şiddet uyguladığı, yardım arama girişimde bulunma nedenleri olarak ise; evliliklerinde sorunların artması, etraflarındaki kişilerle paylaşamaması, yaşanan şiddetin ciddiyetinin artması ve çözümsüz kalması gibi nedenler sıralanmıştır.

Utkan (2019) tarafından yapılan çalışmada yakın ilişkide yaşanan psikolojik şiddet ile genel özyeterlilik inancı, şiddetle başa çıkma özyeterliliği ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma genel özyeterliliğin değerlendirildiği ilk bölüm ve aile içi şiddetle başa çıkma özyeterliliğinin incelendiği ikinci kısım olmak üzere iki aşamada yapılmıştır. Çalışma sonucunda psikolojik şiddete maruz kalma ile genel öz yeterlilik ve algılanan sosyal destek arasında negatif düzeyde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca farklı şiddet türleri olan; cinsel, fiziksel ve ekonomik şiddet

görme ve algılanan sosyal destek psikolojik şiddetin anlamlı birer yordayıcısı iken genel öz yetlilik anlamlı düzeyde yordamamıştır. Psikolojik şiddet mağduriyeti lise ve altı grupta lise üstü grup arasında lise üstü grubun lehine bir farklılık bulunurken, bir işte çalışıp çalışmama durumuna, eşin eğitim düzeyine göre şiddete maruz kalma farklılaşmamaktadır. İlişki durumu açısından ise evlilerin nişanlı, sözlü ve flört aşamasında olanlara, evli olanların ise çocuk sahibi olanların olmayanlara ve altı yıl üzeri evli olanların daha az evlilik sürelerine göre daha fazla psikolojik saldırıya maruz kaldığı saptanmıştır.

Yorulmaz ve Boyacıoğlu (2020), psikolojik şiddete maruz kalan kadınların algıladıkları sosyal desteğin psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma kapsamında ilişkisi en fazla iki yıl içinde bitmiş olan ve mevcut ilişkisi devam eden 293 kadının katılımı ile elde edilen veriler bir model halinde test edilmiştir. Psikolojik şiddet ve psikolojik etkileri arasındaki rolü incelenen sosyal destek aile, arkadaş ve önemli diğer kişiler şeklinde ayrıldığında aileden algılanan desteğin güçlü bir düzenleyici rolü bulunurken, arkadaş ve önemli diğer kişilerden (komşu, akraba vb.) algılanan sosyal desteğin psikolojik belirtiler üzerinde düzenleyici bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Aileden algılanan sosyal desteğin psikolojik belirtiler yönünden olumsuz benlik, kaygı ve hostiliteye karşı koruyucu bir unsur olduğu fakat depresyon ve somatizasyon için benzer etkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye'nin dört farklı ilinden, minimum bir yıldır evli olan 222 kadının katılımı ile Atmaca ve Gençöz (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile yetişkin dönemi evlilik ilişkisinde görülen şiddet arasında erken dönem uyumsuz şemaların rolü incelenmiştir. Uygulanan ölçekler sonucunda kadınların çocuklukta yoğunlukla duygusal istismar ve ihmal yaşantılarının olması ile birlikte yetişkinlikte de yoğunlukla psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerinin kontrol edilmesi sonucu yapılan analizlerde; genel olarak erken dönem örselenme yaşantılarının sıklığına bağlı olarak eş şiddetine maruz kalmanın da sıklığının arttığı, bu iki yaşantı arasında beş şema alanı açısından ise diğer bütün alanlara göre ayrılma reddedilme boyutunun etkisinin anlamlı biçimde ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Şema alanlarının yanında 18 şema boyutu için aracılık etkisi incelendiğinde ise duygusal yoksunluk ve hastalık/zarar karşısında dayanıksızlık şema boyutlarının aracı bir etkisi görülmüştür.

Yakın ilişkide yaşanan şiddete yönelik risk faktörlerini Şema Terapi modeli bakış açısından inceleyen Taşkale ve Soygüt (2017); tasarlamış oldukları araştırma sürecinde şiddet yaşantısına sahip olup kadın sığınma evinde kalan 78 kadın ve böyle bir yaşantı rapolamayan 78 kadın ile çalışmışlardır. Hiyerarşik ikili lojistik regresyon analizleri sonucunda düşük sosyo ekonomik düzey, genç yaşta olmak ve babanın ebeveynlik tarzları risk faktörü olarak bulunmuştur. Şema alanları açısından ise ayrılma reddedilme ve yüksek standartlar alanlarının yakın ilişki şiddetinde önemli yordayıcılar olduğu bulunmuştur. Ayrılma reddedilme alanındaki artış şiddetin kurban olma ihtimalini artırırken, yüksek standart puanlarındaki artmanın kurban olma ihtimalini azalttığı görülmüştür. Ayrıca evlilik süresi, anne ebeveynlik tarzının yanında, şema terapisinin zedelenmiş özeklik, zedelenmiş sınırlar ve başkaları yönelimlilik alanlarının yanında şema başa çıkma tarzlarından aşırı telafi ve kaçınmanın şiddet mağduriyeti üzerinde yordayıcı bir etkisi gözlenmemiştir.

Gülmez (2014) evli erkeklerin kadına yönelik şiddet davranışları ile ahlaki çözülme ve dindarlık arasında örüntüleri incelemeyi amaçladığı çalışmaya 517 evli erkek dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında uygulanan ölçeklerde erkekler eşlerine yoğunlukla; yüksek ses tonunda bağırarak, hakaret-küfür ederek, bilinçli biçimde incitici ifadeler kullanarak, eşyalara zarar vererek ve tehdit ederek psikolojik şiddet uyguladıklarını belirtmiştir. Psikolojik şiddetin; yaş, eğitim, gelir düzeyi, evlilik süresi ve çocuklukta şiddete maruz kalma ve tanık olma ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte psikolojik şiddet ile ahlaki çözülme pozitif yönde ilişkili iken şiddet karşıtı yargılar ve dindarlık negatif yönlü bir ilişki sergilemiştir. Ayrıca dindarlık ile psikolojik şiddet arasındaki ilişkide şiddet karşıtı yargılar ve ahlaki çözülmenin aracı bir rol üstlendiği, şiddet karşıtı yargıların psikolojik şiddet üzerindeki etkilerinin ahlaki çözülme üzerinden açıklandığı görülmüştür.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

İlişkisel şiddet yaşantılarında kültürel özelliklerin önemine ithafen Satyen, Rogic ve Supol, (2019) tarafından yürütülen çalışma kapsamında şiddet mağduriyeti bulunan kadınların yardım deneyimleri kültürler arası düzeyde karşılaştırılmıştır. Sistemik bir meta analiz çalışması olarak tasarlanan araştırmada 1988-2016 yılları arasında yapılan alan yazın taranmış ve toplamda 40.904 katılımcıya denk gelen 17 yayın incelenmiştir. Çalışma sonucunda Kafkasyalı kadınların profesyonel destek

hizmetleri olan ruh sağlığı danışmanlığı ve sosyal hizmet kullanımına daha yatkın oldukları buna karşın Afro-Amerikan ve Latin-Hispanik kadınların; hastane, kolluk güçleri ve hukuki sistemleri daha yoğun tercih ettikleri tespit edilmiştir. En yaygın gayri resmi destek hizmetlerinin kullanımı ise Güney Asyalı grupta bulunmuştur. Bunun yanında yaşadığı coğrafyada azınlık geçmişine sahip olan kadınların yardım arama konusunda karamsarlıklar yaşadığı, hizmetlere ulaşım ve destek kaynaklarının kullanımı gibi hususlarda bilgi eksikliklerinin olduğu gözlenmiştir. Son yıllarda yaşanan göçlerin büyüklüğüne dikkat çekilerek aile içi şiddet çalışmalarında çok kültürlü bir bakış açısı geliştirmenin önemi vurgulanmıştır. Yardım almanın önündeki engellere yönelik en sık belirtilen faktörler olarak ise: Çocukların güvenliği, partnerden korma, daha fazla şiddet görme endişesi, destek hizmetlerinin işleyişi hakkındaki farkındalık eksikliği, şiddetin ifşasında yaşanan utanç ve yardım alma sürecinden sonra karşılaşılmasından korkulan damgalanmalar sıralanmıştır.

Yoğunlukla kadınların mağdur olarak tanımlandığı çalışmaların aksine yakın ilişki şiddeti yaşayan erkekler ile Hogan, Hegarty, Ward ve Dodd, (2012) tarafından yürütölen araştırmada erkeklerin eşlerinden görmüş olduğu şiddet yaşantıları sonrası yardım arama deneyimleri araştırılmıştır. İngiltere’de farklı etnik kökenlerden gelen 26 erkek ile yapılan görüşmeler sonucunda: katılımcıların öncelikle gayri resmi destek sistemleri olan; iş arkadaşları, aileleri ve sosyal çevrelerinden destek aldıkları sonrasında ise resmi yardım kaynakları; danışmanlık hizmeti, sosyal hizmetler, yardım hatları ve polise başvurdukları anlaşılmıştır. Ayrıca beş katılımcı yardım deneyimine yönelik yaşantıları hakkında daha önce kimseyle bir paylaşımda bulunmadığını ifade etmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların yardım deneyimleri: negatif deneyimler, pozitif deneyimler ve değişim ihtiyacı şeklinde gruplandırılmıştır. Bu temalar detaylandırıldığında; erkeklerin maskölen duyguların baskısı altında oldukları, olumsuz değerlendirilmekten korktukları ve cinsiyet rollerinin etkisiyle yardım girişimlerini erteledikleri gözlenmiştir. Özellikle geleneksel erkeksi rol tanımlarının etkisiyle utanç duydukları, gurur konusu haline getirdikleri, yaşantılarını başarısızlık ve zayıflık olarak değerlendirdikleri görölmüştür. Olumsuz yardım deneyimi olarak ise; kendilerinden şüphelenilmesi, inanılmaması ve küömsenerek yaklaşılması dikkati çekerken, olumlu yardım deneyimi olarak; ilişkilerinin öreleyici olduğunu farketmeleri belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılar değişim ihtiyacı kısmında toplumun

erkek mağduriyetine bakışının değişmesi ve şiddet yaşantısı olan erkeklerin farkındalığının artması için seslerini yükseltmeye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Şiddet yaşantısı bildiren erkeklere yardım sunan danışmanların deneyimlerinin incelenmesi amacıyla Hogan, Hegarty, Ward ve Dodd (2012) fenomenolojik desende bir çalışma tasarlamışlar ve bu şekilde bir deneyime sahip olduğunu belirten altı terapist kartopu örneklem yoluyla ulaşarak görüşmeler yapmışlardır. Çalışma sonucunda danışmanlar; bir erkeğin böyle bir durum için yardım araması karşısında şaşkınlık yaşadıklarını, tanımlama alanında kavramsal boşluklar olduğunu, süreç içinde adeta bir meydan okuma şeklinde zorlandıklarını, süpervizyon desteğine ihtiyaç duyduklarını, oturumlarda kendi kişisel deneyimleri ile hareket ettikleri anların olduğunu ve kendilerini güvende tutuma ihtiyacı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer yandan böyle bir oturum yürütmenin kendilerine yeni bir bakış açısı kazandırdığını, deneyimlerinin zenginleştiğini bu nedenle kendilerini şanslı olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Müdahale olarak ise utanç, inkar ve kabullenme duygularıyla çalışılmış, örselenmeye dair farkındalık oluşturulmuştur. Ayrıca erkek mağdurların cinsiyet rolleri ve kültürel geçmişlerine bağlı olarak yaşantıları yüzeysel anlatma, şiddeti küçümseme eğilimi gözlenmiştir. Terapistin cinsiyetinin de terapötik ilişki dinamiğini etkilediği, erkek mağdurların erkek bir terapist ile görüşürken utanç duygusuyla daha temkinli paylaşımlarda bulunduğu, kendini açmakta zorlandığı, kadın terapist karşısında ise kadınlara güvenmeme, kadınlardan korkma, asla bir daha bir kadınla iletişime geçmeme gibi düşüncelerin süreci etkilediği belirtilmiştir.

Chaudhry ve Cattaneo (2023) tarafından farklı dini inanca sahip bireylerin ilişkide yaşanan şiddet karşısında dini yardım alma tutumlarının inceleniği araştırmaya Hristiyan, Müslüman ve Yahudi toplam 486 kadın ve erkek katılmıştır. Katılımcıların %33.9'u din adamları, dini topluluk üyeleri veya dini konuda yaşlı birinden yardım aldığını belirtmiştir. Dini yardım alma konusunda Hristiyanların diğer dini gruplara göre daha fazla dini sistemlerin desteğine başvurduğu fakat formal kaynakları kullanma konusunda dini yönelimlerin bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında kişilerin öncelikle aile ve arkadaşlardan yardım aradıkları, sonrasında seküler formal yardım kaynaklarına yöneldiği, dini olarak ise bireysel olarak dua etmek gibi dini pratikler uyguladıkları görülmüştür. Ayrıca ilişkide şiddet

nedeniyle hissedilen korkunun dini yardım arama konusunda yönlendirici olduğu, profesyonel destek açısından ise yaşanan korkunun yardım alma konusunda bir farklılık oluşturmadağı tespit edilmiştir.

Khosravi ve diğ. (2011), tarafından İran’da yaşayan yakın ilişkide şiddet mağduriyeti olan 20 kadın katılımcı ile yakın ilişki şiddeti ve şemalar arasındaki örüntü incelenmiştir. Çalışma sonucunda katılımcı kadınların çocukluk ve evlilik hayatları boyunca yoğunlukla psikolojik şiddete maruz kaldığını, kadınların şiddet ile başatmak için, ilişkiyi kesme, hoşgörü gösterme, benzer şekilde karşılık verme ve hukuki yöntemler şeklinde mücadele etmiştir. Şiddet yaşantısı üzerinde erken dönem uyumsuz şema alanlarından ayrılma reddedilme alanı ve bu alanın; duygusal yoksunluk, kusurluluk utanç ve güvensizlik istismar boyutlarının dikkat çekici biçimde baskın olduğu görülmüştür.

Yakın ilişkide şiddetin yordayıcılarının incelenmesi amacıyla Paim ve Falcke (2018) tarafından kök aile yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaların değişken olarak incelendiğı çalışma kapsamında kartopu örmeklem yoluyla evli olan veya 6 aydır bir ilişkisi olan 181’i erkek, 181’i kadın 362 kişiye ulaşmışlardır. Çalışma sonucunda kadın ve erkeklerin şiddet mağduriyeti arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılammıştır. Katılımcıların öz bildirimleri incelendiğinde kadınlar erkeklere göre daha fazla oranda partnerine fiziksel şiddet uyguladığını raporlamıştır. Yaşanan şiddet üzerinde erken dönem uyumsuz şema alanlarından ayrılma reddedilme ve bu alanın kusurluluk /utanç ile güvensizlik istismar boyuları şiddet uygulayıcılığını yordamakta iken, güvensizlik istismar boyutu şiddete mağdur olmayı hem kadın hem erkeklerde yordamıştır.

Pilkington, Noonan, May, Younan ve Holt (2021), tarafından yakın ilişki şiddeti ve şemalar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 18 yaş üstü örneklemelerin dahil edildiğı, erken dönem uyumsuz şemaların incelendiğı ve yakın ilişkide şiddet faili ya da kurbanı olmayı temel hedef edinen kirterlerine uyan 9 çalışma ile metaanaliz çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların sonuçları incelendiğinde ayrılma reddedilme ve zedelenmiş özerklik şema alanları, şiddet ile orta düzeyde ilişkili iken diğeri yönelimlilik şema alanı düşük düzeyde bir ilişki göstermiştir. Bu şema alanlarının ise güvensizlik ve kötüye kullanılma ile zarar ve hastalıklar karşısında

dayanaksızlık alt boyutlarının yakın ilişkide şiddete maruz kalma ile orta düzeyde bir ilişki gücüne sahip olduğu görülmüştür.

Evlilik ilişkisinde yaşanan şiddet ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Falahatdoost, Dolatshahi, Mohammadkhani ve Nouri (2013) tarafından aile mahkemesinde davası olan 197 kadından veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre; bütün şema alanları ilişkide yaşanan şiddet ile pozitif yönde ilişki göstermiştir. Ayrıca kadınların maruz kaldıkları şiddet düşük ve yüksek olarak ayrıldığında iki grup arasında şema alanları açısından bütün alanlardaki farkların anlamlı olduğu, yüksek şiddet bildiren grupların daha yüksek şema ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Çoklu regresyon analizleri sonucunda ise şemaların ilişkide maruz kalınan şiddet açıklama oranı %22 olarak tespit edilmiştir.

Lilly, Howell ve Graham-Bermann (2015), son iki yıl içerisinde eş şiddetine maruz kalmış 91 kadının şiddet görme ile travma sonrası stres bozukluğu belirtileri arasında dünya varsayımlarının (dünya güvenli bir yer, adil bir yer vb.) aracı rolünü incelemiştir. Çalışma sonucunda kadınların şiddet yaşantılarının dünyaya ilişkin varsayımlarını olumsuz yönde etkilediği, aynı zamanda dünyaya ilişkin olumsuz varsayımların şiddet mağduriyeti ile travma sonrası stres bozukluğu arasında aracı bir rol üstlendiği görülmüştür. Diğer bir ifadeyle şiddet yaşantısı sonrası bireyin dünyaya ilişkin varsayımlarının olumsuzlaştığı ve travma belirtilerini yoğun bir biçimde yaşadığı, kişi saldırıya uğradığı ortamdan uzaklaşmasına rağmen travmatik belirtilerin kendini koruduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında dindarlığın travma sonrası stres bozukluğu ile pozitif yönde bir ilişki gösterdiği fakat dünya varsayımı ve şiddet mağduriyeti ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bu durum kişinin şiddet anında dini yöntemleri duygusal bir başa çıkma yöntemi bir yatıştırıcı olarak kullanması sonrasında farklı yöntemlere yönelebileceği şeklinde yorumlanmıştır.

İran'da bir üniversitenin sağlık kuruluşuna başvuran 161 kadının katılımıyla Dehghani-Firoozabadi ve diğ. (2016) tarafından yapılan çalışmada kadınların; dini tutumları, şiddete maruz kalmaları ve dayanıklılıkları incelenmiştir. Çalışma kapsamında kadınların en sık psikolojik şiddet gördüğü (%67) ve şiddete yoğunlukla 10 yıldan daha uzun süredir maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda aile içi şiddete maruz kalan kadınların dini tutumları ile dayanıklılık düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca kadınlar dini hayatlarının ayrılmaz bir

parçası, bir başatme mekanizması olarak belirtmişlerdir. Dinin şiddete maruz kalmayı azalttığı fakat burada eşlerin karşılıklı dini tutumlarının bezerliğinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Dinin ilahi bir güce sığınma, yardım isteme, umut verme gibi etkilerinin güç verdiği dayanılılık ve yılmazlığı desteklediği belirtilmiştir. Ayrıca kadınların hem din hem de mahremiyetin etkisi ile aile içi şiddet konusunda paylaşımında bulunmaktan çekindikleri görülmüştür.

Abu-Raiya, Sasson, Palachy, Mozes ve Tourgeman (2017), tarafından İsrail’de farklı dini geçmişleri ve yakın ilişki şiddeti bulunan 140 kadın ile gerçekleştirilen çalışma kapsamında katılımcıların demografik özellikleri, dini başa çıkma tutumları, depresif belirtiler, genel anksiyete, yalnızlık ve algılanan kötü fiziksel sağlıkla ilgili ilişkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, olumsuz dini başa çıkma ile tüm sonuç ölçütleri arasında pozitif korelasyonlar gözlemlendi. Beklentilerin aksine, olumlu dini başa çıkma sonuç ölçütlerinin hiçbirisiyle anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Bulgular neticesinde genel dini başa çıkma yollarının, yakın ilişki şiddetinden kurtulan kadınların başa çıkma sürecinde yardımcı bir kaynaktan çok şiddete mağduriyetini artıran bir durum oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şiddet sorunu yaşayan kadınların dini yardım arama sürecinde nelerle karşılaştıkları ve dini liderlerin şiddet karşısındaki tutumlarını belirlemek amacıyla Gezinski, Gonzalez-Pons ve Rogers (2019), Utah'ta yakın bir partner tarafından cinsel şiddete, fiziksel şiddete ve / veya tacize maruz kalan kadınların, rehberlik için dini liderlerine başvuru süreci ilgili yaşantı deneyimleri araştırmışlardır. Derinlemesine, yarı yapılandırılmış odak grup görüşmeleri ile 43 mağdur kadın ve 59 hizmet sağlayıcı olmak üzere 102 katılımcı ile görüşülmüştür. Çalışma sonucunda dini liderlerin, mağdur kadınların güvenliği veya sosyal yardım sistemlerinden faydalanması yönünde önerilerden çok, düzenli dua etme ve kiliseye gitmeye öncelik verdiklerini, şiddete yönelik inanç temelli kararları veya "önce inanç" yaklaşımını onaylama eğiliminde oldukları raporlanmıştır. Dini liderlerin kadınların fiziksel ve duygusal güvenliğine yeteri kadar önem vermediğini, uygulamada travma konusunda bilgi eksikliği yaşadıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak dini liderlerin liderlerin evliliği ve aile hayatının devamını ön planda tutuma eğiliminde olduğu fakat kadınların güvenliğini ve şiddete karşı korunması yönünde anlayış kazandırmaya yönelik bilinçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kim (2021), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Koreli göçmen kadınlar arasında yakın partner şiddeti konusunda çiftler arasındaki dini heterojenliğin yanı sıra kilise, İncil çalışmaları ve ayinlere katılma gibi dini hizmetlere katılımın rolü ve sıklığını incelenmiştir. Bir vaka kontrol tasarımı modeli ile son bir yıl içerisinde 64 Koreli göçmen şiddet kurbanını ve yaşamı boyunca şiddet yaşantısı belirtmeyen 63 Koreli göçmen kadınla karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda; Koreli göçmen kadınlar için yüksek sıklıkta dini hizmete katılımın daha yüksek şiddet mağduriyeti ile ilişkili olduğunu, bunun yanında eşlerin (fail) yüksek dini hizmet katılımının daha düşük şiddet mağduriyeti ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Kadınların partnerleri, dindar olmadıkları zamanlara kıyasla dindar olduklarında şiddet uygulama olasılıkları daha düşük çıkmıştır. Ayrıca çiftler arasında dini katılım sıklığı konusunda bir uçurum olduğunda, şiddet mağduriyeti artmıştır ve kadınların dini katılımı genel olarak partnerlerinden yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda kadınların dini törenlere katılma sıklığı ile şiddet mağduriyeti ters orantılıdır ve eş ile benzer dini yaşantıya sahip olmamak şiddeti artırmaktadır.

Zust, Flicek, Moses, Schubert ve Timmerman (2021), 2005-2015 yılları arasında Hristiyan din adamları ve kilise üyeleri arasında aile içi şiddet mağdurlarına verilen destek ortamını araştırmıştır. Çalışma sonucunda şiddet konusundaki değişimin çok yavaş olduğu, üyelerin din görevlilerinin daha yetkin olması konusunda beklentilerinin olduğu, aile içi şiddet konusundaki konuşmaların yüzeysel kaldığı daha etkili olmasını bekledikleri görülmüştür. Eş şiddeti konusunda din adamları profesyonel yardıma yönlendirdiklerini belirtmelerine rağmen mağdurların din adamlarını tercih ettiği belirtilmiştir. Ayrıca dini inançların, aile içi şiddet mağdurlarının yaşamlarında önemli bir rol oynadığı, kurbanların inançlarında güç bulduğu ve ilişkiden ayrılarak inançlarından ödün vermektense bir aileyi veya evliliği bir arada tutmak için şiddete her ne pahasına olursa olsun katlanmayı tercih ettikleri, bu nedenle din görevlerinin sessizliği ortadan kaldırma ve yanlış anlaşılan dini inançları ele alma gibi bir sorumluluğunun olduğu vurgulanmıştır.

Renzetti, DeWall, Messer ve Pond (2017), erkeklerin dindarlık düzeyleri ile şiddet uygulayıcısı olma durumları arasındaki örüntüyü incelemek amacıyla 260 erkeğin katıldığı bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışma kapsamında; katılımcıların dindarlık düzeyleri kliseye ve dini aktivitelere katılım olarak belirlenmiş ve erkeklerin

dindarlık eğilimlerinin hem fiziksel hem de psikolojik şiddet için bir risk faktörü olduğu, dindar erkekler arasında dini özdenetimin düşmesinin şiddeti tetiklediği, dini özdenetimin şiddet üzerinde dini eğilimlerden daha ciddi bir rolünün bulunduğu belirtilmiştir.

Hassouneh-Phillips (2001) tarafından Amerika'da yaşayan, yaşları 20 ve 59 arasında değişen farklı etik kökenlerden islami öğretiye sahip, şiddete uğramış 17 müslüman kadınla derinelemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda kadınların kocalarına itaat etmeyi dini bir görev olarak kendilerine atfettikleri, kocalarının gerektiğinde şiddet uygulayabileceği gibi inançlara sahip oldukları fakat itaatkar eğilimleri ile şiddet mağduriyetini ilişkilendirmedikleri gözlenmiştir. Ayrıca kadınların itaat edici kalıpları ile şiddet görmeleri karşısındaki değerlendirmelerinin kendilerini içsel bir çatışmaya soktuğu, itaat etme ile şiddete direnme noktasında karmaşanın yaşandığı ve kendi benliklerine karşı yabancılaşmanın görüldüğü ifade edilmiştir. Erkeklerin ise dini öğretileri, güç ve kontrolün devamını sağlama adına manipüle edici biçimde yorumladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma problemi ve amacına uygun olarak tasarlanan model ile bu modelin uygulanış biçimi sunulmaktadır. Bu kapsamda öncelikle karma desen modeline uygun olarak nicel verilerin toplanması ve analiz aşamaları verilmiş sonrasında ise nitel görüşmelerin planlanması, yürütülmesi ve elde edilen verilerin çözümlenme süreci betimlenmiştir.

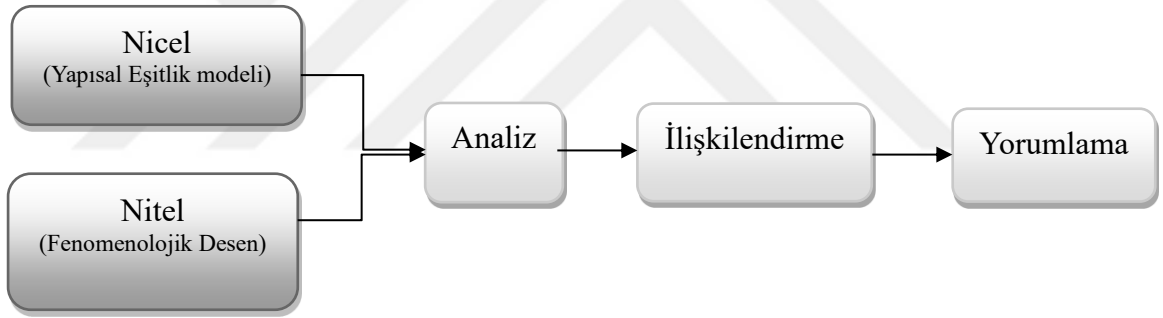
3.1. Araştırma Modeli

Evli bireylerin maruz kaldıkları psikolojik şiddet ile ilişkisel profesyonel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimlerin aracı rolünün incelendiği bu çalışma nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma desen türlerinden yakınsayan paralel desen şeklinde tasarlanmıştır. Karma desen araştırmalar nicel ve nitel verilerin birlikte işlenmesi sayesinde incelenen değişkenlere yönelik bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır (Creswell ve Creswell, 2021). Karma desenlerin özellikle seçilme nedeni nicel ve nitel yöntemlerin zayıf yönlerinin telafi edici bir özellik taşımasıdır. Karma yöntem araştırmaları nicel araştırmanın zayıf olduğu ‘derinlik ve ayrıntı’ ile nitel araştırmanın zayıf olduğu ‘genelleme ve tahmin’ amaçlarına ulaşmada, araştırmacıya alternatif bir yaklaşım sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Örneğin; nicel araştırmalarda katılımcıların içinde bulunduğu ortam ve bağlamın anlaşılması mümkün değil iken nitel araştırma katılımcıları yargı ve yorumlarına bir söz hakkı tanır, öte yandan araştırmacı yanlılığına ve kısıtlı bir gruba uygulanışı açısından nitel araştırmalar genellenebilirlik gibi bir amaç taşımazken nicel araştırmalar bu durumu telafi ederek birbirini tamamlamaktadır. Böylece, bir yaklaşımın güçlü yönleri diğerinin zayıf yönlerini telafi etmektedir. Karma yöntem araştırması, bir araştırma problemini incelemek için tek başına nicel veya nitel araştırmaya göre daha fazla kanıt sağlamaktadır ve araştırmacının bir araştırma problemini ele almak için mümkün olan tüm yöntemleri kullanmakta özgür olması anlamında pratiktir (Creswell ve Creswell, 2021).

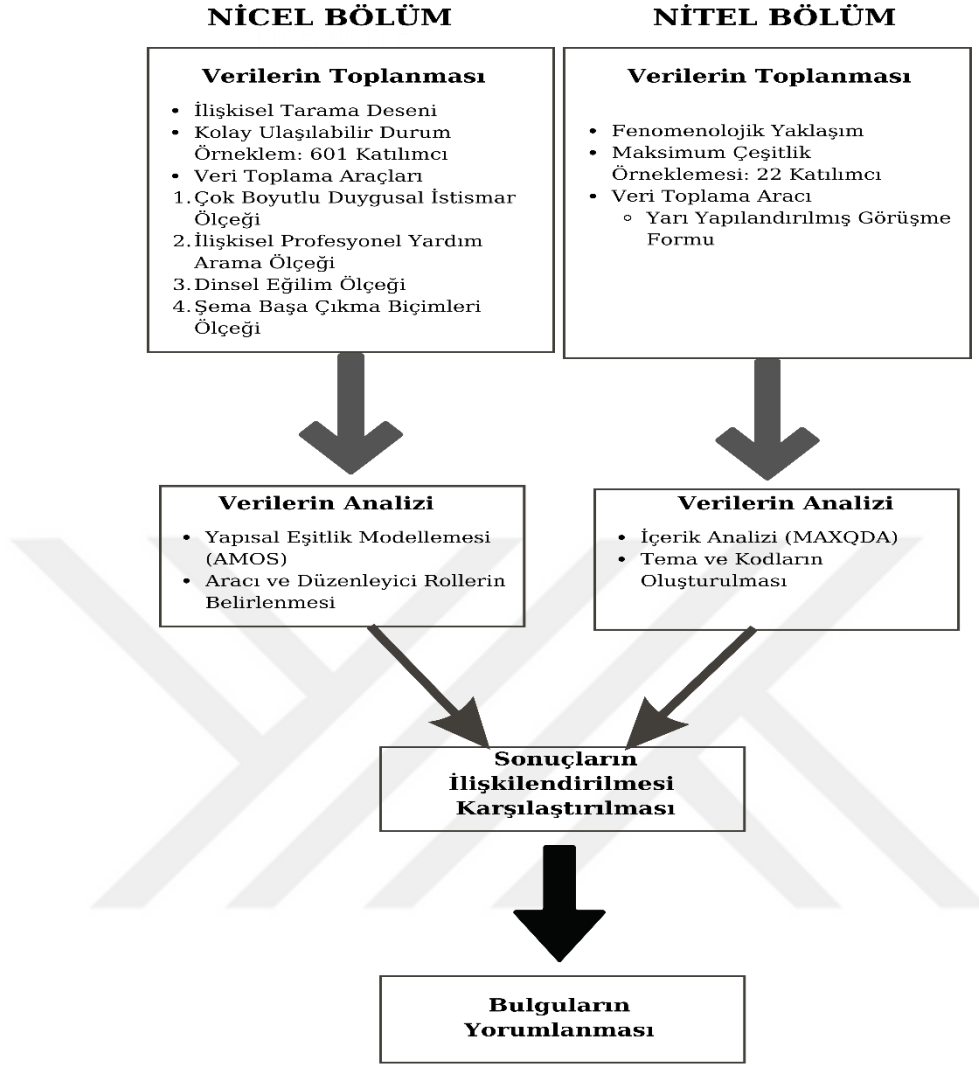
Karma model çalışmalar kendi içerisinde; veri türleri arası etkileşim düzeyi, verilerin zamanlaması, aşamaların sıralaması ve verilerin organizasyonu gibi durumlara göre yakınsayan paralel, keşfedici sıralı, açıklayıcı sıralı olmak üzere üç

çekirdek desen olarak betimlenmektedir. Her bir desende; verilerin toplanması, analizi, yorumlaması ve raporlama süreci temel belirleyici unsur olarak gösterilmektedir (Creswell ve Clark, 2018). Bu desenin temel özelliği araştırılan olgunun tam olarak anlaşılabilmesi için her iki veri türünün karşılıklı birbirini açıklaması, tamamlaması ve birlikte derinlemesine yorumlamaya imkân tanınmasıdır. Bu noktada birbirini destekleyen bulgular kaynaştırılıp bütünleşirken, uyuşma göstermeyen bulgular karşılaştırılarak tartışılmaktadır (Cresswell, 2017).

Bu çalışma uygulanış biçimi şekliyle karma modellerden yakınsayan paralel desen türünde yürütülmüştür. Bu desenin genel tasarım ve uygulama biçimi Şekil 1’de görselleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın araştırma sorusuna paralel olarak nicel ve nitel veriler; önem olarak eşit seviyede tutulmuş, zamanlama olarak eş zamanlı toplanmış, verilerin çözümlenmesinde herhangi bir öncelik sırası gözetilmemiş, bağımsız olarak analiz edilmiş ve bulgular birleştirilerek yorumlanmıştır. Bu araştırma sürecinin uygulanışına dair özet bir yol haritası ise Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 1. Yakınsayan Paralel Desen Tasarım Modeli

Şekil 2. Araştırma Kapsamında tasarlanan modelin uygulanış biçimi

Çalışma kapsamında yakınsayan paralel desenin tercih edilmesinin temel amacı evlilik ilişkisinde yaşanan psikolojik şiddet ile çiftlerin yardım arama tutumları arasındaki ilişkide, bireylerin dinsel eğilimi ve şema başa çıkma biçimlerinin aracı rolünün oluşturulan yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi ve yapılan görüşmeler aracılığıyla değişkenlerin kültürel ve bireysel dinamiklerinin belirlenmesidir. Öyle ki incelenen değişkenlerin aile hayatına yönelik olması, dini tutumlarının incelenmesi gibi nedenlerle kültürel dinamiklerin yanında bireysel olarak kişilerin mahremiyet alanlarına gireceği için yapılandırılmış ölçekler yanında bireysel görüşmeler yapılarak olgunun tam olarak betimlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunda temel amaç teorik altyapıya uygun olarak bir yapısal eşitlik modeli geliştirilmiş ve değişkenler arası ilişkilerde aracılık rolü araştırılmıştır. Bu model gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkilerin birlikte analiz edilmesine olanak sağlayan bir istatistik yöntemidir (Seçer, 2015). Nitel çalışma kısmının ana hedefi ise fenomenolojik (olgubilim) desen türünde tasarlanmış ve evli bireylerin her bir fenomeni nasıl anlamlandığı ve bu fenomeni bireysel ya da paylaşılan anlam bakımından bilincinde nasıl dönüştürdüğü incelenmektedir. Fenomenoloji, olgubilim deseni olarak da bilinmektedir ve farkındalığa sahip olunan fakat derinlemesine bir bilgi sahip olunmayan olguların deneyimler, algılar şeklinde anlaşılmasına fırsat sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu desende insanların bir fenomeni nasıl deneyimlediğinin, nasıl algıladığının, nasıl tanımladığının, nasıl yargıladığının, nasıl hissettiğinin, başkalarına nasıl aktardığının ve nasıl anlamlandığına dikkatlice ve etraflıca incelenmesini gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu yüzden bu tür verileri toplayabilmek için fenomeni doğrudan yaşayan bireylerle derinlemesine görüşmelerin yapılması bir önkoşuldur (Patton, 2018).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma yakınsayan paralel desende tasarlanan karma bir model olması itibari ile nicel ve nitel bölümler için iki katılımcı grubu ile çalışılmıştır.

3.2.1. Nicel Verilerin Toplandığı Örneklem

Nicel kısım kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle Covid-19 pandemi şartlarına uygun olarak çevrimiçi araçlar aracılığıyla toplanmıştır. Bu örnekleme yöntemi farklı gruplara ulaşmanın zorlaştığı durumlarda, araştırmanın uygulanabilirliğini, ekonomikliğini, pratikliğini artırmak amacıyla tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Katılım için temel koşul olan evlilik ilişkisi devam eden gönüllü bireyler elektronik ortamda çalışmaya davet edilmiş ve Türkiye'nin farklı bölgelerinden 601 evli bireye ulaşılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. *Nicel Verilerin Toplandığı Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri*

		n	%
Cinsiyet	Erkek	154	25.6
	Kadın	447	74.4
Yaş	18-30	72	12.0
	31-40	309	51.4
	41-50	168	28.0
	51- 60	52	8.7
Eğitim Durumu	İlkokul	29	4.8
	Ortaokul / Lise	148	24.6
	Üniversite	346	57.6
	Yüksek Lisans	78	13.0
Bir İşyerinde Çalışma Durumu	Çalışıyor	388	64.6
	Çalışmıyor	213	35.4
Evlilik Süresi	0- 5 Yıl	83	13.8
	6-10 Yıl	194	32.3
	11-15 Yıl	156	26.0
	16-20 Yıl	81	13.5
	21-25 Yıl	54	9.0
	26 ve üzeri	33	5.5
Çocuk Sayısı	0	47	7.8
	1	214	35.6
	2	283	47.1
	3	51	8.5
	4	4	.7
	5 ve üzeri	2	.3
Toplam		601	100

Bu katılımcılardan %25.6'sı (n=154) erkek, 74.4'ü (n=447) kadın, %51.4'ü (n=309) 31-40 yaş aralığında, %28'i (n=168) 41-50 yaş aralığında ve %57.6'sı (n=346) üniversite mezunu iken %24.6'sı (n=148) ortaokul/lise mezunudur. Evlilik ilişkisi

açısından ise %32.3'ü (n=194) 6-10 yıl evlilik süresine, %26'sı (n=156) 11-15 yıl evlilik süresine sahip olmakla birlikte %47.1'i (n=283) iki çocuk, 35.6'sı (n=214) bir çocuklu ebeveynidir. Ayrıca katılımcıların %64.6'sı (n=388) herhangi bir iş yerinde çalışmakta iken, %35.4'ü (n=215) ücretli bir işte çalışmamaktadır.

3.2.2. Nitel Verilerin Elde Edildiği Çalışma Grubu

Nitel kısım ise verilerin ilişkilendirilmesi ve karşılaştırılmasına yönelik tehditlere önlem olarak çalışmanın nicel kısmına katılan derinlemesine görüşme için iletişim bilgilerini ileten kişiler arasından maksimum çeşitlik örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesindeki amaç genelleme yapmaktan öte çeşitlilik gösteren durumlar arasındaki ortak ya da farklı yönlerin gözlenilmesi, olgunun farklı boyutlarının betimlenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çeşitleme yapılırken eşler arası iletişimi ve yardım alma durumlarını etkileyebileceği düşünülen katılımcıların demografik özelliklerine göre; cinsiyet, yaş, evlilik süresi, yaşanılan bölge, çocuğunun olup olmaması, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi ve yardım deneyimine sahip olup olmama durumuna göre çeşitlendirilmiş ve veri doygunluğuna özen gösterilerek 10 erkek, 12 kadın toplam 22 kişi ile görüşülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Görüşme Yapılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Yaş	Evlilik	Eğitim	Çocuk	Eşin Eğt.	Yardım
E1	Erkek	33	5	Lisans	1	Lisans Üstü	Evet
E2	Erkek	52	28	Lise	2	Lisans	Hayır
E3	Erkek	36	7	Lisans Üstü	2	Lisans Üstü	Evet
E4	Erkek	45	12	Ortaokul	2	Lisans	Hayır
E5	Erkek	50	26	Lise	3	Lisans	Evet
E6	Erkek	44	17	Lise	1	Lisans	Hayır
E7	Erkek	45	19	Lise	4	İlkokul	Evet
E8	Erkek	38	10	Lisans	1	Lise	Hayır
E9	Erkek	37	9	Lisans	0	Lisans	Hayır
E10	Erkek	30	5	Lisans Üstü	1	Lisans	Evet
K1	Kadın	42	19	İlkokul	2	Lisans	Evet
K2	Kadın	43	6	Lise	0	Lise	Hayır
K3	Kadın	45	20	Lise	3	Lise	Evet
K4	Kadın	31	9	Lise	2	Lise	Evet
K5	Kadın	32	1	Lisans	0	Lisans	Evet
K6	Kadın	30	5	Lisans	0	Lisans	Hayır
K7	Kadın	40	12	Lisans	2	Lisans	Evet
K8	Kadın	35	7	Lisans Üstü	1	Lisans	Hayır
K9	Kadın	55	29	Lisans Üstü	2	Lisans Üstü	Evet
K10	Kadın	36	8	Lisans Üstü	1	Lisans Üstü	Hayır
K11	Kadın	28	4	Lisans	1	Lise	Hayır
K12	Kadın	30	10	Lisans	1	Lisans Üstü	Evet

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde, araştırmanın farklı bölümlerinde verilerin toplanması için uygulanan ölçekler ve görüşme formu hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda nicel veriler; İlişkisel Yardım Arama Ölçeği, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği ve Dinsel Eğilim Ölçeği ile toplanırken nitel veriler oluşturulan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılığıyla toplanmıştır. İlerleyen bölümde bu araçlar detaylı bir biçimde tanıtılmıştır.

3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları

3.3.1.1. İlişkisel Yardım Arama Ölçeği

İlişkisel Yardım Arama Ölçeği, Özbay ve Aydoğan (2013) tarafından evlilik birlikteliği veya romantik ilişki içerisinde yaşanan sorun alanları karşısında çiftlerin profesyonel yardım arama tutumlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçme aracı, Danışmaya Olan İnanç, Zorlanma, İhtiyaç Hissetme, Sosyal Kabul ve Kişiler Arası Açıklık olmak üzere beş alt boyut ve altılı likert tipinde toplam 31 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlardan danışmaya olan inanç, kişinin evlilik ilişkisinde yaşadığı sorunlar karşısında uzman desteğinin etkililiğine dair güveni, kişiler arası açıklık, çiftlerin yaşadıkları sorunu paylaşmalarını, kendilerini açmayı, Zorlanma; çiftlerin destek alma eğilimine dair güçlükleri, İhtiyaç hissetme ilişkide yaşanan problem durumlarının çözümünde profesyonel destek gereksinimini, Sosyal kabul boyurunda ise bireysel ve sosyal damgalamayı ölçmektedir. Ölçekten alınan puanların arttıkça bireyin yardım arama düzeyi yükselmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında toplam ve alt boyutları için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları .92 ile .71 (Özbay ve Aydoğan, 2013), daha sonra yapılan farklı bir çalışmada ise .84 ile .92 (Türker, 2019) arasında değerler alırken mevcut örneklemde elde edilen veriler için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca yapılan birinci düzey DFA analizleri sonucunda ise $\chi^2/sd = 2.95$, RMSEA=.05, GFI=.88, AGFI=.86, CFI=.86, SRMR=.06 uyum değerleri elde edilmiştir.

3.3.1.2. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği

Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği ikili ilişkilerde yaşanan şiddetin psikolojik yönünü ölçmek amacıyla Murphy ve Hoover, (1999) tarafından geliştirilmiş ve Demirtaş, Sümer ve Murphy (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır. Ölçek bireyin son altı ay içerisindeki psikolojik şiddet yaşantısını hem maruz kalma hem de uygulayıcı olma açısından ele almakta her boyut için ayrı birer toplam puan alınmaktadır. Ölçek; aşağılama, kontrol, tehdit ve düşmanca geri çekilme alt boyutlarında aynı maddelerin çift yönlü yer aldığı 28'er maddelik iki form şeklinde toplam 56 maddeden oluşmaktadır. Maddeler son altı ayda olmadı fakat daha önce olmuştu şeklinde başlayarak son altı ayda 20'den fazla oldu şeklinde ilerleyen 8'li likert tipi bir yanıtlama şeklinde uygulanmaktadır. Uyarlama çalışması kapsamında

uygulama boyutunun cronbach alfa içtutarlılık katsayısı .89, maruz kalma boyutunun ise .90'dır. DFA sonucu $\chi^2/df= 2.29$; CFI = .81, CI= .06-.08, SRMR = .07, RMSEA = .07 şeklindedir. Ölçüt geçerliliği çalışmaları kapsamında ise; Çatışma Taktikleri Ölçeği, Yakın İlişki Deneyimleri Envanteri, İlişki Değerlendirme Ölçeği ve Sosyal Beğenirlik Ölçeği ile uyuşma düzeylerine bakılan ölçeğin anlamlı ilişkiler gösterdiği gözlenmiştir. Bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87, Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucu ise ($\chi^2/sd=2.95$, RMSEA=.05, GFI=.90, AGFI=.88, CFI=.86, SRMR=.05) mükemmel uyum iyiliği değerleri üretmiştir.

3.3.1.3. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği

Şema Başa Çıkma Ölçeği (ŞBÇÖ), bireyin erken dönem uyumsuz şema alanlarına yönelik başa çıkma yöntemlerini değerlendirmek için geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek; şema teslimi, şema kaçınması ve şemanın aşırı telafisi olmak üzere üç alt boyutta toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçek alt ölçekler şeklinde puanlanmakta ve alınan yüksek puanlar ilgili alanın daha yoğun kullanıldığına işaret etmektedir (Vreeswijk ve Broersen, 2006). Bayoğlu (2019) tarafından yapılan uyarlama çalışmaları kapsamında yapılan DFA analizi sonucunda ölçeğin 12 maddelik formunun ve üç boyutlu yapısının uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($\chi^2/df= 2.23$, AGFI= .93, CFI= .94, NNFI= .94, RMSEA= .058, SRMR= .054). Uyarlama çalışmaları kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ise .67 ile .78 arasında değerler alırken, çalışma kapsamında .61 ile .67 arasında değerler almıştır. Benzer ölçek uyum geçerliliği için Başa Çıkma Tutumları Ölçeği (Özer, Kara, Ağargün, Beşiroğlu ve Kıran, 2005) İşlevsel Olmayan Başa Çıkma alt boyutu ile anlamlı düzeyde ilişkiler gösterdiği görülmüştür. ŞBÇÖ her başa çıkma biçiminin farklı ölçeklerle ölçülmesi yerine tek formda toplanmış olması nedeniyle tercih edilmiş, işlevselliği artmış ve uygulama kolaylığı sağlamıştır. Araştırma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .80 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan birinci düzey DFA analizleri sonucunda ise ($\chi^2/sd = 4.33$, RMSEA=.07, GFI=.94, AGFI=.91, CFI=.87, SRMR=.05) uyum değerleri elde edilmiştir.

3.3.1.4. Dinsel Eğilim Ölçeği

Orijinal hali Allport ve Ross (1967) tarafından geliştirilen Türkçe uyarlama çalışması Kayıklık (2000) tarafından yapılan ölçek dışa dönük ve içe dönük olmak üzere iki alt boyutta 10 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlardan dışa dönük (dış

güdümlü) dindarlık, dinin çevresel algılar gibi farklı amaç için araç odaklı olarak kullanılmasını belirtmekte, içe dönük (iç güdümlü) dindarlık ise dinin herhangi bir çıkar odağından uzak olarak içsel dinamiklerle yaşanan boyutunu ifade etmektedir. Çalışma kapsamında, dışa dönük dindarlık alt boyutu iç tutarlık katsayısı .71, içe dönük dindarlık alt boyutu iç tutarlık katsayısı .91 ve toplam ölçek puanı için .83 olarak hesaplanmıştır. Yapılan DFA ölçümlerinde ise ölçeğin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2/sd = 4.48$, RMSEA=.07, GFI=.96, AGFI=.93, CFI=.97, SRMR=.02).

3.3.1.5. Kişisel Bilgi Formu

Çalışma kapsamında katılımcıların demografik profilinin oluşturulması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Form ile çalışma grubunda yer alan evli bireylerin; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi, çocuk sayısı, daha önce herhangi bir yardım durumunun varlığı, yardım süresi ve yardım süreci gibi veriler toplanmıştır.

3.3.2. Nitel Veri Toplama Aracı

3.3.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın nitel verileri uygulayıcı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla, çalışmanın nicel kısmına katılıp derinlemesine görüşmeler için gönüllü olan katılımcılardan elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu görüşme süreci için temel bir standart taslak oluştururken süreç içerisinde bir takım esnekliklere imkân sunmaktadır. Çalışma değişkenleri genel olarak incelendiğinde gerek psikolojik şiddet görme durumu, gerek dinsel eğilimleri gerekse yardım alma gibi durumların paylaşımının mahrem sayılması nedeniyle ölçeklerin yanında bireysel görüşmelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla evli bireylerin çalışmanın değişkenlerine dair algı, deneyim ve anlamlandırma süreçleri ile bu değişkenler arası örüntülerin incelenmesi, sürece etki eden bireysel ve kültürel özelliklerin incelenmesi amacıyla araştırma sorularına paralel olarak geliştirilmiştir. Form kapsamında öncelikle katılımcıların psikolojik şiddete dair algıları, maruz kalma boyutunda deneyimleri, yaşadıkları durumu açıklama biçimleri, nedenleri ve sonuçlarına dair görüşleri alınmış, ardından yaşanan sorunların tekrarına yönelik önlemleri, bu sorunlar karşısındaki başetme biçimleri, bu yöntemlerin etkiliği, dinsel

eğilimleri, dini değerlerin bu süreçteki rolü ve bireylerin yardım arama deneyim ve süreçleri detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Görüşme formunun oluşturulması aşamasında ilgili alan yazın öncelikle detaylı bir biçimde incelenmiş ve bu çerçevede değişkenlerin ve aralarındaki örüntülerin daha net bir biçimde anlaşılabilmesi için açık uçlu bir soru bataryası oluşturulmuştur. Bu form oluşturulurken soruların bütün katılımcıların kolayca anlaşılabilmesine, belli bir odakta olmasına, yönlendirici bir nitelik taşımamasına ve her bir sorunun alternatifi ile sondaların olmasına özellikle dikkat edilmiştir. İlk soruların deneyimlerden önce algılar şeklinde olması ve ilerledikçe daha özel sorulara geçilmiştir. Hassas konularla ilgili din evlilik vs. daha samimi ve ayrıntı yanıtlar için çalışmanın ilerleyen zamanlarına bırakılmıştır. Oluştulan taslak sorular öncelikle tez danışmanı sonrasında ise tez inceleme kurulu tarafından gözden geçirilmiş gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uzman görüşleri sonrasında son hali verilen formun uygulanabilirliğinin test edilmesi amacıyla farklı eğitim seviyesi, yaş ve cinsiyetten iki kadın iki erkek evli bireylerle pilot uygulamalar yapılarak tam olarak anlaşılamayan, beklenenden farklı yanıtlar içeren sorular, ihtiyaç duyulan ek sorular ve çıkarılması gerekenler belirlenmiş ön uygulama katılımcılarının form hakkındaki görüşleri alınmış, form sonrasında kendilerini nasıl hissettikleri, sorular hakkındaki değerlendirmeleri alınmış, soru kalıpları güncellenmiş form güncellenmiş ve tekrar uzman görüşüne sunulmuştur. Ön uygulama çalışmaları ana uygulamaya dahil edilmemiştir. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu doğrultusunda katılımcılara 17 soru yöneltilmiş ve bu sorular gerek duyulması halinde sonda sorular ile desteklenmiştir. Örneğin psikolojik şiddetin incelenmesi amacıyla: “İlişkinizdeki hangi davranışları psikolojik şiddet olarak yorumluyorsunuz?” şeklinde sorular araştırmanın desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Görüşme sürecine ait veri toplama aracı ise Ek. 3’te örnek sorular şeklinde sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

3.4.1. Nicel Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verilerinin toplanması için öncelikle hedef kitleye ve araştırma değişkenlerine uygun ölçekler belirlenmiş, ölçek geliştirici/uyarlamacı araştırmacılardan ilgili izinler alınmış ve uygulayıcı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu da eklenerek bir ölçek bataryası oluşturulmuştur. Bu form hali hazırda bir evlilik

ilişkisi içinde bulunan evli bireylere ulaşmak amacıyla kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemne uygun biçimde pandemi koşullarını da göz önünde bulundurarak çevrimiçi platformlar aracılığıyla uygulanabilen bir form oluşturulmuştur. Bu form Kasım 2021 ile Kasım 2022 arasında 12 aylık sürede erişime açık tutulmuş ve katılımcı davetinde bulunulmuştur.

3.4.2. Nitel Verilerin Toplanması

Nitel veriler ile nicel veriler eş zamanlı olarak toplanmıştır. Araştırmanın nitel boyutuna ait veriler çalışmanın nicel boyutuna katılan ve uygulama sonrasında isteğe bağlı olarak nicel formdan bağımsız bir biçimde yeni bir form bağlantısı üzerinden iletişim bilgilerini paylaşan katılımcılardan elde edilmiştir. Gönüllüler arasından katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlik örneklemesine uygun bir biçimde; cinsiyet, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı ve yardım alma durumlarına göre farklı temsil yönüne sahip bireyler ile görüşmeler yapılmıştır. Bireysel görüşme sürecinde öncelikle mail veya mesajlaşma aracılığıyla görüşme için uygun zaman belirlenmiş, görüşme hakkında bilgi verilmiş, sürecin bir terapi ya da psikolojik danışma süreci olmayacağı özellikle hatırlatılmıştır. Katılımcının internet bağlantısının olduğu ve yalnız kalabildiği bir ortam oluşturması özellikle hatırlatılarak uygulama aşamasına geçilmiş ve katılımcı ile çevrimiçi biçimde görüntülü olarak önceden paylaşılmayan yarı yapılandırılmış görüşme formuna uygun biçimde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme yöntemi uygulama açısından; esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranışların gözlemi, ortam üzerinde kontrol sağlama, anlık tepkide buluna bilme, veri kaynağının teyidi ve derinlemesine bilgiye erişim gibi avantajlar sunmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Sürecin özellikle çevrim içi ortamda, Zoom platformu aracılığıyla yürütülmesi sayesinde ülkenin farklı coğrafi bölgelerinden kişilerin çalışmaya katılımını sağlanmış, katılımcıların içten paylaşımlarda bulunmasına imkan sunulmaya çalışılmış, katılımcının uygun olduğu zaman dilimlerine göre esnek randevulaşmaya imkan tanımıştır. Süreç içerisinde deşifrelerin oluşturulması amacıyla sadece ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler ortalama 75 dakika sürerken, her bir deşifre ortalama 25 sayfadan oluşmuştur.

Araştırma kapsamında etik süreçlerin izlenmesi aşamasında öncelikle Ege Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 24.11.2021 tarihli,

15/04 toplantı karar sayılı ve 1176 protokol no'lu etik kurul raporu ile araştırmanın etik açıdan uygun olduğuna dair gerekli onay alınmıştır (Ek. 1). Gerek nicel gerekse nitel uygulamalar öncesinde katılımcıları bilgilendirmeye ve onaylarını almaya yönelik “Bilgilendirilmiş Onam Formu” kullanılmıştır (Ek. 2). Özellikle nitel aşamada görüşmelerin transkripte edilmesi için ses kaydı alınması ve tez metni içerisinde doğrudan alıntılar yapılması için onay alınmıştır. Ayrıca katılımcılara, istedikleri zaman çalışmanın sonlanabileceği belirtilmiştir. Uygulama süreci öncesinde katılımcılara yapılan çalışma sonucunda psikolojik desteğe ihtiyaç duyulması halinde gerekli desteğin ücretsiz bir biçimde sunulabileceği etik kurallar çerçevesinde aktarılmış ve bu kapsamda iki kadın bir erkek katılımcıya beşer oturumluk çalışmadan bağımsız psikolojik yardım hizmeti sunulmuştur. Alıntılarda katılımcının; kimliği, işi, iş yeri, yaşadığı yer gibi kişisel verilerini içeren veriler kapatılarak sunulmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde uygulanan ölçme araçları ve görüşme formları ile elde edilen verilerin analiz basamakları ile çözümleme süreci belirtilmiştir.

3.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Ölçek uygulamaları sonucu 627 evli bireyin katılımıyla elde edilen veriler öncelikle SPSS paket programına aktararak analizler öncesi düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında öncelikle kayıp veri olup olmadığına bakılmış, veriler çevirim içi toplandığı ve bütün maddelerin işaretlenmesi zorunlu tutulduğu için kayıp veriye rastlanmamıştır. Verilerin düzenlenmesi kapsamında ölçeklerin ters puanlanan maddeleri ters çevrilmiş, ölçeklerin alt boyut ve toplam puanları hesaplanmıştır. Bu noktada Dinsel Eğilim Ölçeği ve Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği'nin uyarlama çalışmalarında toplam puan alınmasına rağmen orijinal formlarında toplam puan alınmadığı, alt boyutlar olarak hesaplandığı ve DFA analizlerinde boyutların yapısal olarak ayrı ayrı değerler üretmesi nedeniyle için çalışma kapsamında her boyut altında incelenmesi uygun görülmüştür.

Veriler ilgili alan yazın doğrultusunda geliştirilen Yapısal Eşitlik Modellemesi ile analiz edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli; değişkenler arasındaki nedensellik etkilerini betimleyen, çoklu ilişkileri inceleyen, gizil-gözlenen değişkenler halinde açıklanan varyans oranlarını tespit edebilen, özellikle sosyal bilimlerdeki alanlarda karmaşık problemlerin aynı anda çözülmesine fırsat sunan bir modelleme olarak öne

çıkmaktadır (Kline, 2019). Çalışma kapsamında yordayıcı ve yordanan değişken arasında hem aracı hem de düzenleyici ilişkiler incelenmiştir. Bu ilişkiler kapsamında aracı değişken (Mediator) yordayıcı ve yordanan değişken arasında ölçülen değişimi açıklayabilen, yordayıcı değişken etkisinin yordanan değişken üzerindeki dolaylı etkileri belirtirken, düzenleyici değişken (Moderator) yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişkiyi farklılaştırabilen, niteliğini ve yönünü etkileyebilen bir değişken olarak tanımlanmaktadır.

Verilerin analizler öncesinde gerekli varsayımları karşılama durumlarını incelemek için bir takım betimsel analizler yapılmıştır. Bu analizlerden ilki normallik varsayımı için basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skwness) katsayısıdır ve çalışma kapsamında verilerin normal kabul edilebilen +1.5 ile -1.5 aralığında dağıldığı tespit edilmiştir ve dağılımın normalliğine karar verilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2012). Çok değişkenli normallik varsayımı için ise yapısal modeller kapsamında Çoklu basıklık kriterinin (Critical Ratio) <10'un altında olması dikkate alınmış ve analizlerde dağılımın normal olduğu kararlaştırılmıştır. Çıktıların değerlendirilmesi ise En Büyük Olabilirlik Kestiriminin (Maximum Likelihood) tahminleme metodu ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizi sürecinde karşılaşılabilecek bir diğer durum da değişkenlerin karşılıklı yüksek ilişkiye sahip olmasıdır. Öyle ki değişkenler arasında .90 ve üzerinde ilişki olması durumunda çoklu bağlantısallık sorununun olduğunu göstermektedir. Bu durumun incelenmesi amacıyla değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmış ve değerlerin .90'dan daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür (Bkz: Tablo 5). Çoklu doğrusal bağlantı için incelenen diğer değerler ise VIF (Variance Inflation Factor) ve Tolarans (Tolarence Value) değerleridir. Yapılan analizler sonucunda Tolerans değerinin .53 ile .66 arasında, VIF değerinin ise 1.09 ile 1.87 arasında değerler ürettiği tespit edilmiştir. Bu değerlerinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arası VIF değerinin 3'ten küçük, tolerans değerinin ise >10'dan büyük olduğu tespit edilmiş ve bu yönde bir sorun olmadığı görülmüştür (Kline, 2019). Veri setinde ayrıca çoklu ve tekli uç değerler kontrol edilerek veri setinin normal dağılım uyumunu ve model uyum indekslerini olumsuz yönde etkileyebilecek gözlemler belirlenmiştir. Bu amaçla veri setinde yer alan değerlerin Z puanı ile tek değişkenli uç değerleri ve Mahalonobis uzaklık katsayıları ile çok değişkenli uç değerler hesaplanmış ve Box Plot diyagramı

incelenmiş aşırı uç değer üreten, sistematik bir biçimde sürekli tekrar eden yanıtların yer aldığı 26 veri analiz dışında tutulmuştur. Düzenleme sonrası incelendiğinde ise Z puanı +3 ile -3 aralığında, maholonobis uzaklık katsayısı $p < .05$ ve Box Plot diyagram dağılımında uç değerlerin olmadığı varsayımlarının karşılandığı gözlenmiştir (Kline, 2019).

Yapısal modelin analizlerinde ölçümü test edilen yapının verinin model ile olan uyumu bir takım uyum değerleri ile belirlenmektedir. Klein (2019), Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003) ve Shi ve Maydeu-Olivares (2020) tarafından önerilen uyum iyiliği değerleri sınırlarına göre yorumlamada bulunulmuştur. Bu uyum iyiliği değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. *Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Değerlerine Ait Kriterler*

	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/sd \leq 3$	$2 < \chi^2/sd \leq 5$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
IFI	$.95 \leq IFI < 1.00$	$.90 \leq IFI < .95$
GFI	$.95 \leq GFI < 1.00$	$.80 \leq GFI < .95$
AGFI	$.95 \leq AGFI < 1.00$	$.80 \leq AGFI < .95$
CFI	$.95 \leq CFI < 1.00$	$.90 \leq CFI < .95$
SRMR	$.00 < SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR < .10$

Tabloda yer alan değerler ki-kare (λ^2), ki-karenin serbestlik derecesine bölünmesi (λ^2/df), yaklaşık hataların ortalama karekökü: RMSEA (root mean square error of approximation-), Fazlalık uyum indeksi: IFI (Incremental Fit Index), iyilik uyum indeksi: GFI (goodness of fit index), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi: AGFI (adjusted goodness of fit index), karşılaştırmalı uyum indeksi: CFI (comparative fit index), Standart ortalama kalanların karekökü: SRMR (Standardized RootMean Square Residual) değerleri raporlanmıştır.

Analiz sürecinde ölçüm modelleri ve oluşturulan yapısal modeller ayrı ayrı test edilmiştir. Önce DFA sonra aracı ve düzenleyici roller araştırılmıştır. Aracılık testlerinde dolaylı etkiler Bootstrap yöntemi ile %95 güven aralığında ve 5000 örneklem ile test edilmiştir (Davidson ve MacKinnon, 2000).

3.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel verilerinin çözümleme sürecinde öncelikle katılımcılarla görüşmelerde tutulan ses kayıtları deşifre edilmiş ve toplam 548 sayfalı veri formu oluşturulmuştur. Katılımcılar gizlilik ilkesi gereğince; Kadınlar (K1, K2...) şeklinde, Erkekler (E1, E2...) şeklinde kodlanmıştır. Yazım hataları ve noktalama işaretlerinin kontrolü açısından farklı zamanlarda iki defa okuma yapılmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra veriler araştırmacı tarafından MAXQDA Pro 2020 analiz programına aktarılmış, ilk olarak herhangi bir çalışma yapılmadan veri seti bir defa okunmuş ve 15 gün geçtikten sonra kodlamaların oluşturulması, temalara ulaşma, verinin örgütlenmesi şeklinde çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç belli bir örüntü içerisindeki kavramları belli temalar halinde organize ederek anlaşılabilir ve yorumlanabilir bir şekilde anlamlandırmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çalışma sürecinde analizler nicel araştırmadan bağımsız olarak ilerlemiştir. Oluşturulan kod şeması tez danışmanı ile gözden geçirilerek görüş birliğine varılmış ve araştırma soruları ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

Nitel araştırmalarda geçerliliğin ve güvenilirliğin artırılmasının sağlanması için; inandırıcılık, tutarlılık, aktarılabilirlik ve teyit edilebilirlik gibi dört temel özelliği taşıması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu durum için gerekli tedbirler alınmış ve aşağıda sunulan şekilde birtakım stratejiler izlenmiştir.

Bu özelliklerden ilki olan inandırıcılık ilkesi gereğince derinlik odaklı (alanyazına hakim olarak) ve uzun süreli etkileşimin sağlanmasına, verilerin çeşitlendirilmesine ve uzman-katılımcı teyidine özen gösterilmiştir. Bu yönde yapılan çalışmalardan uzun süreli etkileşim için ön görüşme yapılmış, görüşme sürecinin olabildiğince sürecin anlaşılması, güvenli bir ilişkinin kurulması adına görüşmeler öncesinde hem araştırmacı kendini tanıtmış hem de katılımcının kendini tanıtmaya imkan sunulmuştur. Isınma soruları olarak adlandırılacak, çalışmayı etkileyici ve yönlendirici nitelik taşımayan “çalışma davetini nereden gördünüz”, “çalışmaya katılmaya nasıl karar verdiniz”, “nasıl bir çalışma tahmin etmiştiniz” gibi genel sorular ile katılımcıların sürece dair kaygıları giderilmiş, görüşmeci ile samimi bir iletişim kurmaları hedeflenmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından etik ilkeler gereği çalışma öncesinde; çalışmanın amacı, veri güvenliği ve katılımcı gizliliğine dair açıklamalarda

bulunulmuş, katılımcının araştırmaya yönelik soruları cevaplandırılarak çalışmaya geçilmiştir.

Derinlik odaklı veri toplama amacıyla, araştırma ile ilgili alan yazın çalışmaya geçilmeden önce yaklaşık bir yıl süresince detaylı biçimde taranmış, benzer konularda yapılan nicel ve nitel çalışmalar özetlenmiştir. Çeşitleme açısından ise olguların farklı yönlerinin derinlemesine anlaşılabilmesi için veri kaynaklarının çeşitlendirilmesine örnekleme seçimi gereğinde katılımcıların farklı özellikleri temsil etmesine özen gösterilerek farklı demografik özellikler bakımından zenginleştirilmesine özen gösterilmiş. Yöntemsel olarak karma desenin doğası gereği nitel verilerin yanında nicel verilerde toplanmış ve sonuçlar ilişkilendirilerek/karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Uzman incelemesi için ise tez sürecinde yapılan çalışmalar tez danışmanı ve tez inceleme jürileri ile birlikte yürütülmüş ve araştırma probleminden, görüşme sorularına, kodlamalar, tartışma ve sonuca kadar bütün bölümler belli aralıklarla görüşe sunulmuş ve teyit edilerek ilerlenilmiştir. Ayrıca kodlamaların incelenmesi sürecinde belli aşamalarda, alandan farklı uzmanların (Yüksek lisans mezunu, nitel çalışmalar yürütmüş 7 ve 10 yıllık deneyime sahip farklı cinsiyette iki psikolojik danışman) görüşü alınmıştır. Son olarak katılımcı teyidi için sonrası oluşturulan metin çalışma sonrası tekrar ulaşılabilen beş katılımcıdan teyit edilmiş, verilerin ne anlama geldiği kısaca açıklanmış ve eklemek istedikleri hususları eklemelerine olanak tanınmıştır.

Çalışma sonuçlarının aktarılabilirliğinin sağlanması için çalışma ortamının betimlemesine dikkat edilmiş bu doğrultuda amaçlı örnekleme ve ayrıntılı betimleme önerilmektedir. Çalışma kapsamında amaçlı bir örnekleme yöntemi olan maksimum çeşitleme örnekleme kullanılmış ve katılımcıların demografik özellikleri ile seçim kriterleri etik değerlerin izin verdiği ölçüde detaylı bir şekilde betimlenmiştir. Olgunun farklı yönlerinin temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Kod ve temalar gerek yazılı gerekse görsel olarak detaylı biçimde sunulmuş, doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Alıntılarının sunulmasında cinsiyetler ve katılımcılar arası eşitliğin sağlanmasına özen gösterilmiştir.

Tutarlılığın sağlanması için veri toplama araçlarının yapısı, analiz aşamaları önerilmektedir. Veriler farklı zaman aralıklarında üç defa okunmuş, kodlamanın ardından aynı metin tekrar kodlanmış, kodlama sürecinde farklı alan uzmanlarının

görüşlerine başvurulmuştur. Teyit edilebilirlik ise verilerin doğruluğunun kontrol edilmesi sürecidir. Gerekli ham veri seti ve kodlamalar yedeklenerek saklanmaktadır. Veri analizinde sayısallaştırmadan kaçınmak, sayı ve frekansların, yüzde oranlarının yanlış kullanımı ve anlaşılmasına neden olmamak, bir genelleme amacı taşımaması bakımından, kaçınılmış analiz sonuçları örüntüler halinde sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.6. Araştırmacının Rolü

Nicel araştırmalara göre nitel araştırma süreçlerinde uygulayıcı gerek verilerin toplanması sürecinde gerekse analiz aşamalarında daha aktif bir rol üstlenmekte, çalışmanın şekillenmesinde önemli rol üstlenmektedir. Araştırma sürecinin doğal bir unsuru sayılan araştırmacının nesnelliğinin sağlanabilmesi adına kendini “paranteze alması” süreç içerisinde daha objektif davranabilmek adına kendi deneyim ve yaklaşımının farkında olması, bunları süreçten soyutlaması ve uygulama için yeterli yetkinliğe, bilgi ve beceriye sahip olması beklenmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bu çalışmanın; tasarımı, uygulanması ve raporlanması aynı kişi tarafından tez inceleme jürisi takibinde gerçekleşmiştir. Araştırmacı daha önce nitel araştırma yöntemlerinde farklı çalışmalar yürütme deneyimlerine sahiptir. Doktora ders aşamasında nitel yöntemlerle ilgili ders almış, uygulamalarda bulunmuştur. Bu çalışma ile benzer konularda daha önce araştırma makalesi yayınlanmıştır. Ayrıca sürecin sağlıklı yürütülebilmesi adına nitel araştırma yöntemleri ve MAXQDA analiz programının kullanımına yönelik farklı kurumlardan eğitimler almıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma desenine uygun olarak öncelikle nicel ve nitel veriler sırasıyla sunulmuştur. İlk olarak örneklem grubundan elde edilen ölçümlere ait betimsel veriler sunulmuş ardından ölçme araçlarının örnekleme ve modele uyumunun değerlendirildiği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) analizleri değerlendirilmiştir. Sonrasında ise evli bireylerin psikolojik şiddete maruz kalma ve ilişkisel yardım arama tutumları arasında şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimin aracılık rollerinin test edildiği araştırma kapsamında geliştirilen model testlerine raporlanmıştır. Son olarak nitel analizler verilmiştir.

4.1. Betimsel Veriler

Çalışma kapsamında ölçme araçları ile toplanan araştırma değişkenlerine yönelik toplam ve alt boyut puanlarına ilişkin veriler Tablo. 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. *Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler*

Ölçekler	Alt Boyutlar	$\bar{x}$	Ss
Çok Boyutlu Duygusal İstismar	Kontrol	.38	.46
	Aşağılama	.19	.25
	Düşmanca Geri Çekilme	1.25	1.05
	Tehdit	.27	.36
İlişkisel Yardım Arama	Kişilerarası Açıklık	3.77	.94
	Zorlanma	4.72	1.05
	Danışmaya Olan İnanç	5.14	.69
	İhtiyaç Hissetme	3.16	.83
	Sosyal Kabul	5.00	.71
Şema Başa Çıkma Biçimleri	Aşırı Telafi	3.27	.86
	Teslim	3.18	.87
	Kaçınma	3.34	.99
Dinsel Eğilim	Dışa Dönük	2.43	.69
	İçe Dönük	2.39	.86

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan psikolojik şiddetin ölçülmesi amacıyla uygulanan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeğinin maruz kalma alt boyutları incelendiğinde evli bireylerin sırasıyla; Düşmanca Geri Çekilme, Kontrol, Tehdit ve Aşağılama şeklinde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Çalışmanın bağımlı değişkeni olan İlişkisel Yardım Arama tutumları açısından ise 6'lı likert tipi olan ölçekten alınan yüksek puanların yardım almaya olan yatkınlığa işaret ettiği göz önünde bulundurulduğunda Danışmaya Olan İnanç ve Sosyal Kabul boyutlarının 5 ve üzeri bir ortalama ile diğer alt boyutlara göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. İhtiyaç Hissetme boyutunun ise diğer boyutlara göre en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Şema Başa Çıkma Biçimleri açısından ise alınan yüksek puanlar ilgili alanın daha fazla kullanıldığına işaret etmektedir ve katılımcılar sırasıyla; Kaçınma ($\bar{X}=3.34$, $Ss=.99$), Aşırı Telafi ($\bar{X}=3.27$, $Ss=.86$) ve Teslim ($\bar{X}=3.18$, $Ss=.87$) ortalama puanlarına sahiptir. Aracı bir diğer değişken olan Dinsel eğilim açısından ise Dışa dönük dindarlık ($\bar{X}=2.43$, $Ss=.69$), içe dönük dindarlık ($\bar{X}=2.39$, $Ss=.86$) şeklinde bir ortalamaya sahiptir.

Değişkenlere ait aritmetik ortalama ve standart sapma puanlarının ardından değişkenlerin toplam puan ve alt boyut türünde ilişkileri korelasyon analizi ile incelenmiş ve yapısal model öncesinde çoklu bağlantısallık sorununun olup olmadığı incelenmiştir. Bütün veriler incelendiğinde .90 üzerinde bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. *Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1- I.Y.A. Açıklık	1																	
2- I.Y.A. Zorlanma	.223**	1																
3- I.Y.A. İnanç	.180**	.636**	1															
4- I.Y.A. İhtiyaç	.307**	.356**	.336**	1														
5- I.Y.A. Sosyal Kabul	.384**	.295**	.373**	.349**	1													
6- Ş.B.B. Telafi	-.196**	-.117**	-.037	-.202**	-.086*	1												
7- Ş.B.B. Teslim	-.186**	-.075	.061	-.163**	-.094*	.637**	1											
8- Ş.B.B. Kaçınma	-.136**	-.130**	-.022	-.148**	-.072	.516**	.503**	1										
9- D.E. Dışsal	.093*	.022	.044	.077	.049	.118**	.089*	.102*	1									
10- D.E. İçsel	.219**	.029	.009	.136**	.156**	-.023	-.015	.050	.383**	1								
11- P.Ş. Kontrol	-.113**	-.160**	-.112**	-.146**	-.122**	.179**	.160**	.162**	-.025	.094*	1							
12- P.Ş. Aşagılama	-.119**	-.193**	-.126**	-.018	-.162**	.134**	.094*	.197**	.033	.021	.385**	1						
13- P.Ş. Çekilme	-.040	-.112**	-.032	-.044	-.048	.193**	.176**	.200**	.076	.071	.398**	.360**	1					
14- P.Ş. Tehdit	-.020	-.029	.059	-.027	-.017	.206**	.198**	.248**	.098*	.005	.319**	.407**	.532**	1				
15- D.E. Top	.207**	.031	.025	.136**	.140**	.031	.025	.080*	.703**	.826**	.062	.030	.086*	.044	1			
16- S.B.B. Top.	-.205**	-.129**	.010	-.203**	-.099*	.846**	.842**	.823**	.123**	.007	.200**	.172**	.227**	.262**	.056	1		
17- I.Y.A. Top.	.680**	.766**	.697**	.633**	.628**	-.197**	-.146**	-.159**	.083*	.163**	-.191**	-.188**	-.087*	-.016	.160**	-.199**	1	
18- P.Ş. Top.	-.079	-.151**	-.058	-.077	-.092*	.237**	.213**	.255**	.067	.075	.658**	.574**	.913**	.703**	.085*	.282**	-.140**	1

** $p < .01$, * $p < .05$, I.Y.A. (İlişkisel Yardım Arama), Ş.B.B. (Şema Başa Çıkma Biçimi), D.E. (Dinsel Eğilim), P.Ş. (Psikolojik Şiddet)

Katılımcıların demografik bilgilerinin yanında daha önceki profesyonel ruh sağlığı yardım alma durumlarına dair elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6. *Katılımcıların Profesyonel Psikolojik Yardım Alma Durumları*

Profesyonel Psikolojik Yardım Alma Durumu	n	%
Yardım Alan	208	34.6
Yardım Almayan	393	65.4
Toplam	601	100.0

Katılımcıların yardım deneyimlerine sahip olup olmama durumları Tablo 6’da yer aldığı şekliyle incelendiğinde 601 kişiden 208 (%34.6) kişinin psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve aile danışmanı gibi profesyonel bir yardım deneyiminin olduğu, 393 (%65.4) kişinin ise böyle bir yaşantısının olmadığı görülmüştür. Bu yardım sürecinin içeriğine yönelik veriler ise Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7. *Profesyonel Psikolojik Yardım Sürecine İlişkin Veriler*

		n	%
Yardım Alınan Uzman	Psikiyatrist	101	48.5
	Psikolog	52	25
	Psikolojik Danışman	22	10.5
	Psikiyatrist + Psikolog	24	11.5
	Psikolojik Danışman + Psikiyatrist	4	1.9
	Psikolojik Danışman + Psikolog	1	.5
	Psikolojik Danışman + Psikiyatrist + Psikolog	4	1.9
Oturum Süresi	Tek Oturum	82	39.4
	2-5 Oturum	64	30.8
	6 Oturum ve Üzeri	37	17.8
	Halen Devam Etmekte	25	12
Yardım Süreci	Sadece İlaç Kullandım / Kullanıyorum	101	48.5
	Sadece Psikolojik Yardım Aldım /Alıyorum	75	36
	İlaç Kullanımı ile Birlikte Psikolojik Yardım Aldım / Almaktayım	32	15.5
Eş ile Birlikte	Evet	31	14.9
Yardım Alma	Hayır	177	85.1
	Toplam	208	100

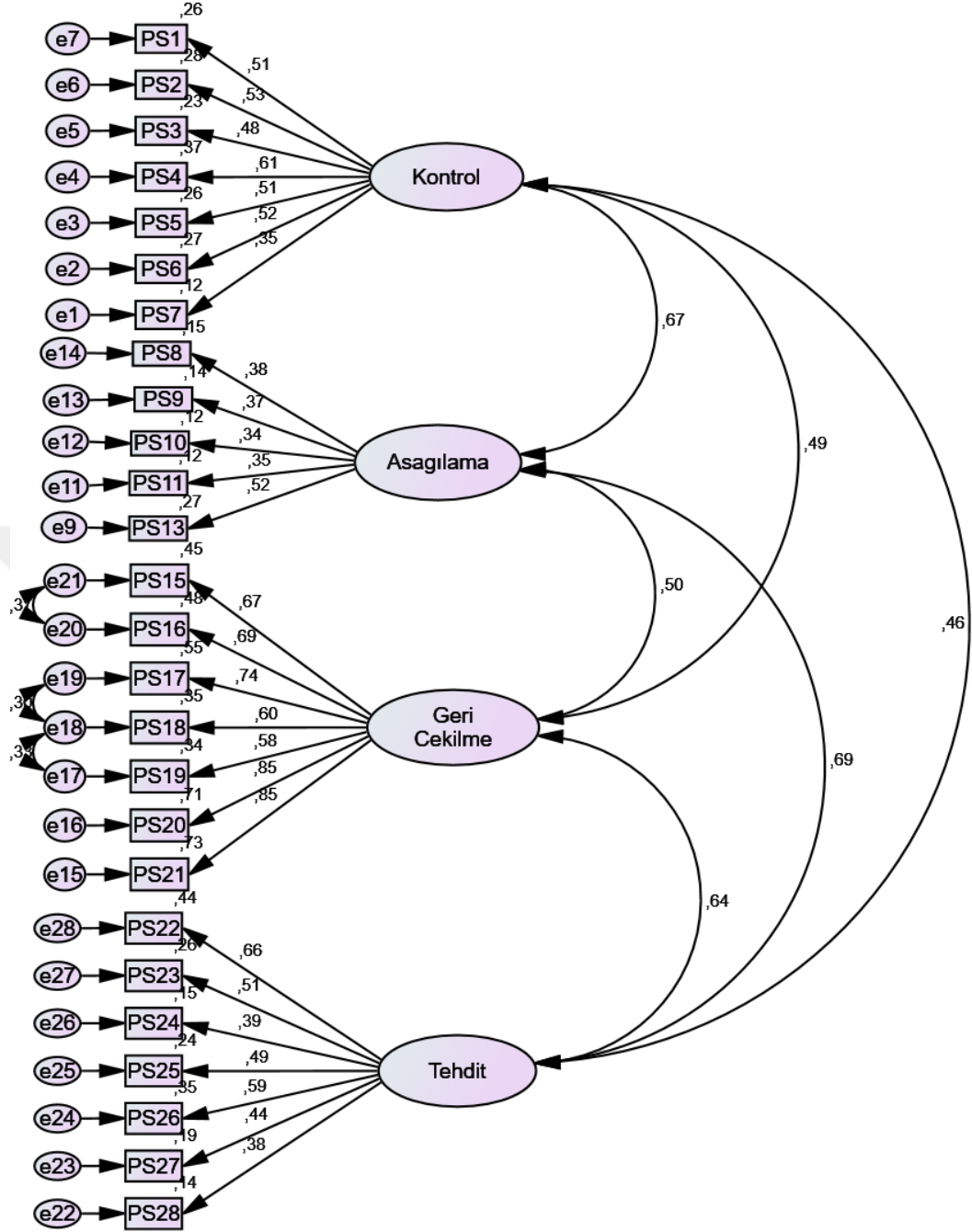
Tablo 7’de yer alan veriler incelendiğinde yardım deneyimi olan katılımcıların profesyonel yardım süreci; %48.5’i (n=101) psikiyatri, %25’i (n=52) psikolog, %10.5’i (n=22) psikolojik danışman şeklinde bir uzmandan destek almıştır. Bunun yanında katılımcıların %11.5’i (n=24) psikolog desteğinin yanında psikiyatri desteğinden de yararlanırken %1.9’u (n=4) ise psikolojik danışman desteği yanında psikiyatri servisinden yardım almıştır. Profesyonel anlamda hem psikiyatri, hem psikolog hem de psikolojik danışman desteğinden yararlananların oranı ise %1.9’dur.

Oturum süresi açısından değerlendirildiğinde ise %70.2'sinin (n=146) beş oturum ve altında sürdüğü özellikle %39.4'ünün (n=82) tek oturumdan oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında %17.8'i (n=37) altı oturum ve üzerinde bir görüşme sayısına sahiptir. Katılımcıların yardım sürecinde psikoterapi ve ilaç kullanımı incelendiğinde ise evli bireylerin %36'sı (n=75) sadece psikolojik destek aldığını, %48.5'i (n=101) sadece ilaç kullandığını, %15.5'i (n=32) ise ilaç kullanımının yanında psikoterapi desteği de aldığını belirtmiştir. İlişkisel yardım alma açısından ise 208 kişilik grup içerisinde 31 (%14.9) kişi eşi ile birlikte herhangi bir yardım deneyimi olduğunu beyan etmiştir.

Ölçeklere ve katılımcıların araştırma değişkenlerine ilişkin betimsel verilerin incelenmesinin ardından önerilen Yapısal Eşitlik Modeli analizlerine geçmeden önce ölçüm araçlarının yapı geçerliliğinin incelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla verilerin yapı geçerliliğinin değerlendirilmesi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılarak uyum iyiliği değerleri sunulmuştur.

4.1.1. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği (ÇBDİÖ) DFA Sonuçları

ÇBDİÖ'nün Maruz Kalma boyutu kapsamında yer alan Kontrol, Tehdit, Aşağılama ve Düşmanca Geri Çekilme boyutlarının yapı geçerliğini incelemeye yönelik modelin uyum iyiliği değerleri test edilmiş ve modelin mükemmel düzeyde uyum değerleri ürettiği görülmüştür ($\chi^2/sd=2.95$, RMSEA=.05, GFI=.90, AGFI=.88, CFI=.86, SRMR=.05). Modele ait standardize edilmiş katsayı değerleriyle birlikte Yol Analizi, Şekil 3'te verilmiştir.

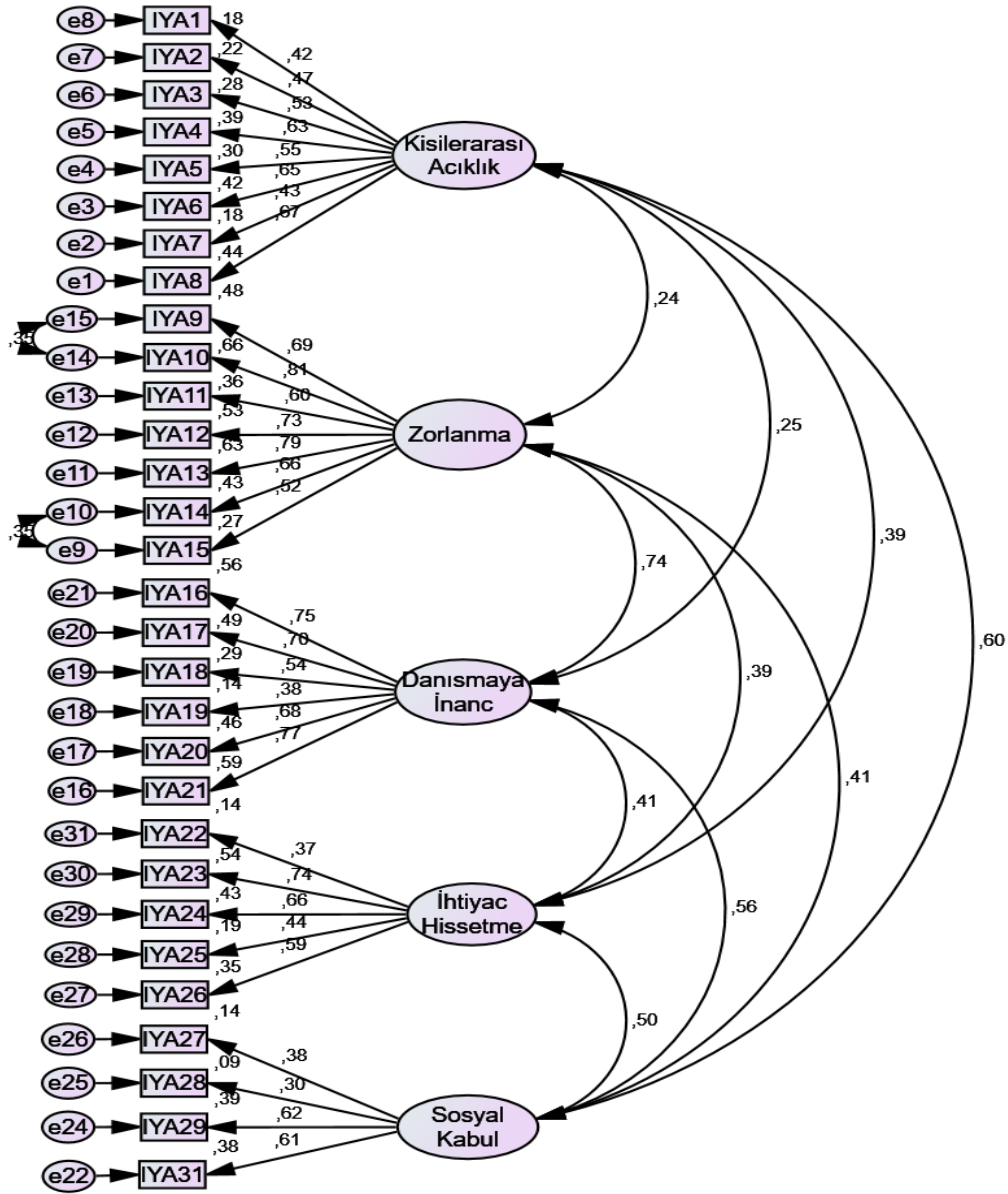

Şekil 3. ÇBDİÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi

4.1.2. İlişkisel Yardım Arama Ölçeği (İYAÖ) Doğrulayıcı Faktör Analizi

İYAÖ'nün, Kişiler arası açıklık, Zorlanma, Danışmaya Olan İnanç, İhtiyaç Hissetme ve Sosyal Kabul boyutlarının yapı geçerliliğinin incelendiği model sonucunda faktör yükü .30 altında olan 30. Madde "Psikolojik tedavi görmek kişinin hayatını karartır" çıkarılarak oluşturulan son modelin uyum değerlerinin mükemmel düzeyde uyum iyiliği gösterdiği $\chi^2/sd = 2.95$, RMSEA=.05, GFI=.88, AGFI=.86,

CFI=.86, SRMR=.06 tespit edilmiştir. Modele ait standardize edilmiş katsayı değerleriyle birlikte Yol Analizi, Şekil 4’te verilmiştir.

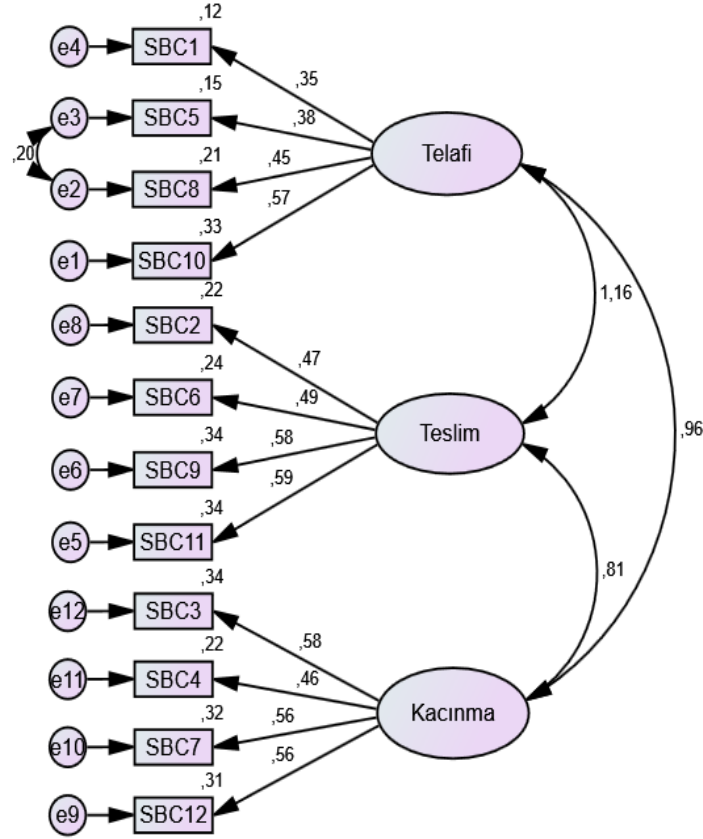

Şekil 4. İYAÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi

4.1.3. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şema başa çıkma biçimleri ölçeğinin üç faktörlü yapısına yönelik analizler sonucunda ölçeğin alt boyutlarının faktör yüklerinin .30 üzerinde farklı değerler aldığı, Telafi boyutunda .35 ile .57 arasında, Teslim boyutunda .47 ile .59 arasında, Kaçınma boyutunda .46 ile .58 arasında değiştiği model uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ($\chi^2/sd = 4.33$, RMSEA=.07, GFI=.94, AGFI=.91, CFI=.87,

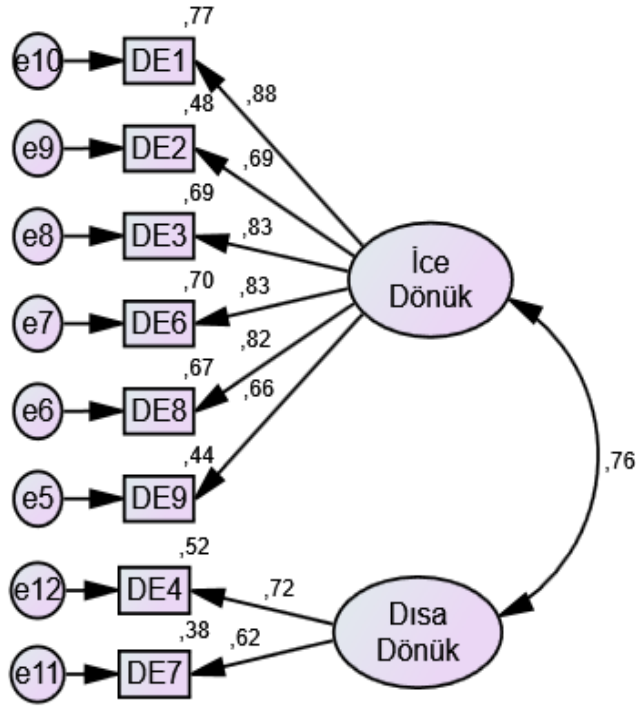
SRMR=.05) görülmüştür. Modele ait standardize edilmiş katsayı değerleriyle birlikte Yol Analizi, Şekil 5’de belirtilmektedir.

Şekil 5. Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği DFA Yol Analizi

4.1.4. Dinsel Eğilim Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

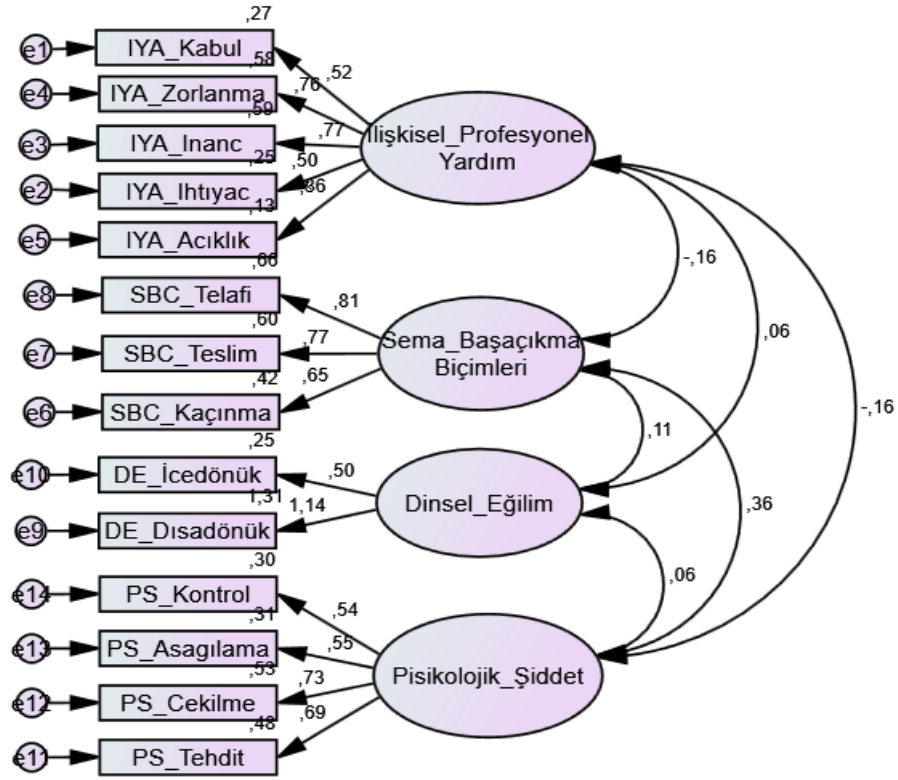
Dinsel Eğilim ölçeğinin İç Dönük ve Dış Dönük olmak üzere iki faktörlü yapısının alt boyutlara göre incelenmesi sonucunda ise faktör yükleri; İç Dönük Dindarlık için .66 ile .88, Dış Dönük Dindarlık için .62 ile .72 arasında değiştiği görülmüştür. Dış Dönük Dindarlık boyutunda iki madde .30’un altında faktör yükü ürettiği için modelden çıkarılmış ve modelin son halinin kabul edilebilir düzeyde uyum iyiliği değerleri ürettiği tespit edilmiştir ($\chi^2/sd = 4.48$, RMSEA=.07, GFI=.96, AGFI=.93, CFI=.97, SRMR=.02). Modele ait standardize edilmiş katsayı değerleriyle birlikte Yol Analizi, Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6. Dinsel Eğilim Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

4.1.5. Ölçüm Modelinin Test Edilmesi

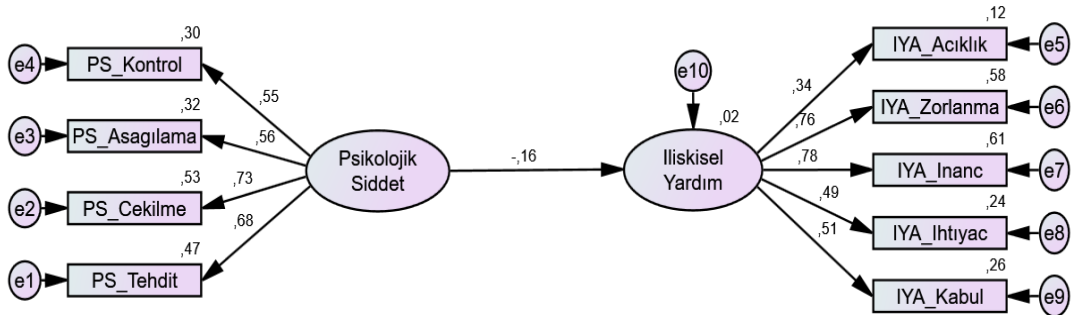
Çalışma kapsamında kullanılan ölçme araçlarına yönelik yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizleri sonrasında değişkenler oluşturulan ölçüm modeli içerisinde birlikte incelenmiştir. Ölçüm modeli, yapısal model testi öncesinde gizil ve gözlenen değişkenlerin güvenilirliğinin test edilmesi adına önerilmektedir (Kline, 2019). Yapılan analizler sonucunda standardize edilmiş yol katsayılarının .50 ve üzerinde olduğu, uyum iyiliği değerlerinin ise kabul edilebilir düzeyde değerler ürettiği görülmüş ve yol analizi Şekil 7’de sunulmuştur ($\chi^2/sd = 4.56$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.88, CFI=.88, SRMR=.03).

Şekil 7. Ölçüm Modeli Yol Analizi

4.2.Yapısal Model Testi

Doğrulayıcı Faktör Analizleri sonucunda katılımcılara ait verilerin model ile uyum gösterdiği görülmüş ve aracılık testlerine geçilmiştir. Fakat aracılık testleri öncesinde bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki yordayıcı rol ve bu rolün anlamlılığının incelenmesi gerekmektedir. Böylelikle modele daha sonra eklenen aracı değişkenlerin aracılık etkisine dair yorumlar: doğrudan rolün etkisi kayboluyorsa tam aracı, etki gücü azalıyorsa kısmi aracı olarak değerlendirilecektir (Shrout ve Bolger, 2002). Bu doğrultuda öncelikle Psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasındaki doğrudan etki incelenmiş ve Şekil 8’de sunulmuştur.

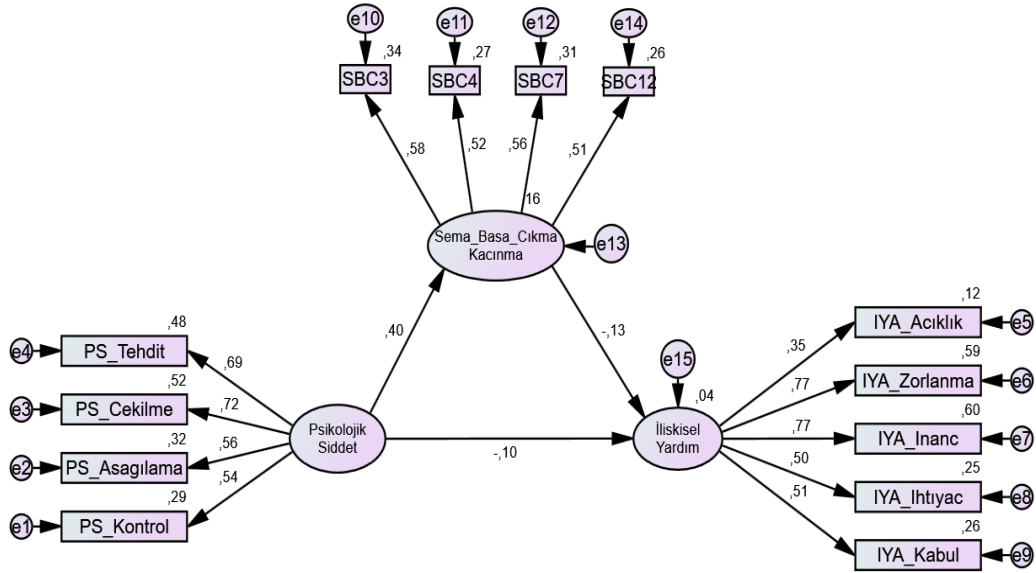
Şekil 8. Psikolojik Şiddet ve İlişkisel Yardım Arama Model Analizi

Tablo 8. Psikolojik Şiddet ve İlişkisel Yardım Arama Model Analizi Sonuçları

Model Yolları	B	S.E.	t	p
Doğrudan Etki				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006

* $p < .05$

Psikolojik şiddete maruz kalmanın ilişkisel yardım alma tutumu üzerindeki etkisinde şema başa çıkma biçimlerinin aracı rolünün test edilmesi amacıyla oluşturulan modelde aracılık analizleri öncesinde yapılan bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki doğrudan etkisi incelenmiştir. Aracı bir değişken yokken psikolojik şiddete maruz kalmanın ilişkisel yardım arama tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta = -.157$, $p < .05$). Doğrudan etkinin belirlenmesinin ardından aracılık rolü için her bir şema boyutu ayrı ayrı modellenerek incelenmiş, aracılık etkisi Bootstrap tekniği kullanılarak alt sınır ve üst sınır değer aralıklarına göre belirlenmiştir. Psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasındaki ilişkide Şema Başa Çıkma Biçimlerinden Kaçınma'nın aracı rolüne ilişkin model ve değerler aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 9. Kaçınma Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi

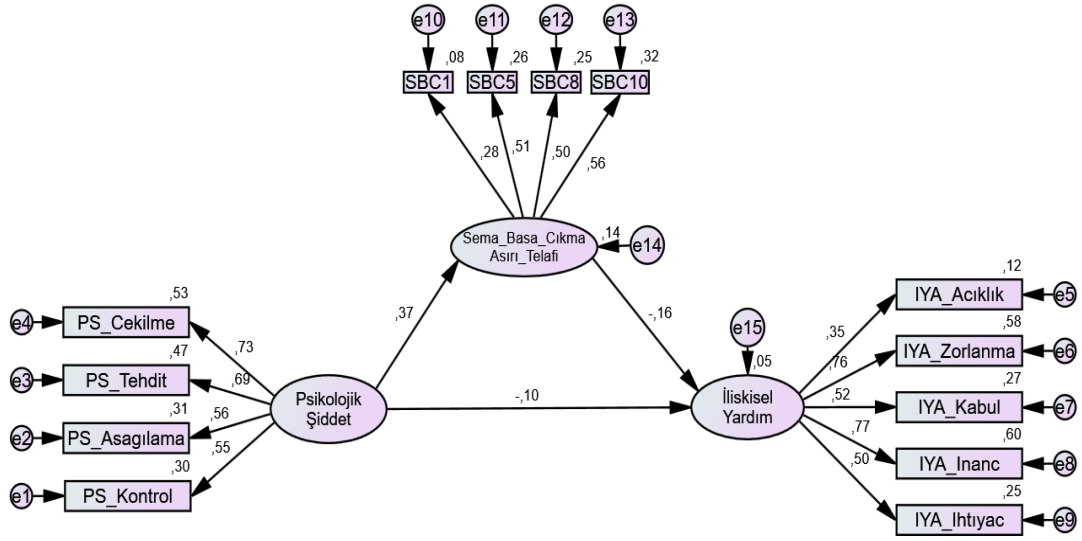
Tablo 9’da yer alan psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasında şema başa çıkma biçimlerinden kaçınmanın aracı rolüne ilişkin oluşturulan modelin uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/sd = 4.69$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.89, CFI=.85, SRMR=.06 modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Modelde yer alan değişkenler arası aracılık analizine ait standardize edilen yol katsayıları ve anlamlılık değerleri Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9. *Kaçınma Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model Değerleri*

Etki	β	S.H.	t	p
Doğrudan Etki (Aracı Yokken)				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006
Doğrudan Etki (Aracı Varken)				
Psk. Şiddet → Kaçınma → İlişkisel Yardım	-.103	.082	-1.637	.102
Dolaylı Etki			BootLLCI-BootULCI	
Psk. Şiddet → Kaçınma → İlişkisel Yardım	-.054		(-.110 / -.005)	
Uyum İndeksleri: $\chi^2/sd = 4.69$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.89, CFI=.85, SRMR=.06				

* $p < .05$

Tablo 9’da yer alan değerler incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasında bir aracı değişken yokken doğrudan etkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu ($\beta = -.157$, $p < .05$), kaçınma aracı değişkenin modele dahil edilmesi sonrası ise doğrudan etkinin anlamlı etkisinin kaybolduğu ($\beta = -.103$, $p > .05$) tespit edilmiştir. Doğrudan etkilerin ardından kaçınmanın aracılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde Bootstrapping yöntemiyle %95 güven aralığında 5000 örnekleme ile yapılan aracılık testi sonucunda alt ve üst sınırların sıfır değerini içermemesi nedeniyle (GA -110/-005) aracı rolün varlığı tespit edilmiştir. Bunun yanında doğrudan etkinin anlamlılığını kaybetmesi nedeniyle kaçınma başa çıkma biçiminin tam aracı bir rol oynadığı görülmüştür [$\beta = -.054$, %95 GA (-110/-005)]. Şema başa çıkma biçimleri alt boyutlarından kaçınmanın aracı rolünün belirlenmesinin ardından aşırı telafinin aracı rolünün belirlenmesi için oluşturulan model Şekil 10’da sunulmaktadır.

Şekil 10. Aşırı Telafi Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi

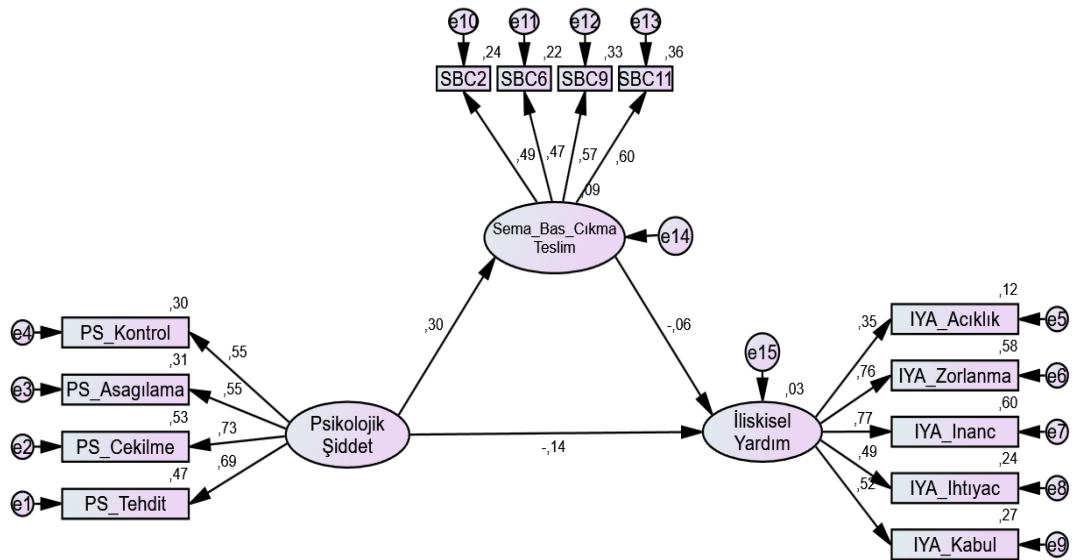
Şekil 10’da yar alan psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasında şema başa çıkma biçimlerinden aşırı telafi boyutunun aracı rolüne ilişkin oluşturulan modelin uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/sd = 4.78$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.88, CFI=.83, SRMR=.06 modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Modelde yer alan değişkenler arası aracılık analizine ait standardize edilen yol katsayıları ve anlamlılık değerleri ise Tablo 10’da sunulmaktadır.

Tablo 10. Aşırı Telafi Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model Değerleri

Etki	β	S.H.	t	p
Doğrudan Etki (Aracı Yokken)				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006
Doğrudan Etki (Aracı Varken)				
Psk. Şiddet → Telafi → Yardım	-.098	.081	-1.576	.115
Dolaylı Etki			BootLLCI-BootULCI	
Psk. Şiddet → Telafi → Yardım	-.059		(-.115 / -.007)	
Uyum İndeksleri: $\chi^2/sd = 4.78$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.88, CFI=.83, SRMR=.06				

* $p < .05$

Tablo 10’da yer alan değerler incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasında aracı bir değişken yokken doğrudan etkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu ($\beta=-.157, p <.05$), aşırı telafi aracı değişkenin modele dahil edilmesi sonrası ise doğrudan etkinin anlamlılık etkisinin kaybolduğu ($\beta=-.098, p>.05$) görülmüştür. Bootstrapping yöntemiyle kaçınmanın aracılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde alt ve üst güven aralığı sınırların sıfır değerini içermemesi nedeniyle (GA -115/-007) aracı rolün varlığı bulgulanmıştır. Aracılığın türü açısından ise doğrudan etkinin anlamlılığını kaybetmesi nedeniyle tam aracı bir rol oynadığı tespit edilmiştir [$\beta=-.059, \%95$ GA (-115/-007)]. Şema başa çıkma biçimleri alt boyutlarından aşırı telafinin aracı rolünün belirlenmesinin ardından teslimin aracı rolünün belirlenmesi için oluşturulan model Şekil 11’de sunulmaktadır.

Şekil 11. Teslim Başa Çıkma Biçimi Yapısal Model Yol Analizi

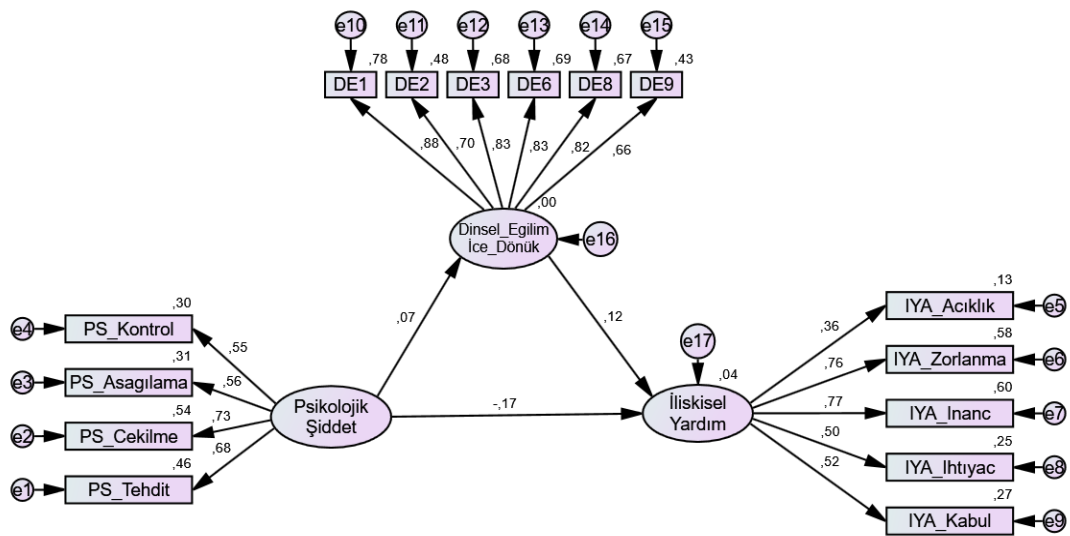
Şekil 11’de yer alan psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasında şema başa çıkma biçimlerinden teslim boyutunun aracı rolüne ilişkin oluşturulan modelin uyum iyiliği indeksleri modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir ($\chi^2/sd=4.33$, RMSEA=.07, GFI=.91, AGFI=.89, CFI=.86, SRMR=.06). Modelde yer alan değişkenler arası aracılık analizine ait standardize edilen yol katsayıları ve anlamlılık değerleri ise Tablo 11’de sunulmaktadır.

Tablo 11. Teslim Başa Çıkma Biçimlerinin Aracı Rolüne Ait Model Değerleri

Etki	β	S.H.	t	p
Doğrudan Etki (Aracı Yokken)				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006
Doğrudan Etki (Aracı Varken)				
Psk. Şiddet → Teslim → Yardım	-.140*	.080	-2.314	.021
Dolaylı Etki			BootLLCI-BootULCI	
Psk. Şiddet → Teslim → Yardım	-.017		(-.056 / .019)	

* $p < .05$

Tablo 11’de yer alan değerler incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasında aracı bir değişken yokken doğrudan etkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu ($\beta = -.157$, $p < .05$), teslim aracı değişkenin modele dahil edilmesi sonrası ise doğrudan etkinin anlamlılık etkisinin korunduğu ($\beta = -.140$, $p < .05$) görülmüştür. Doğrudan etkilerin ardından Bootstrapping yöntemiyle teslimin aracılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde alt ve üst güven aralığı sınırların sıfır değerini içermesi nedeniyle [$\beta = -.017$, %95 GA (-.056/.019)] aracı bir rolün olmadığı görülmüştür. Şema başa çıkma biçimlerinin yanında araştırma kapsamında incelenen bir diğer değişken olarak belirlenen dinsel eğilim, iç dönük ve dışa dönük olarak iki farklı boyutta değerlendirildiği için çalışma kapsamında da iki farklı model oluşturularak analiz edilmiştir. Bu boyutlardan ilk olarak iç dönük dindarlığa ilişkin oluşturulan model Şekil 12’de sunulmaktadır.

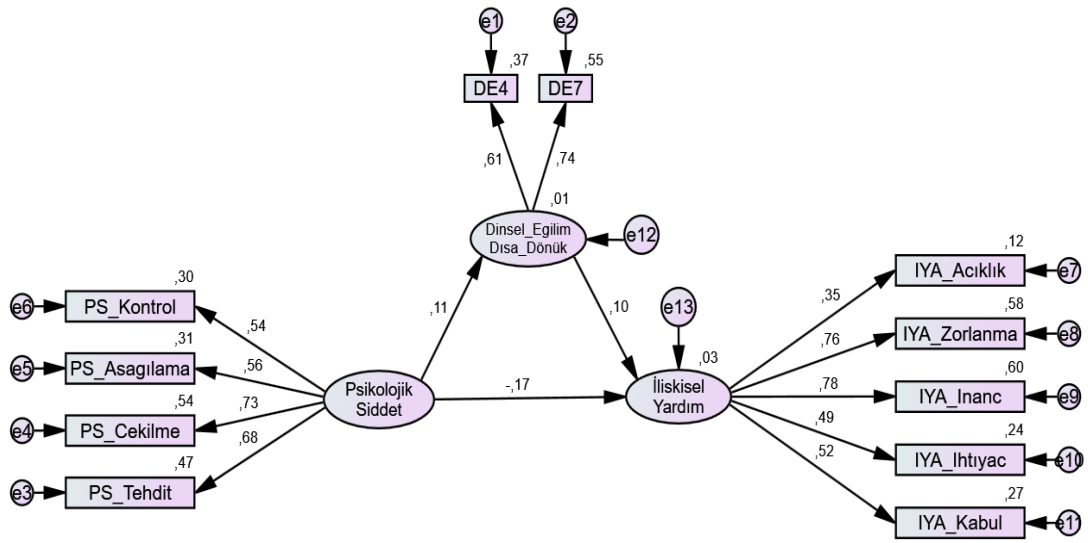
Şekil 12. İçe Dönük Dindarlık Yapısal Model Yol Analizi

Şekil 12’de yar alan psikolojik şiddete maruz kalma ile ilişkisel yardım arama arasında dinsel eğilim boyutlarından içe dönük dindarlığın aracı rolüne ilişkin oluşturulan modelin uyum iyiliği indeksleri modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir ($\chi^2/sd=4.12$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.89, CFI=.86, SRMR=.06). Modelde yer alan değişkenler arası aracılık analizine ait standardize edilen yol katsayıları ve anlamlılık değerleri ise Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12. *İçe Dönük Dindarlık Aracı Rolüne Ait Yapısal Model Değerleri*

Etki	β	S.H.	t	p
Doğrudan Etki (Aracı Yokken)				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006
Doğrudan Etki (Aracı Varken)				
Psk. Şiddet → İçer Dönük → Yardım	-.168*	.079	-2.930	.003
Dolaylı Etki			BootLLCI-BootULCI	
Psk. Şiddet → İçer Dönük → Yardım	.008		(-.003 / .027)	
Uyum İndeksleri: $\chi^2/sd = 4.12$, RMSEA=.07, GFI=.92, AGFI=.89, CFI=.86, SRMR=.06				

Tablo 12’de yer alan değerler incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasında aracı bir değişken yokken doğrudan etkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir ($\beta=-.157$, $p<.05$). Aracı değişkenin modele dahil edilmesi sonrası ise doğrudan etkinin anlamlılık etkisinin korunduğu ($\beta=-.168$, $p<.05$) görülmüştür. Doğrudan etkilerin ardından Bootstrapping yöntemiyle içe dönük dindarlığın aracılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde alt ve üst güven aralığı sınırların sıfır değerini içermesi nedeniyle [$\beta=.008$, %95 GA (-.003/.027)] aracı bir rol oynamadığı belirlenmiştir. İçe dönük dindarlığa yönelik analizlerin ardından dinsel eğilimin bir diğer boyutu olan dışa dönük dindarlık için oluşturulan model ise Şekil. 13’de verilmiştir.

Şekil 13. Dışa Dönük Dindarlık Yapısal Model Yol Analizi

Tablo 13. Dışa Dönük Dindarlık Aracı Rolüne Ait Yapısal Model Değerleri

Etki	β	S.H.	t	p
Doğrudan Etki (Aracı Yokken)				
Psikolojik Şiddet → İlişkisel Yardım	-.157*	.075	-2.757	.006
Doğrudan Etki (Aracı Varken)				
Psk. Şiddet → İçe Dönük →Yardım	-.168*	.077	-2.889	.004
Dolaylı Etki			BootLLCI-BootULCI	
Psk. Şiddet → İçe Dönük →Yardım	.011		(-.006 / .035)	
Uyum İndeksleri: $\chi^2/sd = 4.29$, RMSEA=.08, GFI=.93, AGFI=.89, CFI=.87, SRMR=.06				

Tablo 13'te yer alan değerler incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasında aracı bir değişken yokken doğrudan etkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir ($\beta = -.157$, $p < .05$). Aracı değişkenin modele dahil edilmesi sonrası ise doğrudan etkinin anlamlılık etkisinin korunduğu ($\beta = -.168$, $p < .05$) görülmüştür. Doğrudan etkilerin ardından Bootstrapping yöntemiyle dışa dönük dindarlığın aracılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde alt ve üst güven aralığı sınırların sıfır değerini içermesi nedeniyle [$\beta = .011$, %95 GA (-.006/.035)] aracı bir rol oynamadığı belirlenmiştir.

Yapısal Eşitlik Modeli analizleri sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ilişkide yaşanan psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama

tutumları arasında Şema Başa Çıkma Biçimlerinden Aşırı Telafi ve Kaçınma boyutlarının tam aracı bir rol üstlendiği buna karşın Şema Başa Çıkma Biçimlerinden Teslim ile Dinsel Eğilim alt boyutlarından İçe Dönük ve Dışa Dönük Dindarlığın ise anlamlı bir aracılık etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

4.3. Nitel Verilere Ait Bulgular

Çalışmanın deseni ve araştırma soruları doğrultusunda nicel veriler toplanırken diğer yandan nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kapsamında araştırmanın yapısına paralel olarak katılımcılara evlilik ilişkisinde yaşadıkları psikolojik şiddet deneyimleri, ilişkisel yardım alma tutumları ile şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilim tarzlarına yönelik önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formunda (Ek. 3) yer alan sorular yöneltilmiştir. Bu noktada görüşmelerin odağı özellikle evlilik ilişkisi dinamiğinde belirlenen değişkenlere yönelik algı ve deneyimlerin derinlemesine bir şekilde anlaşılması, değişkenler arasındaki ilişki ve etkileşimlerin betimlenmesidir.

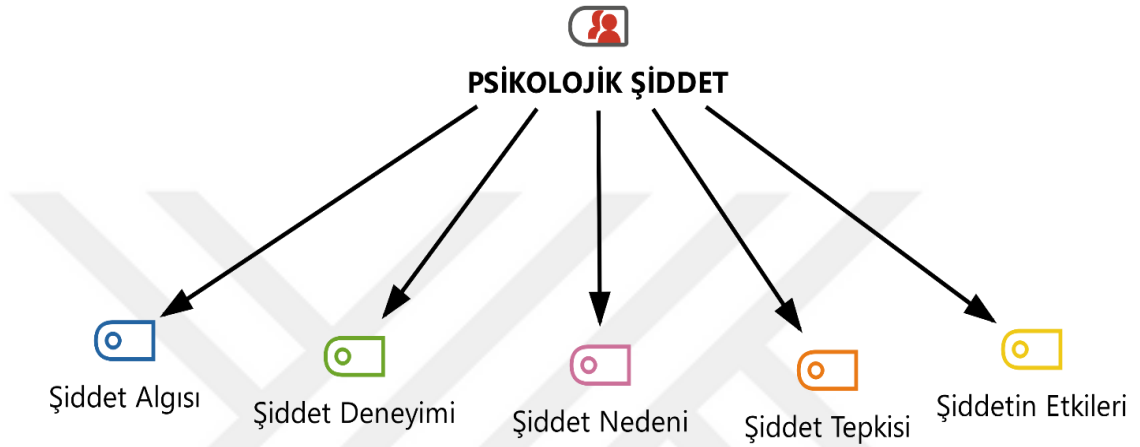
Bu amaçla öncelikle çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği üzere bir görüşme yol haritası izlenmiş, ısınma soruları ve katılımcıların kendilerini açmalarına fırsat tanınması adına algılara yönelik sorularla başlanmıştır. Özellikle psikolojik şiddet ve yardım almaya yönelik algıların betimlenmesi, ilişkide psikolojik şiddet deneyimleri ve yaşadıkları şiddet deneyimi sonrası yardım arama tutumlarına yoğunlaşmış, belirtilen yardım alma veya arama sürecinde şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimlerin etkisi detaylı biçimde incelenmiştir. Evlilik ilişkisinde yaşanabilecek farklı şiddet türleri ya da evlilik sürecinde karşılaşılabilecek farklı durumlara yönelik yardım arama tutumları çalışma dışında tutulmuştur. Fakat farklı şiddet türleri veya farklı sorunların psikolojik şiddet şeklinde yansımaları dolayı olarak irdelenmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen kayıtların deşifreleri MAXQDA yazılım programı aracılığıyla içerik analizi yapılarak çözümlenmiş ve “*Psikolojik şiddet*”, “*Yardım alma*”, “*Şema başa çıkma*” son olarak da “*Dinsel eğilim*” olmak üzere dört temel kategoride örgütlenmiştir. Her kategori kendi içerisinde; ana tema, alt tema, kod ve alt kodlara ayrılarak olgunun farklı veya benzer yönleri belli bir örüntü şeklinde gruplandırılmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçlar analiz programında yer alan “MaxMaps” sekmesi aracılığıyla cinsiyetler açısından görselleştirilerek karşılaştırılmış, benzerlik ve farklılıklara ilişkin veriler bulgular kısmında

sunulmuştur. Fakat görsel yoğunluğu oluşturarak metnin anlaşılabilirliğini güçleştireceği düşünüldüğü için şekiller halinde sunulmamıştır.

4.3.1. Psikolojik Şiddet

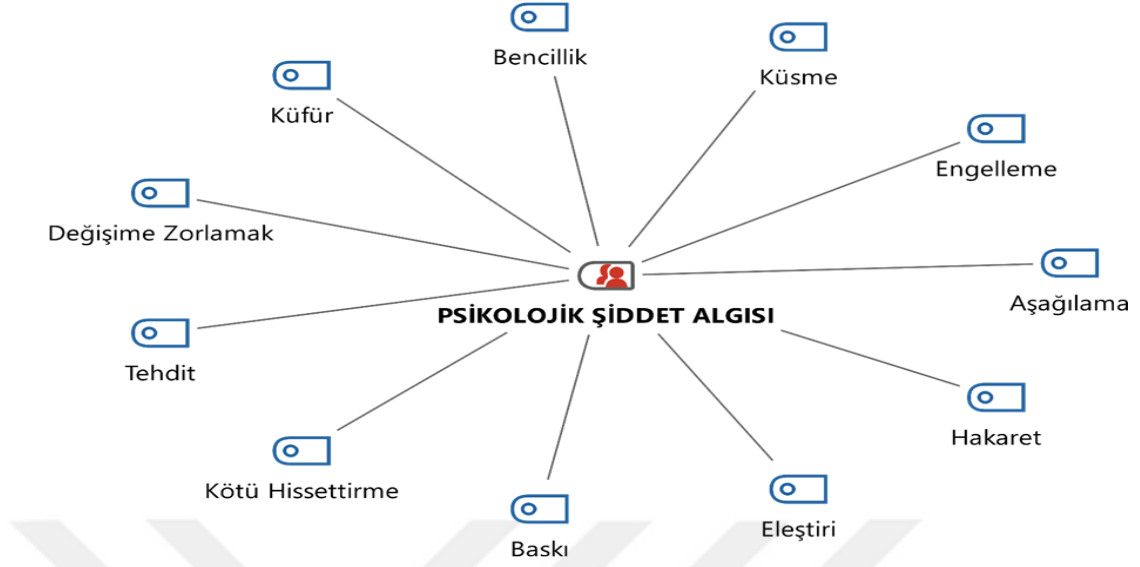
Evlilik ilişkisinde yaşanan psikolojik şiddet çalışma kapsamında incelenen temel durumlardan birisidir. Bu kapsamda yapılan görüşmeler sonucunda şiddetin psikolojik yönünün Şekil 14'te belirtildiği üzere beş tema altında toplandığı görülmüştür.

Şekil 14. Psikolojik Şiddet Yönelik Temel Kategoriler

Bu temalar yukarıdaki şekliyle sıralandığında; öncelikle katılımcıların psikolojik şiddete dair algıları ön plana çıkmış, ilişkilerinde şiddetin psikolojik yönünün nasıl deneyimlendiği üzerinde durulmuştur. Şiddet deneyimlerinin ardından ise yaşanan şiddetin nasıl açıklandığı, şiddeti ortaya çıkaran nedenler olarak belirtilen durumlar incelenmiştir. Son kısımda ise şiddete verilen tepkiler ve yaşanan şiddetin birey üzerindeki etkileri betimlenerek olgu bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu temalardan ilki olan psikolojik şiddete yönelik algılar, deneyimlerden önce alınmış, bireylerin kavrama yönelik farkındalıkları ve sürece dair yükledikleri anlamlar incelenmiştir.

4.3.1.1. Psikolojik Şiddet Algısı

Şekil 15. Psikolojik Şiddet Algısı Tema Alanları

Görüşme sürecinin analiz edilen ilk sorusu “Psikolojik şiddet denildiği zaman aklınıza neler geliyor” şeklindedir. Bu soru karşısında katılımcılar genel olarak şiddetin psikolojik yönünün farkedilmesi ve tanımlanmasında güçlük çektiklerini belirtmişler ve bu konuda akıllarına gelen yanıtları; *Tehdit, Baskı, Kötü Hissettirme, Değişime Zorlama, Küfür, Bencillik, Küsmeye, Engelleme, Aşağılama, Hakaret ve Eleştiri* temaları şeklinde sıralamışlardır. Bu kodlar cinsiyete göre incelendiğinde *engelleme* boyutunda sadece kadınlar; *küsmeye, bencillik, kötü hissettirme ve değişime zorlama* boyutunda sadece erkekler ifadelerde bulunmuşlardır. Bu noktada katılımcıların genel olarak verdikleri ilk yanıtlar:

“Psikolojik şiddet denildiğinde benim aklıma önce moral bozmak, huzur kaçırma, huzursuzluk çıkarmak, tartışma, bağırma, kötü söz kullanımı, kişiyi eleştirme, beğenmeme şeklinde değiştirmeye yönelik eleştirmeler, azarlama gibi şeyler geliyor. Yani küçük düşürmesi, aşağılaması, saygısız davranışları, kavga gürültü geliyor açıkçası aklıma.”(E3, Konum 1)

“Yani karşıdakini küçük düşürme, onu aşağılama, eleştirme olarak düşünüyorum. Sen yapamazsın, sen çirkinsin, sen nesin ki zaten aklın ermez tarzında ifadeler ya da hani güvenmeme gibi nereye gittin, nereden geldin, kiminle görüştün, ne kadar para harcadın? kime harcadın? Gibi ifadeler. Düşünüyorum.” (K 6, Konum 3)

Psikolojik şiddete yönelik atfedilen genel algıların alınmasının ardından belirtilen ifadeler ile katılımcıların neyi kastettikleri detaylandırılmıştır. Kodlara göre katılımcıların ifadeleri aşağıdaki şekilde örneklendirilmiştir.

Küsme: “Mesela eşin küsmesi, şimdi trip atmak da diyorlar ya konuşmaması bir insanın, iletişimini sıfırlaması seninle konuşmaması, bu da bir şiddet benim için. Çünkü psikolojini bozuyor, iletişim kurmaya çalışın, kapıları kapatıyor. Aynı evde iki düşman gibi. Mesela bunun gibi bir sürü örnek verebilirim. (E6, Konum 3)

Bencillik: “İletişim sorunları, iletişim sorunlarıyla beraber bazı kişilerin özelliklerine bağlı olarak gelişen bu bencillik gibi işte sağduyusuzluk gibi ve tek taraflı düşünceler gibi hep kendi doğrultusunda yaşama, karşı tarafı hiç düşünmeme, empati yapmama öyle diyeyim.”(E9, Konum 2)

Engelleme: “Psikolojik şiddet denildiği zaman öncelikle benim aklıma bir kere kadını aşağı çekmek geliyor. Yani hiçbir şekilde kadının bu Ege’de de olsa. Doğu’da da olsa nerede olursa olsun, öncelikle kadının hiçbir şekilde kendini geliştirmesine izin vermiyorlar..... Kadının eve kapatılması çalışmasını istemiyor erkekler.”(K4, Konum 1)

Kötü Hissettirme: “Kendisini kötü hissettirmesi mesela karşıdaki kişiye kötü hissettirme gibi genel şeyler aklıma geliyor. ... moral bozmak, huzur kaçırma, huzursuzluk çıkarmak.”(E2, Konum 3)

Baskı: “Yani psikolojik şiddetle dediğinde aklıma bir insanın diğer bir insanı sindirmesi geliyor.. Bunun haricinde karşı tarafın gerek kişiliğine gerek özgüvenine gerekse sosyal yaşantısına müdahaleler, şekillendirmeler, baskılar. Bunların hepsi yani benim nezdinde bir psikolojik şiddet öyle diyeyim. (E9, Konum 2)

Aşağılama: “Psikolojik şiddet denildiğinde, öncelikle yani çoğu konuda küçük düşürmesi, aşağılaması geliyor. Yani bunu bir ortamda da yapabilir, başka bir yerde de yapabilir ya da işte saygısız davranışları geliyor.” (E3, Konum 4)

Hakaret: “...hani mantıksız ve şey olan mesela bir gerçeğe uymayan bir şekilde bunu eleştiri adı altında atıyorum. Hakaretler veyahut da çarpıtma gibi sözler duyarsam bu bana. Bu hakaretler bana psikolojik şiddet olarak algılarım. Yani böyle bir şeyi.”(E8, Konum 3)

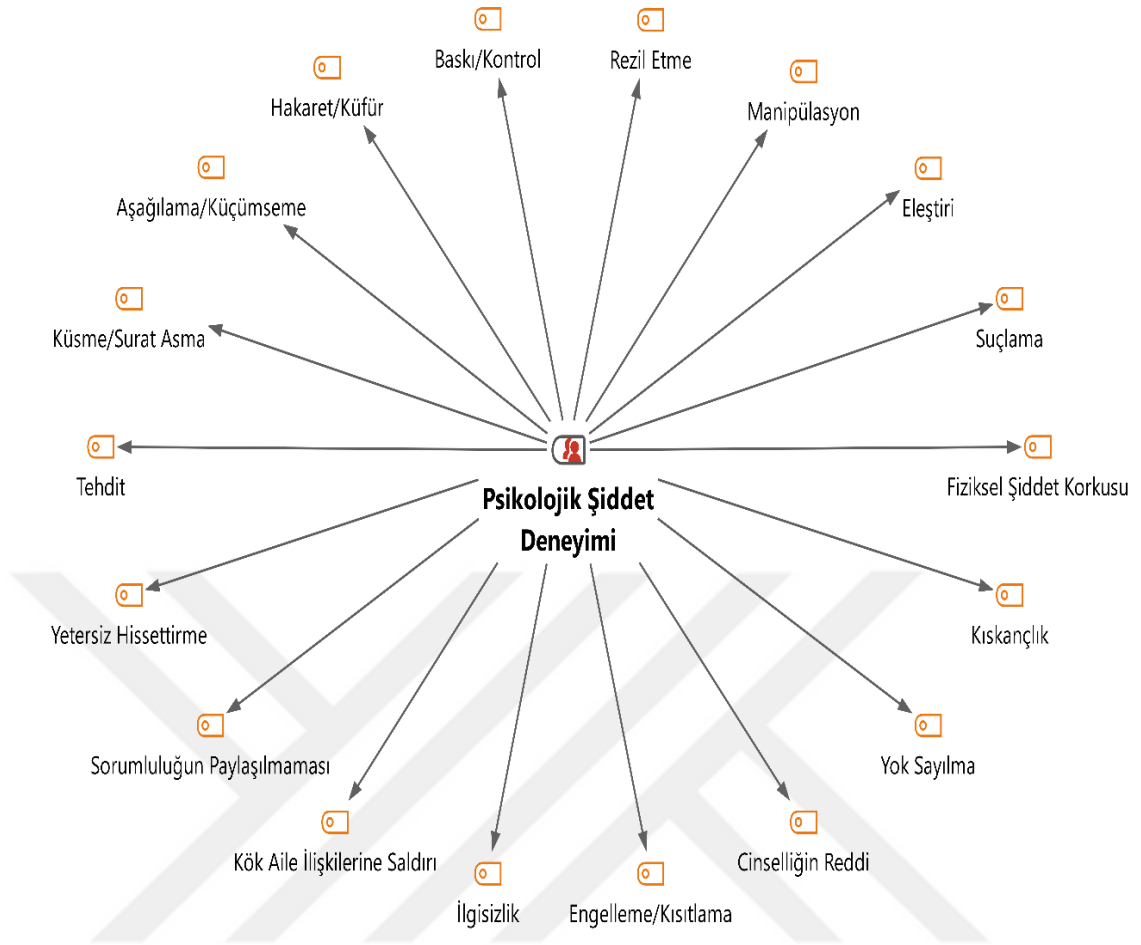
Küfür: “Benim aklıma korkutmak, bağırarak, çağırmak, dinlememek karşıdakini, aşağılayıcı, rencide edici, terbiyesizce ağza alınmayacak küfür etmek geliyor.” (K3, Konum 9)

Eleştiri: “Önceden kabul edilmiş kişiliğimizin yani kendi adıma benim kişiliğimi, aile olan ilişkimi, arkadaşlara dair bakış açımın değiştirilmeye çalışılması, eleştirilmesi, değişmedikçe küçümseyerek daha da eleştirinin artması diyebilirim.” (E1, Konum 3)

Tehdit: “Psikolojik şiddet; ...sürekli tehdit etmek, şöyle yaparım böyle yaparım gibi. Bağırarak, karşıdakini pıstırmak, korkutmaya çalışmak bunlar geliyor yani.” (E5, Konum 2)

Değişime Zorlamak: “Psikolojik şiddet deyince aklıma hocam kişinin karşıdakinin fikirlerini, bakış açısını, (kendi) istekleri doğrultusunda yani bir kalıba kendi istediği kalıba sıkıştırması geliyor. Yani yani bu istemediğim bir şeyi zorla yaptırılmak. Yaşam tarzına müdahale etmek, sınırlarını ihlal etmek, ona yaşam alanı bırakmak.” (E6, Konum 3)

4.3.1.2. Psikolojik Şiddet Deneyimi:

Şekil 16. Psikolojik Şiddet Deneyimine Ait Temalar

Psikolojik şiddet deneyimi temasının altında katılımcıların “İlişkinizde psikolojik şiddete yönelik deneyimleriniz nelerdir?” soruna verilen yanıtların çözümlenmesi ile toplam 20 koda ulaşılmıştır. Psikolojik şiddet deneyimleri ile psikolojik şiddete yönelik algılar karşılaştırıldığında yaklaşık iki katı bir kod şemasının ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle algılara verilen iletişim ve sözel şiddet türlerinin yanında deneyimlerde; manipülasyon, ilgisizlik, aile ile eş arasında kalma, kök aile ilişkilerine saldırı gibi sosyal-kültürel ilişki dinamiklerine vurgu yapan deneyimlere yönelik kodlar yer almaktadır. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise cinselliğin reddi kodu altında sadece erkeklerin yaşantıları mevcut iken ilgisizlik kodunda yalnızca kadınların yaşantılarının olduğu görülmüştür. Katılımcıların deneyimlerine yönelik örnek ifadeler aşağıdaki şekilde sunulmaktadır:

Engelleme / Kısıtlama: “Telefonda özellikle. Benim telefonlarımı açtırmıyor zaten kimse seni arayamaz arama hakkı yok. Yok, kimse sen seni arayamaz evli bir bayansın, böyle böyle arkadaşlarımdan, ailemden uzaklaştırdı. Kendi çıkmadığı gibi evden de tek başına beni asla hiçbir

şekilde tek başıma bırakmıyor. İnsanız bazen bir odaya çekilip kitap okumak isteyebilirim. Bazen böyle uzanmak dinlenmek isteyebilirim ama benim evliliğim sürecinde bunların hiçbirini yaşamadım.” (K5, Konum 4)

Baskı / Kontrol: “Sürekli kontrol halindeydim. Yani ne yaptın, ne ettin oraya mı gittin, buraya mı geldin? Akşam eve geldiğim de telefonumu kontrol ederdi. Bununla konuşmuşsun bunu aramışsın. En son artık bende belli bir süre sonra artık eve gelirken bütün kimle konuşsam hepsini siliyorum artık whatsapp'ta bir şey bırakmamaya başladım çünkü niye, her akşam evde bir denetim var. Bunu niye aradın? Bununla niye konuştuğun şu kim, bu kim sorgusu var.” (E7, Konum 3)

Kök Aile İlişkilerine Saldırı: “Sadece bana hakaretle bitse iyi, anneme hakaret, aileme hakaret. Onlarla dalga geçer. Annen de manyak sen de manyaksın, ablan manyak, yok kardeşin de manyak. Ne biçim ailen var ” (E5, Konum 2)

Manipülasyon: “Hiç farkında olmadan yalnızlaştırıldım yani. Kesinlikle hiç kimsem yok yani. Çok güzel manipüle edildiğim için tepki veremiyordum. Aksine sanırım hoşuma gidiyordu. Aşk bombardımanına tutuluyorum. Yani dediğim gibi böyle kaba saba yapamazsın edemezsin, gidemezsin değil, daha güzel, daha cazip gelebilecek, hoşuma gidebilecek tekliflerle dönüşler falan. Çok güzelsin, bana özel ol, seni kıskanıyorum, yoksa sen benim kadar bu ilişkiye değer vermiyor musun? gibi ifadeler daha neler neler..” (K12, Konum 6)

Kıskançlık: “İş yerimdeki insanlarla iletişimlerini kıskanırdı, işim gereği gece yarısı doktorlarla bağlantı kuruyoruz mecburen. Onlarla olan ilişkilerini kıskanırdı. Hatta hastane ortamına gelip uzun süre beni gözlemlemiş, ben farkında olmadan. Ama hani göz önünde olmayacak bir yerde beni gözlemlemiş, beni takip etmiş. Ben de onu hiçbir şekilde fark etmemişim. Hani davranışlarımı izlemiş. Bana bir tartışmada söyledi, şok oldum, böyle bir kıskançlık.” (K11, Konum 5)

Yok Sayma: “...Ondan sonra 3-4 gün böyle konuşmaz, ondan sonra da bıkkınlık geliyor, zaten konuşmuyor, umursamıyor. Sen konuşmadığın zaman o hiç konuşmuyor yani. Selam bile vermez kapıyı bile açmaz, geldi mi gitti mi demez işte aç mısın tok musun demez, evde hiç yokmuşsun gibi.” (E8, Konum 2)

Cinselliğin Reddi: “Bana psikolojik şiddetin en büyüğü bana şey yapıyordu. Cinsellikte yapıyor. Bana bunu inanılmaz yapıyordu, cinselliği bana havuç gibi kullanıyordu. Ödül gibi ya da ceza gibi

kullanıyordu. İlişki atıyorum, ayda bir kere olursa olur, insanlar karı koca ilişki için evlenmezler, sevgi için şey evlenirler diyor sürekli.” (E7, Konum 5)

İlgisizlik: “Bir takmama durumu var. Yani çarşıda olmamız, aile içerisinde olmamız, evde baş başa olmamız, yemek yerken olması hiç fark etmiyor. Her zaman olan bir durum. Ailem geldiği zaman mesela yatak odasına çekiliyor. Hiçbir şekilde dışarıya çıkmıyordu. Yemek yerken mesela yemeği yiyip bir kenara çekiliyor, bir eline sağlık yok, olmadığı gibi ben hala yemek yiyorum o doydu mu demeden kalkıp gidiyor. Mesela hani atıyorum topluluk içerisindeyken bir ortamda iken beni görmüyor, görmezden geliyor. Ben orada tek başıma kalıyorum böyle mesela hani yani beraber olmamız gereken bir durumda; yani tatildayken. alışverişte iken her türlü aynı, yani her zaman oluyordu.” (K 6, Konum 3)

Küsmе / Surat Asma: “Yani sürekli böyle bir şüpheli yani altında bir başka bir niyeti de var da bana söylemiyor gibi. Hani böyle bir samimiyetsiz tavırlar. Hani surat asmak daha çok böyle nasıl anlatayım? Her laflı işte tersinden anlamak, küsmе, sürekli trip atma diyorlar ya öyle laflar sokmak, her lafa bi üst perdeden veya ters cevaplar vermek.” (E8, Konum 2)

Sorumluluğun Paylaşılması: “Çocuğumuz yeni doğduğunda ilk 2 sene ben hiç uyumadım ve eşim odayı terk etti, daha ilk ayda. Ben işe gidiyorum, benim uyumam lazım dedi kenara çekildi. Benim bir desteğe ihtiyacım varken onun odayı terk edip salonda 2 sene uyuması. Yeter ki ses gelmesin. Yeter ki ben uyuyayım diye bütün odaların kapılarını kapatması.... Sonra bir şey olunca anneliğime laf edilmesi, sen nasıl annesin gibi laflar beni acayip gerdi” (K12, Konum 5)

Yetersiz Hissettirme: “Yaptığım hiçbir iş, özenerek, severek yaptığım hiçbir şeyi beğenilmez. Yani hep bir kusur aranır. Yani yemekten tutun da işte. Nasıl diyeyim? Herhangi bir hobi faaliyeti olsun mesaiye kalmama kadar bu tarz şeylerde bile hiç memnun olmadı. Hiç katkı olmadı ya da hiç böyle olumlu bir cümle kurup da motive etmedi desteklemedi. Aksine hep yapamazsın, edemezsin, böyle mi yapılır, o öyle olmaz...” (K 7, Konum 2)

Tehdit: “En ufak bir şeyde; terk etme, bitirelim ayrılalım, ufak bir şeyde yani bence ayrılma ya da boşanma sürecini gerektirmeyecek incir çekirdeğini doldurmayacak küçük şeylerde bile bir şey söylesem işte kapı orda, kalkıp annenin evine gidiyorsun. Hadi senin babanın evine götürüyorum şeklinde tehditler” (K10, Konum 3)

Aşağılama/Küçümseme: “Daha çok kadınlıkla ilgili böyle aşağılayıcı lafları oluyor. Kadınlıkla, kadınlığımla ilgili konularda direkt hani yüzüme karşı kabaca mesela laflar; dış görünüşümle, fiziğimle ya da benzer konularda işte sen de kadın mısın? Hiç mi duygun yok falan tarzında böyle anneliğimi sorgulaması vesaire bu tarz kelimeler ben de çok yıkıcı olmuştu. Onların hepsi benim için bir travma hala.” (K 7, Konum 2)

Hakaret / Küfür: “Konuşmadığı için de bizim hiçbir sorunumuz çözülüyor. Ben konuşmaya çalıştığımda da bağırıyor, hakaret etmeye başlıyor hemen. Evet, hani ben kendimi ifade etmeye çalıştığım zaman. Hiçbir şey tanımıyor her şeye ağır şekilde sövüp saymaya başlıyor.(Ağlıyor)” (K 3, Konum 13)

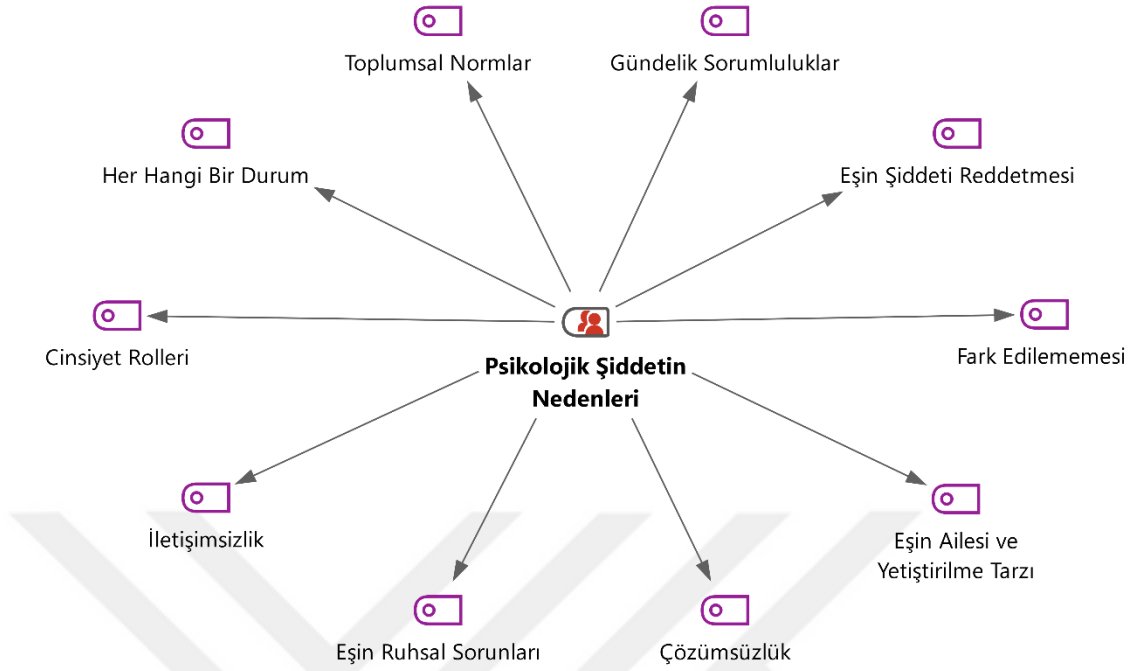
Rezil Etme – Karalama: “Sürekli 2 haftada bir, 3 haftada bir hastaneye gider, kendine serum bağlatır, resim çeker, sosyal medyada ‘bak ben hastayım beni eşim hasta etti’ diye paylaşırdı. Ben de artık uzak durmaya gönlünü etmeye çalıştım yeter ki millete rezil edip, reklam edip durmasın diye. Aynı şekilde iş yerimde çalışanlarıma karşıda sürekli beni kötülüyormuş onu da sonra öğrendim.” (E7, Konum 5)

Eleştiri: “Ev işleri konusunda sıkıntı etmişti. Beğenmezdi, eleştirir, temiz olmamakla suçlar, ben de kendimi ister istemez suçlu, kötü hissederdim.” (K11, Konum 2)

Suçlama: “Hani bir çift terapistine gidelim. Şunu yapalım, bunu yapalım dediğimde; her kelimesi şey bu evliliğin bitmesine sebep sensin. Bu evliliğin sorumlusu sensin. Çocuğumuz kreşte bir salgına yakalanıyor, hasta olmasının sebebi sensin, çocuk yemek yemiyor, onu yemek yememe sebebi sensin. Arkadaşlarımız çağırıyor bir yerlere, gitmiyoruz, gidemiyoruz, sebebi benim her şeyin sebebi benim.” (K12, Konum 4)

Fiziksel Şiddete Dönüşme Korkusu: “Bana kızınca ortaya bir şey atıyor. Bir yer bozuluyor bir şey oluyor işte prize yumruk atıyor, duvara vuruyor falan, tekmeler falan kapıya, şey susuyorum. Yani ne yapabileceğimi bilmiyorum. Yani susuyorum çünkü gittiğimde konuşursan sana da vururum diyor. Ve bu gerçekten öyle bir şeyin olması işte çocuğumun şahit olması. Yani bunu düşünmek dahi istemiyorum, korkuyorum yani.” (K 8, Konum 10)

4.3.1.3. Psikolojik Şiddetin Nedenleri

Şekil 17. Psikolojik Şiddetin Nedenlerine Ait Temalar

Katılımcılara maruz kaldıkları psikolojik saldırıların nedenleri olarak gördükleri tetikleyicileri ve bu durumu nasıl yorumladıkları; “Yaşamış olduğunuz psikolojik şiddet içerikli söz veya davranışların nedenine yönelik düşünceleriniz nelerdir?” temel sorusu altında “Bahsettiğiniz deneyimlerin nelerden kaynaklandığını düşünüyorsunuz?”, “Genellikle hangi durumların ardından bu tür yaşantılara maruz kalıyorsunuz?” şeklinde sonda sorular ile sürecin açıklanma biçimi incelenmiştir. Verilen yanıtlar irdelendiğinde ise 10 başlıktan oluşan kodlar şu şekilde organize edilmiştir: toplumsal normlar, cinsiyet rolleri, gündelik sorumluluklar, eşin şiddet reddi, eşin ailesi, fark edilememesi, çözümsüzlük, eşin ruhsal sorunları, iletişimsizlik, her hangi bir durum. Elde edilen kodlar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde; eşin ailesi, cinsiyet rolleri ve eşin şiddet reddi alanlarında sadece kadınların yaşantılarının olduğu erkeklerin bu yönde bir ifade belirtmediği görülmüştür.

Katılımcıların ifadeleri genel olarak değerlendirildiğinde; özellikle kadın katılımcılar eşlerinin cinsiyet rollerine yönelik atıfları olduğunu, aile içinde ve toplumda kadına yüklenen roller nedeniyle kendilerine yönelik; özellikle sessiz kalma, eşin dediklerine itaat etme gibi beklentiler oluştuğunu, bu beklentileri karşılamadıklarında ise bir takım saldırılara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Evlilik içi ilişkileri etkileyen ve çiftlerin evliliğe bakışını etkileyen bir diğer durum olarak

toplumsal normların ön plana çıktığı görülmüştür. Konu ile ilgili katılımcılar; aile ve akrabaların evlilik kurumuna bakışı, psikolojik şiddeti ciddi bir durum olarak değerlendirilmemesi sonucunda evliliklerini sürdürmeye devam ettiklerini böylece rahatsız edici durumların da devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Görüşme sürecinde eşler arasında yaşanan çatışmaların bir boyutunun da ev işleri gibi gündelik sorumluluğun paylaşımında yaşanan sorunlar olduğu görülmüştür. Katılımcılar karşılıklı eşit paylaşımın olmaması nedeniyle yıprandıklarını, kadınlar yalnızlaştırıldıklarını düşündüklerini, erkekler ise eşlerinin gündelik işler konusunda kendilerinden aşırı beklentilerinin olduğunu bunun gerçekleşmemesi sonucu yaşanan çatışmalardan bahsetmiştir. Eşler arasında şiddete bakış açılarının ve şiddet tanımlarının farklı olması nedeniyle ilişki dinamikleri içerisinde yaşanan sürecin anlamlandırılmasının zorlaştığı ve psikolojik şiddetin bir saldırı olarak değerlendirilmemesinin şiddeti sürdüren bir neden olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde genel katılımcı ifadelerinde; mağdur açısından da şiddetin psikolojik yönünün fiziksel yönü ile kıyaslandığında somut belirtiler taşımaması soyut bir şekilde gerçekleşmesi ve konuya yönelik farkındalıklarının olmamasından dolayı şiddeti fak etmede güçlük çekildiği, buna bağlı olarak gerekli tepkinin verilemediği görülmüştür. Bir diğer açıdan ise özellikle kadınlar eşlerinin aileleri ile ilişkilerinde yaşadıkları sorunların ve eşin yetiştiği aile ortamının, yetiştirilme tarzının evliliklerine yansıdığını, bu nedenle yaşanan sorunların belirleyici nedenlerinden birisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Kodlara göre katılımcıların ifadeleri aşağıdaki şekilde örneklendirilmektedir:

Cinsiyet Roller: “Hani o şöyle istiyor, o erkek olarak bağırarak, çağırarak hakaret edecek. Ben kadın olarak susacağım ve hiçbir şey olmamış gibi davranacağım. Evi, çocukları çekip çevireceğim, sorun çıkarmayacağım bunu istiyor... İşte dediği gibi, hani annem yapıyor falan diye. Yani annesi böyle durumlarda susarmış ben de susmalıymışım. Öyle olamıyordum. Kadın dediğin öyle olurmuş, Geçim böyle olurmuş ” (K 3, Konum 18)

Toplumsal Normlar: “Boşanmalar ne kadar çoğalsa da bizim ailede örnek veriyorum. Yani kendi kuzenlerim en yakın böyle amcalar, halamlar falan bir baktığım zaman boşanan yok. Yani babama da boşanmak çok ters geliyor. Ve eşimi karakter olarak kendi. Yani dürüst. Kimsenin, ne dersiniz karısına kızına bakmaz seni aldatmaz, çalışır evine bakar. Sen de azıcık onun dediğini yap otur. Evliliğin 2 tane

çocuğun var, olur böyle şeyler zihniyetiyle bakıyorlar duruma. Böyle sürdürüyorum. Mecburen katlanıyorum.”(K 4, Konum 4)

Gündelik Sorumluluklar: “Sorumluluk adı altında kaldıramayacağı yükler yükleniyor kadının omuzlarına. Yani bu ev işi olabilir işte market alışverişi, pazar alışverişi. Ben de çok yaşadım bunları. Çocukların bakımı direk kadının üzerinde kalıyor erkek ahhh! böyle kenara sıyrılıyor. Ben eve para getiriyorum zihniyetiyle. Bunu söyleyince doğal olarak tartışmalar başlıyor.” (K 3, Konum 2)

Eşin Ailesi ve Yetiştirilme Tarzı: “Aile düzenleri yani bence çocukluğundan şimdiki haline kadar küçüklüğünde yaşadığı hayat, ailesinde yaşadığı hayat, ailesinde gördüğü şiddet bunlar bence asıl nedeni, çünkü ailesi, abileri yani hepsi de aynı.” (K 2, Konum 6)

Eşin Şiddeti Reddetmesi: “Bu problemler içerisinde ben çok yoğun bir psikolojik şiddete maruz kaldığımı düşünüyordum ama eşim bunu kabul etmedi. Ben kendisine bana şiddet uyguluyorsun söyledim ama “ben sana elimi kaldırmadım” diyor. Ona göre; tekme, tokat, yumruk şiddet. Keşke elini kaldırsaydın bir kere vursaydın acısı geçerdi ama psikolojik olarak günlerce aylarca ben bunu yaşadım. Öyle diğer psikolojik şeyleri basit görüyor, onlar şiddet değilmiş gibi.” (K 1, Konum 27)

Çözumsuzlük: “Ben eşime bak bazı sorunlarımız var konuşalım, neyse çözümü bulalım, olmuyorsa gerekirse ayrılalım dediğimde film kopuyor. Ben sana karışmıyorum. Eve para getiriyorum, sorumluluklarını da yerine getirmeye çalışan bir adamım yıllardır çalışıyorum. Yıllarca bu aileyi tek başına ayakta tutuyorum. Seni aldatmıyorum benden ayrılamazsın zihniyetinde. Rahat batıyor sana, sürekli ağzından çıkan kelime sana “rahat batıyor!” (K 4, Konum 4)

Eşin Ruhsal Sorunları: “Eşimin bir ruhsal kişilik bozukluğu olduğunu düşünüyorum doğrusu. Çünkü bununla ilgili bir teşhis konmadı. Ama ben kendi internetten araştırdığım kadarıyla okuduğum kadarıyla oradaki şeyler kadarıyla ben öyle olduğunu düşünüyorum. Eşimin karşıyı düşünmemesi hep kendi odaklı yaşaması, ben narsistik olduğunu düşünüyorum.” (E4, Konum 2)

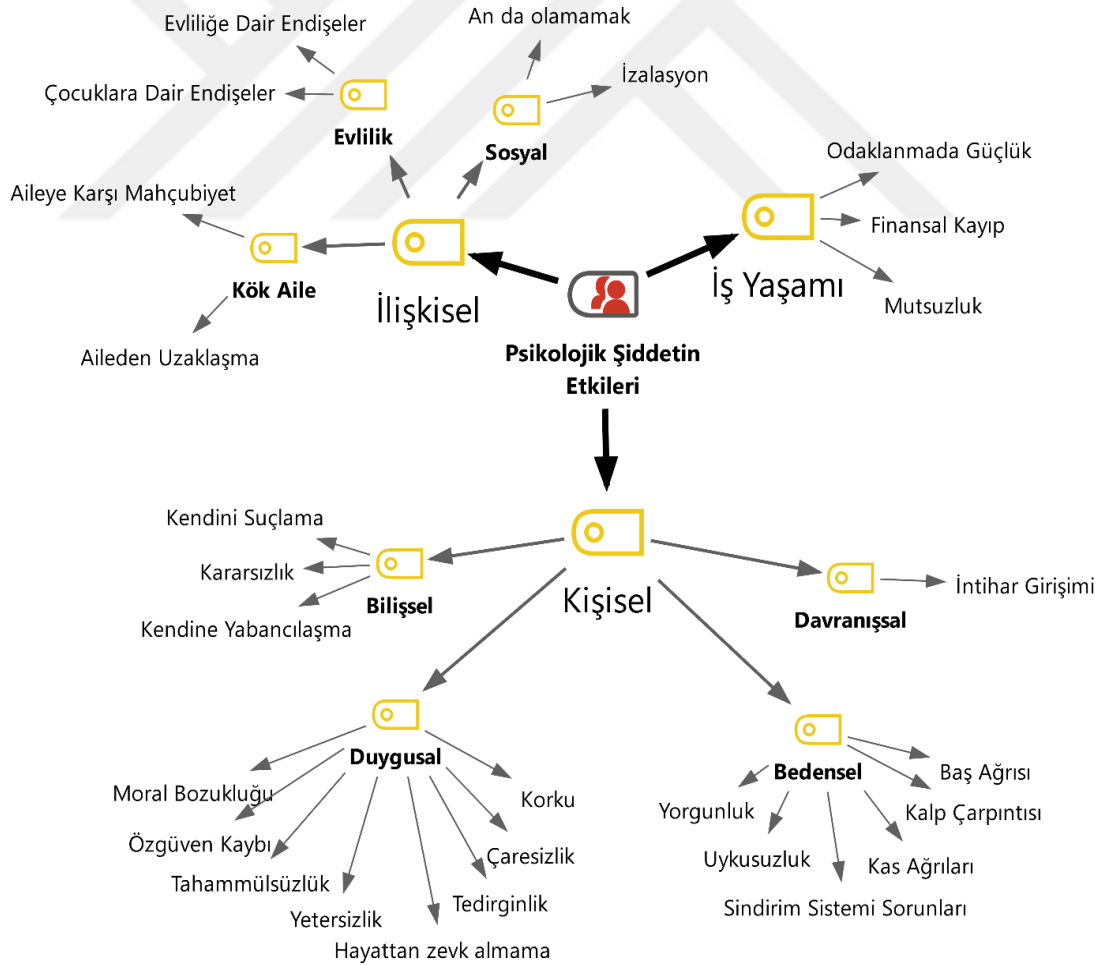
İletişimsizlik: “Bence bizim asıl sorununuz, iletişimsizlik, konuşamıyor, anlaşılamamak ya da affedememek. Bazı şeyleri fazla büyütme, değiştiremeyeceğimiz şeylere yoğunlaşıp yoğunlaşıp keyfimizi kaçırmak, bazı şeyleri olduğu gibi kabullenmemek bunlar. Karşı tarafı düşünmeden hep ben ben diyerek yaşamak. Dediğim gibi

daha önceleri konuşurduk. Şimdi sadece eşim konuşuyor.” (E10, Konum 8)

Herhangi Bir Durum: “Ben neye kızacağını, neye tepki vereceğini bilemiyorum ki. Her an her şeyden bir kavga çıkabilir. Bilmediğim bir şeye nasıl dikkat edebilirim. Yemek yerken, bir yerdeyken, alışverişteyken, otururken, televizyon izlerken falan daha fazla olabiliyor bazen ya da genel olarak da olabiliyor” (E2, Konum 5).

Fark edilememesi: “Fark edilmesi fiziksel şiddet kadar kolay olmadığı için anlamakta zorlanılıyor. Bir rahatsızlık duyuyorum ama neden, bu nedir şeklinde bir şey yaşıyordum ama ne yaşadığımı ne yapacağımı yıllardır tam anlayamamışım. O yüzden ben fiziksel şiddetten çok daha önemli yıpratıcı olduğunu düşünüyorum psikolojik şiddetin.” (K 9, Konum 3)

4.3.1.4. Psikolojik Şiddetin Etkileri

Şekil 18. Psikolojik Şiddetin Etkilerine Ait Temalar

Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin maruz kaldıkları psikolojik şiddetin yarattığı etkilerin belirlenmesi amacıyla “Yaşanılan şiddetin hayatınıza ne tür yansımaları olmaktadır?” temel sorusu altında “Gündelik yaşamınız, ilişkileriniz, fiziksel-ruhsal sağlığınız nasıl etkilenir?” şeklinde sonda sorular ile detaylandırılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen katılımcı yanıtları çözümlendiğinde ise bireylerin ilişkilerinde maruz kaldıkları psikolojik saldırıların; ilişkisel, kişisel ve iş yaşamı olmak üzere üç alanda yansımalarının olduğu görülmüştür. Elde edilen tema-kod dağılım şeması Şekil: 18’de verilmektedir.

4.3.1.4.1. Kişisel etkiler

Kişisel alan teması boyutunda; Bilişsel, Duygusal, Bedensel ve Davranışsal olarak dört alt temaya ulaşılmıştır.

4.3.1.4.1.1. Bilişsel Etkiler

Psikolojik saldırıların kişisel etkilerinden birisi olan bilişsel boyutta yer alan alt temalar sırasıyla incelendiğinde mağdurun; kararsızlık yaşamasına, kendini suçlamasına ve kendine yabancılaşmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Kararsızlık boyutunda bireyler yaşanan sürecin ilişki içerisinde ve ilişki dinamiği bağlamında fark etmede yaşadıkları güçlükleri, evliliğe dair yükledikleri anlamları ve evlilik kurumunun kendisinin doğası gereği bu tür yaşantıların kanıksanmasının gerekliliğine dair yaşadıkları ikilemi ifade etmişlerdir. Bu durumla paralel olarak çiftler eşleri tarafından maruz kaldıkları saldırıları zamanla kanıksadıklarını, kendilerinin haksız olduğuna yönelik inançlarının artmaya başladığını ve en nihayetinde kendilerini suçlamaya başladıklarını, eşlerinin suçlama ve eleştirileri karşısında ilişkinin sorumluluğunu üstlendiklerini belirtmişlerdir. İlişki içerisinde yaşanan psikolojik şiddet içerikli söz veya davranışların bilişsel boyutta etkilerinden bir diğerinin kendine yabancılaşma şeklinde geliştiği görülmektedir. Bu kod altında şiddete maruz kalan bireylerin özellikle farklı kişilerle kurdukları ilişkilerde eşlerine benzer tepkiler vermeye başladıklarını sergiledikleri bu davranışların kendilerini yansıtmadığını bu nedenle duydukları rahatsızlıkları ifade etmişlerdir. Katılımcıların psikolojik şiddetin bilişsel etkilerine yönelik ifadeleri şu şekildedir:

Kararsızlık: “Bence en önemlisi kendi kendini şüpheye düşürmesi acaba ben mi yanlış anlıyorum acaba bende mi sıkıntı var? Evlilik denilen şey böyle bir şey mi? Kendimi ifade etsem acaba kızar mı? Ben mi yanlış yapıyorum, şimdi ne yapmalıyım? hep kendimi sorgulamama neden oldu yaşadıklarım.” (K 8, Konum 4)

Kendini Suçlama: “Her zaman ben kendimi suçlu hissedirim. Doğrudan şunu niye yaptın diye suçlanmam ya da çok nadir olur, bu da dolaylı olur. Şöyle olur; haklı da olsam eşim bir duygusallaşır ben vicdan azabı çekerim, kendi kendimin içini yerim, ilk niye böyle yaptın diye kendimi suçlarım, sonra sen de cevabını niye vermedin boyutuna gelir. Sonra sen vaktinde şunu yapmadın, vaktinde ağırlığını koymadın vesaire ama en sonunda evde uzun süre bir soğukluk olur ne yapacağımı bilemem. Yine pişman olurum nasıl düzeltsem diye kırk takla atarım.”(E10, Konum 7)

Kendine Yabancılaşma: “Ben de başkalarına onun gibi davranmaya başlamıştım. Yani insanlara artık kaba davranmaya başlamıştım. Merhamet duygum azalmaya başlamıştı. Yani insanlara karşı hep kuşkulu davranmaya başlamıştım. Biri bana bir şey söylese artık çok kızıyordum, iş yerime çok yansıtmaya başlamıştım. Alt benim alt devrelerime hep sürekli aşağılar gibi davranıyordum. Yani beceriksizsin işte şöyle yapıyorsun, sen niye böyle yapıyorsun, neden öğrenemedin hâlâ? gibisinden sözler söylüyordum. Bunlar hoş şeyler değil. Ben sonradan fark ettim ki bu ben değilim, ben de onun gibi olmaya başlamışım. Onun yüzünden resmen akıl hastası, ruh hastası oldum.” (K 2, Konum 5)

4.3.1.4.1.2. Bedensel etkiler

Psikolojik şiddetin etkilerine yönelik temalardan birisi de bedensel boyutta yaşanan psikosomatik yansımalarıdır. Bu boyutta; yorgunluk, uykusuzluk, sindirim sistemi sorunları, kas ağrıları, kalp çarpıntısı ve baş ağrısı şeklinde altı koda ulaşılmıştır. Katılımcılar yaşadıkları psikolojik şiddet içerikli durumların duygusal yansımalarının yanında aynı zamanda bedensel olarak da kendilerini etkilediğini belirtmişlerdir. Çiftler özellikle maruz kalınan saldırılara bağlı olarak uyku sorunları yaşadıklarını uykuya dalmakta güçlük çektiklerini, uyku halinde ise aniden uyandıklarını bu durumla ilişkili olarak kendilerini sürekli yorgun hissettiklerini, saldırılara maruz kalmamak adına daha fazla fiziksel çaba sergilemeleri nedeniyle ise duygusal ve fiziksel olarak sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda stres kaynaklı; kalp sorunları, baş ağrısı, kas ağrıları ve sindirim sistemi sorunlarının kronik bir hale geldiği, bu noktada tıbbi tedavi gördükleri vurgulanmıştır.

Yorgunluk: “Hani çocuklar iyi olsun, herkes iyi olsun, baba iyi bilinsin anneyi toplumda cici bir kız iyi bir hanım çalışan bir kadın görünsün diye diye artık kendimi parçalamaktan yoruldum, ben sağlığımı kaybettim. Kendimi kaybettim.” (K 1, Konum 11)

Uykusuzluk: “Uykuma bile yansiyordu yani artık ya uyuyamıyorsun ya da birden aniden içinde bir ürpertiyle uyanıyorsun, yarı uyur yarı uyanık bir halde, uyandığında insan dinlenir ama tam tersi yorulmuş gibi oluyorsun.” (K 7, Konum 2)

Baş Ağrısı: “Sürekli durup dururken kaç defa doktora gittim? Stresten migren denildi, dayanılmaz baş ağrılarım artıyor.” (K 4, Konum 5)

Kalp Çarpıntısı: “Hiper tansiyon hastasıyım, kalp hastasıyım. Tansiyonun nedeni bulunamadı. Kalp ağrılarımın ölçümlerde belli bir nedeni bulunamadı. Bunların hepsinin strese bağlı olduğunu söylüyorlar. Yaşadıklarınızdan kaynaklı diyorlar. Tansiyon ilacının en ağırını kullandığım en üst düzeyini kullandım. O bile yetmemeye başladı. Düşünmekten, yolda bile aniden bir çarpıntı geliyor, tansiyonum yükseliyordu, düşüyordum kafa üstü, ne yaptığımı bilmiyorum ki öyle hayalet gibi yaşıyorsun. Bu düşmeleri bitirecek bir çare yok şimdi, seni çökertmiş dediler. Kusura bakmayın. (Ağlama)” (E5, Konum 2)

Kas Ağrıları: “Evlilik sürecinde en bariz özellik bu bende kilitlenmeler oluyordu, eklemlerimde. Yani uzun süre kolumu hani bir aynı pozisyonda tutuyorsam o kolum kilitleniyor ve o kolu birinin yardımıyla anca açabiliyorum. Fibriyomiyalji dediler, çok doktora gittim. Çünkü kasıyorum kendimi yani diken üstünde dedim ya korkarak yaşadığın bir yaşam ve dayanılmaz bir kas ağrısı. İnanır mısınız, bir dönem evleri ayırmıştık o dönem ilk biraz yaşadım sonra hiç yaşamamıştım.” (K10, Konum 4)

Sindirim Sistemi Sorunları: “Huzur bulamayınca ben kilo vermeye başladım, iştah falan kalmadı, içimden gelmiyordu 53 kilo verdim. Sonra bir arada kendimi yemeğe verdim aşırı çok kilo aldım. 70 kilodan 120-130 kiloya kadar çıktım. İyice dengem bozuldu” (E7, Konum 4)

4.3.1.4.1.3. Davranışsal etkiler

Evli bireyler maruz kaldıkları psikolojik şiddet içerikli söz veya davranışlar sonucunda içinde bulundukları duygu durumuna bağlı olarak yaşam isteklerinin kaybolduğunu bir defa ya da tekrarlayan biçimde kendilerine zarar vermeyi düşündüklerini ve intihar girişiminde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum psikolojik şiddetin davranışsal etkisi olarak raporlanmakta ve örnek bir katılımcı ifadesi aşağıdaki şekilde sunulmaktadır.

İntihar Girişimi: “Ben üç kere intiharın eşiğine geldim. Dahası var mı? Bir kere kendimi metronun önüne atıyordum. Bir kere evden atlıyordum camı açtım atayım atmayım diye bu sırada aklıma kardeşlerimle bir şey geldi, kendimi geri çektim Sıkıldım çünkü artık şeyden o şekil. Kaç kurtul dedim. Ben hayattan sıkılmış bir haldeydim, evde huzur yok, her gün ayrı bir sorun. Bir yerde bomba patlasa da ölsem ne bileyim. Bir deprem olsa da kurtulsam. Mesela atıyorum deprem oldu. Ben gidip depremin içinde yatıyorum.” (E7, Konum 5)

4.3.1.4.1.4. Duygusal etkiler

Psikolojik şiddetin duygusal etkileri teması altında; korku, çaresizlik, tedirginlik, hayattan zevk alamama, yetersizlik, özgüven kaybı, moral bozukluğu ve tahammülsüzlük kodlarına ulaşılmıştır. Katılımcılar genel olarak şiddet deneyimlerinin etkisiyle kendilerini tehdit altında hissettiklerini, yaşadıkları gerginliklerin hayatın geneline yansıdığını, olaylar karşısında daha tepkisel ve tahammülsüz davrandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle yaşanan moral bozukluğunun günlük yaşam doyumlarını düşürdüğünü, eleştirilere bağlı olarak kendilerini yetersiz hissettiklerini, benliklerine yapılan saldırıların özgüven kaybına neden olarak daha pasif ve çekingen bir hale gelmelerinden dolayı kendilerine yabancılaştıklarını vurgulamışlardır. Bu doğrultuda her kod için örnek katılımcı ifadeleri aşağıdaki şekilde verilmektedir.

Tedirgin: Nasıl davranacağını bilmiyorsun, nasıl konuşacağını bilmiyorsun, nasıl yapacağını bilmiyorsun, böyle bir diken üstünde. Her an bir kavga çıkacak. Veya ben bugün ne çıkacak. Neye kızacak? Hal hareketime, dediklerime, konuşulan bir şeye takılır mı şimdi diye... Yani diken üzerinde oluyorsunuz. Şimdi ne yapacak? Şimdi bir şey olabilir mi? Diye insan düşünebiliyor yani. Aile ortamında birden gerginlik çıkar tartışma büyür gibi (E2, Konum 6)

Tahammülsüzlük: Ufak ufak kelimelerle çıldırttı beni yani, artık en ufak bir şeye tahammül edemez bir hale geldim. Eşime de, çocuğa da, işte de. Daha gergin olduğum için, mesela normalde daha sabırlı bir insan kendi dersteki mesela çoluk çocuğun olayını lisede çünkü benim işim. Eğer öyle bir durum yaşıdıysam daha tahammülsüz olabiliyorum. Tepkilerini fark ediyorum. Yani daha sinirli oluyorum, fevri davrandığımı gözlemliyorum bazen. (K 8, Konum 6)

Yetersizlik: Yetersizlik duygusu çok sardı. Evet, ben gerçekten böyleyim. Onun dediği gibi beceremiyorum işte, yapamıyorum olmuyor iyi bir anne değilim iyi bir eş değilim iyi bir arkadaş değilim, beceriksizim olmuyor. (K 1, Konum 37)

Özgüven Kaybı: Kendimi boynuna ip geçirilmiş bir kurban gibi hissediyordum. Yürürken, insanlarla iletişim kurarken, konuşmak istediğim zaman onun suratına bakıyordum. Çünkü 11 ay içinde bambaşka bir insana dönüşmüştü pasif ki ben hiçbir zaman öyle bir insan olmadığım da sohbet etmeyi, insanlarla iletişim kurmayı çok seviyorum ama bir anda böyle pasif bir insana dönünce de attan düşmüşse döndüm açıkçası. (K 5, Konum 4)

Hayattan Zevk Alamama: Evlilik değil bu hayatım artık işkenceye dönüştü. Yani mutsuzum hem sağlık, sağlıksız hissettiğim şu anda sağlıklı bir insanım normalde ama sürekli sağlıksız hissediyorum. Enerjim yok. O eskiden koşa koşa gittiğim arkadaş ortamlarına. Girmek istemiyorum, kafam kaldırmıyor, başım götürmüyor diyorum yani. Öyle bir. Durum. (K 4, Konum 5)

Moral Bozukluğu: Şöyle ben de kaçınılmaz olarak bir moral bozukluğu oluyordu, ister istemez insanın huzuru kaçıyor, yaşam enerjisi var ya o bitiyor işte. (K 7, Konum 2)

Korku: Konuşursam seni bi konuşursan seni boğarım konuşursan işte yaparım, o zaman işte başka yerlere vuruyor ve korkumdan yani olay büyümesin diye korkumdan evde de çocuk olduğu için sustuğum bu yıl yani 2 yıldır daha doğrusu olan ciddi olaylar var.. (K 8, Konum 4)

Çaresizlik: Bir çözümü, çaresi yok bu işin, bir adım bile atamıyoruz. Mesela 3 aydır konuşmuyoruz. Hiçbir şekilde iletişimimiz yok. Bir adım bir gelişme hiç yok yani sıfır. Yani bu böyle ya diğer gidecek ya da gitmeyecek yani bu deveyi güdeceğim ya da gütmeyeceğim. (K 3, Konum 18)

4.3.1.4.2. İlişkisel etkiler

4.3.1.4.2.1. Sosyal Etkiler

Psikolojik şiddetin bireyin sadece kişisel duygusal yaşamını değil aynı zamanda sosyal ilişkisel etkileşimini de etkilediği görülmektedir. Katılımcılar özellikle eşleri dışında paylaşımda bulundukları sosyal ilişkilerin evlilik içerisinde sorun oluşturduğunu, deneyimlerinde paylaştıkları üzere kısıtlama, izalasyon ve manipülasyon şeklinde eşleri tarafından yalnızlaştırıldıklarını belirtmişlerdir. Eşlerin doğrudan müdahalesi olmadığı durumlarda ise görüşmeciler içinde bulundukları sosyal ortama adapte olmada güçlük çektiklerini, ortak bir paylaşımda

bulunamadıklarını bu nedenle gün geçtikçe kendilerini sosyal ilişkilerden çektiklerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

Anda Olamama: “Ev ile ilgili konular özellikle bir tartışma yaşandıysa ya da iş arkadaşlarıyla bir plan olacaksa falan aklım hep evde kalır, o bulunduğum anda pek olamam, bir davete de ya gitmem, gidersem de zevk almam, evde beni neyin beklediğini düşünürüm.” (E1, Konum 5)

İzalsyon: “Sosyal çevre diye de bir şey kalmıyor. Olursa bunun da bedelini ödemek zorundasınız. Yani sosyal hayatımda da kopmalar oldu. Arkadaşımdan uzaklaştığım zaman zaman? Böylece hem şeyleri zaten o bahane amacıyla, yani zaten görüşmemi istemiyor. Bu da bahane olsun bari eşim görüşmemi istemiyor demeyeyim de çalışıyorum diyeyim gibi. Kendimin geri çevirdiği, böyle olunca zaten sonra davet edilmez oluyorsunuz görüşmeler bitiyor, yalnız kalıyorsunuz. (K 4, Konum 3)

4.3.1.4.2.2. Kök aileye yönelik etkiler

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler kapsamında bireyler evlilik ilişkisi içinde eşlerin kök ailelerinin önemli bir yer kapladığını eşlerinin ailelerine yönelik eleştiri ve saldırılarının hem kendilerini hem de aileleri ile kurdukları iletişimi etkilediğini belirtmişlerdir. Cinsiyet açısından ise her iki cinsiyette de aileye karşı bir mahcubiyet duygusu mevcut iken sadece erkekler eşleri ile aileleri arasındaki dengeyi sağlayamadıklarını düşündükleri için ailelerinden uzaklaşmalarına yönelik etkilerden bahsetmişlerdir.

Aileden Uzaklaşma: Ailemle ilgili konularda ne yaparım? Dediğim gibi ailem artık belli bir zaman sonra. Hani bir taraf ailemden izole oldum diyeyim dışlandım diyeyim. Bu tarafa geldim ya onlara artık çok gitmiyoruz. Eşim hiç gitmiyor. Eşimle ailem anlaşıyor artık ben de çok nadir gidiyorum ailemin yanına. Çünkü ister istemez o gerginlik hani ortada bir şey var kimse konuşmuyor ama herkes biliyor gibi bir durum oluyor. O yüzden o huzursuzluk hali beni gerdirdi, sevmediğim için daha az gitmeye başladım ailemin yanına. Biz bu ilişkileri yürütemedik. (E10, Konum 9)

Aileye Karşı Mahcubiyet: Doğuda falan böyle pek ayrılma falan olayları yok ya ben de ilk defa bir ailede bir yabancıyla evlenmişim. Ben hep kendime şu şekilde şey yaptım, bu ayrılığı bir başarısızlık olarak düşünerekten hep erteledim, hem aileme karşı hem de kendime karşı zor bir durumdu. Özellikle de ailemin pek kaldıracacağı bir durum değil, o yüzden hiç anlatmam çünkü aileme yakışır bir aile kuramadım.” (K 7, Konum 2)

4.3.1.4.2.3. Evlilik ilişkisine etkiler

Evli bireylerin evlilik yaşamı içerisinde yaşadıkları psikolojik şiddetin belirgin yansımalarının başında ilişki dinamiklerinin etkilenmesi gelmektedir. Özellikle çatışmaların başlaması ile birlikte çiftler duygusal olarak soğuduklarını eşlerine karşı mesafelerin oluştuğunu, “evlilik” ve “çift” olmanın temeli olarak gördükleri romantik bağların kaybolduğunu, ilişkinin geleceğine dair belirsizliklerin arttığını ifade etmişlerdir. Çiftler bireysel olarak evlilik ilişkileri yanında çocukların da aile içerisinde ciddi olarak etkilendiğini düşündüklerini, anne-baba arasında yaşanan gerilimin, psikolojik saldırıların çocukları da kaygılandırıldığını, bu durumun kendilerini daha fazla endişelendirdiğini aşağıdaki şekilde aktarmışlardır.

Evliliğe Dair Endişeler: Yani evlisiniz ama duygusal bir yakınlık hissetmiyorsunuz. Eşinize karşı ve zamanla da bu duygusal yatırımı bırakma bırakmaya başlıyorsunuz. Siz de o sevgi kayboluyor ve o çok kıymetli bir şey eşler arasındaki sevgi çok kıymetli, bir şey kaybolunca. Çünkü başka birine karşı hissetmeyeceksiniz. Bir şey o aile bağı, aile olma duygusu zorlaştırıyor. Yani beraberliği zorlaştırıyor bu sefer. Geleceğini göremiyorsun. (K 9, Konum 3)

Çocuklara Dair Endişeler: Çocuklar sürekli bir korku içinde anneleri bir şey çıkaracak bir kavga çıkacak mı diye ama beni kötü biliyorlar, anneleri öyle gösteriyor. Korkuyorlardı biz kavga edeceğiz diye atıyorum bizi görünce yine kavga edecekler diye inanılmaz sebep oldu hem korkuyor hem de şey panik yapıyorlar. (E7, Konum 4)

4.3.1.4.3. İş yaşamına etkiler

Çiftler arasında yaşanan psikolojik şiddet sadece evlilik ve sosyal ilişkileri etkilemekle kalmamakta aynı zamanda bireylerin iş yaşamına yönelik de yansımaları olmaktadır. Bu noktada kadınlar sadece iş yaşamında mutsuzluk yaşadıklarını, işten huzur alamadıklarını belirtirken erkekler mutsuzluğun yanında işe odaklanmada güçlük ve finansal kayıplar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Erkekler evde yaşadıkları huzursuzluğun dikkatlerini her alanda dağıttığını iş ortamında performans kaybı yaşadıklarını, iş seyahati gibi durumlarda eşleri tarafından kısıtlandıklarını, işlerinin gerekliliklerini yerine getirmekte sorunlar yaşadıklarını, odaklanmakta güçlük çektiklerini buna bağlı olarak maddi kayıplar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

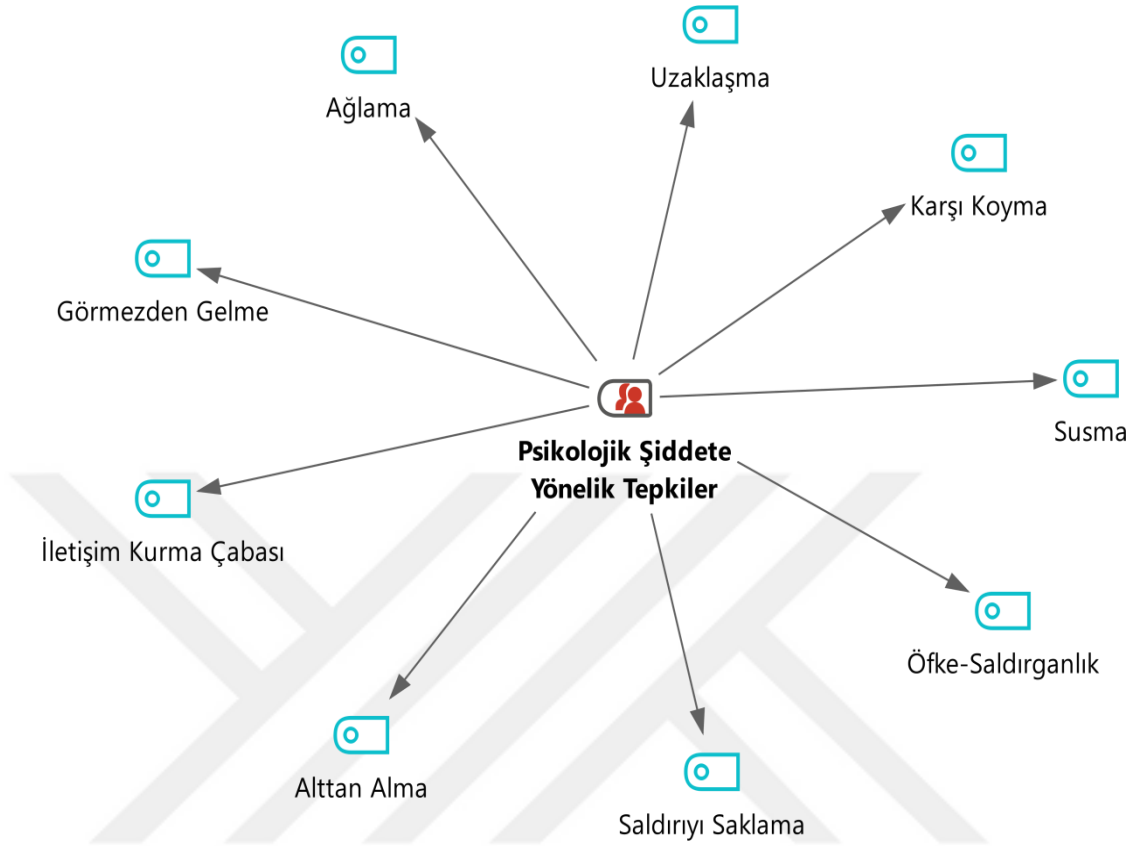
Finansal Kayıp: “Para pul falan gözün görmez oluyor, ağız tadı yok ki. Bu arada işimi çok etkiledi, ben işimde çok zarar ettim çünkü ne işime odaklandım ne de hırs kaldı, koştum ortaklarımdan koştum

kendimden koptum, çok da büyük zarar yaptım. Çünkü ne işi, işime giderken gidemiyorum. Benim işimin başında olmam lazım öyle bir gidip bir gitmemekle olmaz bizim işler. Fabrikada çalışan 300 kişi vardı. Şu anda 30 kişiye. Yani o derecesine düştü, gelen müşteriye ben hitap edemiyordum, seyahatlerim var, fuarlar var gitmem gereken yapamıyordum, gidemiyordum. Vesaire onun gibi bir sürü şey var, işimi çok etkiliyordu.” (E7, Konum 3)

Odaklanma Güçlüğü: “Atıyorum kafanızı bir makine gibi düşünün bir iş yapacaksınız, orada kullanacaksınız ama makinenin % 70 dolu, Başka bir yerle uğraşıyor. Yani dolu kapasitenin % 70 hep böyle bir şeyle dolu. Yani işine kendini veremiyorsun. Doğru düzgün ne bileyim bir plan yapamıyorsun, geleceğe dair veyahutta işte bir yatırım proje bu öyle şeyler düşünemiyorsun kafanın hep şey niye hep böyle oluyor, niye böyle oluyor, niye böyle oluyor, dönüp duruyor yani kafadan. Akşam ne olacak, bana niye böyle dedi, boşansan mı, çocuk ne olacak. Bir türlü bir huzur olmuyor.” (E8, Konum 3)

Mutsuzluk: “İş hayatı boyunca severek. Başlamıştım böyle her gün ne giyeceğim diye düşünerek evden çıkıyordum işte. Bugün makyajımı şöyle yapayım, böyle yapayım falan. Çünkü ben de. Hep kendimi bildim bile çalışan bir insanım. En başta o bana çalışma demedi. Ama şimdi artık böyle şey yani. Hala, evet, çalışmayı çok seviyorum ama o eleştiriler, küçümsemeler, işte suçlamalar, çocuklarla ilgili konular falan o eski hevesim mutluluğum kalmadı, iş hayatında da. Benden bunları çaldı. Benim işten işte zevk almamı etkiliyor. Hani ben yine aynı şekilde gidiyorum. Eğitimi veriyorum ama önceden severek yaptığım şeyi şimdi artık böyle. Hani üfleyip üfleyip yapmaya başladım.” (K 4, Konum 3).

4.3.1.5. Psikolojik Şiddete Yönelik Tepkiler

Şekil 19. Psikolojik Şiddete Yönelik Tepkilere Ait Temalar

Katılımcıların psikolojik şiddet karşısında verdiği tepkiler incelendiğinde; Susma, Karşı Koyma, Uzaklaşma, Ağlama, Görmezden Gelme, İletişim Kurma Çabası, Alttan Alma, Saldırıcı Saklama ve Öfke –Saldırganlık gibi çok farklı boyutlarda toplandığı görülmektedir. Şiddet karşısında gösterilen tepkilerden susma kodu altında kişilerin maruz kaldıkları duygusal saldırılar sonrasında baskın olarak evliliğin kutsallığı ve çocukların olması gibi nedenlerle tepkisiz kalmayı denedikleri, herhangi bir çatışma ortamından uzaklaşmak adına susarak olayın büyümesini engellemeye çalıştıkları görülmüştür. Evlilik sürecinde özellikle kadınların maruz kaldıkları durum sonrasında gerek kök aile fertlerini üzmemek, gerekse olumsuz yorumlardan kaçınmak amacıyla yaşadıkları durumları paylaşmaktan kaçındıkları, etkileşimde bulundukları kişilere hissettirmemeye çalıştıkları gözlenmiştir. Evlilik ilişkisi içinde çiftler yaşanan sorun sonrası çatışmaların büyümemesi ya da farklı boyutlara taşınmaması adına sorumluluğu üstlendiğini, haklı haksız ayırdına girmeden alttan alarak süreci yönetmeye dair fedakarlıkta bulunduklarını ifade etmişlerdir.

Çatışma kapsamında yaşanan bir diğer durum olarak kişinin maruz kaldığı saldırılar sonrası kendisini savunmak için açıklama ihtiyacı hissetmesi ve bunun karşılığını görememekten yakınmaktadır. Psikolojik şiddete karşı verilen tepkilerden bir diğerinin ise eşe benzer şekilde tepki vermek, ses yükseltmek, eşyaya zarar vermek gibi şiddetin dozunu artırıcı tutumların sergilendiğini aşağıdaki şekilde açıklamışlardır.

Susma: “Önümde çocuklarım. Hani yuvam. Benim için en önemli şeydi. Ondan vazgeçemedim katlandım? Yuvamı ayakta tutmak, olayları kapatmak adına hep sustum, içime attım. Onca sene dayanmama, susmama çocuklar neden oldu diyebilirim.” (K 3, Konum 17)

Öfke ve Saldırganlık: “Yani hep karşı tarafa yüklenmek olmaz. Öyle durumlarda evliliğin ilk yıllarında özellikle ilk 2 yıl işte düğün mevzuları açıldığında aile mevzuları açıldığında kendimi ailemi savunmak zorunda hissedip bende çok yani böyle işte. Kanepenin kenarına yumruk atmalar, kapıları çarpmalar, bardak kırmalar böyle şeyler yaptım. Bazen de eşim aynısını yaptı. Yani zarar verici fiziksel kavga boyutlarına gidiyor.” (E10, Konum 9)

Saldırışı Saklama: “Ben hiçbir zaman da olaylar böyle kopma noktasına gelinceye son ana kadar yansıtamadım. Kendi aileme de onlara da hep böyle kendi içimde çözmeye çalıştım. Onlar hem üzülmesin hem de bir hesap vermeyim diye kendim halletmeye çalıştım.” (K 7, Konum 2)

Alttan Alma: “Genelde ben alttan alıyordum. Hata onda da olsa özür diliyordum. Bitirecek bir özür hediyesi. Çocuğum olduğu için evin huzuru kaçmasın aman uzatmayayım modunda hep alttan alıyordum. Sorun bende mi acaba diyordum. Evet, bu şekilde hep bu şekilde olduğu için zaten olayın boyutu buralara gelmiş.” (K11, Konum 9)

İletişim Kurma Çabası: “Bence daha başka bir şey psikolojik şiddet türü de karşıdaki insanı kendini savunmak zorunda bırakmak. Yani ben kendimi sürekli mesela kendimi savunmak zorunda savunurken, açıklama yaparken buluyorum. ...Bu şekilde sürekli kendimi anlatmaya çalışıyorum, bir türlü anlaşılmıyor. Çünkü anlamıyordu ve şöyle bitti, sen beni tanıyorsun, yani beni tanımamışsın diyordum ama halbuki çok iyi tanıyormuş. O beni çok iyi tanıdığı için böyle yapıyormuş. Bütün zaafılarımı bütün o zayıf noktalarımı bildiği için bu şekilde davranıyormuş aslında yani.” (K10, Konum 4)

Görmezden Gelme: “Şimdi duymazdan geliyorum çünkü baktım evet, bir şey kazanmıyorum. Şimdi duymazdan geliyorum, aldırmağıza

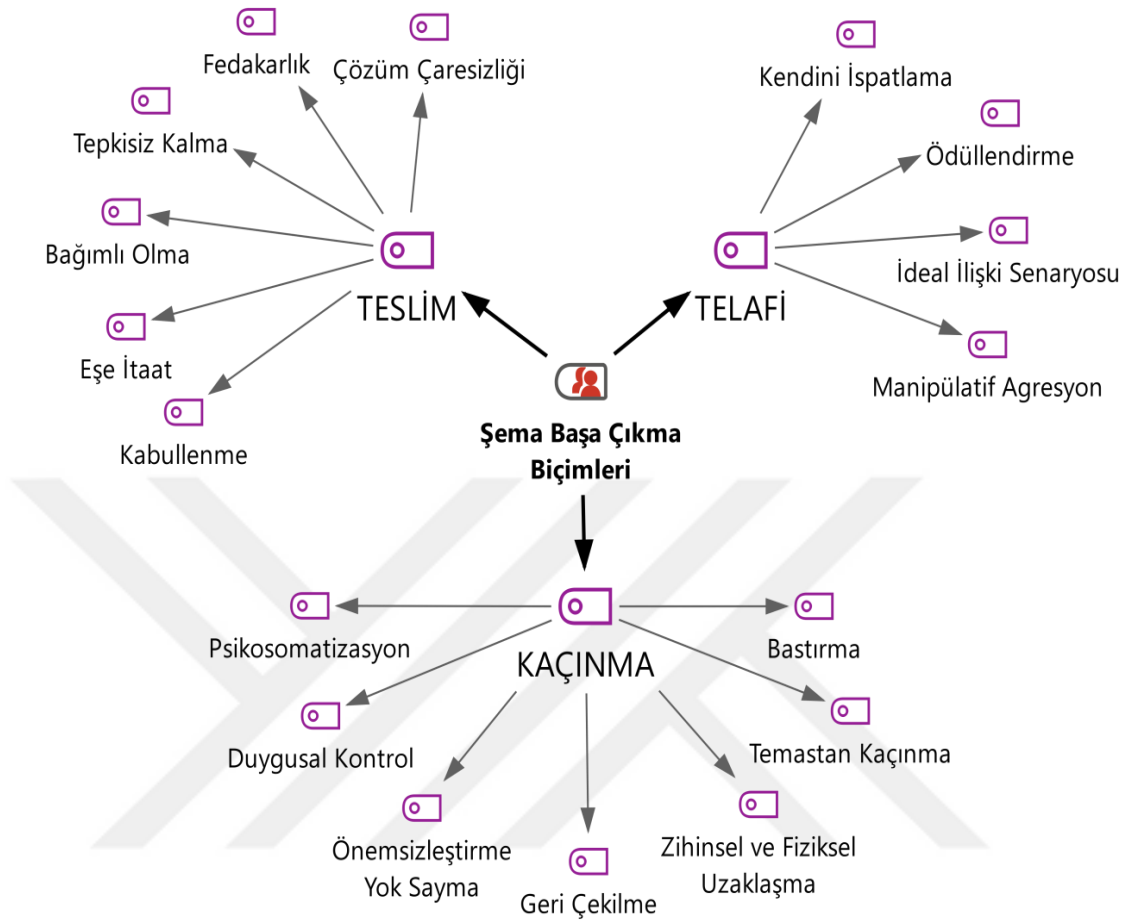
veriyorum, ben onu duymazdan gelmeye başladıktan sonra. Bizim işlerimiz daha da değişti, daha da boyut değiştirdi. Şu oldu, dozu artırdı, işte işi bırakacaksın gibi. Önce ağladığımda üzüldüğümde o bundan demek bir zevk alıyordu bilmiyorum. Olabilir. Şimdi artık boyut değiştirdi, şey oldu, sen değiştin!.” (K 4, Konum 5)

Ağlama: “Benim bu ağlamalarım son zamanlarda içime oturdu. Ufacık bir şeyde evde de kendimi tutamıyorum. Önceden daha fazlaydı en ufacık bir şeyde bir ses yükselmesinde, bir gerginlikte, bir laf söylemede istemeden de olsa kendimi tutamıyordum, şimdi yine de biraz yenmeye başladım. Bu benim kendimi tutabildiğim şekli” (Ağlıyor)(K 3, Konum 15)

Uzaklaşma: “Hele pandemi süreci çok çok berbat geçti. Her gün kavga vesaire oluyor, sürekli söyleniyor. Evde kalmamak için her gün evden kaçıyordum. Yani baya meşakkatliydi ama yine de evde kalmamak için çıktım. Ama her gün dışarı çıktım ki evde kalıpta işler iyice kötüleşmesin. Bana sarmasın. Hem görmek istemiyorum, hem de muhatap olmamak için sürekli kaçıyordum. Yoksa çocuklar falan da dediğim gibi etkileniyordu.” (E7, Konum 4)

Karşı Koyma: “Çocuğa yapıldığı zaman. Gözüm bir şey görmüyor çünkü ben niçin katlanıyorum? Onlar için katlanıyorum. Onlar da buna katlanacak ise yani artık orada delirdiğim nokta oluyordu. Mesela çocuklara ses tonunu yükseltmesine müsaade edemiyorum. Hani bana tamam eyvallah yapıyorsun ama çocuklara da bir dönem yapmaya çalıştığında işte bu sefer bana şey geldi cesaret onu yaptırmadım.” (K 1, Konum 108)

4.3.2. Şema Başa Çıkma Biçimleri

Şekil 20. Şema Başa Çıkma Biçimlerine Ait Temalar

Araştırma kapsamında katılımcıların, ilişkide yaşanan psikolojik şiddet deneyimleri sonrası yardım arama davranışlarına yönlendirici bir rolünün incelenmesi amacıyla şiddetle başa çıkma biçimleri ve verdikleri tepkiler şema başa çıkma biçimleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu noktada katılımcılara şiddet sonrası verdikleri tepkiler, şiddet ile baş etme biçimleri, erken dönem yaşantılarının şiddet yaşantılarına etkisi ve şiddetin önlenmesine dair aldıkları tedbirler kapsamında incelenmiştir. Görüşmecilerin verdiği tepkiler ilgili alan yazın doğrultusunda; kaçınma, aşırı telafi ve teslim boyutunda örgütlenmiştir.

4.3.2.1. Telifi Başa Çıkma Tarzı

Çalışma kapsamında katılımcılar ile yapılan görüşmelerde çiftler ilişkilerinde psikolojik şiddet içerikli söz veya davranışlara maruz kaldıkları durumlarda; ideal bir

ilişki senaryosu çizerek etraflarındaki kişilere ilişkilerinde her şeyin yolunda gittiğini, yaşantılarının tam tersi yönde bir izlenim oluşturmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Ayrıca yaşanan çatışmalar sonrasında eşlerine bir takım hediyeler sunarak ya da kendilerini eşlerine kanıtlama çabasına girerek çatışmanın eksenini farklı bir yöne çekme çabasına girdikleri anlaşılmıştır. Eşlerin kendilerine yönelen saldırıların yönünü farklı bir yere çekerek süreci yönetmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Genel olarak ise bu baş etme biçimi kullanan bireylerin öncelikle kendi yöntemlerini kullandıkları fakat ilerleyen dönemde yöntemlerinin sonuçlarından memnun olmadıkları için farklı bir arayışa yöneldikleri belirlenmiştir. Katılımcılar belirtilen durumlara yönelik yaşantılarını aşağıdaki şekilde dile getirmişlerdir:

İdeal İlişki Senaryosu: “Genelde kendimi iyi gösteririm. Yani kendimce paylaşırsam ilişkimin güçsüz görünmesi beni rahatsız ederdi. Şey var ya biz de kan kustum kızılık şerbeti içtim artık öyle oluyor. İnsanlar fark etmesin, herkesin gözü bizim üzerimizde. Biz mükemmel bir çift imajı veriyorduk sürekli. Rol yapılıyor yani... Ama en sonunda her şey kontrolden çıktı, saklayamayacak bir noktaya geldi mecburen dayanamadım ailemin evine kaçtım... Doktora gitme şartıyla geri döndüm.” (K 5, Konum 8)

Ödüllendirme: “İki haftada bir bizim ritüelimiz vardı, biz yine kavga ederiz, bunlar birbirimize girer, araya barıştırmaya biri girer veya ***** (Katılımcı ismi) çıkartır iyi bir para verir ve hediye alır. Buna sürekli olduğu için zaten buna alışmış... En son artık para beş on oldu, on yirmi oldu iyice arttı yeter dedim, ne olacaksa olsun ipler koptu.” (E7, Konum 5)

Kendini İspatlama: “Resmen çırpınıyorum. Şimdi bunları hiç duymak istemiyorsun. Tekrardan yaşatmak için çırpınıyor insan bu sefer. Kendimi kanıtlamaya, göstermeye çalışıyorum. Çırpındıkça aslında bilmiyorum. Hata mı yapıyorum, her şeyin fazlasını sunmaya başladım bu sefer...O derece hocam kendi ellerimle aslında doyumsuz yapmışım. Şimdi çekiyorum işte.” (E6, Konum 7)

Saldırı-Öfke: “Özellikle aile konuları açıldığında senin ailen benim ailem gibi bir iki sefer de masaya vurmak ya da telefonu elimden atmak. Bardak atmalar, sağa sola vurmalar gibi olduğu oldu. Bu öfke bir yerden çıkmak zorunda diye düşünüyorum ama bu şekilde çıktığında da tabii ki bu normal gözüküyor. Kendim için konuşayım; bir erkek ruhu acımadıktan sonra inanılmaz fiziksel kuvvete başvuruyor.” (E1, Konum 6)

4.3.2.2. Kaçınma

Çalışma kapsamında çiftlerin ilişkide yaşadıkları psikolojik şiddet içerikli durumlar karşısında; temastan kaçınma, önemsizleştirme, zihinsel ve fiziksel olarak uzaklaşma, geri çekilme, bastırma, duygusal kontrol ve psiko-somatizasyon şeklinde kaçınma davranışları sergiledikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar yaşadıkları çatışma karşısında öncelikle kaçınma stratejisi izleyerek durumu yönetmeye çalıştıklarını, mümkün olduğunca kriz çıkartabilecek ortam oluşturmamaya özen gösterdiklerini, kriz durumunda ise olaydan fiziksel olarak uzaklaşmaya, zihinsel olarak farklı bir şeyle meşgul olma, uyuma gibi yöntemlerle süreci yönetmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın izledikleri stratejilerin doyma noktasına geldiğini düşündükleri durumlarda ve bu baş etme tarzlarının yetersiz kaldığı noktalarda ise farklı bir arayışa girdikleri gözlenmektedir.

Temastan Kaçınma: “Ailem bana gelmiyordu. Bayramdan bayrama, seyrandan seyrana. Ben anneme, kardeşime derken gizli gizli gidiyordum. Orada ona demiyordum. Mesela ben annemle gittim falan demiyorum ona işten kaçıyordum iş saatlerinde gidiyordum. Sabah erken gidiyorum. Hiçbir zaman aileme gidiyorsam tam söylemedim, beş kere gittiysem bir kere demişimdir. Önlem bu saklanmak, çocuk gibi kaçak kaçak gitmek ama bir yere kadar işte” (E7, Konum 5)

Önemsizleştirme-Yok Sayma: “Ya en son kadın kazanır tartışmayı o yüzden he deyip geçeceksin he deyip geçeceksin. Ben he derim geçerim öyle çok çok hani üstüme gelmeyip beni çok çok bunaltmadığı sürece görmezden gelirim. He derim tamam derim. Şimdi çok ciddi değilse görmemezlikten, duymamazlıktan geliyorum, anlamamazlığa veriyorum yani safa yatıyorum diyelim. En son artık şey yapamaz boyuta hani bir ignore edememe durumuna kadar.” (E3, Konum 8)

Zihinsel-Fiziksel Uzaklaşma: “Çok muhatap olmamaya çalışırım, yüz yüze gelmemeye çalışırım, dışarı çıkarım bir dolanırım eğer mümkünse yoksa kendimi kitap okumaya veriyorum. Youtube'dan böyle komik videolar açıp onları izliyorum, Instagram falan bazen öyle kafa dağıtıyorum. Uyuyorum dediğim gibi.” (E10, Konum 9)

Geri Çekilme: “Şu anki yani hani şöyle sıfır beklenti kolaylaştıran tek şey beklentisizlik yani mesela eşimden işte iyi bir söz beklemiyorum artık. Ya da ne bileyim. Bir şeyi takdir etmesini beklemiyorum. Bir plan işte sevdiğim bir yer varsa oraya onunla gitmeyi beklemiyorum. Çözümüm bunlar. Yani beklemeyip başka planlar yaptığım için bu hayatımı kolaylaştırdı. Çünkü eskiden bunları bekleyip bekleyip kahr oluyordum. Galiba hayalimde ayrı bir dünya kurdum ve orada

yaşıyorum yani o yüzden büyümüyor. Yani evde bir olay hakkında konuşurken bu konu kesin tartışmaya gidecek deyip zaten artık konuşmuyoruz yani ev arkadaşı moduna geçtik sayılır.” (K 8, Konum 11)

Bastırma: “Balkona otururum, sigaramı yakıyorum, açıyorum müzik dinliyorum, yapacak bir şey yok diyorum. Unutmaya çalışıyorum, ne kadar unutulabilirse işte artık” (K 2, Konum 5)

Psikosomatizasyon: “Size şöyle bir şey söyleyeyim. Bel ağrısı, benim skolozum var ve onun bende yarattığı kronik ağrılar. Kas ağrıları, fibromiyalji omurga ağrıları, baş ağrıları. Böyle son 10 sene içerisinde kaç defa acillik olduğumu bilmiyorum. Fizik tedavilerini hiçbir şekilde işe yaramadığını biliyorum. Geceleri kaç defa acile gitmek zorunda kaldım. Böyle çok gerildiğim zamanlarda oluyor. Kendimi ben farkında olmadan kasiyormuşum, sadece ruhen değil beden de çökmüşüm. Tamamen stres kaynaklı” (K12, Konum 4)

Duygusal Kontrol: “Yani orada yaşadığım her olumsuzluğu olumlu başka bir şeye dönüştürmeye başladım. Kendimi işe verdim, ek derslere, etütlere kalmaya başladım, hafta sonu gitmezdim önceden, artık gidiyorum gibi. Evde ne kadar kötüysen, okulda tam aksine çok iyi oluyorum. ...İşe kendimi verdikçe bazı şeyleri unutuyorum o bana iyi geliyor” (K 8, Konum 6)

4.3.2.3. Teslim

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde katılımcılar ilişkilerindeki psikolojik şiddet yaşantılarından rahatsızlık duymalarına rağmen değişimin ve çözümün mümkün olmadığını düşünerek ilişkiyi bu şekilde sürdürmenin gerekliliğine inandıklarını, süreci kabullendiklerini, tepkisiz kalarak süreci yönetmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında maddi imkânsızlıklar gibi nedenlerle ilişki dışında bir alternatifin olmayışı, kültürel kodların aileyi bir arada tutma adına fedakârlık gibi değerleri yüceltmesi de teslim sürecinin farklı dinamikleri olduğu görülmüştür.

Çözüm Çaresizliği: “Artık çözüleceğini düşünmüyorum çünkü eşimin çocukluktan gelen böyle rahatsızlığının, kişiliğinin değişmeyeceğini biliyorum ve biz bu konuları çok konuştuk, çözmeye çalıştık. Hiç faydası yok. Çözüm ben kendimi adayacağım ne derse yapacağım o. Çünkü benim çözebileceğim bir şey yok. Çözüm inancımı kaybettim yani. Artık düzelmeyeceğini kabul edince yani herhangi bir şeyin düzelmeyeceğini kabul edince bıraktım. Çabalamadım.” (K 8, Konum 5)

Bağımlı Olma: “Yani ayrılırsam nasıl olur? Maddi sürecim manevi durumum, çocuklarla olan işte bir çünkü bağ var arada yani hiç kopmayacak bir bağ bunun nasıl idare ederiz falan diye oturup ciddi ciddi düşünmemiştim. Bunları düşünmeye başlayınca artık. Eşime bağımlı olduğumu düşünüyorum. Dediğim gibi beynim artık patlayacak duruma geldi. Sonra hiç sesimi çıkarmaz oldum. Net bir tepki veremiyorum.” (K 4, Konum 9)

Kabullenme: “Yani artık yani karşıdaki kişinin fitratında olan bir şey, işte en fazla belki bazen bunu dillendirirsiniz. Ama bunu neticesinde belli insanın fitratı vardır. Yani fitratı değiştirmek çok kolay değildir. Öyle yani kabul etmek gerekir bir bakıma yani. Ona göre davranmak gerekir. Yani çok çok üst boyuta gelmedikçe fazla ses çıkarmamak, evin huzurunu bozmamak, dişini sıkmak, katlanmak gerekir aile sonuçta böyle yürür bir yerde.” (E2, Konum 7)

Fedakarlık: “Hep iyi niyetimin kurbanı oldum. Aman sorun çıkmasın, aman huzursuzluk olmasın çünkü çok huzursuz bir ortamda büyüdüm. Ben hep huzur aradım ama şöyle davranırsam huzur olur ama böyle davranırsam iyilik olur aman şöyle davranırsam iyi olur. Hep fedakarlık. Evet, bir noktadan sonra artık kendimi yok saydım, yok sayıyorsun yani. Kendini nötrleştiriyorsun. Huzurumuz kaçmasın diye, O ne derse o, onun kölesi olmadığın her zaman çatışma hazırды tam öyle diyeyim.” (E5, Konum 2)

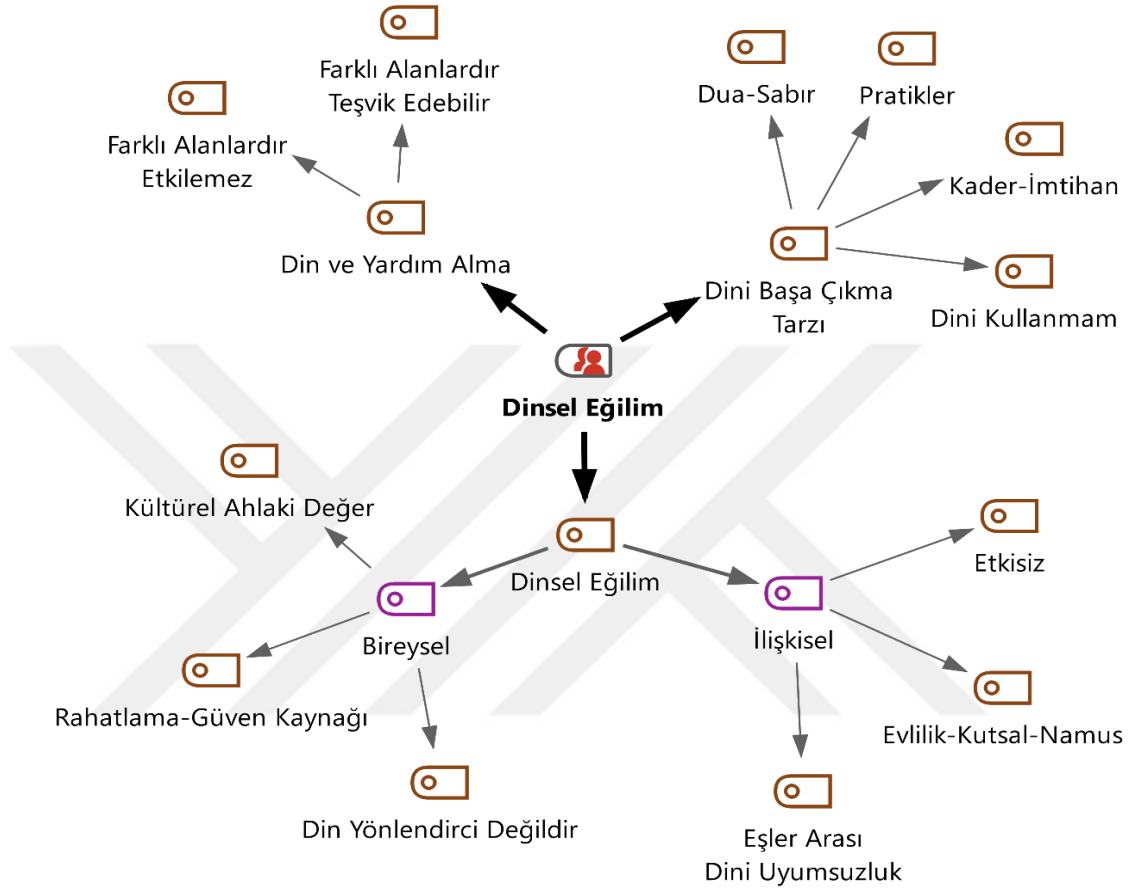
Eşe İtaat: “Tek ve en net çözüm: Onun hoşlanmadığı şeyleri yapmamaya çalışıyorum. Onun istediği şekilde davranıyorum, robot gibi olacaksın. Yani kendimden ödün veriyorum. Başka ne yapabilirim.” (K10, Konum 5)

Tepkisiz Kalma: “Çözüm benim susmam. Onun için her zaman sen susaydın öyle olmayacaktı. Sen susaydın ayağın kesilmeyecekti diyor. Sen sussaydın, ben bu kadar sinirlenmeyecektim. Sen cevap vermeseydin o anda ben sinirliiyken sen konuşmasaydın o anda işler buraya gelmeyecekti. Onun için çözüm benim susmam.” (K 4, Konum 7)

4.3.3. Dinsel Eğilim

Araştırma kapsamında kişilerin psikolojik şiddete maruz kalmaları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimlerinin yanında dinsel eğilimlerinin de rolü incelenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların dini yaşayış biçimlerini nasıl yorumladıkları, ilişkilerde dini tutumlarının nasıl bir rol üstlendiği ve ilişkide yaşanan sorunlar karşısında hangi dini yöntemlerin kullanıldığı, profesyonel

yardım alma sürecinde dinin ne gibi bir etkisinin olduğu araştırılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler; dinsel eğilim, dini başa çıkma tarzı ve din-yardım ilişkisi olmak üzere üç ana tema altında toplanmıştır.

Şekil 21. Dinsel Eğilim Tema Alanları

4.3.3.1. Dinsel Eğilim

Dinsel eğilim kapsamında katılımcıların; dini anlayış biçimleri, dini bakış açılarının gündelik yaşama ve evlilik ilişkisine yansımaları üzerinde durulmuştur. Genel olarak katılımcıların dini konularda konuşma konusunda kendilerini açmakta güçlük çektikleri, içten bir biçimde yanıtlama noktasında öncelikle çekimser davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu durum hakkında ayrıca bir parantez açılarak endişeleri alınmış, kimliklerinin belli olmasından endişe duydukları gözlenmiş ve etik kurallar hatırlatılarak gerekli açıklamalar yapılmış ve ilerleyen süreçte samimi yanıtlar verdikleri kanaatine varılmıştır. Katılımcılardan bir kısmı kendilerini dindar olarak tanımlayabileceğini fakat bu dindarlık tanımının dini pratiklerden yoksun olduğunu, bir kısmı herhangi bir dine karşı herhangi bir inanç

biçimi sergilemediğini sadece kültürel yaşayış biçimi olarak bazı ritüellere uyum gösterdiklerini belirtirken çok az bir kısım gerek pratikler gerekse yaşayış biçimi olarak dini değerlerin kendileri için temel bir unsur olduğunu ifade etmiştir.

İlişkisel anlamda ise kendilerini dindar olarak tanımlamayan, dini değerlerin gündelik yaşamına yansımadığını belirtenler ilişkide dini faktörlerin bir rolü olmadığını belirtmiştir. Çiftlerden birinin kendisini dindar olarak tanımladığı durumlarda ise çiftler arası dini tutum farklılıkların kültürel örf adetlerden, aile yaşam biçimine, cinsel hayata kadar ilişkinin geneline yansıyabildiği bu noktada yaşanan uyumsuzluğun ilişkiyi ciddi biçimde etkilediği ifade edilmiştir. Ayrıca dinsel olarak kişinin dini anlayışının evliliğe yüklediği kutsallık, namus gibi değerlerin ilişki içinde alınan kararları yönlendirdiği görülmüştür.

4.3.3.1.1. Bireysel

Din Yönlendirici Değildir: “Din benim dünyamda var olan bir şey değil. Ama çevredeki insanlar da var olduğu için otomatikman saygı duyuyorum. Öyle kültürel bir şey bir adetmiş gibi geliyor, ama bana hiç bir anlam ifade etmiyor.” (E1, Konum 14)

Rahatlama-Güven-Kaynağı: “Bazen alkol alabilirim ama bir başımıza bir olay geldiğinde hani hayırlısı buymuş, kaderimizde bu varmış alnımızda bu yazıyormuş deriz. Bu beni daha çok rahatlatır. Hiç olmazsa isyan ettirmez. Yani bir büyük gücün varlığını kabul ederiz, boyun eğerez hayırlısı buymuş deriz, sınavımız böyleymiş deriz yani böyle. İnsanın gücünün yetmediği, elinin ermediği, kontrol edemediği o kadar çok şey var ki, insan bu durumlarda ona sığınıyor. Din benim için. Büyük bir güce teslim olmak büyük bir şeye teslimiyet, bir yandan da açıkçası korku.” (E4, Konum 11)

Kültürel Ahlaki Değer: “Alevi bir toplumdaki geliyorum ve Alevi ritüellerini farkında olmadan içimden gelerek yapıyorum. Hani çok dini inancım var mı? Hayır, yok ama annemin anneannemin yaptıklarını yapıyorum. O inandığımdan değil, belki o ritüeli gerçekleştirme bilinçaltında olan şey belki o yüzden gerçekleştiriyorum. Yoksa bilinçli olarak yapılan bir şey değil. Alışkanlık, adet gibi.... (K 1, Konum 59)

4.3.3.1.2. İlişkisel

Eşler Arası Dini Uyumsuzluk: “Aramızda bizim mezhep farkı vardı. Ben Hanefiyim, o Şafi bana bu konudan mesela şey yapıyordu. Yani atıyorum mesela ben kendisine evlilik gereği yakınlaşmak istediğimde herhalde kendi kafasından ayıp olduğunu, günah olduğunu düşünüyordu ve bana karşı ister istemez gardını alıyordu. Hem fiziksel

hem de duygusal olarak hep mesafe koyuyordu. Bu bizim evliliğimizi ciddi biçimde etkiliyordu.” (K 6, Konum 8)

Evlilik-Kutsal-Namus: “Hani dini olarak boşanma davasını bayan açmayacağı için uygun görmediğim için ben açmadım. O da haklı olarak buna tepki verdi. O da açma konusunda direndi. Dinde de hani pek hoş karşılanmaz ama sonunda nihayetinde izin verilen bir durumdur. Allah'ın en sevmediği helal olarak bahsediyor....Kutsal bir kurum sonuçta hatta şey var ya gelinlikle girilir kefenle çıkılır gibi... (K11, Konum 10)

Etkisiz: “Benim ailem dini yönden sağlam bir ailedir, küçükken bana da dini eğitim verdiler. Ama eşimin ailesi tamamen farklı yönde dini bir mefhum pek yok. Bizim evliliğimiz açısından da eşimin dini bir yaşantısı yok, ben bazı şeylere dikkat ederdim eskiden şimdi o kadar değil. Ama evliliğimizle dinin bir alakası olduğunu düşünmüyorum yani bir etkisi falan yok.” (K8, Konum 33)

4.3.3.2. Dini Başa Çıkma

Görüşme sürecinde katılımcılara ilişkide yaşadıkları sorunlar karşısında herhangi bir dini yöntemi kullanma durumları ve nasıl kullandıkları sorulmuştur. Bu süreçte özellikle genel bir dini başa çıkma tutumundan ziyade ilişkide yaşanan psikolojik şiddet odakta tutulmuştur. Elde edilen veriler çözümlendiğinde dini başa çıkma teması altında; dini pratikler, kader imtihan düşüncesi, dua etme ve sabır göstermenin yanında bu tarz bir yönelimin olmadığı daha rasyonel çözümleri tercih ettiğini belirten görüşler ile karşılaşmıştır. Örnek ifadeler aşağıda sunulmaktadır:

Pratikler: “Hani vakit geldiyse veya değilse de bir namaza durduğum zamanlar oluyordu mesela atıyorum, çok bunaldığım ettiğim zamanlar. Veya bir Kuran açıp okumak veya bir dua okumak. Zaman zaman yani her zaman öyle yapıyorum değil de bazen oluyordu. Ama bunlar evliliğim düzelsin diye değil de rahatlamak için.” (E8, Konum 6)

Kader-İmtihan: “Dinde diyor ki, eşleriniz ve çocuklarınız diyor. Sizin için imtihanındır diyor. Dedim ki yani mesela bu benim imtihanımdır de ben bu imtihanı sonuna kadar vereceğim. Arkasında duracağım ama dedim bundan sonrası zaten gitmese de kaderimde yoksa da bitsin.” (E6, Konum 9)

Dini Kullanmam: “Kendi başıma düzeltemem ve bunu dinle de düzeltemem. Yani ben abdest alıp namaz kılarak ya da Kuran okuyarak içimde yaşadığım bu fırtınayı geçiremem. Çünkü farkında olmam lazım. Yani onun farkına varmam lazım. Bir sorun olduğunun ve bu

sorunun nereden kaynaklandığının ve bunu kendi başıma yapamam. Bu sonuçta iki insan arasında olan bir şey.” (K10, Konum 31)

Dua-Sabır: “Tesbih çekerim, sabır çekerim. Çok dua ettim, çok tespih çektim. Hayırlı olsun, huzurlu olsun. Benim sevdiğim gibi o da beni sevsin. Bilmem ne falan. Olmadı. Olmadı.” (E5, Konum 5)

4.3.3.3. Din ve Yardım

Kişilere ilişkide yaşadıkları sorunlar karşısında yardım alma kararları üzerinde dinin nasıl bir etkisinin olduğu sorulduğunda genel anlamda dinin doğrudan ön planda bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir. Kendileri dini değerlere bağlı olduğunu belirten katılımcılar ise dinin öncelikle yönlendirici bir etkisi olmamasına rağmen olayları bu çerçeveden değerlendirecek olurlarsa dinin kendilerini teşvik edici bir rol üstleneceğini ifade etmişlerdir.

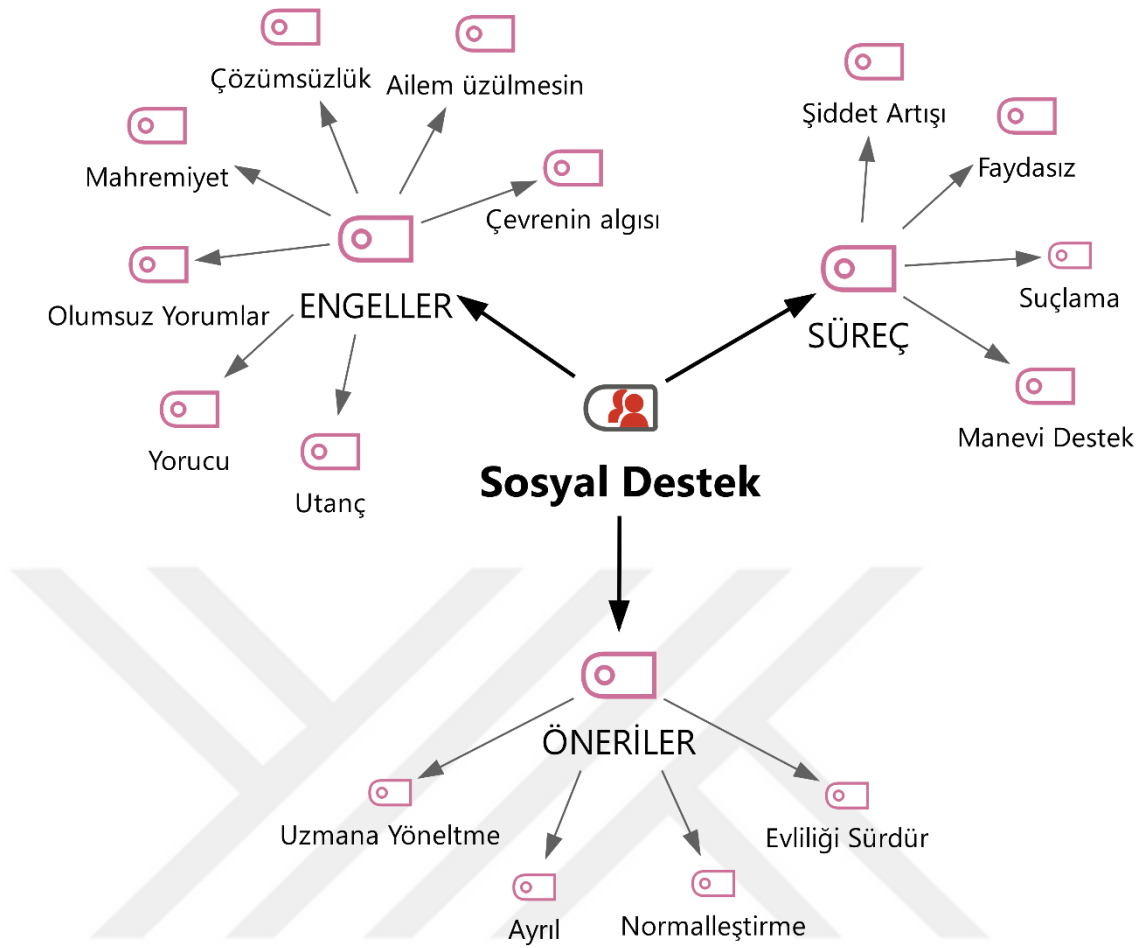
Din Yardım Farklı Alan Teşvik Eder: “Din ile çok ilişkili olduğunu düşünmüyorum ama bir etkisi olsa pozitif olurdu. Sonuçta dinde bir hastalığınız varsa çaresini bulun diyor. Yani öyle boş boş oturun demiyor. Tevekkül diye bir şey var. Sen elinden gelen her şeyi yapacaksın. Gerisini Allah’a bırakacaksın ya elimden gelen tedavinin tıp da olduğuna inanırım yani öyle çok da şey tamamen geri kafalı biçimde değil Allah sana bu vücudunun hesabını soracak. Mantığıyla düşünüyorum.” (E4, Konum 13)

Din ve Yardım Farklı alanlar Etkisiz: “Bir sorun yaşadığımda din ne der diye öyle düşünmedim hiç öyle düşünmedim. Onun yeri ayrı, onun yeri ayrı olarak düşündüm. Din ayrı bir konu yardım ayrı bir durum yani.” (K 4, Konum 9)

4.4.4. Yardım Alma Tutumları

Katılımcıların yardım alma tutumlarının incelenmesi aşamasında öncelikle sosyal destek sistemlerinin geldiği görülmüş ve bu durumun incelenmesinin ardından profesyonel yardım hizmetlerinin kullanımı farklı aşamalarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

4.4.4.1. Sosyal Destek

Şekil 22. Sosyal Destek Kaynaklarına Ait Temalar

Bu çalışma kapsamında evli bireylerin ilişkilerinde yaşadıkları psikolojik şiddet deneyimleri sonrası farklı değişkenler aracılığıyla yardım arama tutumları incelenmiştir. Bu noktada katılımcılara ilişkide yaşanan psikolojik şiddet sonrasında yardım arama sürecine girip girmedikleri, hangi yardım kaynaklarını nasıl kullandıkları değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler profesyonel destek ve sosyal destek olarak iki farklı alanda yapılandırılmıştır. İlk olarak sosyal destek açısından incelendiğinde sosyal destek yaşıantıları; engeller, sürecin içeriği ve öneriler olarak üç alt temada örgütlenmiştir.

4.4.4.1.1. Engeller

Sosyal destek sistemleri içerisinde özellikle dikkat çeken alanların başında yakın çevreden destek almaya dönük engellerin geldiği görülmektedir. Özellikle; mahremiyet, utanç, çevrenin algısı ve ailenin üzülebileceğine dair kaygılar kişilerin rahatsız oldukları durumlar karşısında yardım almasını engellemektedir. Bir diğer açıdan ise sosyal desteğin yararına dair şüpheler, çözüm için yeterli olmayacağına

yönelik inançlar, çevreden olası gelebilecek olumsuz yorumlara karşı kendini koruma adına paylaşımında bulunulmadığı görülmüştür.

Mahremiyet: “Aile içi yaşantılar, özel gibi bakıyoruz ben hiç sosyal çevremden, ailemden de kimseye anlatamam.... Benim anlatmadığım gibi arkadaşlarım da bana anlatmaz bu arada. Yani öyle bir sanki genel kural var gibi. O aile içinde dört duvar arasında kalan dört duvar arasındadır. Namus yani. Hani derler ya kol kırılır yen içinde kalır. Biz de olay biraz böyle. Aile benim hassas noktam.” (E10, Konum 9)

Utanç: “Resmen ayy! Kendimden utanıyorum ya hani kaç yıl okumuşsun öğretmen olmuşsun böyle böyle bir duruma düştüğüm için çok aşırı utanıyorum. Hani başkalarının yanında konuşmak konuşamadım, ayıp geldi, utandım kendime yakıştıramadım. Bilmem ne hani belki eşim de utanır başkalarının duymasından diye düşündüm. Ama en son ailesine biraz anlattığımda hayır daha da şiddet arttı o zaman.” (K 5, Konum 11)

Ailem Üzülmesin: “Biz doğu kökenliyiz? Bizim kültürümüzde bu konular pek konuşulmaz, konuşulursa olay başka boyuta gider. Aileme karşı çekindim, aman üzülmesinler, yaşlı insanlar.. Aileme anlatsam benim mutsuz olduğunu düşüneceklerdi. Ve daha büyük bir kaos çıkacaktı ortaya.” (K 8, Konum 11)

Çevrenin Algısı: “Mesela herkes ne kadar iyi bir insan olduğundan ne kadar iyi bir baba olduğundan düşüncede şeyinden, yani herkes bundan bahsediyordu. Ben şimdi kalkıp da işte böyle oldu dediğim zaman insanlar ne diyecek bunlar aslında böyle değilmiş ne biçimmiş diyecek gibisinden onu yediremedim? Herhalde muhtemelen ondandır anlatamadım yani. Yani hep bir örnek bir insan olarak örnek bir rol model olarak görüldüğüm için sonradan bu olgu şey kafamda bozuldu ama insanların onu görmesini istemedim mesela.” (E6, Konum 7)

Yorucu: “Hani çok bazen de bu çok özel olduğu için mahrem olduğu için bir yere kadar bazen de sıkıcı konular. O yüzden anlatmak istiyorum. Mesela arkadaşlarla falan paylaşmam yani konuşması sıkıcı. Bir daha yaşamak, moral bozmak gibi tekrar tekrar, gerek yok. Bak şöyleydi, böyleydi gibi. Hani o da yoruyor? Daha da konuyu irdeliyor, akıl veriyor, yorum yapıyor, kendini övüyor soru soruyor daha da açma ihtiyacı hissediyorsun. Beni yoruyor.” (E10, Konum 8)

Çözumsuzlük: “Ben açıkçası kimseyle konuşmam. Hani konuşsan ne olabilir yani ne olacak, Hani bir şey çözülecek değil. Burada çözülecek zaten. Biz ikimiz çözemedikten sonra başkasına anlatsan ne faydası olacak gibi bir durumum var.” (E1, Konum 10)

Olumsuz Yorumlar: “Mesela çok sıklıkla paylaşmıyorum. Karşı tarafı baymıyorum. O zaman ayrıl ne yapaıma gelecek bunları anlatıyorsun birinin tepkisi işte şey gibi olaksa ‘of ayrıl hala niye ayrılmıyorsun?’ olacak sonuçta diye anlatmıyorum. Sen ne kadar işte şöylesin böylesin, eğitilmiş kadınsın, doktora yapıyorsun cahil değilsin, nasıl izin verebilirsin ya da karşı koy tepkini göster, ezdirme gibi eleştirecek, bu eleştirileri kaldırarak gücüm yok. Çünkü bunları zaten ben düşünüyorum ve dışarıdan birinin konuşması çok kolay.” (K 8, Konum 11)

4.4.4.1.2. Süreç

Katılımcıların sosyal destek sistemlerinin işleyişine dair değerlendirmeleri süreç alt teması altında toplanmıştır. Çiftler genellikle yaşadıkları durumu aileleri veya çok yakın hissettikleri benzer yaşantıları olan arkadaşları ile paylaştıklarını ve bu paylaşımın kendilerine manevi bir destek sağladığını belirtirken diğer yandan çözüme yönelik herhangi bir faydasının olmadığını bazı durumlarda suçlayıcı tavırlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Dikkat çeken bir bulgu ise eşlerden birisinin yaşantılarını farklı bir kişiyle paylaşması durumunda diğer eşin bu duruma agresif tepkiler verdiği, bu paylaşım sonrası şiddetin artış eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir.

Manevi Destek: “Ablalarıma paylaştığımda sen önemlisin. Sen değerlisin, sen kendini iyi hissettiğin şekilde yaşa. Böyle bir karar vereksen, biz yine senin yanındayız. Sen kendini iyi tut gibi bana kendimi kötü hissetmeyim diye manevi destekte bulundular, moral verdiler. Bu kadar. Yine de iyi geliyordu bana” (K 1, Konum 67)

Faydasız: “Anlatıyorsun da. Çok faydalı olmuyor çünkü hani yapabilecekleri ve çözebileceklerini çözüm yok. Geçici bir çözüm olarak sağlıyor. Ama eve geldiğinizde yine aynı adamla evlisiniz. Yani geçici bir çözüm sağlıyor. Bir pansuman gibi yani profesyonel bir yardım gibi olmuyor.” (K 9, Konum 3)

Şiddet Artışı: “Eşimle birlikte o aileyle görüşme yaptığımızda şiddet daha da arttı. Psikolojik şiddet özellikle inanılmaz arttı. Yani insanların yanında daha bir güçlüyüm imajı vermek için miydi? Artık bilmiyorum, kontrol edilemeyecek derecede arttı. Bu bağırımlar bardakları, tabakları atmalar, sağı solu yumruklamalar daha da kötü oldu.... Ben bir faydası olur diye düşünmüştüm, ama yapıp yapacağıma pişman oldum” (K 1, Konum 72)

Suçlama: “Ailem de biraz eski kafa bir şey söylesem ‘karına laf geçiremiyor musun? Adam ol da sözünü geçir’ gibi konuştuklarını duydum. Yüzüme karşıda işte sen çok yüz verdin vs. beni suçluyorlar o

yüzden. Bu konuları konuşmaktan imtina ederim. Bir şey anlatırsam, hani sen kendin seçtin kendin buldun biz sana dedik falan gibi şeylerle de yani zaten duyacağım cevapları az çok tahmin ettiğim için kimseye bir malzeme vermek istemem.” (E10, Konum 9)

4.4.4.1.3. Öneriler

Katılımcıların sosyal yardım sürecine başvurma nedenlerinin başında bir öneri talebi olduğu gözlenmiştir. Bu doğrultuda etkileşimde bulundukları kişilerin kendilerine; evliliği sürdürme, normalleştirme, ayrılma ve bir uzmana yöneltme gibi bir takım önerilerde bulundukları görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde ise aile içinde yaşanan çatışmalara karşı yardım alınan yakın çevrenin sürece dahil olma ve yönlendirme konusunda tedirginlik yaşadıkları, aileyi koruma yönünde tepkilerde bulundukları, kişinin yakınlık derecesine ve olayın şiddetine bağlı olarak ise nadiren de olsa ayrılmaları yönünde tavsiyede bulundukları belirtilmektedir.

Evliliği Sürdür: “O arkadaşlar bizi tekrar tekrar ikna ederdi. O arkadaşlar bizi bir araya getirdiğinde biz tekrar işte konuştuğumuzda yapmayın etmeyin. Böyle şeylere değmez, düzelir zamanla. Klasik böyle bir şeyler, cümleler, iki çocuğunuz var işte onları düşünün bu. Hani olayın özüne inmeden yüzeysel olarak bir şey olur.” (K 7, Konum 3)

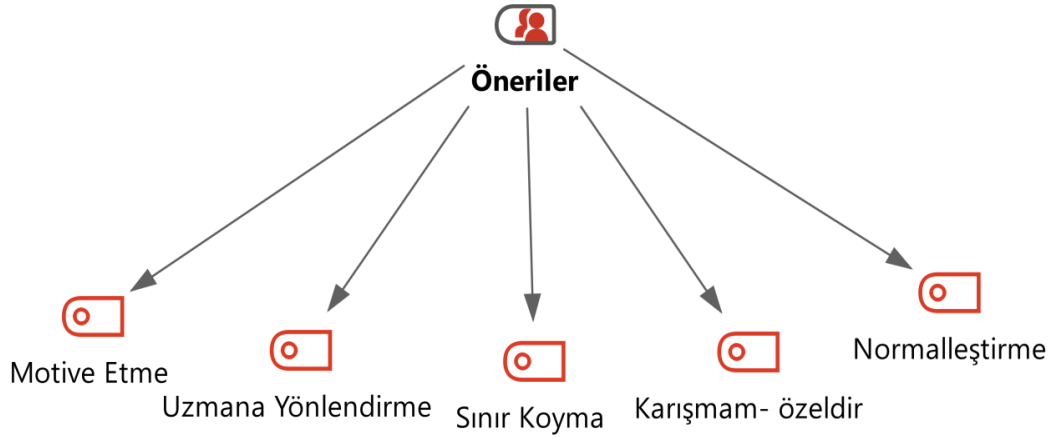
Normalleştirme: “Ya arkadaşlarım genelde işte: ‘senin için dua ediyoruz, üzülmüyoruz. Rabbim bir çıkış yolu gösterecek. Hepimiz aynıyız, senden beteri de var’ dediler, Her evde olan şeyler biraz olur böyle şeyler gibi teselli verdiler.” (K 3, Konum 18)

Ayrıl: “Önceden biraz hani olur, idare et, çocuk var gibiyken şimdi kurtul, kurtul rahat et, düzeleceği yok diyorlar. Yani hani şu an ciddi sıkıntı yaşadığımı düşünüyorlar.” (K 8, Konum 11)

Uzmana Yönelme: “Çözüm olarak da yani ikimizin adına, yani eşinin tedavi olması lazım veya da çift terapistine gitmenizi hani şiddetle öneriyorum diyenler oldu. Bu şekilde sadece sen acı çekersin diye bana sadece söylüyorlar ki doğru söylüyorlar. Ben gittim eşim de gitti. Şu anda iyi kötü gidiyoruz. Yani kabul ediyoruz.” (E1, Konum 12)

Katılımcıların sosyal destek süreçlerinde kendilerine yönelik verilen önerilerinin ardından bireysel olarak benzer yaşantı deneyimine sahip kişilere ne tür tavsiye ve tepkilerde bulundukları yoklanmıştır. Elde edilen sonuçlar Şekil 23’te sunulmaktadır.

4.4.4.1.4. Öneriler

Şekil 23. Önerilere Ait Temalar

Çalışmanın kapsamında katılımcıların aldıkları sosyal desteğin yanında kendilerinin çevrelerindeki kişilere yönelik verdikleri tepkileri incelenmiştir. Bu yönde “yakın çevrelerinden bir kişinin psikolojik şiddete maruz kaldığını farketmeleri durumunda ya da bu konuda kendilerinden yardım istenmesi halinde nasıl bir öneride bulunacakları” sorulmuştur. Bu noktada: *süreci normalleştirme, tepkide bulunmama, dahil olmaktan kaçınma, uzmana yönlendirme, sınır koyma yönünde yönlendirme ve motive etme* gibi kodlara ulaşılmıştır.

Karışmam- Özeldir: “Yani ben tedirgin olurum. Yani böyle bir yönlendirebileceğimi de zannetmiyorum ya akıl verebileceğimi de zannetmiyorum. Neden hep şey vardı mesela böyle? Hani kol kırılır Yeni içinde kalır, evin içinde olan evin içinde kalır herkes kavga eder herkes yapar, sonra barışır. Böyle bir şey var yani? Hani çok irdelemek istemem... Ben çok konuya karışmak da istemem açıkçası eşler arası bir konudur nihayetinde.” (E8, Konum 6)

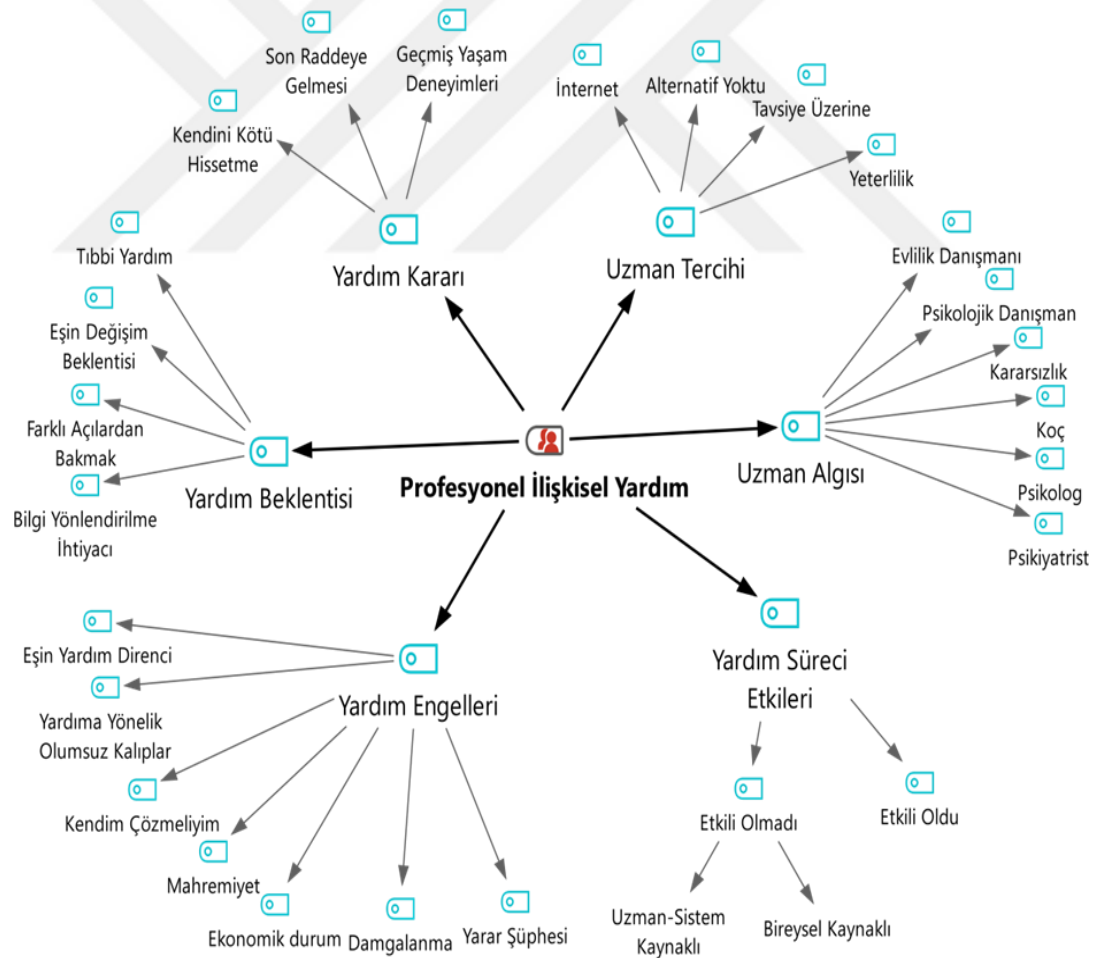
Normalleştirme: “Hani boşan demek? Onun yerine her evlilikte oluyor. Normal gibi şeyler söylemeye dikkat ederdim yani Yaşadığın şeyler yalnızca senin başına gelmiyor. O yüzden korkma tek sadece sen yaşamıyorsun.” (K 5, Konum 12)

Uzmana Yönlendirme: “Çok fazla kişisel yorumumu katmam açıkçası girmem o konulara. Sadece profesyonel yardım almaları gerektiğini, ben de zamanında bunu denedim, bunu yaptım diye yönlendirme yaptım hatta geçen hafta.” (K 7, Konum 3)

Sınır Koyma: “Eğer birisi kendisi bir rahatsızlıktan şikayet ediyorsa diyelim, bir kayınvalide işgali görünce işgali ya da eşinin ilgisizliği ya da eşinin bir baskısından bahsediyorsa bunun bir psikolojik şiddet olduğunu ve kendisinin ses çıkarması gerektiğini söylerim. Tıpkı nasıl ki vücudumuza birisi vurduğu zaman ses çıkarıyorsak psikolojik alanımıza bir de girdiği zaman ve şiddet gösterdiği zaman ses çıkarmamız gerekiyor diye söylerim.” (K 9, Konum 3)

Motive Etme: “O konuda önemli olan çocuk varsa hani çocuk var? Bak bu işi bir şekilde sürdür. Hepimizin başına aynı şeyler geliyor. Böyle şeyler için boşanmaya değmez gibi teselli etmeye, onu rahatlatmaya. Ne yani, devam ettir çocuk var, sonuçta gibi yani çocuğa yönelik şeyler söylerim, katlan falan gibi idare et böyle böyle gibi şeyler söyleriz genelde.” (E4, Konum 13)

4.4.4.2. Profesyonel Yardım

Şekil 24. Katılımcıların Profesyonel Destek Sistemlerine Ait Temalar

Katılımcıların profesyonel yardım sürecine dair algı ve deneyimlerinin incelenmesi için psikolojik yardım hizmeti sunan uzman meslek alanlarına yönelik farkındalıkları, uzman tercihlerini nasıl yaptıkları, hangi yardım beklentileri ile yardım aldıkları ya da hangi durumlarda profesyonel yardım alabilecekleri, yardım almalarının önündeki engeller bu başlık altında araştırılmıştır.

4.4.4.2.1. Uzman algısı

Yapılan görüşmeler kapsamında katılımcıların profesyonel yardım hizmeti sunan meslek alanları ve uzmanlarına yönelik algıları: “profesyonel yardım almak sunan meslekler olarak aklınıza neler geliyor” sorusu yöneltilerek değerlendirilmiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde, psikiyatrist ve psikolog yoğunluklu olmakla birlikte; psikolojik danışman, evlilik danışmanı ve koç gibi uzmanlık alanları belirtilmiştir.

Ben de şu var, hani biliyorum mesela ben bu bir sorunum var. Psikolojik olduğunu biliyorum ama psikolojinin ne olduğunu bilmiyorum. Bana birisi demiş ki psikolojin bozulursa psikoloğa git. Ama psikolog ne iş yapar bu böyle bir şeyi nasıl çözecek? Yani bunun dalları var mı, bu bilim mi, ne iş yapar, nasıl yapar bunu bilmiyorum yani bilmem gerekir mi, onu da bilmiyorum. Psikolojik sorunum olduğunda psikoloğa gitmem gerektiğini nereden biliyorum televizyondan işte internetten duyduklarım göre oraya gideyim. Yani psikolog nedir, psikiyatrist nedir veya hatta işte bunlar ne iş yapar nerededir, hangisi iyidir, hangisi kötüdür? Bilmem. (E8, Konum 7)

4.4.4.2.2. Yardım kararı

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde daha önce yardım alan katılımcıların hangi durumlarda profesyonel yardım alma kararına vardıkları, yardım almayanların ise hangi durumda uzman desteğine başvurabilecekleri incelenmiştir. Yardım alma kararları incelenirken ilişkide yaşanan psikolojik şiddet içerikli durumlar odak alınmıştır. Bireyler ilişkilerinde yaşanan sorunların son raddeye gelmesi, şiddetin artması ya da boşanma sürecine girilmesi, ilişkide kendileri iyi hissetmemeleri ve ilişkide yaşanan çatışmaların geçmiş yaşam deneyimlerini tetiklenmesi nedeniyle yardım ihtiyacı duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu konudaki paylaşımlar aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Son Raddeye Gelmesi: “Elimden gelen her şeyi yaptığımda hani en son psikolog profesyonel desteği bile önerdim, onu bile önerdim, yani şart koştum. Artık çözüm yolu kalmadı. Darp boyutu da olunca hatta

artınca artık kesin bir şey yapmalıydım yani. Bütün apartman şahit olmuştu çünkü” (K11, Konum 9)

Kendini Kötü Hissetme: “Artık çok bunalmıştım, duvarlarla konuşacak seviyeye gelmişim, hiçbir şeyden bir zevk almıyordum. Kötü kötü şeyler geliyordu aklıma, işte dediğim gibi o şuurunu kaybetme, intihar gibi o zaman dedim. Çok bunaldım birine kendimi açmam gerekiyordu, yani anlatmam gerekiyordu.” (K 2, Konum 9)

Geçmiş Yaşam Deneyimleri: “Bireysel terapi görüyordum. Sekiz yaşında babamı kaybettim ben, o yüzden sevdiklerimi hep kaybetmekten çok korktuğum için gidiyordum. Önceden muhteşem manipülasyona uğradığım için farkında olmadığım için kendi çocukluğumla ilgili sıkıntılarımı, bağlanma ve kaybetme korkumu anlatıyordum. Son beş senedir sürekli eşimle ilgili ilişkimiz, yakınmalarım hakkında terapi alıyorum” (K12, Konum 6)

4.4.4.2.3. Beklenti

Katılımcılardan daha önce yardım deneyimi olanların profesyonel yardım sürecine dair beklentileri incelendiğinde dört koda ulaşılmıştır. Bu kodlar: bilgi ve yönlendirilme ihtiyacı, farklı açılardan bakmak, tıbbi yardım almak ve eşin değişimini sağlamak şeklinde sıralanmıştır. Herhangi bir yardım yaşantısı olmayan katılımcılar ise genel olarak tıbbi bir yardım amacıyla başvurabileceklerini belirtmişlerdir. Örneğin: “*Depresyon olur, uykusuzluk olur, iştah kaçar. Hani böyle hayatımı çok etkileyen şeyler olursa olur. Gider ilaç alırım.*” (E4, Konum 8). Yardım deneyimi olan katılımcıların bu girişimlerdeki beklentileri ise şu şekilde ifade edilmektedir.

Bilgi Yönlendirilme İhtiyacı: “Yardım amacım yani evliliğin içerisinde kalayım mı yoksa gideyim mi? bir karar vermek, bir yol gösterici olsun istemiştım ama çok da bir karar vermiş değilim hâlâ daha. Yani hâlâ bu şekildeyim. Yani iç çatışmanın bitmesiyle ilgili bir beklentim vardı. Çünkü 29 yıllık evliyim ve bir evliliği bitirmek istiyorum ve çok zor bir karar iki de çocuğum var ve bu şeyi onları da etkileyecek. Çevredeki herkesi etkileyecek eşimin işini etkileyecek. Yani zor bir karar vermek zorundayım, iç çatışmamı bitirmek için gitmişim. Orada da hani bu iç çatışması bitmedi ama.” (K 9, Konum 3)

Farklı Açılardan Bakmak: “Bakış açımı değiştirmek, bakış açısını değiştirerek aslında. Biraz kendimle biraz karşı tarafla birlikte ortak yolu bulmak, ortak bakabilmek....Objektif bir göz değerlendirir söyler, hani belki o da bi kendine bir özeleştirir sunar diye düşündüm. Öyle söyleyeyim.” (K 1, Konum 76)

Tıbbi Yardım: “Hani sürekli ağlıyordum çünkü ben hani şimdi de öyle engelleyemiyorum. Aslında çok da ağlamak istemiyorum da ama bir ağlama geliyor elimde değil biraz yatıştırıcı olsun istedim. Doktor bey bana ilaç versin istedim. 10-20 miligramlık Prozac verdi doktor da bana. (K 3, Konum 18)

Eşin Değişim Beklentisi: “Ben bir kere baba evine geldim demiştim ya küs, o zaman döndüğümde şart koştum dedim ki beraber bir psikiyatriye gideceğiz, bir şey yapacağız. Beraber görüşelim dedim ama aslında benim gitmek istememdeki sebep hani onun tedaviye ihtiyacı olduğunu düşünmem. Acaba kendinde negatif yönleri fark edebilir mi? Çünkü hâlâ o zaman bile benimle barışmak adına yalan söylediğini biliyordum ama acaba kendinde yanlış yaptığı noktaları görebilir mi diye gitmek istedim.” (K 5, Konum 9)

4.4.4.2.4. Uzman tercihi

Katılımcıların profesyonel yardım almak amacıyla nasıl bir uzman tercihi sürecine girdikleri incelendiğinde; internetten, sosyal medyadan araştırma yaptıkları, tavsiye üzerine karar verdikleri, seçecekleri uzmanın yeterliliğine dikkat ettikleri veya alternatif olmaması üzerine ulaşabilecekleri tek uzmandan yardım alma durumunda oldukları belirtilmiştir.

“Lüks semtte ise bir adam mesela ücreti de yüksekse iyidir. Öbür türlü gösterge kriter bu (kendine gülme). Yani bilmiyoruz adam şimdi neye bakar, necidir? Yani bizim çevremizde psikologa giden böyle testler falan destek alan kimse yok. Öyle bir kültürüm yok diyeyim yani ya da tavsiye alacağım tanıdığım yok. İnterneti açıyorum ve yorumları okuyorum yani. Eğer kimseyi tanıyıp bilmiyorsak. Yani birebir tecrübelerini alabileceğimiz kimse yoksa internetten açıyorum ve yorumlara bakıyorum.” (E8, Konum 5)

“Küçük bir yerde yaşıyoruz. Çok fazla seçeneğim olmadığı için açıkçası. Bir kişi vardı ona gittim.” (K 4, Konum 9)

4.4.4.2.5. Yardım süreci

Katılımcıların yardım kaynakları, uzman tercihleri ve yardım beklentilerinin ardından sürece dahil olan bireylerin deneyimlerinin değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Bu bağlamda görüşmelerde; “Aldığınız yardımı nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların öncelikle iki uçlu olarak etkili oldu ve olmadı yönünde yorumladığı, bu durum sonda sorular ile açıldığında ise bireysel ve sistem kaynaklı nedenlere atıflarda bulunduğu görülmüştür. Sürecin etkili

olmadığını düşünen katılımcılar sistemselsel olarak ruh sağlığı uzmanına ulaşmanın güçlüğünden ve yardım alınan uzmanın yeterliliğinden bahsederken, bireysel olarak eşlerinin yardım direncinin süreci sabote etmesini ifade etmişlerdir. Etkili olduğunu belirten katılımcılar sürecin farkındalıklarını artırdığını, anlaşıldıklarını hissettiklerini ve rahatladıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri aşağıdaki şekilde özetlenmektedir.

4.4.4.2.5.1. Etkili olmadı

Uzman-Sistem Kaynaklı: “Ayda bir devlete gidiyorum. Öyle sık gidemeyiz burada. Düzenli gittim ama. En son elimde ilacım kalmamıştı. Orada randevu vermek istemediler, çalışıyordum, randevu alamamıştım. Başka bir doktordan şey rapor çıkarttırdığım ilacıma devam ettim. Zaten aynı doktoru da her zaman denk getiremiyorsun. Ondan sonra, yanlış yapmamam gerekiyor biliyorum ama kendim bıraktım ilacımı. Benim gönlüm psikoloğa gitmek ama maalesef şu an yaşadığım şehirde de psikiyatriye gitmeden psikoloğa yönlendirmiyorlar. Ben gitmek istemiyorum, belki ben ilaç kullanmak istemiyorum. Sadece konuşmak istiyorum ama devlette maalesef süreç böyle ilerliyormuş öyle söylediler.” (K 5, Konum 12)

Bireysel Kaynaklı: “Ben profesyonelce ilerlemesini isterim dedim. Onu dinledi. Biraz başta gerek yok falan dedi ama ben de ısrar ettim yani benim zorumla, zorlamamla gitti. Mutlaka gitmemiz gerekiyor diye bastırdım. Tamam gidelim, ne olacak falan dedi ve gittiğinde de tepkisi buydu. Dolayısıyla zaten bildiğim bir şey, terapi de gönüllülük esas. Adamın gönlü yoktu, yani onun için yapılabilecek bir şey yoktu. Zaten evdeki gibi de olmuyordu doğal değildi, hiç bir şey anlatmıyordu. Ben böyleyim deyip kestirip attı. Keşke gitmeseydik dedim sonunda yani.” (K12, Konum 9)

4.4.4.2.5.2. Etkili Oldu

“Terapiden sonra verdiğim tepkilerin normal olmadığıyla alakalı olarak kendimi biraz teselli etmeye başladım. Sonra kendimi teselli edip düzelttikten sonra. Şöyle bir, üçüncü taraf gibi oturdum. Hani orada beni sınırlendiren şeyin ne olduğunu? Neden böyle tepki verdiğimi? Sonra aslında bunun hiçbir faydası olmadığını düşündüm, bir şeye ulaşamadığımı gördüm. Onun yaptıkları kendiyle ilgiliydi, benimle ilgili değildi. Bunları gördüğüm zaman sakinleşmeye başladım.” (E3, Konum 14)

“Bence çok iyi. İyi bir terapisti. Dinliyor ve çok da güzel geri dönüş veriyordu. Şunu söyledi, ne sizi ayrılmamaya mecbur edebilirim, ne de size ayrılmaya mecbur edebilirim. Yani bu benim yapabileceğim bir şey değil. Önce ortak bir karar almanız gerekiyor dedi. O şekilde

ilerleyebiliriz ancak bu şekilde bir ilerleme kaydetmemiz mümkün değil dedi. Yani. İyi bir analizci.” (K12, Konum 9)

4.4.4.2.5. Engeller

İlişkilerde yaşanan psikolojik şiddet içerikli durumlar karşısındaki yardım deneyiminin son aşamasında katılımcıların profesyonel yardım almalarının önündeki bariyerler incelenmiştir. Görüşme sürecinde, ilişkisel yardım almanın önündeki bir takım kültürel engeller, eşin yardıma direnç göstermesi, mahremiyetin ifşasına yönelik endişeler, sorunları kendisinin çözmesi gerektiğine dair inançlar ve damgalanmaya yönelik etiketler gelmektedir. Ayrıca yardım sürecine dair yarar şüphesi, olumsuz kalıplar ve ekonomik nedenler bireyin profesyonel destek almasını zorlaştırdığı bulunmuştur. Genel olarak ise ilişkisel yardım alma noktasında her iki çiftin de gönüllüğüne ve ortak bir anlayışına ihtiyaç duyulması birlikte yardım almanın önünde ciddi bir sorun olduğu, bir tarafın ısrarı ile birlikte sürece başlanılsa dahi devamını getirmede sorunlar yaşandığı görülmüştür. Bu konuda katılımcıların profesyonel yardım noktasında karşılaştığı engeller aşağıdaki şekilde sunulmaktadır.

Damgalama: “Ben eşimi zorda olsa ikna etmiştim, çocukları öne sürmüştüm öyle kabul etmişti. Sonra aile onun ailesi engel oldu. Biz oğlumuzu etiketlemeyiz gibi moda girdiler. Biraz da hani benim oğlum haklı %100 haklı, sorunlu olan sensin. Gidecek bir kişi varsa o da sensin dediler. Biraz da o yüzden vazgeçti. O yüzden çok zorlaştı. Onlar böyle olayları deliler gider gibi görüyordu. Yani çok öyle söyleyebilirim. Çok böyle ya kalıpları olan insanlardı, kültürleri vardı. Yani şeydi; psikoloğa giden delidir, problemlidir, sorunludur.” (K11, Konum 10)

Eşin Yardım Direnci: “Ben psikoterapistle gidelim dediğimde cevabı şu oldu: ‘bu akli sana kim veriyse onunla git.’ Yani sürekli birilerinin bana akıl verdiğini düşünüyor. Hasta olan ben değilim falan sen gidebilirsin denmişti. Buna da çok sinirleniyorum da işte, kabul etmedi....Çift gelseniz daha iyi olur dediler ama ben yine kendi kendime gittim ama net bir sonuç alamadım.” (K 3, Konum 17)

Mahremiyet: “Eşimin en nefret ettiği şey odur. O kimseye anlatmaz anlatılmasını da istemez. Psikoloğa o yüzden gelmeyi kabul etmiyor. Üçüncü kişi nasıl bilebilir? Ailenin özeli, mahremi ne diye üçüncü kişiyle neden paylaşsın?” (K 8, Konum 11)

Yardıma Yönelik Olumsuz Kalıplar: “Böyle yani. Hani ciddi bir durum olsa ilaç almak için tabi ki gidilir ama psikolog falan hani biraz böyle entel geliyor açıkçası. Zengin işi gibi. Pek, bizim yaptığımız,

yapacağımız şeyler değil gibi, şimdi size karşı da yanlış anlamayın sözüm meclisten dışarı hani entel falan derken böyle kötü manada değil.” (E4, Konum 8)

Kendim Çözmeliyim: “Ben hiçbir zaman olaylar böyle kopma noktasına gelinceye son ana kadar yansıtmam. Kendi aileme de onlara da bir başkasına da hep böyle kendi içimde çözmeye çalışırım. Benim sorunum sonuçta bir şekilde kendim çözmeliyim diye bakmıştım şimdiye kadar.” (K 7, Konum 2)

Ekonomik Nedenler: “Yani şey, yaptığınız şey tabii ki hakkı lafım yok ama o kadar pahalı ki seans ücretleri bir öğretmen olarak bile bunun en az işte 7-8 seans olacağını hesap ettiğimde ortalama ciddi bir bütçe ayırmam gerekiyor ve onu da şu aralar yapamadım. Düşündüm ama erteledim. Şu taksit bitsin sonra gibi.” (K 8, Konum 11)

Yarar Şüphesi: “Depresyon olur, uykusuzluk olur, iştah kaçar. Hani böyle hayatımı çok etkileyen şeyler olursa olur. Ama ben eşimle anlaşıyor muyum diye gidip birine yardım almam şimdi doğruya doğru. Çünkü bunların hani öyle birinin konuşmasıyla falan değişecek şeyler olduğunu düşünmüyorum. Bazı şeylerin mesela aile konusu olsun, işte öyle çözüleceğine tam da inanmıyorum işin aslı bu eşler arasında bir şey iki kişi arasında yaşandıysa yine iki kişi arasında çözülür.” (E4, Konum 8)

Genel olarak yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler; katılımcıların geniş bir yelpazede oldukça farklı psikolojik şiddet türlerine maruz kaldıklarını, durumu açıklama biçimleri ve tepkilerinin yanında maruz kalınan şiddetin kişinin yaşamının farklı alanlarına yansıma biçimleri tespit edilmiştir. Ayrıca yardım alma konusunda; profesyonel destek alma noktasında karşılaşılan engeller, yardım almaya yönelik algılar, yardım beklentileri ve uzman tercihleri tüm basamaklarıyla birlikte detaylı biçimde incelenmiştir. Bunun yanında ulaşılan bulgular oluşturulan model açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların psikolojik şiddet deneyimlerine yönelik ifadeleri ile yardım arama süreçlerine dair paylaşımları araştırmanın nicel kısmında elde edilen verileri zenginleştirmiş, şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilime dönük kodlar ise bu değişkenlerin aracı rolünün açıklanmasına katkıda bulunmuştur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde evli bireylerin ilişki sürecinde yaşamış olduğu psikolojik şiddet deneyimleri ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimlerinin rollerine yönelik elde edilen nicel ve nitel bulgular sentezlenerek alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır. Son olarak ise toplumsal anlamda yapılabilecek uygulama çalışmaları ve konu ile ilgili ilerleyen dönemde yapılacak akademik çalışmalara yönelik araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma

Çalışma kapsamında incelenen değişkenler, araştırma sorusu ve alt problemlere paralel bir biçimde öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler şeklinde psikolojik şiddet ve ilişkisel yardım alma boyutunda özel olarak değerlendirilmiş sonrasında ise bu iki değişken arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimin aracı rolüne yönelik nicel ve nitel analiz sonuçları araştırmanın desenine uygun bir biçimde sentezlenerek yorumlanmıştır.

5.1.1. Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ile İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkilerin Tartışılması ve Yorumu

Bu bölümde araştırma kapsamında çalışmanın karma modeline uygun biçimde nicel ölçüm araçlarından elde edilen verilerin yapısal eşitlik modeli ile analiz edilmesi ve nitel aşamada görüşme formu aracılığıyla toplanan kayıtların içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda ulaşılan bulgular karşılıklı eşleştirilerek yorumlanmıştır. Bu kapsamda psikolojik şiddete maruz kalma ve ilişkisel yardım arama tutumu arasındaki ilişkide dinsel eğilim ve şema başa çıkma biçimlerinin aracı rolünün incelenmesi için tasarlanan yapısal modele geçmeden önce aracılığın test edilebilmesi için ilk olarak bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda herhangi bir aracı bir değişken yok iken psikolojik şiddete maruz kalmanın ilişkisel yardım arama tutumu üzerinde istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta = -.157, p < .05$). Bu bulgu evli bireylerin ilişkide psikolojik saldırılara maruz kaldıkça yardım arama tutumlarının düşüş eğiliminde olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu verinin nitel bulgularla ilişkilendirilerek

açıklanması amacıyla öncelikle psikolojik şiddet ve yardım arama davranışlarının dinamiklerinin derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu kısımda katılımcıların; psikolojik şiddete yönelik algıları, şiddet deneyimleri, katılımcıların şiddetin nedenlerini açıklama biçimleri, şiddet yaşantısının etkileri üzerinde durulmuş sonrasında ise şiddete yönelik verilen tepkiler ve yardım deneyimleri hem sosyal destek sistemleri hem de profesyonel yardım hizmetleri şeklinde değerlendirilmiş, yardım sürecinde karşılaşılan engeller model sonuçları ile birlikte tartışılmıştır.

Belirtilen aşamalardan ilki olan çiftlerin psikolojik şiddete yönelik algılarının belirlenmesi için katılımcılara: “Psikolojik şiddet kavramını duyduklarında akıllarına nelerin geldiği” sorulmuş ve deneyimlerinden önce kavramsal olarak terimi nasıl algıladıkları incelenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların ifadeleri çözümlendiğinde öncelikle şiddetin sürdürücü nedeninin algılanmasında yaşanan güçlük olduğunu, yaşanan saldırıları fark ederek adlandıramadıkları için gerekli tepkiyi vermekte güçlük çektiklerini vurgulamışlardır. Deneyimlerinden ziyade kavramsal olarak çağrışımları ve tanımlamaları istendiğinde ise ilk akıllarına geldiği şekliyle; *küfür, hakaret, tehdit, baskı, eleştiri, aşağılama, küsme, engelleme, bencillik ve değişime zorlama* şeklinde temalara ulaşılmıştır. Bu noktada şiddetin psikolojik yönünün algılanma biçimi; verilecek tepkilerin şekillenmesi, yardım gereksinimi duyma ve yardım arama açısından en temel aşama olma özelliği taşımaktadır.

Nitekim şiddetin varlığına, yarattığı etkilere yönelik betimlemeler, yaşanan deneyimlerin algılanma ve tanımlanma kapasitesine göre farklılaşmaktadır (Alvarez, Aranda ve Huerto, 2015). Araştırma kapsamında yapılan model analizi ile birlikte değerlendirildiğinde psikolojik şiddet ve yardım arama arasındaki doğrudan etkinin negatif yönlü olmasının psikolojik şiddetin algılanmasında yaşanan güçlüklerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öyle ki bu araştırmanın nitel bulguları da bu sonucu destekler niteliktedir. Nitekim şiddetin psikolojik boyutunun soyut bir özelliğe sahip olması, bazı kültürel özellikler ile kamufle edilmesi, bir amaç için kullanım görünümüne bürünerek normalleşmesi ve meşrulaştırılması kişinin algılama şeklini ve tepkilerini etkilemektedir (Adak, 2013). Bu konuda bir katılımcı algılamada yaşadığı güçlüğe yönelik ifadelerini K5: “*Açıkçası çok şey yaşıyor ama insan içindeyken anlamıyor, yani kötü oluyor evet ama kendisine ne yapıldığını bilemiyor, fiziksel boyuta dönüşene kadar ben olayın vehametini anlamamışım, zaten o zamana kadar etrafıma*

da anlatamadım” paylaşımı ile özetlemiştir. Sonuç olarak içinde bulunan; toplumsal kültür, değerler, gelenekler ve normlar gibi sosyo-kültürel etkiler şiddetin algılanma şeklini etkilediği için net bir tanımının yapılmasını ve tespit edilmesini güçleştirmektedir (Duman ve diğ., 2019).

Algılamada yaşanan güçlüklerin ardından katılımcıların belirttiği temalar üzerinden değerlendirildiğinde ilişkilerde yaşanan psikolojik şiddetin belirlenmesine yönelik yapılan benzer yöndeki çalışmalarda ise bireyin şiddetin psikolojik yönüne dair “kavramsal algısından” ziyade “deneyimlemiş olduğu şiddeti” nasıl algıladığı üzerinde durulmuş ve hakaret, bağırma, aşağılama, bastırma, gücenme ve yok sayma gibi yoğunlukla sözel saldırı türlerine ulaşılmıştır (Kesici ve Büyükeskil, 2021). Farklı kültürel yapılar açısından ise; evcil hayvanlara zarar verme (Faver ve Strand, 2007), baskı, tehdit, duygusal manipülasyon, cinsel baskı, aşağılama, kıskançlık, izalasyon, taciz ve kontrol (Alvarez ve diğ., 2015), eşyalara zarar verme, rahatsız edici jest ve mimikler, agresif araç kullanımı (Engel, 2015) şeklinde farklı boyutlara dair bildirimlerin olduğu görülmektedir. Bu çalışma evliliği devam eden bireyler ile yürütülmüştür fakat farklı ilişki dinamikleri içerisinde farklı şiddet biçimleri öne çıkmaktadır. Örneğin; flört ilişkisinde kıskançlık, sosyal hesap şifrelerinin istenmesi, ısrarlı takip, cinsel beklentiler (Sünetçi ve diğ., 2016) gibi durumlar sivrilirken, kadın sığınma evinde kalan kadınlarda saldırılar ile korkutma, evden atılma, eve kuma getirme tehdidi, eşinin ailesinin yaptığı baskılar (Karabacak, 2019) gibi psikolojik şiddetin farklı yönlerine rastlanmaktadır.

Psikolojik şiddetin algılanış biçimine yönelik veriler cinsiyet açısından incelenecek olursa *engelleme* boyutunda sadece kadınlar ifadelerde bulunurken; *bencillik, küsme, değişime zorlama ve kötü hissettirme* boyutunda ise sadece erkekler tanımlama yapmış ve bu kategori altında erkekler algılarını 10 kod ile belirtirken, kadınlar toplamda yedi kod ile listelemişlerdir. Geleneksel erkeklik rolleri içinde erkeğin daha fazla şiddet uygulama eğiliminde olduğunu belirten anlayışa karşın bu araştırmada erkekler kadınlardan daha fazla şiddete yönelik algı bildirmişlerdir. Genel anlamda ise kadınlar yoğunlukla; *engellenme, aşağılanma, hakaret, tehdit ve küfür* gibi sözel şiddet içerikli algılara sahipken, erkekler; *kötü hissettirme, değişime zorlanma, küsme ve bencillik* gibi bireysel ve ilişkisel zorlanmalara yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Bu durum benzer çalışmalara paralel şekilde cinsiyetin şiddetin farklı

şekillerde anlamlandırılması ve değerlendirilmesinde etkili bir unsur olduğunu göstermektedir (Engel, 2015). Nitekim erkekler engellenmeye dair bir bildirimde bulunmazken, kadınların bu yönde paylaşımının olması ilişki dinamiklerinin ötesinde toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Kadınlar engellendikleri alanlar olarak sosyal ilişkilerinin, mesleki gelişimlerinin, giyim tarzının ve bireysel davranışlarının engellenmesinden bahsetmiştir. Bu durum kadın olmak kavramı ve cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınların engellemeleri en baskın hissettiği alan olarak ön plana çıkmakta özellikle erkeklerin eşlerinin çalışmasını istemediklerini, bir yere gitmesine izin vermeme gibi bu yönde engellemelerde bulundukları görülmektedir (Uzun, Gümüşçağlayan ve Kağnıcı, 2021).

Cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre daha az türde saldırı davranışı tanımlamaları, yaşamış oldukları şiddet içerikli bazı davranışları özellikle psikolojik boyuttaki deneyimlerini şiddet olarak değerlendirmemelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Çünkü kadınların kendilerine yönelik bazı saldırıları geleneksel cinsiyet rolleri perspektifinden değerlendirerek kanıksaması, normalleştirilmesi veya aile olmanın bir gerekliliği olarak meşrulaştırması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Bilgin Şahin ve Erbay Dünder, 2017). Bir diğer açıdan ise toplumsal olarak şiddet mağduru rolünün kadın olarak kalıplaştırılması erkeklik rolleri baskısı altında olan erkeğin yaşadığı şiddeti yeterince ifade edebileceği uygun ortamı bulmasını engellemektedir (Haskan Avcı ve diğ., 2016). Bu yönde farklı kültürel yapılarda son yıllarda evlilik ilişkisinde erkeklerin de mağduriyetini konu edinen çalışmaların arttığı görülmektedir (Dim ve Elabor-Idemudia, 2020; Huntley ve diğ., 2019; Walker ve diğ., 2020).

Çalışma sürecinde geliştirilen model aracılığıyla yapılan analizler sonucunda, psikolojik şiddet yaşantıları sonucunda bireylerin yardım arama davranışının negatif yönde bir eğilim gösterdiği tespit edilmiştir. Bu noktada çiftlerin maruz kaldıkları şiddet deneyimlerinin daha net anlaşılabilmesi için katılımcıların psikolojik şiddete yönelik algılarının yanında maruz kaldıkları şiddet türleri ve bunları yorumlama biçimleri incelenmiştir. Bu kapsamında katılımcılar kavramsal olarak psikolojik şiddet tanımına yönelik algılarını 11 kod ile sıralarken, deneyimleri kısmında maruz kaldıkları saldırı türlerini 20 kod altında ifade etmişlerdir. Bu noktada algı ve deneyimler karşılaştırılacak olursa; *bencillik ve kötü hissettirme* algı kısmında yer

alırken deneyim olarak ifade edilmemiştir. Buna karşın algılardan farklı olarak: *rezil etme, manipülasyon, suçlama, fiziksel şiddet korkusu, kıskançlık, yok sayılma, cinselliğin reddi, ilgisizlik, kök aile ilişkilerine saldırı, sorumluluğun paylaşılmaması ve yetersiz hissettirme* gibi temalar deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında uygulanan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği sonucunda ise katılımcılar maruz kaldıkları şiddet deneyimlerini, ölçeğin alt boyutlarına göre yüksek ortalamadan düşük olana doğru: Düşmanca Geri Çekilme, Kontrol, Tehdit, Aşağılama şeklinde belirtmişlerdir. Bu noktada ölçme aracından elde edilen sonuçlar ile görüşmeler sonucu oluşturulan temaların benzerlik gösterdiği gözlenmiştir.

Evlilik ilişkisinde karşılaşılan psikolojik şiddet içerikli saldırı örnekleri incelendiğinde; bu araştırmaya paralel biçimde erkek ve kadın katılımcılarla yürütülen bir çalışmada aşağılama (yok sayma, küçümseme vb.), düşmanlık (sitem, tehdit, hakaret), kayıtsızlık (empati-destek eksikliği, bireyselleşme), yıldırma (korkutucu jest ve mimikler, yıkıcı davranışlar ve yargılama), dayatmalar (izalasyon, şekillendirme, mahremiyet ihlali vb.), suçlama (gaslighting, inkar) ve manipülasyon şeklinde sınıflandırılmış bir saldırı sınıflamasına ulaşılmıştır (Blázquez Alonso, Moreno Manso ve García-Baamonde Sánchez, 2012). Benzer şekilde Flinck, Paavilainen ve Astedt-Kurki (2005); lakap takma, duyguların yadsınması, dış görünüşün eleştirilmesi, diğer kişilerle karşılaştırılması, aldatma tehdidi, cinselliği ve zekasını küçümseme şeklinde bulgulara ulaşmıştır. Farklı çalışmalarda ise evcil hayvana kötü davranma ya da kişinin önem verdiği nesnelere zarar vermeye yönelik tavır veya söylemler, cinsiyetçi hakaretler, alay etme, onaylamama (Barrett, Peirone ve Cheung, 2020), iletişimde emir cümleleri ile konuşma, eşi bastırma, güvensizlik duygusunun hakim olduğu bir ortam oluşturma, yetersiz hissettirme, üstüne gitme, moral bozma (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020); sorumluluğun paylaşılmaması, iş bölümünün bir kişiye yüklenmesi, çocuklar ve aile içi rollerin paylaşılmaması (de Graaf ve Kalmijn, 2006) şiddet türleri olarak tespit edilmiştir. Bireyin yaşam dönemi ve ilişkinin dinamiğine göre ise benzer saldırılar yanında durumun niteliğine özel farklı şiddet türlerine de rastlanabilmektedir. Örneğin; yaşlı çiftler ile yürütülen çalışmada; sindirilme, sürekli kontrol edilme, yoksun bırakma, gerçeğin reddedilmesi ve çocuklaştırılma şeklinde ifadelerle rastlanmıştır (Bonomi ve diğ., 2007).

Bu çalışmada ilgili alan yazına ek olarak kök aile ilişkilerine müdahale ile aile ve sosyal çevreye karşı rezil edilme gibi toplumsal ve ailevi ilişkilere yönelik saldırı ifadeleri göze çarpmaktadır. Özellikle kök aile ilişkileri her iki cinsiyet içinde oldukça hassas bir alan olarak göze çarpmaktadır. Bu konuda E2: *“Sürekli bir senin ailen benim ailem mevzusu var. Eşim ailemle pek anlaşılamaz, sürekli söylenir.... Aile ziyaretinde de bir sorun olmasın diye ben ister istemez arada kalıyorum. Sonuçta benim de ailemle aram bir yerde bozuluyor.”* Bir başka katılımcı ise bahsetmiş olduğu rezil olma durumunu E6: *“Misafirlikte veya arkadaş topluluğu içinde kırılacağımı, üzüleceğimi hiç düşünmeden dalga geçebiliyor. Kırıcı bir şekilde espri yapabiliyor; rezil ediyor. Yani evde biz bize olsak hadi katlanalım ama dışarda insanların içinde adamın gururuna dokunuyor.”* şeklinde ifade etmiştir. Bu durum kültürel olarak aile ve evlilik ilişki dinamiklerine dikkati çekmektedir. Ülkemizde evlilik ilişkilerinde yaşanan sorunlar incelendiğinde en sık; aile uyumsuzlukları, eşlerin aileye dönük tutumları olduğu, ailelerin özel hayata müdahalesi olarak belirtilmektedir (Yılmaz, 2016). Bir diğer açıdan ise toplulukçu yönü ağır basan kültürel yapılarda eş seçiminden başlanarak evlilik sürecinin genelinde; kök aile etkilerinin baskın olduğu, bireylerin aileye karşı sorumluluk hissettiği, kişinin kendisini ailesi ile tanımladığı, aile uyumunun ön planda tutulduğu vurgulanmaktadır (Kula, Ekşi ve Demirci, 2018).

Deneyimler cinsiyete göre karşılaştırıldığında ise erkeklerden farklı olarak kadınlar *ilgisizlikten* yakınırken, erkekler *cinselliğin reddini* kadınlardan farklı bir saldırı türü olarak ifade etmiştir. Diğer bir ifadeyle kadınlar, yeterince ilgi görmemeyi ve eşlerinin kendilerine karşı kayıtsızlığını vurgularken, erkekler cinsel isteklerinin karşılık bulmamasını ve bu taleplerinin reddedilmesinden duydukları rahatsızlığı belirtmişlerdir. Benzer yönde yapılan çalışmalarda da kadınlar en yaygın yaşadıkları psikolojik istismarın; eşleri tarafından görülmemek, duygularına değer verilmemesi, ilgisizlik ve duygusal ihmale uğramak şeklinde ifade etmişlerdir (Babacan Gümüş, Şıpkın ve Erdem, 2020; Barrett ve diğ., 2020). Belirtilen iki durum (ilgisizlik ve cinsellik) döngüsel nedensel bir perspektiften birlikte açıklanacak olursa kadınların cinselliğe bakış açılarının incelenmesi gerekmektedir. Bu yönde kadınların cinselliğe dair değerlendirmelerinin incelendiği bir araştırmada; dinin ve kültürel unsurların evlilikte cinsel yaşamı şekillendirdiği, duygusal olarak cinsellikte kendilerini özne olarak hissetmediklerini, ikinci plana atıldıklarını düşündükleri, cinselliği eşleri için

gerçekleştirdikleri sadece biyolojik bir eylem olarak gördükleri, çoğunlukla isteklerinin dikkate alınmadığını, cinselliği eşlerine karşı bir görev unsuru olarak gördükleri, cinsellik nedeniyle çatışmalar yaşadıkları, evlilikte cinselliği önemli bir durum olarak değerlendirmedikleri görülmüştür (Gündüz, 2022). Diğer alanlarda ise erkek ve kadınların maruz kaldıklarını belirttikleri şiddet durumları ortaktır. Benzer şekilde daha önce yapılan çalışmalarda kadın ve erkeklerin ilişkide şiddet uygulama oranlarının birbirine en yakın olduğu durum psikolojik şiddet olarak tespit edilmiştir (Doğanavşargil ve Sertöz, 2007). Genel olarak değerlendirildiğinde ise karşılaşılan psikolojik şiddet türlerinin; ilgisizlik, yok sayma, eleştiri, yetersiz hissettirme, manipülasyon gibi dolaylı örüntüler şeklinde uygulanması, suçlama, fiziksel şiddet tehdidi, kısıtlama, rezil etme, aşağılama, kök aile ilişkilerine saldırı gibi kişiyi korkutucu agresif bir nitelikte sergilenmesi aynı zamanda yaşantısal anlamda fiziksel etkilerden yoksun olması kişinin doğrudan bir müdahalede bulunmasını engellemekte ve dolayısıyla yardım arama davranışını olumsuz yönde etkilemektedir.

Psikolojik şiddet deneyimlerinin yanında bireylerin yardım arama tutumlarını olumsuz yönde etkileyen bir diğer durum olarak da maruz kalınan şiddete yönelik açıklamalar ve saldırıların nedenlerine dair yüklemeler öne çıkmaktadır. Nitekim ilgili alan yazında psikolojik şiddetin evlilikte cinsiyet rolleriyle açıklanabildiği (Alvarez ve diğ., 2015), psikolojik saldırıların eşler tarafından çoğu zaman şiddet olarak değerlendirilmediği (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020), yaşantıların sıradan bir durum aile rutini olarak tanımlanabileceği (Bişgin, 2019; Tatlılıoğlu ve Küçükköse, 2015), suçlamalar nedeniyle kişinin şiddeti hak ettiğine dair inaçlarının oluştuğu (Aktaş, 2006; KSGM, 2014) belirtilmiştir. Bu bulgulara benzer şekilde mevcut araştıma kapsamında yapılan görüşmelerde katılımcılar, maruz kalınan şiddetin nedeni olarak: *cinsiyet rolleri toplumsal normlar, iletişimsizlik, çözümsüzlük, eşin ruhsal sorunları, fark edilememesi, gündelik sorumluluklar, eşin ailesi, eşin şiddeti reddetmesi ve herhangi bir durum* şeklinde paylaşımlarda bulunmuşlardır. Belirtilen şiddetin nedenlerine yönelik ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların içinde bulundukları kültürel atmosferde şiddeti beklenen bir durum olarak değerlendirdiği, ilişkisel sorunlar ya da eşin bireysel özellikleri kaynaklı atıflarda bulunduğu görülmüş ve belirtilen nedenlerin şiddetin önlenmesine yönelik müdahaleleri engelleyici bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. Çiftler maruz kaldıkları şiddet yaşantıları sonrasında

yardım arama girişimlerinde bulunmak yerine şiddet görmesine neden olduğunu düşündüğü alanları bertaraf etmeye çalışmakta fakat yeterli çözüme ulaşamayarak bir kısır döngüye girmektedir. Bu durum araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda ulaşılan yardım aramaya dönük negatif etkiyi açıklayan bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Konu ile ilgi şiddetin nedenlerinin incelenmesine yönelik erkekler ile yürütülen bir çalışmada ise; erkekler eşe şiddet uygulama nedeni olarak; geçmiş yaşam deneyimlerine vurgu yapmış ve kök ailde babanın gerek eşine gerekse çocuğa yönelik saldırılarına şahit olmanın şiddetin öğrenilmesine neden olduğunu, bu sebeple uygulamanın da normalleştiğini, bunun yanında madde kullanımı, ekonomik sorunlar, psikolojik rahatsızlıklar, toplumsal ve ilişkisel nedenlerle de şiddet uygulanabileceğini belirtmişlerdir (Genç, Altıparmak ve Gündüz, 2019). Kadınlar ise; eşin öfke sorunları, yetersizlik duygusu, hükmetme isteği, iletişim sorunları, aile içinde şiddet geçmişine sahip olma durumu, sağlık sorunları ve kültürel farklılıkların ilişkide duygusal şiddete neden olduğunu ifade etmişlerdir (Kesici ve Büyükeskil, 2021). Ulaşılan kodlar özelinde incelenecek olursa ilgili alan yazında psikolojik şiddetin en güçlü yordayıcısı olarak iletişim sorunları gösterilmektedir (Karabela, 2020). İletişim sorunlarına ek olarak ise gelişimsel ve beceri odaklı nedenler, psikolojik şiddetin: erken dönem destekleyici ortam eksikliği, olumsuz ebeveyn tutumları, zorbalığa maruz kalma, kişilerarası problem çözme becerilerindeki yetersizlik, empati kuramama gibi nedenlerle kaynaklandığını belirtmektedir (Eskici ve Saatçioğlu Tinkir, 2019).

Araştırma kapsamında ulaşılan kodlar cinsiyete göre incelendiğinde ise kadınlar; *eşin ailesi*, *cinsiyet rolleri* ve *eşin şiddeti reddetmesini* neden olarak görürken erkekler bu konularda bir paylaşımda bulunmamıştır. Bu durum cinsiyetler özelinde ve kültürel bağlamda incelendiğinde; ülkemizde çiftler evlilik çatışmalarının büyük çoğunluğunun eşin ailesi ve sahip olunan kültürel özelliklerin çatışması olarak belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde eşin ailesi olarak belirtilen nedenler olarak; erkeğin yetiştirilme tarzı, kök ailede şiddet mağduru olma, şiddete tanıklık etme ya da erkeğin ailesinin evlilik ilişkisine müdahalesi ve çiftlerden beklentisi olarak farklı şekillerde örneklendirilmiştir (Yılmaz, 2016). İlgili alan yazının bu noktada açıklaması genellikle cinsiyet rolleri üzerinden olmaktadır. Şöyle ki kadınların kendini eşine karşı bir alt pozisyonda konumlandırmaması, itaatkâr ve boyun eğici bir tavır takınmaması

başlıca meşru bir saldırı nedeni olmaktadır (Hassouneh-Phillips, 2001). Yapılan regresyon analizi sonucunda da psikolojik istismar profilinin %12.7'si toplumsal cinsiyet algısı ile açıklanmıştır (Keçeci, 2018). Aynı zamanda cinsiyet rolleri çerçevesinde çiftler arası uyuşmazlıkta kadının susması gerektiğini düşünen, kadının aile içerisindeki bütün davranışlarından erkeğin sorumlu olduğunu kabul eden kadınların daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı görülmüştür (Ayhan ve Özkan, 2016). Benzer şekilde geleneksel rollere katı bir şekilde bağlı olan erkeklerin ailevi bütün konularda kendilerini ailenin en yetkin kişisi olarak gördüklerini, otoritelerine aykırı bir durumda şiddetin haklı bir nedeninin doğmuş olduğunu düşündükleri, saldırıları normal karşıladığı, bu nedenle şiddet uygulanabileceğini bu durumun sorumlusu olarak eşlerini gördükleri belirtilmektedir (Deniz ve Kipay, 2010). Diğer yandan cinsiyet rollerine bağlı olarak kadınların da toplum ve cinsiyet normlarına aykırı davranışları nedeniyle şiddeti hak ettiklerini düşünerek kabullendikleri belirtilmektedir (Bilican Gökkaya, 2011). Bu araştırmada da kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle şiddet gördüklerini gerek *toplumsal normlar* gerekse *cinsiyet rolleri* temalarını; toplumun evliliğe, ilişkilere ve boşanmaya bakışı gibi sosyal baskı ve damgalayıcı etkileri üzerinden açıklamışlardır. Örneğin: K4 cinsiyet rolleri kısmında “*Eşimin benden beklentisi: kadın olmam ailesinin gelinleri olmam nedeniyle hepsini memnun etmem gerektiğini, iyi geçinmem gerektiğini düşünmesi bu da istediği gibi olmayınca sorunlar başlıyor.*” diye ifade ederken toplumsal normlar ve aile baskısı üzerine yaşantılarını K3“*Boşanmalar ne kadar çoğalsa da bizim ailede böyle şeyler yok, o yüzden aynı şeyleri yaşamaya devam ediyoruz*” ifadeleriyle özetlemiştir. Öyle ki geleneksel toplumlarda şiddet mağduriyeti yaşayan kadınlar içinde bulunduğu evlilik sürecinden ayrılma ve eşinden kurtulma konusunda güçlü bir istek taşıyalar dahi sosyokültürel etkiler nedeniyle rahatsız olduğu yaşantılarla birlikte evliliğini sürdürmekte, maruz kaldığı yaşantılar sürekliliğini korumaktadır (Choi, Harwood ve Figueredo, 2004).

Araştırma sürecinde katılımcılar şiddetin psikolojik yönüne dair tanınmalarda bulunurken en yoğun paylaşım şiddetin yarattığı etkiler üzerine olmuştur. Psikolojik şiddet ile ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla diğer şiddet türlerine göre daha yıpratıcı etkilerinin olduğu çünkü içinde bulunulan durumda soyut özellikleri nedeniyle fark edilmesinde ve gerekli tepkinin verilmesinde güçlük çekildiği vurgulanmaktadır

(Heise ve diğ., 2019). Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri: *iş yaşamı, kişisel ve ilişkisel* etkiler olmak üzere üç tema altında organize edilmiştir. Ayrıca bu temalardan kişisel etkiler; *bilişsel, davranışsal, duygusal ve bedensel* olmak üzere dört alt temaya ayrılırken, ilişkisel boyut; *kök aile, evlilik ve sosyal ilişkiler* olarak üç alt temada işlenmiştir. Kesici ve Büyükeskil (2021) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ise bu etkiler; *duygu düzenlemede güçlük, depresif belirtiler, sosyal izolasyon, yetersizlik duyguları ve fiziksel sağlık sorunları* olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırma kapsamında şiddetin etkilerine yönelik elde edilen bulgular kişisel etkiler bağlamında incelendiğinde psikolojik şiddetin bilişsel olarak; *kişiyi kendine yabancılaştırdığı, kendini suçlayıcı tavırlarının olduğu ve karasızlıklar yaşadığı* görülmektedir. Bu yönde şiddete uğrayan bireylerin olumsuz kendilik algılarının yanında psikopatolojik semptomları da artış göstermektedir (Akyüz ve diğ., 2012; Bükecik ve Özkan, 2018). Aynı zamanda kendini suçlama eğilimleri artmakta, yaşantıları nedeniyle evlilik ilişkisi yürütme konusunda başarısızlığa uğradıklarını düşünmekte, sosyal statülerinde ve ikili ilişkilerinde utanç duymakta, hayal kırıklığı, terk edilmişlik, anlaşılmama, öz güven kaybı ve kendini yadsıma şeklinde duygular yaşadığı bilinmektedir (Flinck ve diğ., 2005). Bütün bunların yanında şiddet kurbanı olmakla birlikte kişinin gün geçtikçe kendine yabancılaştığı, farkında olmadan yapılan eleştiri, hakaret ve aşağılamaları içselleştirdiği kendini tanımakta güçlük çektiği belirtilmiştir (Polat, 2016). Belirtilen bu etkilerden; psikopatolojik yansımalar, eşe karşı gelişen bağımlılık, çevreden izole olma, kendine karşı güvensizlik, aşağılanma gibi durumlar aynı zamanda kişiyi pasif hale getirerek içinde bulunduğu şiddet döngüsünden çıkmasını da engellemekte, benzer yaşantılara maruziyetini devam ettirmektedir (Pereira, Azeredo, Moreira, Brandão ve Almeida, 2020).

Davranışsal anlamda etki olarak ulaşılan tek kod intihar girişimlerinde bulunmak olmuştur. Öyle ki yakın ilişkide yaşanan şiddetin travma sonrası stres bozukluğu etkisi yaratarak yoğun depresyon, madde kullanımı ve intihar girişimlerinde artma davranışlarını tetiklediği bilinmektedir (Lilly ve diğ., 2015; Salcıoğlu ve diğ., 2017; Yanqiu ve diğ., 2011). Aynı şekilde şiddet mağduru kadınların genel toplum örneğine göre depresyon, kronik fiziksel sorunların yanında intihar eğilimleri de daha yüksek düzeyde gözlenmektedir (Nermin Taşkale, 2014). Psikolojik

şiddetin bu yöndeki yıkıcı etkileri nedeniyle baş etme biçimleri ve yardım arama davranışlarının çalışılması bir kat daha önem kazanmaktadır.

Maruz kalınan şiddetin bedensel olarak etkileri incelendiğinde; *baş ağrısı, kalp çarpıntısı, kas ağrıları, sindirim sistemi sorunları, uykusuzluk ve yorgunluk hali* sıklıkla karşılaşılan yakınmalardır. Bu konuda kadınların depresif duygu durumu, uykusuzluk ve yorgunluk nedeniyle yaşam enerjilerini yitirdikleri odaklanma sorunları, iştahsızlık gibi sorunlarda artış gözlenmiştir (Çakır Parmaksızoğu, 2011). Duygusal anlamda ise; *çaresizlik, yetersizlik, sürekli tedirgin olma hali, öz güven kaybı, tahammülsüzlük, moral bozukluğu, hayattan zevk almama ve korku* gibi yansımaları olmaktadır. Psikolojik şiddetin duygusal yansımaları alan yazında en fazla çalışılan konu olmuştur. Bu yönde istismara maruz kalan kadınların depresyon ve kaygı puanları benzer yaşantı bildirmeyen gruba göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Al-Modallal, 2012; Craparo ve diğ., 2014; Wilson ve Deane, 2010). Aynı şekilde şiddet yaşantılarının artması ile birlikte kişinin; umutsuzluk, duygusal yalnızlık; suçluluk; karamsarlık, benlik saygısında düşme, korku ve öfke düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir (Lammers, Ritchie ve Robertson, 2005).

İlişkisel boyutta incelendiğinde çiftler sosyal anlamda içinde bulundukları *an da olamadıklarını*, etkileşimde bulundukları çevreden zamanla *izole olduklarını*, evlilik yaşamlarında, *ilişkinin ve çocukların geleceğine dair endişelerin* arttığını aynı zamanda *kök aile ilişkilerinde ailelerine karşı mahcubiyet* yaşadıklarını ve zamanla *ailelerinden uzaklaştıklarını* ifade etmişlerdir. Evlilik ilişkisinde çatışma kaynaklarından birisinin kök aile yapıları olduğu bilinmektedir (Eminoğlu, 2022; Yılmaz, 2016). Özellikle toplulukçu kültürel özelliklere sahip ülkemizde evlilik ve aile yapılarının yakın temas halinde olduğu vurgulanmaktadır (Canel, 2012; Güneş, 2011). Bu nedenle ilişkide yaşanan sorunların kişilerin kök aile ilişkilerine yansımalarına dair çalışmalar kaçınılmaz olarak yaşandığı görülmektedir.

Psikolojik şiddetin etkilerine yönelik yoğunlukla kişisel ve ilişkisel etkilerine yönelik alan yazın verileri mevcut iken çalışma kapsamında iş yaşamında da finansal kayıp, odaklanma sorunları ve mutsuzluk gibi yansımaları rastlanmıştır. Bu konuda iş yerinde psikolojik şiddet yaşantıları olan mobing konusunda; okul, sağlık ortamları, şirketler, üniversiteler gibi farklı iş alanlarına yönelik çok fazla çalışma mevcut iken (Çay, 2008; Demir, 2021; Göymen, 2020; Yaya, Ergün ve Yılmaz, 2019), bireylerin

evlilik ilişkisinde yaşadıkları psikolojik şiddetin çalışma hayatlarına yansımalarına dair veriler oldukça sınırlıdır.

Şiddetin etkilerine yönelik veriler genel olarak incelendiğinde maruz kalınan yaşantılar kişiyi sadece duygusal yönden etkilemekle kalmamakta aynı zamanda bedensel, davranışsal, bilişsel, ilişkisel ve mesleki alanlar gibi çok boyutlu yansımalarının olduğu görülmektedir. Buna rağmen yapılan analizler sonucunda psikolojik şiddetin yardım arama tutumları üzerindeki doğrudan etkisinin negatif yönde olması oldukça önemli bir bulgudur. Çünkü yardım almanın yakın ilişkide şiddet görmeye karşı koruyucu bir rolünün olduğu, yardım alma oranı düştükçe şiddetin artış gösterdiği sistemin bir kısır döngüye dönüştüğü görülmüştür (Coker ve diğ., 2002). Bu bağlamda kişilerin şiddet deneyimi ve yardım arama davranışları arasındaki engellerin incelenmesi amacıyla ilk olarak şiddet yaşantısı sonrasında vermiş oldukları tepkiler değerlendirilmiş, sonrasında yardım alınmasının önündeki engeller bu yöndeki paylaşımların yapıldığı nitel bulgular eşliğinde doğrudan tartışılmıştır.

Psikolojik şiddetin yaşandığı anda katılımcıların verdikleri ilk tepkiler incelendiğinde öncelikle; *susma ve alttan alma, iletişim kurma çabası, görmezden gelme, uzaklaşma, saldırıyı saklama, ağlama ve öfke-saldırganlık* takip etmiştir. Ayrıca sadece kadınlar saldırıyı saklama ve karşı koymaya yönelik tepkiler verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili alan yazında yapılan çalışmaların yoğunlukla kadınlar ile yürütüldüğü ve bütün şiddet türlerine verilen ortak tepkilere yer verildiği görülmektedir. Örneğin şiddet karşısında sıklıkla; *susma, alttan alma, sessiz kalma, eşini sakinleştirme* gibi pasif tepkiler verdiği belirtilmektedir (Sönmez, 2019). Duygusal şiddet özelinde ise; *bağırma, somurtma, ağlama, adalet arama, boyun eğme ve sakinleşmeye çalışma* şeklinde tepkiler gözlenmiştir (Kesici ve Büyükeskil, 2021). Şiddet karşısında verilen pasif tepkilerin nedenleri olarak, kadın olarak aileyi dağıtmama, çocukları kaybetmeme (Kelmendi, 2015), şiddetin toplum tarafından olağanlaştırılması (Öztürk, 2014), maddi ve manevi açıdan tek başına yaşamı sürdürmekte karşılaşılabilecek güçlüklerle karşı hazırlıksızlık (Taşdemir Afşar, 2015), şiddeti ciddi bir sorun olmaktan çok bir gün biteceği, sorunun düzeleceğine dair umudun beslenmesi (Sezer, 2018; Sezgin, 2019), aile, kültür veya din gibi etkilerin evliliğe yükledikleri anlamlar (Yanık ve diğ., 2014) gösterilmektedir. Çalışmada da

gerek kadınlar gerekse erkekler çocuğun varlığı nedeniyle evliliği sürdürdüklerini, çocukları için görevleri olarak gördükleri fedakarlığı yaptıklarını düşünmekte, çevreden gelen öneriler veya verilecek önerilerde de kişilerin ilk sıralarda ailede çocuğun olup olmamasına göre tepkilerin farklılaşacağını belirtmesi gelmektedir. Çocukların şiddet karşısındaki yardım almaya etkilerinin incelendiği araştırmalar gözden geçirildiğinde çocukların bir daha görülememesi, velayetinin kaybedilmesi korkusu nedeniyle ilk olarak ciddi bir engel olduğu görülmüştür (Lelaurain, Graziani ve Lo Monaco, 2017). Araştırma sonucunda ulaşılan veriler alanyazın çerçevesinde değerlendirildiğinde bu bulgular model sonucunda ulaşılan negatif etkiyi açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Çalışma kapsamında katılımcıların şiddet karşısında verdikleri bireysel tepkilerin ardından hangi destek sistemlerini kullandığı araştırılmış ve ilk olarak sosyal desteğin sonrasında ise profesyonel yardım süreçlerinin geldiği görülmüştür. Fakat her iki destek sisteminden de yardım almanın önünde bir takım engeller olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle ilk yardım kaynağı olarak tercih edilen sosyal destek sistemlerinin önündeki engeller incelendiğinde; *çevrenin algısı, mahremiyet, utanç, çözümsüzlük, yorucu olması, olumsuz yorumlar ile karşılaşma* ve *ailelerin üzülmelerini istememe* gibi bariyer kodlarının olduğu görülmüştür. Kişiler belirtilen zorluklar nedeniyle yaşadıkları durumu, ciddiyeti belli bir noktaya gelinceye kadar hiç kimseyle paylaşmamaktadır. Benzer yönde yapılan çalışmalarda da tercih edilen yardım kaynakları açısından bu bulguyla tutarlı sonuçlara ulaşılmıştır. Öyle ki kişi yaşadığı durumu uzun süre paylaşım konusunda direnmekte sonrasında ise desteğine başvurulmuş yardım kaynakları öncelikle aile üyeleri, sonrasında arkadaşları, komşuları, eşin ailesi gibi informal kaynaklar olmakta bunların ardından ise son olarak resmi kaynaklar gelmektedir (Barrett, Peirone ve Cheung, 2020; Karaboğa, 2013; Topkaya ve Büyükgöze Kavas, 2015). Cinsiyet açısından ise erkekler, şiddet durumunu resmi kaynaklarla paylaşma konusunda daha tutucu davranmakta, bu kaynakları son çare olarak görmekte, mağduriyetleri hakkındaki paylaşımlarında yoğunlukla aile ve arkadaşlarını tercih etmektedir (Barrett ve diğ., 2020; Machado ve diğ., 2017; Sears, 2021). Aynı şekilde ülkemizde çiftlerin bir uzman desteğine başvurmadan önce ilk olarak sosyal çevrelerindeki kendilerine yakın hissettikleri kişilerden yardım girişiminde bulundukları sonrasında son çare olarak profesyonel yardım aldıkları tespit

edilmiştir (Altıparmak, 2019; Arslantaş ve diğ., 2011). Buna karşın farklı kültürel yapılarda durumun tam tersi biçimde işlediği, çiftlerin öncelikle profesyonel destek sistemlerinden yararlandığı fakat şiddetin yoğunluğunun ve ciddiyetinin artması halinde sorunun çözümü için aile üyeleri ve arkadaşları gibi sosyal kaynaklarını sürece dahil ettikleri görülmüştür (Fanslow ve Robinson, 2010; Tenkorang, Sedziafa ve Owusu, 2017). Bu durum toplulukçu kültürel yapıların bireysel kültürlere göre daha kişilerarası etkileşime yatkın olmasıyla açıklanabilir.

Çiftlerin gerek sosyal gerekse profesyonel yardım alma tutumlarının kültürel kodlar ile yakından ilişkili olduğu, bu hizmetlerin kullanımında kültürel ve toplumsal yapının temel belirleyici bir unsur olduğu vurgulanmaktadır (Satyen ve diğ., 2019). Özellikle Asya gibi toplulukçu kültürel özelliklerde aile konularının başkalarıyla paylaşılması noktasında yüksek düzeyde bir hassasiyetin olması, yaşantılardan dolayı duyulan utanç, çevrenin kendine bakış açısından tedirgin olma gibi bir takım kültürel bariyerler paylaşımları kısıtlamaktadır (Cheng ve diğ., 2018; Kim ve Yon, 2019; Leong ve Lau, 2001). Bunun yanında Asya gibi kültürel değerler içinde istismar edilen ilişkiye rağmen evliliği sürdürmek; evlilik kurumuna verilen önemin, ilişkiye olan sadakatin ve aileye duyulan saygının bir göstergesi olarak değerlendirilerek pekiştirilmektedir (Yoshihama, 2002). Kültürel karşılaştırma boyutunda yapılan çalışmalarda ise aile içi şiddet durumları karşısında; Latinler, Kafkaslar ve Afro-Amerikanlara göre Asyalıların en az profesyonel ruh sağlığından yararlanan grup olduğu görülmüştür (Cho ve Kim, 2012). Yararlanılan resmi destek kaynakları açısından karşılaştırıldığında ise aynı ülkede yaşayan Kafkasyalı kadınlar ruh sağlığı ve sosyal hizmetler gibi sağlık hizmetlerinden yardım almaya eğiliminde olurken, Latin/İspanyol ve Afrikalı-Amerikalı kadınlar kolluk kuvvetleri gibi güvenlik yardımlardan faydalanmaktadır (Satyen ve diğ., 2019).

Türkiye kültüründe öncelikle yaşanan sorunların aile ile görüşülmesi, gerekirse sonrasında profesyonel yardıma başvurulması kanıksanmış bir durumdur (Topkaya, 2015). İlişki içi şiddetin özellikle yüksek mahremiyet içermesi nedeniyle “kol kırılır yen içinde kalır”, “kan kusup kızılalık şerbeti içmek” anlayışıyla öncelikle gizlenmektedir (Kıyak, 2008). Mahremiyet algılarının yanında yardım girişimlerine yönelik farklı engeller incelendiğinde ise; ailenin dağılma endişesi, başkalarının duymasından duyulan rahatsızlık, ne yapacağını kimden destek alacağını bilmeme ve

eşin düzeleceğine yönelik beklentiler yardım girişimlerini sekteye uğratmaktadır (Başkale ve Sözer, 2015). Ayrıca kadınlar sosyal çevre gibi etkileşimde bulundukları kişiler tarafından dışlanabileceklerini düşünerek yaşanan şiddeti açıklamaktan endişe etmektedir (Burczycka ve Conroy, 2016). Asya kültüründe ise “Ailenin yüzünü kurtarma” düşüncesine yapılan vurgu nedeniyle ailesini olumsuz bir etiketten korunma çabası hem mağdurun hem de ailenin gerekli etkin müdahalenin yapılmasının önünde yıkılması güç bir kültürel bariyer olarak set çekmektedir (Esmailzadeh ve diğ., 2005; Othman, Goddard ve Piterman, 2014). Kolektivist düşünce biçimine sahip sosyal yapılarda kişiler yalnızca bireysel refahını değil, aynı zamanda aile gibi yakın çevresinin de refahına önem verdiği için yaşanan sorunları paylaşma konusunda daha tutucu davranabilmektedir (Mohamadi ve diğ., 2019; Overstreet ve Quinn, 2013). Nitekim Türkiye’de aile içi şiddete maruz kalan çiftlerin %70’i herhangi bir yardım almadıklarını ifade etmişlerdir (Duran ve Eraslan, 2019).

Sosyal destek kaynaklarının ardından katılımcıların profesyonel yardım almalarının önündeki engellere ait paylaşımları çözümlendiğinde şiddet mağduriyeti yaşayan kişinin yardım almasının önündeki zorluklar olarak şu kodlara ulaşılmıştır; *mahremiyet, damgalanma, yardıma yönelik olumsuz kalıplar, kendim çözmeliyim, yarar şüphesi, eşin yardım direnci ve ekonomik nedenler*. Elde edilen kodlar alan yazın ışığında incelendiğinde ise Çin kültüründe de benzer sonuçların görüldüğü çiftlerin yakın ilişkide yaşanan şiddet deneyimine karşın; durumu kendi başlarına halledebileceklerine dair inanç, kimden yardım alınacağına bilinmemesi, şiddeti yardım alınmayı gerektirecek kadar ciddi bir durum olarak değerlendirmeme, yardım alınsa dahi alınan yardımın sorunların çözümü için yararlı olmayacağına yönelik düşünceler, aile yaşantılarının mahremiyetinin bozulacağına yönelik utanç yardım almayı engellemiştir (Hu ve diğ., 2021). Farklı kaynaklardan kişinin yardım istememe gerekçelerinin araştırıldığı bir başka çalışmada ise kadınlar herhangi bir yardım servisine başvurmama nedeni olarak; sorunu yeterince ciddi görmemesi, kendisinin halletmesi, suçlanma veya misilleme korkusu, çevresindeki kişilerin yardım alma cesaretini kırması, kimsenin bilmesini istememe, mahcubiyet, kendisinin de hatalarının olduğunu düşünmesi, yaşadıklarına inanılmayacağı ön yargısı, eşine duyduğu aşk, ekonomik nedenler ve yardıma erişim imkanlarının ulaşım vs. olmaması bulunmuştur (Domenech ve Sirvent Garcia, 2019). Erkeklerin sorunlarını kendilerinin

özmesi gerektiğine dair inancın yanında duygusal ve ilişkisel konularda konuşmanın, eşi ile yaşadıklarının özel olduğuna yönelik hassasiyeti ek bir engel teşkil etmektedir (Hatty, 2000; Parnell ve Hammer, 2018). Bu konuda evli bireylerin eş olarak birlikte katılımıyla yürütölen bir çalışmada erkeklerin %29'u eşlerine şiddet uyguladığı bildiriminde bulunurken, kadınların %22'si eşinden şiddet gördüğünü ifade etmiş ve kadınların eşlerine göre daha az bildirimde bulunmasının nedeni olarak aradaki fark mahremiyet algısı ile açıklanmıştır (Khawaja ve Tewtel-Salem, 2004). Ayrıca sorunun duygusal olarak asla özölemeyeceğine yönelik inanç eksikliği (Li ve diğ., 2018) ve yararlılık konusundaki endişeler (Vogel ve diğ., 2007) damgalamayı artırarak engelleri güçlendirmektedir.

Profesyonel ruh sağlığı yardımı alma ve resmi destek birimlerinden faydalanmanın aynı anda araştırıldığı durumlarda ise hangi uzmanın nasıl bir müdahalede bulunacağını bilememe, yaşananların bir yardım uzmanı ile paylaşılması durumunda karşılaşılabileceğinden endişe duyulan boşanma, ortada kalma, daha fazla şiddet görme, eşin başını belaya sokma gibi sonuçlardan korkma (Kishor ve Johnson, 2004), aile birliğinin dağılabileceğı ihtimaline yönelik kaygılar (Mete, Pehlivan, Bektaş, Tekin ve akmak, 2018), çocukların aileden alınarak sosyal hizmetler bünyesine verilmesi korkusu ve yaşananların anlatılmasından duyulan utanç (Hashimoto, Radcliffe ve Gilchrist, 2021), başkaları tarafından kendilerine yönelik farklı bir algının oluşması, olumsuz yargılanmaya dönük sosyal damgalanma korkusu (Cheng ve diğ., 2018), istismarcıdan korkma, maruz kaldığı istismardan utanma, kendinin suçlanmasından duyulan endişe (Few ve Rosen, 2005; Walker ve diğ., 2020) profesyonel psikolojik yardım almanın önündeki engeller olara sıralanmaktadır.

Sosyal ve psikolojik engellerin yanı sıra; zaman, ulaşım, sağlık sistemleri ve ekonomik maliyet gibi yapısal bir takım engeller de ruh sağlığı hizmetlerine ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir (Do ve diğ., 2019). Bunların başında ise ekonomik faktörler ön plandadır. Çalışma kapsamında görüşölen bütün katılımcılar yüksek maliyetler nedeniyle ruh sağlığı yardımına ulaşımın güçlüğünden bahsetmişlerdir. Ülkemizde yapılan benzer çalışmalarda bu bulgu ile paralel sonuçlara ulaşılmış, maddi yetersizliğin hizmetlere ulaşımı engellediğı belirtilmiştir (Yurdakul, 2021). Öyle ki düşük ve orta gelirli ölkelerde ruh sağlığı desteğine ihtiyaç duyan kişilerin %76 ile %

85'i bu yardıma ulaşmazken, yüksek gelirli ülkelerde bu oran %35-%50 olarak tahmin edilmektedir (Tong, Phillips ve Yin, 2018).

Cinsiyetler özelinde erkekler açısından incelendiğinde ise Lynch, Long ve Moorhead (2018) tarafından yapılan çalışmada, erkeklerin yardıma yönelik olumsuz tutumlarının nedeni olarak: sosyal çevrelerince zayıf görülme, alay konusu olma, dışlanma, kişisel olarak duygularını paylaşmaktan çekinme, aile mahremiyetinin koruyucusu kişi rolünün atfedilmesi, dini-kültürel ve geleneksel tutumlar, terapinin etkililiğine dair şüpheler, alkol gibi olumsuz başa çıkma tutumlarına yönelme ve cinsiyet rollerinin etkisi şeklinde bir dizi engel sıralamıştır. Bu çalışmaya benzer doğrultuda destek hizmetlerinin kendilerine yardım etmeyeceğine dair kalıp yargılar, motivasyon eksikliği, cinsiyetçi kalıplar nedeniyle ön yargılı yaklaşılacağına düşünülmesi (Hogan, Clarke ve Ward, 2021; Lynch, Long ve Moorhead, 2018) erkek olarak ilişkiyi yürütemediğine dair başarısızlık duygusuna girilmesi (Eubanks Fleming ve Córdova, 2012) gibi ek engellerin yardım almayı engellediği görülmektedir. Ayrıca kadınların fail olduğu durumlarda mağdur konumda olan erkekleri fail olarak şikayet etme şeklinde tehditlerde bulundukları için erkeklerin ikincil bir istismar nedeniyle yardım almayacağına yönelik bulgular da mevcuttur (Machado ve diğ., 2017).

Bu yönde eşlerin yardım arama sürecine dair Liang, Goodman, Tummala-Narra ve Weintraub (2005) tarafından geliştirilen modelde de çiftlerin yardım sürecinin farklı kademelerden oluştuğu ilk basamağı olarak sorunu tanımlamaları sonra yardım almaya karar vermeleri en sonunda ise uygun uzmanı bulmaları temel olarak belirtilmiştir. Fakat bütün bu süreçlerin doğrusal bir biçimde işlemediğini diyalektik bir biçimde; kişisel, ilişkisel ve kültürel faktörlerden etkilendiğini, her bir basamağın bu unsurlardan etkilenme durumuna göre bir sonraki aşamanın da farklı boyutlara evrileceği belirtilmiştir. Bu durum çiftler açısından değerlendirildiğinde ise her iki partnerin de sorunu tanımlama biçimi, profesyonel yardıma bakış açısı, kültürel ön yargıları gibi dinamiklerin devreye girmesi beklenmektedir (Vogel ve diğ., 2006). Bu nedenle çiftlerin birlikte destek almasının bireysel yardım almaya göre çok fazla engelle karşılaşması beklendik bir durumdur.

İlişkisel yardım aramanın temel unsuru bireysel yardımdan farklı olarak çift olarak yardım almaya istekli olunmasıdır. Özellikle çiftlerin ilişkiye dair motivasyonları, zaman ayırabilmeleri ve yardımdan beklentilerinin farklılığı birlikte

yardım almayı engellemekte, ve eşlerden birinin diğerini ikna etmeye çalıştığı görülmektedir. Çünkü çiftlerden her biri sorunu karşısında görmekte onun yardım alması gerektiğini düşünmektedir. Nitekim kadınlarla yapılan çalışmada katılımcılar yardım alma konusunda ilk olarak eşlerinin ‘tedaviye ihtiyacımız yok’ düşüncesini yenemediğini bu nedenle birlikte bir sürece giremedikleri görülmüştür (Erdoğan ve diğ., 2009). Bu nedenle ilişki sorunları nedeniyle psikolojik danışma alan bireylerin çoğunluğu partnerlerinin çift terapisi almayı reddetmesinin bir sonucu olarak bireysel terapi almaya karar vermektedir (Gurman ve Burton, 2014). Buna karşın çift sorunlarına yönelik yapılan çalışmaların eşler ile birlikte yapılması bireysel yürütülmesine göre daha etkili bulunmakta (Huntley vd., 2020) ve ilişki sorunları nedeniyle bireysel terapi alanların %10’u süreç sonunda kendilerini daha kötü hissetmektedir (Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2012).

Yardım almaya dönük belirtilen engellerin nasıl aşıldığı ve katılımcıların yardım kararını nasıl verdikleri incelendiğinde; sorunların *son raddeye gelmesinin beklenmesi, geçmiş yaşam deneyimlerinin etkisi ve kendini kötü hissetmenin* artmasının yönlendirici bir rolünün olduğu görülmüştür. Belirtilen karar süreçlerinden; sorunun son aşamaya kadar gelmesi, dayanılamayacak noktaya ulaşması, gayri resmi kaynakların yetersiz kalması, şiddetin sıklığının ve derecesinin artması yardım kararının alınmasında ilgili literatürde ön plana çıkan ilk etkidir (Lacey, Jiwatram-Negron ve Sears, 2021). Bu durumun nedeni olarak; insanların acı verici duyguları konuşmaktan kaçınması (Husain, 2018), erkeklerin kendi özel bilgi ve duygularını yabancı bir uzman ile paylaşmaktansa öncelikle yakın çevresinden sırdaşı olarak gördüğü yakınlarından destek aradığı son çare olarak profesyonel uzmanlara yönelmesi (Addis ve Mahalik, 2003) gösterilmektedir. Zira psikoterapi sürecinde temel yaklaşım bireye ve duygularına odaklanma şeklinde yürütülmekte, danışanlar bu yönde teşvik edilmektedir fakat kollektivizm ve geleneksel yönlerin baskın olduğu toplumsal yapılar duyguların ifadesinden ziyade bastırılmasını yeğlemektedir (Leong ve Lau, 2001). Nitekim benzer kültürel yapılara sahip farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda, örneğin; Çin (Mak ve diğ., 2007), Hindistan (Marrow ve Luhrmann, 2012) gibi ülkelerde ruh sağlığı yardımı alan bireylerin sosyal ve bireysel damgalanmanın etkisiyle; evlenmeden, iş bulmaya hatta ev kiralamaya kadar farklı yaptırımlarla karşılaşacağı düşünülerek son aşamaya kadar profesyonel yardımdan

kaçınmaları, yaşantılarını gizlemeleri öğretilmiştir (Husain, 2018). Ancak şiddetin artması ve dayanılamayacak noktalara ulaşması (Rickwood ve diğ., 2007), kendi çözüm yollarının yetersizliğine ikna olmaları (Parnell ve Hammer, 2018) sonucunda uzman desteği için mecbur kaldıkları anlaşılmaktadır. Şiddetin özellikle yaşam için risk oluşturacak boyutlara ulaşması, çocukları tehdit etmeye başlaması nedeniyle kadınların yardıma yöneldiği belirtilmektedir (Satyen ve diğ., 2019). Diğer yandan ise sorunların artışına bağlı olarak ilişkinin biteceğine dair izlenimlerin kesinlik kazanması çiftlerin yardım arayışına yönelimlerini artırmaktadır, fakat bu noktada her iki partner de yardım aramaya gönüllü olsa dahi bir partnerin yaşanan memnuniyetsizlikler nedeniyle artık ayrılığı yüksek düzeyde istediği yardım için geç kalındığı gözlenmiştir (Parnell, Scheel, Davis ve Black, 2018).

Çiftlerin belirtilen etkenlerin yanında karar sürecinin nasıl işlediği incelendiğinde ise öncelikle çiftlerden birisinin sorunu tanımladığı, yardım alınması gerektiğini düşündüğü ve yardım teklifini partnerine sunduğu görülmektedir. Bu noktada çiftlerden birinin yardım teklifinin karşılıksız kalması veya benzer fikirde olmadıklarında, bir partner tarafından değişime direnç gösterildiğinde uyumsuzluklar daha da büyüme eğilimi göstermektedir (Doss ve diğ., 2004; Parnell ve Hammer, 2018). Yardım sürecinde karar aşamasının özellikle kritik bir rol üstlendiği görülmektedir. Çünkü çiftler ne kadar kararsız ise yardım sürecinden o kadar memnun olmamakta ve psikolojik danışma sürecini erken sonlandırmaktadır (Mondor ve diğ., 2013). Bu konuda çiftlerle yürütülen farklı çalışmalarda evli bireylerde yardım fikrinin öncelikle kadınlardan çıktığı erkeğin ise duruma eşlik ettiği, ancak %25'lik bir kesimin ortak karar alarak yardım aldıkları belirtilmiştir (Eskin, 2012). Benzer şekilde farklı araştırmalarda cinsiyet açısından kadınların yardım alma konusunda daha olumlu tutumlara sahip olduğu bulunmuştur (Gürsoy ve Gizir, 2018; Özbay ve diğ., 2011). Bu durum ülkemiz bağlamında incelendiğinde erkeklerin üzerinde cinsiyet rollerinin getirmiş olduğu erkeklik baskısının; güç algısını koruma, ketum olma ve kendini açmama yönünde bir etkisinin olduğu bu nedenle yardım alma hususunda daha isteksiz davrandıkları şeklinde yorumlanmıştır (Kaya, Yücel ve Demirtaş-Baysal, 2019). Ayrıca yardım süreci ve kaynaklarına dair bilgi eksikliği, yardım hizmetlerinin ekonomik yükü, çalışma koşulları nedeniyle zaman ayıramama, gerektiğinde eşler

yardım alırken çocukların bakımı gibi nedenlerin erkeklerin daha isteksiz davranmalarında etkili olabileceği belirtilmiştir (Parnell ve Hammer, 2018).

Çiftler yardım kararı almasının ardından bir uzman tercihinde bulunmaları gerekmektedir. Çalışmanın nicel bölümüne katılan 601 katılımcının yaklaşık üçte biri 208 kişi (%34.6) daha önce bir yardım deneyimine sahip olduğunu belirtirken, yaklaşık üçte ikisi 393 (%65.4) böyle bir yaşantısının olmadığı ifade etmiştir. Bu katılımcılardan Kişisel Bilgi Formu kapsamında toplanan veriler sonucunda ise yardım deneyimi olan 208 kişinin %48.5'i psikiyatrist, %25'i psikolog, %10.5'i psikolojik danışman desteğine başvurmakla birlikte geriye kalan %16'lık kesim psikiyatrist ile psikolog yardımı gibi farklı uzmanlardan birlikte yardım deneyimi olduğunu ifade etmişlerdir. Süreç içinde terapi sürecinin içeriği incelendiğinde; sadece ilaç %48.5 sadece psikolojik destek %36 her ikisinin birlikte kullanımı %15.5 olarak tespit edilmiştir. Ülkemizde Acar (2013), boşanma sürecinde alınan destekleri incelenmiş ve en yüksek oranın; ilaç kullanımı, sonra psikoterapi son olarak ise ilaç ve terapiyi birlikte alanların geldiği, uzman seçiminin de bu duruma paralel olarak öncelikle psikiyatrist sonra psikolog ve en son iki desteğin birlikte kullanımı izlemiştir.

Bu araştırmanın nitel bölüme görüşlerine başvurulanan 22 katılımcıdan 12'sinin daha önce bir yardım girişiminin olduğu görülmüştür. Görüşmeler kapsamında katılımcılara, “Evliliğinizde yaşadığınız sorunlara karşı başvurabileceğiniz profesyonel ruh sağlığı uzmanı olarak hangi meslek alanlarını sıralarsınız?” sorulmuştur. Bu kapsamda öncelikle bireylerin profesyonel yardım kaynaklarına yönelik algıları incelenmiştir. Katılımcılar psikiyatrist, psikolog, aile danışmanı, psikolojik danışman, koç (evlilik koçu, yaşam koçu, ilişki koçu) gibi yanıtlar vermişlerdir. Diğer yandan dikkati çeken bir durum olarak katılımcılar “hangi durumda hangi uzmana gitmeleri gerektiği” konusunda kararsız olduklarını, bu meslek alanlarından bazıları arasında ne gibi bir fark olduğunu tam olarak bilemediklerini, uzman seçimi konusunda belirsiz bir durumun hakim olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında meslek alanları olarak bazı ruh sağlığı alanları sayılmakla beraber genel anlamda profesyonel yardım mesleklerinden hangi mesleğin ne tür bir hizmet verdiğine dair belirsizliklerin olduğu yardım ihtiyacı durumunda yaşanan kararsızlık hem yardım alanlar hem de bu tür bir deneyimi olmayanlar için geçerli bir durum olarak görünmektedir. Bu meslek alanların işleyişine dair temel algılarının ise

medyada yer alan dizilerden ve sosyal medya paylaşımlarından edindiklerini gözlenmiştir. Fakat kitle iletişim araçlarında sunulan yardım süreçlerinin gerçek yaşamda karşılığı olmayan, bilimsel dayanaktan yoksun olarak magazinsel ve abartılı işlenmesinin bu yollar aracılığıyla psikolojik danışmaya dair yanlış algı ve beklenti şemaları oluşturduğu vurgulanmaktadır (Granello ve Pauley, 2000). Uzmanlık alanları konusunda yapılan benzer bir çalışmada bu araştırmayla paralel olarak genel bir belirsizlik olmasının yanında kişiler psikiyatrist ve psikolog hakkında kısıtlı da olsa bir bilgiye sahip iken psikolojik danışma konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür (Topkaya, 2015). Genel olarak yardım almanın önündeki temel güçlüklerden birisi olarak ruh sağlığı hizmetlerinin kullanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak, nereden kimden nasıl bir yardım alacağına dair belirsizlikler gelmektedir (Koydemir ve diğ., 2010; Yee ve diğ., 2020). Özellikle duygusal şiddet söz konusu olduğunda bu durum bir kat daha zorlaşmaktadır çünkü maruz kalınan şiddet türüne göre uzman tercihleri karşılaştırıldığında fiziksel ve cinsel istismar gibi farklı şiddet türleri karşısında mağdurlar adli birimler ve sağlık kuruluşlarından yardım alabileceklerini belirtmelerine rağmen duygusal istismar karşısında belirsizlikler yaşadıkları görülmüştür (Hashimoto ve diğ., 2021).

Katılımcılar uzman tercihinde bulunurken; *yakın çevre tavsiyelerin, internet sitelerinin, uzman yeterliliğinin* karar verme konusunda yönlendirici bir unsur olduğunu belirtirken, diğer yandan yaşanan yere göre bu konuda *alternatifin olmaması nedeniyle* zorunlu bir tercihte bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada kişinin sosyal çevresinde yardım deneyimine sahip olan bireylerin olması hem yardıma karşı olumlu bir tutum geliştirmesini sağlamakta hem de kolaylaştırıcı bir rol işlevi görerek bu kişiler tarafından uzman desteği için yönlendirilmektedir (Vogel, Wade, Wester, Larson ve Hackler, 2007). Benzer şekilde daha önce herhangi bir yardım almayan kişiler çevrelerinde de ruh sağlığı yardımı alan birilerinin olmadığını belirtmişlerdir (Arslantaş ve diğ., 2011). Bu duruma benzer olarak katılımcılar uzman konusunda öncelikle yakın çevrelerinin tavsiyelerine güvenmekte sonra bulunan kişinin uzmanlığını araştırmaktadır. Nitekim kişinin uzmanlığına güvenme, uzmanı tanıma ve uzmandan tavsiye almanın yardım alma sürecini kolaylaştırdığı bilinmektedir (Topkaya, 2015).

Karşılaşılan farklı engellere rağmen sosyal destek sistemlerinden yararlandığını belirten katılımcılar sürece yönelik deneyimlerini; *kaynakların faydasız olduğu, kişilerin kendilerine yönelik suçlayıcı bir tavır takındığı, paylaşımlar sonrası şiddetin artma eğilimi gösterdiği ve bu kaynaklardan manevi destek sağladığını* belirterek tanımlamışlardır. Ayrıca bu çalışma kapsamında sosyal sistemlerin mağdura yönelik önerileri incelendiğinde; *uzmana yönlendirme, evliliği sürdürme, şiddeti normalleştirme ve ayrılması yönünde* tavsiyelerde bulundukları tespit edilmiştir. Bu yönde yapılan benzer çalışmalarda yaşıntılarını paylaşan kişiler çevresinden kimseden yeterli desteği göremediğini, kişilerin yardım etme konusunda gönülsüz davrandıklarını, paylaşımın yarar sağlamadığını belirtmiştir (Karaboğa, 2013). Bunun yanında şiddet yaşıntıları nedeniyle desteğine başvurulmuş kaynakların geleneksel tutumlara sahip olması durumunda yardımların; şiddetin normalleştirilmesi, ailenin bir normu olarak kabullenilmesi ve evliliği sürdürmenin önemi yönünde olduğu bu durumun ilerleyen süreçte şiddetin sıklığı ve ciddiyetini artırdığı gözlenmiştir (Özer, 2019).

Kadınlar, genel olarak annelik rolü çerçevesinde evliliğin ilk yıllarında yaşanan şiddet içerikli durumları tolere ettiklerini, şiddetin ilerlemesi halinde ise aileleri ile paylaştıklarını fakat ailelerinden gerekli desteği almayarak yalnızlaştırıldıklarını buna bağlı olarak yaşıntılarına teslim olduklarını ifade etmektedir (Koç, 2015). Bu yönde aile ve arkadaş tepkileri incelendiğinde; anlatılanlara şüphe ile yaklaşma, sorgulama, inkar, kurbanı suçlama, kültürel duyarsızlık, ataerkil değerlerin dayatılması ve yetersizlik vurgusu ön plana çıkmıştır (Huntley ve diğ., 2020). Bu noktada destek veren çevrenin ev içinde olan durumların yine ev içinde kalmasına yönelik anlayışlarının etkisiyle evliliğin devamının sağlanması adına yaşanan çatışmalara katlanılması tavsiye edilmekte ya da böyle bir sorun yaşadığı için kadın suçlanmaktadır (Aslan Turan, 2020; Ay ve Kilinçel, 2020).

Bu çalışmanın son kısmında görüşme yapılan katılımcılara: Bir başkasının şiddet yaşıntısı nedeniyle kendilerinden yardım istemeleri durumunda neler yapacakları, ne tür bir müdahalede bulunacakları sorulmuştur. Katılımcılar bu durum karşısında ailenin özeli olması, verilecek bir tavsiye nedeniyle bir evliliğin bitmesinde sorumluluk sahibi olmanın duygusal yükü gibi nedenlerle sürece müdahil olmak istemeyeceklerini, kişiyi teselli etmek amacıyla her ailede bu tür durumların

olduğundan, kendilerinin de benzer yaşantılardan geçtiklerinden bahsederek durumu normalleştirici ifadeler kullanacaklarını söylemişlerdir. Buna karşın yaşanan şiddetin derecesine ve ailede çocuk olması durumuna göre; uzmana yönlendirme, başa çıkmaya yönelik tavsiyeler ve şiddetin önlenmesine yönelik sınır koyucu önerilerde bulunabileceklerini belirtmişlerdir.

Sosyal destek sistemlerinin yanında alan yazında çiftlerin yardım alma davranışları ve yardım kaynakları yoğunlukla resmi ve gayri resmi sistemler olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Resmi kaynaklardan kasıt; doktor, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, polis, avukat, psikolog ve psikiyatrist gibi meslek uzmanları iken, gayri resmi kaynaklar; aile, arkadaş, dini liderler ve komşular olarak tanımlanmıştır (Hogan, 2021, Sedziafa ve diğ., 2016; Satyen, Rogic ve Supol, 2019). Yakın ilişkilerde şiddetin incelenmesine yönelik çoğu çalışmada resmi kaynaklar birlikte ele alınmış ve bu yöndeki sonuçlar raporlanmıştır.

Bu araştırmada ise özel olarak sadece profesyonel ruh sağlığı hizmetlerinden çift olarak yardım alma tutumları incelenmiştir. Bu noktada resmi kaynaklar şiddetin ifşasının paylaşılması konusunda ortak bir paydaya sahip olmakla birlikte; polis, avukat, kolluk kuvvetleri gibi adli birimlerden yardım alma ile ruh sağlığı alanında yardım almanın oldukça farklı dinamiklere sahip olacağı düşünülmektedir. Öyle ki destek kaynaklarının yaşam boyu kullanımına ilişkin Fanslow ve Robinson (2010) tarafından yapılan çalışmada 956 kadının %76'sı yaşantılarını bir başkasıyla paylaşıırken bunlardan %58'i gayri resmi (informal) kaynaklardan, %36'sı hem gayri resmi hem de resmi kaynaklardan faydalanmış fakat mağdurlardan sadece %6'sı yalnızca resmi kaynaklardan destek aradıklarını ifade etmişler ve toplam katılımcıların ruh sağlığı hizmetinden faydalanma oranı %16 olarak ölçülmüştür. Benzer yönde ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer oranlara ulaşılmıştır. Örneğin; Arslantaş, Dereboy, Aştı, Pektekin (2011), 490 kişiden toplanan verilerde bireylerin bir sorun karşısında çoğunlukla ailelerini (%57.1), sonra arkadaşlarını (%31.3), son olarak ise psikiyatriste %15.5 başvuracağını belirtmiştir.

Çiftlerin yardım sürecine girerken temel beklentilerinin; *tıbbi yardım alma, eşin değişmesi, bilgi yönlendirilme ihtiyacı, farklı açılardan bakma* ihtiyacı olduğu görülmektedir. Benzer yönde yapılan çalışma sonucunda da eşler karşılıklı eşin davranışlarının değişmesini, aile içi huzursuzluğun giderilmesini istedikleri için

danışmaya geldiğini ifade etmişlerdir (Parnell, 2018). Bu kısımda somut beklentiler ve yarar beklentisi olarak tıbbi yardım ön plana çıkmıştır. Şöyle ki E4: “*Yani sizin mesleğe (psikolojik danışman) saygı duyuyorum ama hani evde eşimle tartıştım biz anlaşıyoruz diye gidip birine danışmam. Çünkü iki kişi arasında olan iki kişi arasında çözülmeli. Ama işte uykusuzluk olur, iştahsızlık olur, depresyon olur o zaman gider ilaç yazdırır, kullanırım*” şeklinde tıbbi yardım beklentisini dile getirmiştir. Bir diğer beklenti ise eşin değişimi olarak göze çarpmaktadır, katılımcılar yardım sürecinde uzmanın eşlerine hatalarını söylemesini ümit etmektedirler. Bu durum daha önce eşin yardım direnci kısmında işlenen; partnelerden birinin ilişkide yaşanan sorunların kaynağı ve sorumlusu olarak diğerini görmesi ve onun değişmesi için kendisinin yardım alması gerektiğini düşünmesi nedeniyle yardıma karşı isteksiz davranması ile örtüşen bir durum olarak görünmektedir.

Çiftlerin farklı dinamiklerin etkisiyle yardım sürecine girdikleri bilinmektedir. Bu kapsamda katılımcıların sürecin işleyişine dair deneyimlerini nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Öncelikle çalışmanın nicel boyutunda yardım deneyimi olan katılımcıların bahsettikleri sürecin yapısı incelenmiş ve tek oturum %39.4, 2-5 oturum %30.8 ve 6 ve üzeri oturum %17.8, halen devam eden %12’dir. Yardım deneyimi olan 208 katılımcının yaklaşık %70’in terapi sürecinin 1-5 oturum arasında sonlandığı görülmektedir. Bu çalışmada evli çiftlerin ilişkide yaşadıkları psikolojik şiddet mağduriyetine karşı profesyonel ilişkisel yardım alma davranışları incelendiğinde araştırmanın nicel kısmı kapsamında 601 katılımcının %15’i eşi ile birlikte bir yardım deneyimi olduğunu belirtirken %85’i tek başına yardım aldığını belirtmiştir.

Görüşmeler kapsamında daha önce yardım alan kişiler süreci ilk olarak iki keskin uçta; etkili oldu ve etkisizdi şeklinde tanımlamışlardır. Bu durum irdelendiğinde ise yardım sürecinin etkisiz olarak tanımlanmasında; *uzman-sistem kaynaklı* nedenler ve *bireysel faktörlerden* kaynaklandığı görülmüştür. Sistem kaynaklı nedenlerin başında hastanelerde psikiyatristlere ulaşmanın güçlüğü, randevu süre aralıklarının çok geniş olması, randevu alınamaması, aynı uzman ile devam edilememesi ve sürekli uzman değişikliği ile ilişki kurmada yaşanan güçlükler ve yeterli zamanın ayrılmadığının düşünülmesi yer almaktadır. Uzman kaynaklı nedenler ise katılımcılar ruh sağlığı uzmanı ile destekleyici bir terapötik ilişkinin kurulamaması ve

sorununun yeterince ciddiye alınmadığına yönelik bir algı hissetmelerini belirtmişlerdir. Örneğin; Bu çalışmada da ruh sağlığı alanında çalışan sağlık uzmanlarının mağdurlara karşı verdikleri tepkilerinde yardım sürecini olumsuz etkilediği görülmüştür. Örneğin; *“K1: Ben ilişkide yeterince ilgi görmediğimi, desteklenmediğimi veya yalnızlaştırıldığımı hissettiğimi söylediğimde, bunlar ne ki! insanlar daha neler yaşıyor gibi bir söylemle eşimin tarafını tutar gibi bir izlenim edindim. Tamam insanlar fiziksel şiddet görüyor olabilir ama benim sorunum da benim için önemliydi.”* şeklinde psikolojik şiddetin yeterince önemsenmediğine dair bir paylaşımda bulunmuştur. Genel olarak ise bu süreçte kadınlar kendilerine inanılmamanın yıpratıcılığını vurgularken (Walker ve diğ., 2020), erkekler; sağlık çalışanlarının kendilerine yönelik erkeklik cinsiyet rollerine dair ön yargıyla yaklaşmasından, zorbaca rolerin hedefi şeklinde davranmalarından rahatsızlık duymuşlardır (Yousaf, Popat. ve Hunter 2015).

Katılımcıların sürece dair beklentilerine bağlı olarak memnuniyet düzeylerinin şekillendiği görülmüştür. Bilgi ve yönlendirilme ihtiyacı ile yardıma dahil olan kişilerin yardım sürecine dair deneyimleri incelendiğinde katılımcılar, terapi içinde duygusal deneyimlerini yarasız bulmakta duygu odaklı müdahaleler yerine daha pratik uygulanabilir gerçek tekniklerin tercih edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Barry, Holloway ve Seager, 2019). Erkeklerin ilişkide yaşanan şiddet nedeniyle aldıkları terapi ortamını değerlendirdikleri bir çalışmada ise 11 erkekten 6’sı süreci yararlı bulurken, 5’i yarasız gördüğünü hatta kendileri için zarar verici olarak olduğunu, yeterince anlaşılmadıklarını hissettiklerini, terapistin ‘ne hissettin’ gibi tepkilerinin yaşanılanlara uygun olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir (Hogan, Clarke ve Ward, 2021). Benzer yöndeki çalışmada da terapi alan kişilerden yalnızca dörtte birinin kendilerine sunulan hizmetten memnun oldukları görülmüştür (Hashimoto, Radcliffe ve Gilchrist, 2021). Resmi kaynaklardan duyulan memnuniyet incelendiğinde ise; polis %31.3, sağlık çalışanları %15.9, ruh sağlığı uzmanları %21.9 şeklinde bir orana sahiptir (Fanslow ve Robinson, 2010).

5.1.2. Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ile İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkide Şema Başa Çıkma Biçimleri ve Dinsel Eğilimin Aracı Rolünün Tartışılması ve Yorumu

Çalışma kapsamında psikolojik şiddete maruz kalma ve ilişkisel yardım arama tutumu arasındaki ilişkide Dinsel Eğilim ve Şema Başa Çıkma biçimlerinin aracı rolünün incelenmesi için tasarlanan yapısal modele ilk olarak Şema Başa Çıkma biçimlerinin üç boyutu ayrı ayrı dahil edilmiş ve bu boyutlardan kaçınma ve telafinin psikolojik şiddet ile ilişkisel yardım arama arasındaki negatif etkiyi anlamsızlaştırarak tam aracı bir rol üstlendiği, teslimin ise herhangi bir aracı rolünün olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu nitel veriler ışığında değerlendirildiğinde, yapılan görüşmeler sonucunda; Kaçınma başa çıkma biçimi olarak: *geri çekilme, zihinsel-fiziksel uzaklaşma, temastan kaçınma, bastırma, önemsizleştirme-yok sayma, psikosomatizasyon ve duygusal kontrol* temalarına ulaşılmıştır. Telafi biçimi olarak; *manipülatif agresyon, ideal ilişki senaryosu çizme, ödüllendirme ve kendini ispatlama* belirlenmiştir. Son olarak Teslim boyutunda ise; *eşe itaat, kabullenme, eşe bağımlılık, tepkisiz kalma, fedakârlık ve çözüm çaresizliği* yer almıştır.

Yapılan analizler ve görüşmeler sonucunda elde edilen veriler alan yazın doğrultusunda incelendiğinde; ilgili alanyazında öncelikle erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde kilit bir etken olarak erken dönem yaşantılar, gereksinimlerin karşılanma biçimi ve ebeveyn tutumlarının yakın ilişkide yaşanan şiddet mağduriyetininin belirgin bir yordayıcısı olduğu vurgulanmaktadır (Crawford ve Wright, 2007; Shorey ve diğ., 2017). Bununla birlikte şema alanlarının farklı boyutları hem kadınlar hem de erkekler açısından erken dönem örseleyici yaşantılara sahip olma ile eş ilişkisinde yaşanan şiddet arasında aracı bir rol üstlenmektedir (Atmaca ve Gençöz, 2016; Baltalarlı, 2020; Gay ve diğ., 2013; Paim ve Falcke, 2018). Bu yönde şema alanları ile şiddet kurbanı olma arasındaki ilişkiyi inceleyen Falahatdoost, Dolatshahi, Mohammadkhani ve Nouri (2013), şiddet durumunu yüksek ve düşük olarak sınıflandırmış ve yüksek düzeyde şiddet yaşantısına sahip olanlar ile düşük düzeyde sahip olanlar arasında şemaların tüm boyutlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini yüksek şiddet bildirenlerin aynı şekilde şema puanlarının da daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Aynı zamanda şiddet perspektifinden bakıldığında kurban ve zorba rolleri açısından her ikisinin de benzer şemalara sahip olduğu görülmüştür (Paim ve Falcke, 2018). Farklı şiddet türleri ile karşılaştırıldığında ise psikolojik şiddet çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile daha yüksek düzeyde ilişki göstermiştir (Khosravi ve diğ., 2011). Özellikle psikolojik istismar ve ihmal şemaların şekillenmesinde etkili bir unsur olarak göze çarpmaktadır (Pilkington ve diğ., 2021). Şiddet ile güçlü bir ilişkisi olduğu bilinen toplumsal cinsiyet rolleri açısından da şemaların yoğunlukla geleneksel tutum ile pozitif, eşitlikçi tutum ile negatif yönde ilişkiler gösterdiği görülmüştür (Güler, 2020).

Yardım açısından değerlendirildiğinde şema alanları ile psikolojik yardım arama arasındaki ilişkilerin incelenmesi sonucunda onay arama dışındaki şema alanlarının psikolojik yardıma olumsuz bakış ile pozitif yönde bir ilişki gösterdiği görülmüştür (Beyazyüz, 2017). Şema boyutları ile ilgili farklı sonuçlara ulaşmak mümkün iken şema başa çıkma biçimlerine yönelik çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Özellikle şiddet yaşantısı ve yardım alma davranışları açısından incelenecek olursa Bayoğlu (2019) tarafından yürütülen çalışmada şema başa çıkma biçimlerinin yardım alma tutumunu negatif yönde etkilediği, iki değişken arasında daha önce yardım deneyimine sahip olmanın ise düzenleyici bir rol üstlendiği görülmüştür. Bu araştırmanın bulgularına paralel bir biçimde Roldan-Bau, (2013) tarafından yapılan çalışmada telafi ve kaçınma başa çıkma biçimlerinin yardım almayı olumsuz yönde yordadığı tespit edilmiştir. Evlilik ilişkisindeki uyum açısından bakıldığında ise telafi evlilik uyumu arasında ilişki saptanmazken, kaçınmanın alt boyutlarından olan psikosomatizm evlilik uyumu ile negatif yönde ilişkilidir (Tunçel, 2019). Ayrıca şema başa çıkma biçimlerinin bireylerin belirttikleri psikopatolojik belirtiler üzerinde etkili bir rol üstlendiği görülmüştür (Ünal, 2014).

Çalışma kapsamında elde edilen veriler şema başa çıkma biçimlerinin temel özellikleri ve evlilikte yaşanan şiddet ve yardım arama tutumları açısından birlikte ele alındığında şema başa çıkma biçimlerinin kuramsal olarak uyumsuz şemaları sürdürücü bir işlevinin olduğu açıklanmakta, başa çıkma biçimleri en genel tanımıyla bu şekilde tanımlanmaktadır (Young ve diğ., 2003). Bu yönden incelendiğinde araştırma kapsamında Teslim boyutunda; *çaresizlik*, *fedakarlık*, *tepkisiz kalma*, *itaat etme* ve *kabullenme* gibi kodların olduğu, yaşanan şiddete direnmekten ziyade şiddet

ile yaşamının devamı niteliğinde sürdürücü bir özellik gösterdiği görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde maruz kalınan psikolojik şiddet ile yardım arama tutumu arasında teslim başa çıkma biçimlerinin bir aracı rolünün olmaması anlaşılır görülmektedir. Nitekim şema alanlarından boyun eğme ve fedakarlığın ilişki şiddetine maruz kalmanın anlamlı bir yordayıcısı olduğu bilinmektedir (Hassija, Robinson, Silva ve Lewin, 2018).

Çiftlerin şiddet ile başa çıkma biçimleri alan yazın doğrultusunda teslim açısından incelendiğinde; kadınların kendilerini çaresiz olarak görmesi, ekonomik nedenlerle eşine bağımlı olduğunu düşünmesi (Yanık ve diğ., 2014), çocukları için kendini feda etmesi çözümsüzlükten dolayı yaşantılarını kabullenmesi (Topatan, 2020), şiddet dayanılmaz boyuta gelene kadar sessiz kalma, ve sineye çekme eğilimlerini koruması (Teker-Aktaş, 2015), şiddet karşısında cinsiyet rollerinin gereği boyun eğmeleri gerektiğine yönelik inanç biçimi ve bunun sonucunda yaşanan öğrenilmiş çaresizlik duygusu (Karabela, 2020) gibi etkenler kişinin yardım arayışından vazgeçmesine ve içinde bulunduğu şiddet yaşantılarıyla birlikte mevcut ilişkisini sürdürmesine neden olmaktadır. Buna karşın kadınların şiddet gördükleri bir ilişkiden ayrılmalarına rağmen sonra tekrar geri dönme nedenleri incelendiğinde; ilişkiye yapılan duygusal yatırım, eşine karşı aşk ve sevgi duyguları, evliliğin kutsallığı, aile uğruna affetme, eşin değişimine yönelik inanç, çocukların varlığı, ekonomik nedenler, barınma sorunu ve eşin çocuklar üzerinden yaptıkları tehditler gibi nedenler görülmüştür (Fanslow ve Robinson, 2010). Ayrıca farklı şiddet türleri ile karşılaştırıldığında duygusal şiddet yaşantısı olanların diğer şiddet türlerine göre boyun eğici baş etme yöntemlerini daha belirgin kullandığı fark edilmiştir (Gümüş, Şıpkın ve Erdem, 2020). Benzer şekilde şiddet mağduru kadınlar, böyle bir mağduriyet bildirmeyen kadınlara göre çaresiz yaklaşım anlamında daha yüksek puanlar alırken, sosyal desteğe başvurma ve kendine güvenli yaklaşım puanlarında anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almışlardır (Kaş, 2021).

Araştırma kapsamında kaçınma ve aşırı telafi başa çıkma biçimlerinin psikolojik şiddet ile yardım arama arasında tam aracı bir rol üstlendiği görülmüştür. Bu baş etme tarzlarından kaçınma biçiminde daha çok yaşanan soruna odaklanmaktansa dikkatin farklı yönlere kaydırılmasının ağır bastığı; *temastan kaçınma*, *zihinsel fiziksel uzaklaşma*, *yok sayma*, *duygusal kontrol* gibi stratejilerin

izlendiği görülmektedir. Telifi başa çıkma tarzı ise genel anlamda yaşanan olaydan, şemaların yarattığı duygulardan tam zıttı yönünde eylemlerle duruma müdahale olarak açıklanmaktadır. Bu çalışmada da şiddet yaşantısı karşısında bireylerin baş etme yöntemi olarak; *manipülatif agresyon, ideal ilişki senaryosu çizme, eşi ödüllendirme ve kendini ispatlamaya* yönelik girişimlerinin olduğu görülmektedir. Bu yönüyle psikolojik şiddet görme ile yardım arama arasındaki negatif etkinin hem kaçınma hem de telifi boyutlarının devreye girmesiyle anlamsızlaşması bu şemaların işlevi ile açıklanabilir. Ayrıca bu başa çıkma biçimleri kişi için yaşanan duruma yönelik geçici bir çözüm olarak görülmektedir (Young ve Klosko, 1993). Yardım alma ihtiyacı ise kişinin kendisini kötü hissettiği zamanlarda aciliyet hissi kazanmasına rağmen olayın sıcaklığının etkisi hafiflediği zamanlarda ertelenmektedir (Lowinger, 2012). Böylelikle kişiler yardım girişimlerini ötelemekte, şiddet içeren ilişkiyi mevcut dinamikleriyle birlikte sürdürme eğilimi göstermekte, işlevsel olmayan başa çıkma yöntemini kullanmakta ve yardım arama yönelimi göstermemektedirler.

Kaçınma ve telifi edici aracı değişkenler yönünden bakıldığında çiftlerin yaşanan sorunlar karşısında; uğraş bulma, dikkati dağıtma, başka şeyleri düşünme ve ilgiyi farklı bir yöne yöneltme, ortamı terk etme, karşı saldırıda bulunma (Young ve Klosko, 2017), ilişkiye ara verme (Khosravi ve dig., 2011), iletişimi kesme, mesafe koyma, şiddete karşı saldırı ile karşılık verme (Karabela, 2020), görmezden gelme, önce susup sonra patlama, ses yükseltme, bağırma, öfke krizine girme, sinirlenme, alışverişe gitme, yemek yapma, televizyon izleme, küsme, bir şey yokmuş gibi davranma, eşyaya zarar verme, kendini temizliğe verme, uyuma (Eminoğlu, 2022), çevrenin evliliğe bakışı nedeniyle evliliği iyi gösterme (Nadir, 2016) gibi bir dizi taktik izledikleri görülmektedir. Sığınma evinde yaşayan ve şiddet görüp evinde kalmaya devam eden kadınların baş etme becerileri karşılaştırıldığında sığınma evinde kalanların aktif başa çıkma becerilerini kullanma puanları daha yüksek iken, evliliği devam ettirenlerin ise davranışsal boş verme, geri durma, inkar ve işlevsel olmayan başa çıkma biçimleri kullanma eğilimde olduğu tespit edilmiştir (Irmak, 2016).

Araştırma kapsamın psikolojik şiddet görme ile profesyonel yardım arama tutumu arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimlerinin yanında bireylerin dinsel eğilimlerinin aracı rolü incelenmiştir. Verilerin analizi için oluşturulan yapısal model kapsamında içsel ve dışsal dinsel eğilim biçimlerinin psikolojik şiddet mağduriyeti ile

profesyonel yardım arama arasında aracı bir rol üstlenmediği görülmüştür. Yapılan görüşmeler sonucunda ise katılımcıların ifadeleri; dinsel eğilim, dini başa çıkma, din ve yardım alma olarak üç temaya ayrılmış, bu temalardan dinsel eğilim boyutu ilişkisel ve bireysel olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Bireysel anlamda dinsel eğilim; *yönlendirici değil, kültürel-ahlaki değerler ve rahatlama-güven kaynağı* olarak yaşandığı görülürken ilişkisel boyutta; *etkisizlik, evliliğin kutsallığı-namus ve eşler arası dini uyumsuzluk* şeklinde yansımalarının olduğu görülmüştür. Çiftlerin dini başa çıkma yöntemi olarak; *dua ve sabır, kader imtihan, pratikler ve dini kullanmama* şeklinde kodlara ulaşılmıştır. Dinsel eğilimin yardım alma konusundaki etkilerine yönelik ise katılımcılar her durumda din ve yardımın *farklı alanlar* olduğunu ifade etmekle birlikte dini açıdan bakacak olurlarsa *etkilemez veya teşvik edebilir* şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu bulgular; şiddet görme ve evlilik ilişkisinin dinamiklerinde dini etkilerin yönlendirici bir unsur olduğu fakat yardım alma konusunda dini değerler ile profesyonel desteklerin farklı alanlar olarak görüldüğü için yardım alma sürecinde etkili bir rol üstlenmediği şeklinde yorumlanabilir.

Alan yazın dinin evlilik ilişkisi üzerindeki etkileri bağlamında incelendiğinde mevcut araştırma bulgularından farklı olarak dinin destekleyici bir rolünün olduğu raporlanmaktadır. Özellikle evliliğin ilk basamağı olabilecek eş seçimi ve nikah kıyılması aşamasından son aşaması olarak görülebilecek boşanma sürecine kadar dinin belirleyici bir etkisi görülmektedir (Üstün Şahiner, 2022). Süreç evlilik uyumu açısından incelendiğinde kendisini dindar olarak tanımlayan eşlerin bu şekilde tanımlamayanlara göre evlilik ilişkisinde mutluluğa dair daha yüksek oranlar bildirirken boşanma oranları daha düşük bulunmuştur (David ve Stafford, 2015). Dindarlık durumunda ise eşlerin benzer inanç sistemleri ve pratikleri paylaşmalarına vurgu yapan araştırmalar; evlilik doyumunu (Balcı Arvas ve Hökelekli, 2017), evlilik uyumunu (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019) artırmasının yanında boşanma düzeylerini düşürdüğü ve evlilik sürelerinin uzadığı (Mahoney ve diğ., 2001) belirlenmiştir. Ayrıca manevi ve dini yönü yüksek çiftlerin aile içi iletişimin daha işlevsel ve olumlu olduğu görülmüştür (Yapıcı, 2018). Belirtilen bu sonuçların mevcut araştırma bulgularından farklı olması yapılan çalışmaların şiddet yaşantısı olmayan örneklemeler ile yürütülmesinden ve dinin evlilik kurumuna yüklediği anlamlar ile ilişkili

olabileceği düşünülmektedir. Buna karşın farklı örneklemeler ile yürütülen çalışmalarda bu araştırma sonuçlarına benzer şekilde evlilikte uyum ile dini tutumlar arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı (Şirin, 2018), evlilik doyumuna göre dindarlığın farklılaşmadığı (Balcı Arvas ve Hökelekli, 2017), evlilikte problem çözme ile dindarlığın anlamlı düzeyde bir ilişki göstermediği (Uçar, 2018) tespit edilmiştir.

İlişkide yaşanan şiddet açısından incelendiğinde dini tutumların bir kontrol mekanizması işlevi görerek erkeklerin eşine şiddet uygulama tutumlarını düşürdüğü (Genç ve diğ., 2019) belirtilmekle birlikte bireyin dindarlık eğilimleri ve dini başa çıkma düzeylerinin artmasına bağlı olarak kadına yönelik şiddeti meşru görme, şiddeti onaylama inançlarının arttığına (Sezgin, 2019) yönelik sonuçlara rastlanmaktadır. Bu noktada çiftlerden birinin dinin evliliğe ve boşanmaya bakış açısının suistimal edilmesi ya da eşlerden birinin gördüğü şiddete dini eğilimleri nedeniyle aşırı tolere edici bir tutuma bürünmesi şiddetin ve bazı dini kuralların kültür veya gelenekler çerçevesinde yorumlanması din başlığında saldırılara meşrutiyyet kazanmasına neden olabilir ve ilişkide şiddeti tetikleyebilir (Kimball ve Knudson-Martin, 2002). Ayrıca aile üyelerinin dini kuralları yorumlama ve bunları yaşayış farklılığı ailede işlevsizliklere neden olmaktadır (Walsh, 2012).

Belirtilen veriler ilişki ve din arasındaki etkileşimin dinamiği açısından incelendiğinde; dininin evliliğe yüklediği kutsal anlamlar, eşler arasındaki inanç benzerliğinin evliliğe ortak bakış açısı sağlaması, ahlaki referans rolü, sosyal destek kaynakları, boşanmaya karşı koruyucu rolü gibi etkileri bulunmaktadır (Arvas ve Hökelekli, 2017). Ayrıca dinlerin boşanmaya bakışı, evliğe ve ailenin devamına yükledikleri anlam, şiddet yaşantıları ile birlikte çiftlerin evliliği sürdürmelerini teşvik etmekte, ayrılıkları önlemektedir (DeMaris ve diğ., 2010). Öyle ki semavi dinlerden Yahudilikte boşanma “iyi karşılanmaz”, Hıristiyanlıkta boşanmaya “izin verilmez”, İslamiyette ise izin verilir fakat “Allah katında yapılacak işlerin en sevimsizi” olarak tanımlanır (Şahin-Üstüner, 2022). Bu yönde katılımcı ifadelerine değinilecek olursa çiftler yapılan görüşmelerde dini çok mahrem bir alan olarak gördüklerini, toplumsal normlar çerçevesinde dini değerleri hakkında konuşmaktan çekindiklerini ifade etmişlerdir. Boşanma konusunda ise kendini dindar olarak tanımlayan E10: *“Boşanmanın Allah’ın en sevmediği helal olduğunu biliyorum, bizim orada da bir aile dağılır bir dağ yıkılır derler. İlk başlarda devam etmemizde din etkili oldu ama hani*

şimdi yüzde yüz din böyle emrediyor diye de değil yani” Bu yönüyle bakıldığında dini tutum ve evlilik süresi, ilişki istikrarı gibi bulguların yüksek çıkması dinin boşanmayı engelleyici yönlendirmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmekte, çiftler ilişkiyi sürdürme konusunda kendilerini zorunlu hisederek evlilik süreleri uzayabilmekte ve maruz kalınan psikolojik şiddet içerikli durumlar sürekliliğini korumaktadır (Ünal, 2013).

Şiddet ve din ilişkisi bağlamında çalışılan bir diğer değişken ise şiddet yaşantılarıyla doğrudan ilişkili olduğu sıklıkla vurgulanan toplumsal cinsiyet rolleridir. Türkiye’de şiddet mağduru kadınlarla yapılan çalışmada kültürel olarak uygulanan dini geleneklerin şiddete neden olduğu fakat dini olarak tanımlanan nedenlerin temelde cinsiyet rollerinin şiddeti meşrulaştırması sonucu meydana geldiği belirtilmektedir (Özdoğan, 2011). Genel olarak dindar tutumların ataerkil rolleri ve cinsiyet eşitsizliğini sürdürücü, destekleyici bir yönü olduğu ifade edilmektedir (Hatty, 2000). Bu yönde yapılan çalışmalarda kadınlar dini tutumlarının etkisiyle olumsuz yaşantılara sahip oldukları ilişkide kalmaya devam ettiklerini bu durumu kendi sorumlulukları olarak değerlendirdiklerini, eşlerinin isteklerini yerine getirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir, bu nedenle Asya kültürel özelliklerine sahip toplumlarda kültür ve dinin birlikte etkileşim içinde olduğu ve bir birini şekillendirdiği belirtilerek bu doğrultuda çalışmalar önerilmektedir (Sabri, Simonet ve Campbell, 2018). Bu çalışmayla paralel biçimde gelenek ve dinin karşılıklı olarak birbirini beslediği, eşinden şiddet gören bir kadın eşinin otoritesine karşı gelmenin sonucu olarak eşinin bunda hakkı olduğu şeklinde yorumlayabileceği, aksi yönde bir tepkisinin inacı ile çelişeceği ve sosyal baskı göreceğini düşünerek ilişkide kalmaya mecbur hissetmektedir (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019). Genel olarak şiddet karşısında dinin kullanım biçimi açısından bakıldığında; kurbanlar için kurtarıcı rahatlatıcı, failler için ise meşrutiyet kazandıran bir kılıf olduğu şeklinde görüş bildirilmektedir (Öztürk, 2014).

Şiddet mağduru kadınlarla yapılan çalışmalarda bu araştırma bulgularına paralel şekilde, kadınlar çaresizlik içinde sabrederek Allah’a sığınmaya yöneldiklerini, bir duygusal destek sağladığı, dini duyguların psikososyal kaynakları desteklediği rahatlatıcı ve güçlendirici bir etkisinin olduğunu belirtmiştir (Erdoğan, Aktaş ve Onat Bayram, 2009; Hassouneh-Phillips ve diğ., 2001). Şiddet karşısında kadınlar; manevi

değerlerini can simidi olarak gördüklerini, İncil okuyarak, dua ederek dayanma gücü bulduklarını ifade etmişlerdir (Drumm ve diğ., 2013). Bunun yanında farklı araştırmalarda şiddete maruz kalma ile dini tutum arasında bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur (Bayer, 2013; Follingstad, Rogers ve Duvall, 2012). Çalışma kapsamında bir katılımcı K3: “*Yani aramız bozuk olduğunda moralim bozulur; bende bir tesbih çeker, bir dua ederim ama bunları eşimle aram düzelsin diye değilde kafam biraz dağılsın, rahatlasın diye yapıyorum*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bu durum dini, başa çıkma yöntemi olmaktan ziyade zihinsel uzaklaşma için kullanıldığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Şiddet ve yardım arama ile dini tutumlar arasındaki ilişkisi incelendiğinde kişinin dini ve manevi değerlerinin, dindarlık düzeyine, dini yaşayış biçimine ve dini algılarına göre yardım süreci olumlu veya olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmektedir (Crosby ve Bossley, 2012). Dini etkilerin yardım alma konusunda belirleyici bir rolü ifade edilmekle birlikte destek sistemlerinden yararlanma durumu düştükçe ya da zorlaştıkça manevi hizmetlere yönelim ve dini baş etme biçimleri de artış göstermektedir (Lelaurain, Graziani ve Monaco, 2017). Şiddet karşısında daha yüksek dini başa çıkma bildiren, dini faaliyetlerde bulunan Amerikalı kadınların yardım almaya karşın daha olumsuz bir algıya sahip olduğu (Kuo, 2015), dini kaderci anlayışın psikolojik destek almanın önünde bir engel oluşturduğu (Husain, 2018), dini faaliyetlere katılım ve dini değerlerin yaşama etkisinin artmasına bağlı olarak profesyonel ruh sağlığı yardımı bakış olumsuz yönde etkilenmektedir (Crosby ve Bossley 2011).

Bu durum farklı kültürel özellikler bağlamında dini tutumların yardım almaya etkileri şeklinde incelendiğinde Afrikalı kadınların Kafkas ve Hispanik/Latin kadınlara kıyasla daha fazla din adamlarından yardım aldığı ve istismara uğradıklarında bir destek mekanizması olarak duayı daha fazla kullandıkları görülmüştür (Satyen, Rogic ve Supol, 2019). Benzer şekilde Afrikalı kadınların şiddet yaşantıları sonrası gerek profesyonel (Sears, 2021), gerekse sosyal destek (Akangbe, 2020) kaynaklarının kullanımındansa dini ve manevi problem çözme yöntemlerini tercih etmektedirler. Hintli kadınların şiddet sonrası yeterince profesyonel yardım almamaları kültürel ve dini yönelimler ile açıklanmış, Hindiuizm’in temel ilkesi olan karma inancının yaşanan fiziksel ve zihinsel acıları geçmişteki kötü davranışların bir borcu olarak kabul etmesi

ve bunlara katlanılması gerektiğini öğretilmesine ilişkilendirilerek yorumlanmaktadır (Kim ve Hogge, 2015). Afrikadaki Hristiyan topluluklarında ise kültürle çok sıkı temas halinde olan dini anlayış biçiminin şiddeti kültürün ve dinin izin verdiği bir davranış olarak benimsenmesine, şiddetin kültür ve din çatısı altında uygulandığına dikkat çekilmiştir (Akangbe, 2020).

Din görevlilerinin sunduğu yardım açısından incelendiğinde ise dini liderlerin saldırıları ciddi bir durum olarak değerlendirmek yerine mağdurları mevcut ilişkiyi koruma ve aile statükosunu sürdürme yönünde teşvik ettikleri görülmüştür (Lelaurain, Graziani, Monaco, 2017). Benzer şekilde Kilisede dini liderlerin şiddet nedeniyle kendilerinden yardım isteyen kadınları mevcut ilişkide tutucu önerilerde bulunduğu, aksi halde kadınları günahkar olmak itham ettikleri, bu nedenle kadınların ilişkiden ayrılmadığı belirtilmiştir (Gillum ve diğ., 2018). Asya toplumlarında da dinin etkisine ithafen dini liderlerin aile içi şiddet konusunda bilinçlendirilmeleri, kişilerin ihtiyaç duyduğu yardım alanlarına yönlendirilmesi konusunda kaynakların tanıtılması gerektiği vurgulanmıştır (Sabri, 2018). Ülkemizde de Yıldırım ve Certel (2021) tarafından yürütülen çalışma kapsamında Aile Dini Rehberlik Bürolarının ile içi ilişkiler konusunda yönlendirmelerde bulunduğu, psikiyatrik sorunların yanında en sık görüşülen konulardan birinin eşin öfke problemleri olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda din görevlilerinin kendi çalışma alanlarının ve uzmanlık alanlarının dışında kalan alanlarda kendilerine danışan kişileri profesyonel ruh sağlığı uzmanlarına yönlendirmelerinin gerekliliği özellikle vurgulanmaktadır.

Mevcut araştırmada ise belirtilen alan yazın verilerinden farklı olarak dini yönelimin şiddet mağduriyeti ile yardım arama tutumu arasında aracı bir rol oynamadığı görülmüştür. Bu durumun farklı dinlerde ve kültürel yapılarda çiftlerin dini alanları ibadet haricinde de aktif kullanımı ve din görevlilerinin yardım verici bir rol üstlenmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Nitekim kiliselerde din görevlilerinin aile içi şiddet yaşantılarına yönelik aktif biçimde cemaatlerine yönlendirmelerde bulunduğu ve üyelerin ise bu yardımı daha kolay ulaşılabilir, daha kabullenilebilir bulduğu belirtilmektedir (Gillum ve diğ., 2018). Ayrıca bu araştırma sonucunda dini tutumların aracı bir rolünün olmaması katılımcıların kendi davranışları üzerinde dini belirleyici bir unsur olarak görmemeleri ile açıklanabilir. Öyle ki görüşme sürecinde katılımcılar genel olarak dinin, davranışları üzerinde belirleyici bir

etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum dinsel yönelimin boyutları olan içe dönük dindarlık açısından; katılımcıların bireysel olarak dini düşünceler ve yönlendirmeler ile hareket etmedikleri, evlilik ilişkilerinde dini değerlerin belirgin bir rol oynamadığı, dışa dönük dindarlık açısından ise dini davranışlarının artık kültürel bir değer şeklinde yaşandığı, geleneksel adetler olarak bazı dini pratikleri yerine getirdikleri, ahlaklı olmayı, insanlara ve hayvanlara iyi davranmayı din anlayışı olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde Türkiye’de son çeyrek asırdır modernleşme hareketleri ve kitle iletişim araçlarının etkililiğinin artmasıyla birlikte yoğun bir sekülerleşme sürecine girildiği, dini yaşayış tarzına göre farketmeksizin herkesin bu değişimden etkilendiği, dini pratiklerden sosyal ilişkilere, eğitim anlayışından boş zaman aktivitelerine kadar bireyin bütün yaşam alanlarında dinin etkisinin yerini daha modern dünya değerlerinin aldığı belirtilmektedir (Batur, 2015). Nitekim bu araştırma bulgularını destekler nitelikte Türkiye’de dindarlık ve sekülerizm ilişkisini incelemek amacıyla Erkan (2021) tarafından yapılan çalışmada; bireylerin geleneksel dindarlık anlayışın yerini modern bir dindarlık yaşam biçiminin aldığı, dini pratikler yerine ahlaklı ve adaletli olmanın ön plana çıktığı, tesettüre yüklenen anlamın farklılaştığı, kadın-erkek ilişkilerinin toplumsal yapıya uygun biçimde yeniden şekillendiği, postmodern bir muhafazakarlık tanımının ortaya çıktığı genel anlamda ise sosyal ve bireysel hayatta seküler anlayışın kültürel olarak benimsendiği tespit edilmiştir. Bu perspektiften değerlendirildiğinde araştırma bulgularından elde edilen yapısal model sonuçları ile yapılan görüşmelerin örtüştüğü görülmekte ve bu durumun seküler anlayışın etkisiyle açıklanabileceği düşünülmektedir.

Genel olarak yukarıda sunulan veriler ışığında değerlendirildiğinde bu çalışma; evli bireylerin ilişkilerinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet yaşantıları sonucunda yardım arama tutumlarının negatif yönde olduğu, bu iki değişken arasında şema başa çıkma biçimlerinden aşırı telafi ve kaçınmanın tam aracı bir rol üstlendiği fakat teslim başa çıkma biçimi ile dindarlığın içe dönük ve dışa dönük boyutlarının aracı bir rolünün olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak bütün veriler birlikte ele alındığında çiftlerin ilişkide çok farklı türde psikolojik şiddet içerikli davranışlara maruz kaldığı fakat bunu tanımlama ve farketmede güçlük çektiği görülmüştür. Yaşanılan duruma dair farkındalığın oluşması halinde ise duruma nasıl müdahale edileceği, kimlerden

nasıl bir destek alınabileceği konusunda; mahremiyet, utanç, damgalanma gibi birçok farklı dinamiğin yardım almayı engellediği görülmektedir. Ayrıca bireylerin profesyonel yardım kaynakları konusunda tam olarak bilgi sahibi olmadıkları, farklı nedenlerle süreci erteleme eğiliminde oldukları, yardıma ulaşma konusunda da yapısal engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Psikolojik şiddet mağduriyeti ile yardım alma tutumu arasındaki ilişkide ise kaçınmacı ve aşırı telafi edici baş etme mekanizmaları tam aracı bir rol üstlenirken teslim ile dindarlığın içsel ve dışsal boyutlarının aracı bir rolünün olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar üzerinde şema başa çıkma biçimleri açısından; erken dönem yaşantılar, ilişki dinamikleri ve evliliğe yüklenen anlamlar belirleyici olabilirken, dinsel eğilim anlamında toplumsal yapı, gelenekler, yaşam biçimi ve kültürel unsurların etkileri gözlenmiştir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmanın amacı evli bireylerin ilişki sürecinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet yaşantıları ile ilişkisel profesyonel yardım arama tutumları arasındaki ilişkide şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimlerin aracı rolünün incelenmesidir. Çalışma karma araştırma modellerinden yakınsayan paralel desen türünde tasarlanmış ve model doğrultusunda nicel-nitel veriler eş zamanlı toplanmıştır. Nicel bölüm kapsamında toplam 601 katılımcıya ulaşılarak “Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği”, “İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumları Ölçeği”, “Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği” ve “Dinsel Eğilim Ölçeği” uygulanmış ve toplanan veriler oluşturulan Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir. Nitel kısımda ise evliliği devam eden 22 katılımcı ile çalışma kapsamında oluşturulan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla bireysel görüşmeler yapılmış ve elde edilen dökümanlar içerik analizi ile çözümlenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen veriler eşleştirilerek yorumlanmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırma sonucunda; ilk olarak evlilikte maruz kalınan psikolojik şiddetin ilişkisel yardım arama üzerinde negatif düzeyde bir etkisi tespit edilmiştir. Sonrasında ise iki değişken arasında şema başa çıkma biçimlerinden kaçınma ve aşırı telafinin aracı bir rol üstlendiği bunun yanında şema başa çıkma biçimlerinden teslim ve dinsel eğilimin alt boyutları olan içe dönük dindarlık ile dışa dönük dindarlığın aracı bir rol oynamadığı tespit edilmiştir.
2. Araştırmanın nitel bulguları incelenen değişkenler bazında değerlendirildiğinde; psikolojik şiddet açısından: şiddete yönelik algılar, şiddet deneyimleri, şiddetin etkileri, şiddete karşı verilen tepkiler şeklinde kategorileştirilmiştir.
3. Çiftlerin yardım arama davranışları incelendiğinde sosyal destek ve profesyonel kaynaklar olarak ikiye ayrıldığı bulunmuştur. Bu kaynaklardan sosyal destek sistemleri kapsamında; engeller, süreç ve öneriler şeklinde temalara ulaşılırken, ilişkisel profesyonel yardım arama tutumu: yardım kararı, uzman tercihi, uzman algısı, yardım beklentileri, yardım süreci etkileri ve yardım engelleri olarak örgütlenmiştir.
4. Veriler eşleştirildiğinde; psikolojik şiddet mağduriyeti ile yardım arama tutumu arasındaki negatif etki nitel veriler ışığında: yardım direnci, mahremiyet, yardıma yönelik olumsuz kalıplar, damgalanma, ekonomik nedenler, yarar şüphesi, kendinin çözmesi gerektiğine dair inanç şeklinde yardım engelleri ile açıklanmaktadır.

5. Yapısal model sonucunda aracı bir rolü görülen şema başa çıkma biçimlerinden kaçınma ve aşırı telafi boyutları nitel veriler ile birlikte değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda kaçınma boyutunda: bastırma, temastan kaçınma, psikosomatizasyon, geri çekilme, yok sayma, duygusal kontrol, zihinsel ve fiziksel uzaklaşma temalarına ulaşılrken aşırı telafi boyutunda: ödüllendirme, ideal ilişki senaryosu, kendini ispatlama ve manipülatif agresyon temaları örgütlenmiştir.

6. Model sonucuna göre aracı bir rolü görülmeyen şema başa çıkma biçimlerinden teslim boyutunda: fedakarlık, çözüm çaresizliği, tepkisiz kalma, eşe itaat, kabullenme, bağımlı olma temaları tespit edilmiştir. Dinsel eğilim açısından ise Yapısal Model sonucu dindarlığın aracı bir rolünün olmadığı bulunurken, bu yönde ulaşılan temalar kapsamında din ve profesyonel yardımın farklı alanlar olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında dinin bireysel anlamda; kültürel ve ahlaki değer, rahatlama ve güven kaynağı gibi yansımalarının yanında kişileri yönlendirici bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

5.3. Öneriler

Bu bölümde mevcut araştırmanın sonuçları ve sınırlılıkları doğrultusunda ilerleyen dönemde konu ile ilgili araştırma yapmayı planlayan araştırmacılara ve benzer konularda alan çalışması yapan meslek uzmanı uygulayıcılara yönelik bir takım önerilerde bulunulmuştur.

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada kapsamında katılımcıların psikolojik şiddete maruz kalma durumları karşısındaki yardım alma tutumları ile bu değişkenler arasında şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilimin aracı rolü araştırılmıştır. Benzer yönde yapılacak olan çalışmalarda; ilişki motivasyonu, evlilik beklentileri, kök aile ilişkileri, eş tükenmişliği, ilişkide duygu düzenleme güçlüğü gibi farklı ilişki dinamiklerine yönelik ilişkisel değişkenlerin şiddet yaşantıları üzerindeki rolü çalışılabilir.
2. Alan yazındaki araştırmaların çoğunluğunun şiddetin ifşa edildiği; adliye, kolluk güçleri, kadın danışma merkezleri veya kadın sığınma evi gibi örneklemeler üzerinde yürütüldüğü görülmektedir. Fakat bu araştırma sonucu şiddet karşısında yardım almanın en kritik aşamalarından birinin yaşanılan şiddetin ifade edilmesinde karşılaşılan güçlük olduğunu, çiftlerin şiddetin dozu dayanılmaz noktaya gelinceye kadar yardım arayışını ertelediğini göstermiştir. Bu nedenle gelecek dönem yapılacak çalışmalarda bu araştırmanın sonuçlarının da göstergeleri doğrultusunda şiddetin henüz ifşa edilmediği ve kapalı kaldığı ilişki süreçleri, devam eden evlilik, süre gelen flört ilişkisi gibi dinamiklerin çalışılması gerektiği düşünülmektedir.
3. İlgili alanyazında bütün şiddet türlerinin yoğunlukla birlikte ele alındığı görülmüştür. Fakat bu araştırmanın bulguları, şiddet türlerinin ortak yönleri olabileceği gibi oldukça farklı özelliklere de sahip olduklarını göstermektedir. Bu noktada şiddet türlerinin spesifik olarak incelenmesinin daha detaylı sonuçlar vereceği ilgili alan yazının bu şekilde zenginleşeceği düşünülmektedir.
4. Aile içi şiddet, eş şiddeti gibi adlandırmaların yanında “kadına yönelik şiddet” kavramı adeta kalıplaşmış bir haldedir. Fakat bu çalışma sonucunda ilişkisel yaşantılarda her cinsiyetin farklı şiddet deneyimlerinin olabileceği görülmüştür. Ayrıca yapılan görüşmelerde kadınlar şiddet kelimesinin kadın ile birlikte anılmasından ve bu şekilde kanıksamasından duydukları rahatsızlığı sıklıkla dile getirirken erkekler

açısından ise genel toplumsal kanının baskısı altında mağduriyetlerini paylaşmanın erkeklik kavramına uygun olmayan bir durum olarak değerlendirileceği endişesi yaşanmaktadır. Bu nedenle cinsiyet eşitliğine uygun bir biçimde hem toplumsal farkındalığın artması hem de geleneksel kalıpsal yargıların giderilmesi amacıyla yapılacak olan çalışmalara farklı cinsiyet örneklemeleri dahil edilebilir, çalışma başlığı olarak ise yurt dışı alan yazında sıklıkla karşılaşıldığı şekliyle “yakın ilişki şiddeti (*intimate partner violence*)” gibi bir kullanıma gidilebilir.

5. Bu araştırma sonucunda dinsel eğilimlerin psikolojik şiddet yaşantısı ve ilişkisel profesyonel yardım arama tutumları arasında aracı bir rolünün olmadığı tespit edilmiştir. Benzer yönde yapılacak çalışmalarda dini tutumların yanında gelenekler ve kültürel özelliklerin rollerinin de incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Çifler arası şiddet konusunda hizmet sunan ruh sağlığı uzmanlarına yönelik öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. İlgili alan yazın ve bu çalışma sonuçları yakın partner şiddetine maruz kalan kişilerin yardım alabilecekleri profesyonel ruh sağlığı hizmetleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları için yardım sürecine dair belirsizlikler yaşadığı hatta zaman zaman profesyonel olduğunu düşünerek ruh sağlığı alanını suistimal eden farklı yardım kaynaklarından destek aradıkları görülmüştür. Bu nedenle ruh sağlığı hizmetleri ve işleyişi hakkında bir takım bilgilendirme çalışmalarının yapılmasının, özellikle ruh sağlığı okur yazarlığının artırılmasına yönelik çalışmaların planlanması önerilmektedir.

2. Alan yazında psikolojik şiddet yaşantısına sahip olan bireyler yardım alma aşamasında uzmanların bu konuya dair yeterli tarama faaliyeti yürütmediğini, ancak şiddetin fiziksel belirtilerinin olması durumunda müdahalede bulunduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada uzmanların farklı şiddet türlerine yönelik farkındalıklarının artması ve bu alanlarda müdahale becerilerini geliştirmeleri hizmet kalitesinin artırılması adına yararlı olacağı düşünülmektedir.

3. Şiddet ve yardım çalışmaları kapsamında genel kanının kadın mağduriyetine odaklanması nedeniyle bu konuda yardım arayışında olan erkekler kendilerinin “zorba” ya da “fail” olarak etiketlenmesinden dolayı duydukları yakınmaları dile

getirmişlerdir. Bu noktada özellikle erkek örneklemeler özelinde çalışmalar tasarlanabilir. Ayrıca yardım sunacak olan uzmanların toplumsal cinsiyet eşitliği ve çok kültürlü yeterlilik becerileri çerçevesinde oturumları yapılandırılmaları uygun terapötik ortamın sağlanması önerilmektedir.

4. Şiddet mağduriyeti sonrası bireylerin yardım almalarının önündeki engellerin ciddiyeti gerek bu çalışmada gerekse alan yazında özellikle ön plana çıkan bir bulgudur. Bu nedenle ruh sağlığı uzmanlarının yanında belediyeler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları gibi politika yapıcılar tarafından hizmetlerin ulaşılabilirliğinin artırılması adına; ulaşım, ekonomik kolaylık gibi bir takım yapısal önlemlerin alınması profesyonel hizmetlerin yaygınlığının artırılması ve daha fazla kişiye ulaşılması adına destekleyici olacağı düşünülmektedir.

5. Şema başa çıkma biçimlerinin şiddet ve yardım arama ilişkisinde birtakım roller üstlendiği görülmektedir. Bu konuda erken dönem uyumsuz şemalar ve başa çıkma biçimlerine dönük bireysel ve grupla psikolojik danışma çalışmalarına odaklanılabilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Raiya, H., Sasson, T., Palachy, S., Mozes, E., & Tourgeman, A. (2017). The relationships between religious coping and mental and physical health among female survivors of intimate partner violence in Israel. *Psychology of Religion and Spirituality*, 9(1), 70-78. doi:10.1037/rel0000107
- Acar, İ. (2013). *Tek ebeveynli ailelerde psikolojik tepkiler ile psikolojik destek almanın klinik sosyal hizmet açısından analizi: Yalova örneği*. (Yayımlanmamış yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Açıkgöz, H. O. (2014). *Zonguldak il merkezinde kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı, şiddet türleri, şiddet algısı ve kadınların şiddete yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Adak, N. (2013). Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 1-28. doi:10.18490/sosars.136095
- Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58(1), 5-14. doi:10.1037/0003-066X.58.1.5
- Aka, M. (2020). Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I: Manevi Danışmanlık Perspektifinden Kuramsal Analizler. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, (2), 201-233.
- Akan, Y. ve Kıran, B. (2017). Erkeklerin şiddete maruz kalma ve şiddet uygulamaya yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 2(2), 47-71.
- Akangbe, T. (2020). Culture, religion and help-seeking for intimate partner violence victims in Nigeria (a narrative review), 3(2), 7.
- Akpınar, O. (2011). *Aile içi şiddete maruz kalan kadınların aile içi şiddetle başa çıkma özyeterliliği düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Akpınar, O. (2013). Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda aile içi şiddetle başa çıkma özyeterliliği. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(39), 24-36.
- Aktaş, A. M. (2006). *Aile İçi Şiddet* (1. bs.). Ankara: Elma Yayınevi.
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlükler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Akyüz, A., Yavan, T., Şahiner, G. ve Kılıç, A. (2012). Domestic violence and woman's reproductive health: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 17(6), 514-518. doi:10.1016/j.avb.2012.07.005
- Allen, M., & Devitt, C. (2012). Intimate Partner Violence and Belief Systems in Liberia. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(17), 3514-3531. doi:10.1177/0886260512445382
- Allport, G. W. (2004). *Birey ve dini*. (B. Sambur, Çev.)Elis Yayınları (1. bs.). Ankara: Elis Yayınları.
- Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 432-443. doi:10.1037/h0021212
- Al-Modallal, H. (2012). Psychological partner violence and women's vulnerability to depression, stress, and anxiety. *International Journal of Mental Health Nursing*, 21(6), 560-566. doi:10.1111/j.1447-0349.2012.00826.x
- Al-Othman, H. M. (2012). Marital happiness of married couples in the U.A.E. society: A sample from Sharjah. *Asian Social Science*, 8(4), 217-224. doi:10.5539/ass.v8n4p217
- Altıparmak, İ. B. (2019). Kadına yönelik aile içi şiddetin boyutları: Ankara örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 55-76. doi:10.18026/cbayarsos.544775
- Altun, A., Gencel Bek, M. ve Altun, E. E. (2007). Aile içi şiddet haberlerinin üretim süreci ve medya profesyonelleri. *İletişim Araştırmaları*, 5(2), 9-61. doi:10.1501/Iltaras_0000000109
- Altun, G. (2015). *Evli bireylerde bağlanma tarzları ve erken dönem uyum bozucu şemaların evlilik doyumu ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Alvarez, C. D., Aranda, B. E., & Huerto, J. A. L. (2015). Gender and cultural effects on perception of psychological violence in the partner. *Psicothema*, 27(4), 381-387. doi:10.7334/psicothema2015.54
- Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M., & Bano, S. (2019). The relationship of religiosity and marital satisfaction: The role of religious commitment and practices on

- marital satisfaction among Pakistani respondents. *Behavioral Sciences*, 9(3), 30. doi:10.3390/bs9030030
- Amrai, K., Zalani, H. A., Arfai, F. S., & Sharifian, M. S. (2011). The relationship between the religious orientation and anxiety and depression of students. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 15, 613-616. doi:10.1016/j.sbspro.2011.03.150
- Andrews, G., Issakidis, C., & Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilisation. *The British Journal of Psychiatry: The Journal of Mental Science*, 179, 417-425. doi:10.1192/bjp.179.5.417
- Anes Jellali, I., Jellali, M. A., Gataa, R., & Mechri, A. (2014). Psychosexual impact of violence against Tunisian women in marriage: Cross-sectional study about 197 consultant in family planning centre of Monastir. *Sexologies*, 23(3), e75-e78. doi:10.1016/j.sexol.2014.05.009
- Anlı, İ. ve Can, Y. (2017). Alkol kullanım bozukluklarında erken dönem uyumsuz şemaların üstesinden gelme biçimleri: Şema terapi çerçevesinde bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(32), 15-15. doi:10.21550/sosbilder.297693
- Anlı, İ., Can, Y. ve Evren, C. (2017). Erkek alkol kullanım bozukluğu hastalarında patolojik narsisizmin erken dönem uyumsuz şemaların gelişimi üzerindeki etkisi. *Current Approaches in Psychiatry*, 9(1), 63-63. doi:10.18863/pgy.281127
- Ardabily, H. E., Moghadam, Z. B., Salsali, M., Ramezanzadeh, F., & Nedjat, S. (2011). Prevalence and risk factors for domestic violence against infertile women in an Iranian setting. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 112(1), 15-17. doi:10.1016/j.ijgo.2010.07.030
- Arıcıoğlu, A. (2003). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismarın yordanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arias, I., & Pape, K. T. (1999). Psychological abuse: Implications for adjustment and commitment to leave violent partners. *Violence and Victims*, 14(1), 55-67. doi:10.1891/0886-6708.14.1.55

- Arntz, A., & Jacob, G. (2016). *Uygulamada şema terapi*. (G. Soygüt, Ed.) Nobel Akademik Yayıncılık (1. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arntz, A., & Van Genderen, H. (2017). *Sınır kişilik bozukluğu için şema terapi*. (M. Şaşıoğlu ve S. Kohen, Çev.) (5. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Arslantaş, H. (2003). *Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Arslantaş, H., Dereboy, İ. F., Aştı, N. ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Askeland, G. A., & Døhlie, E. (2015). Contextualizing international social work: Religion as a relevant factor. *International Social Work*, 58(2), 261-269. doi:10.1177/0020872813482958
- Aslan Turan, E. (2020). Diyarbakırlı Kadınlarda Namus, Kadınlık ve Din. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (20), 51-85. doi:10.26650/iukad.2020.0003
- Atmaca, S. ve Gençöz, T. (2016). Exploring revictimization process among Turkish women: The role of early maladaptive schemas on the link between child abuse and partner violence. *Child Abuse & Neglect*, 52, 85-93. doi:10.1016/j.chiabu.2016.01.004
- Aurella, W. (2001). *Battered women in shelters: A comparative analysis of the expectations and experiences of african american, mexican american and non-hispanic white women*. (doctoral dissertation). University of Texas at Austin, Austin.
- Austin, P., Macdonald, J., & MacLeod, R. (2018). Measuring spirituality and religiosity in clinical settings: A scoping review of available instruments. *Religions*, 9(3), 70. doi:10.3390/rel9030070
- Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, E. U. (2014). *Kadına yönelik şiddet: AB Çapında Bir Araştırma*. Vienna, Austria: Promoting and protecting your fundamental rights across the EU. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/501>) adresinden erişildi.

- Ay, R. ve Kili el, Œ. (2020). Hekimlerin kadına yönelik Œiddet ile ilgili bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Journal of Contemporary Medicine*, 10(4), 600-608. doi:10.16899/jcm.723415
- Aydın, B. N., Kocagaziaoğlu, S. Y., Arda,  . E. ve Gölge, Z. B. (2016). Basında kadına yönelik Œiddet haberlerinin ele alınıŒ biçimlerinin karŒılaŒtırılması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19( zel Sayı), 64-75.
- Aydın, M. (2017). Lisans  ğrencilerinin psikolojik yardım aramaya g n ll l klerinin incelenmesi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 01(01), 76-94.
- Aydoğan, D. (2014). * iftlerde iliŒkisel yılmazlığın ebeveynlik stresi, iliŒkisel baŒa çıkma, iliŒkisel profesyonel yardım arama ile iliŒkisi*. (YayımlanmamıŒ doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydoğan, D. ve  zbay, Y. (2015). Çiftlerde iliŒkisel yılmazlık ve iliŒkisel profesyonel yardım arama:  kili (dyadic) analiz. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(44), 109-121.
- Ayhan, F. ve  zkan, B. (2016). Domestic violence impact on adolescents. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3753-3767.
- Aytaç, S. ve Dursun, S. (2013).  alıŒma hayatında kadına yönelik Œiddet: Sağlık sektöründe bir uygulama. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 67-78.
- Ayten, A. ve Bakır, R. E. (2021). Sporcuların yaŒam doyumlarının yordayıcıları olarak bireysel dindarlık, maneviyat, alçakgönüllülük ve kaygı: Uzak doğu sporcuları üzerine nicel bir araŒtırma. *Dinbilimleri Akademik AraŒtırma Dergisi*, 21(2), 589-612. doi:10.33415/daad.920575
- Babacan G m Œ, A., Œıpkın, S. ve Erdem,  . (2020). Prevalence of intimate partner violence against women and women's methods of coping. *Journal of Psychiatric Nursing*, 11(2), 79-87. doi:10.14744/phd.2020.58561
- Baier, C. J., & Wright, B. R. E. (2001). "If you love me, keep my commandments": A meta-analysis of the effect of religion on crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(1), 3-21. doi:10.1177/0022427801038001001
- Bailey, B. (2021). Women's psychological aggression toward an intimate male partner: Between the impulsive and the instrumental. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(12), 6526-6546. doi:10.1177/0886260518815138

- Baker, C. R., & Stith, S. M. (2008). Factors predicting dating violence perpetration among male and female college students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 17(2), 227-244. doi:10.1080/10926770802344836
- Balcı Arvas, F. ve Hökelekli, H. (2017). Dindarlık ile evlilik doyumu ve evlilikte sorun çözme ilişkisi üzerine bir inceleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 129-160.
- Baltacı, G. (2010). *Aile danışmanlığı hizmetinden yararlanmak isteyen evli kadınların nitelikleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Baltarlı, N. (2020). *Flört şiddetinin şema terapi modelinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.
- Barrett, B. J., Peirone, A., & Cheung, C. H. (2020). Help seeking experiences of survivors of intimate partner violence in Canada: The role of gender, violence severity, and social belonging. *Journal of Family Violence*, 35(1), 15-28. doi:10.1007/s10896-019-00086-8
- Barry, J., Holloway, K., & Seager, M. (2019). Are clinical psychologists, psychotherapists and counsellors overlooking the needs of their male clients. *Psychotherapy Section Review*, 69(spring). doi:10.2139/ssrn.3804277
- Başkale, H. ve Sözer, A. (2015). Eşinden/partnerinden şiddet gören kadınların şiddet algısı ve mağduriyet nedenleri: Violence perception and victimization reasons of women exposed to spouse/partner violence. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(6), 468-474. doi:10.5455/pmb.1-1433339980
- Batur, B. (2015). Sekülerleşme Türkiye’de. *Journal of International Social Research*, 8(38), 563-572. doi:10.17719/jisr.20153813666
- Bauer, H. M., Rodriguez, M. A., Quiroga, S. S., & Flores-Ortiz, Y. G. (2000). Barriers to health care for abused Latina and Asian immigrant women. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 11(1), 33-44. doi:10.1353/hpu.2010.0590
- Bayer, A. (2013). *Değişen toplumsal yapıda aile: Eşler arası şiddet ve din ilişkisi üzerine bir araştırma (Konya Örneği)*. (Yayımlanmamış doktora lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Bayoğlu, F. (2019). *Şema başa çıkma biçimleri ile psikolojik yardım alma tutumu arasındaki ilişkide yardım alma deneyiminin ve benlik yapılarının düzenleyici rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Beaulaurier, R. L., Seff, L. R., Newman, F. L., & Dunlop, B. (2005). Internal barriers to help seeking for middle-aged and older women who experience intimate partner violence. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 17(3), 53-74. doi:10.1300/J084v17n03_04
- Behary, W. T. (2014). *Narsistle ateşkes*. (M. Caner ve N. Azizlerli, Çev.)Bilişsel ve davranışçı terapiler (1. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Bensley, L., Van Eenwyk, J., & Wynkoop Simmons, K. (2003). Childhood family violence history and women's risk for intimate partner violence and poor health. *American Journal of Preventive Medicine*, 25(1), 38-44. doi:10.1016/S0749-3797(03)00094-1
- Beyazyüz, N. (2017). *Üsküdar üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Bicil, B. (2012). *Yetişkinlerin psikolojik yardım arama niyetlerinin incelenmesi: İzmir ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bilge, A., Mermer, G., Çam, O., Çetinkaya, A., Erdoğan, E. ve Üçkuyu, N. (2016). Türkiye' deki toplum ruh sağlığı merkezlerinin 2013-2015 yıllarının profili. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-5. doi:10.30934/kusbed.358560
- Bilgin, E. (2018). *Sığınma evinde kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilgin, E. ve Tuncay, T. (2020). Sığınmaevinde kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının incelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (16), 43-61. doi:10.46218/tshd.795180
- Bilgin Şahin, B. ve Erbay Dünder, P. (2017). Violence against women and quality of life. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 18(3), 203-210. doi:10.5455/apd.246081

- Bilican Gökkaya, V. (2011). Kadına yönelik ekonomik şiddet: Sivas ili (Cumhuriyet Üniversitesi) örneği. *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken*, 3(3), 129-145.
- Bişgin, H. (2019). *Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete uğrama nedenlerinin ve şiddetle baş etme yöntemlerinin analizi: Tokat örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Black, M., Basile, K., Breiding, M., Smith, S., Walters, M., Merrick, M., ... Stevens, M. (2011). *National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010 Summary Report*. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). <https://ncvc.dspacedirect.org/handle/20.500.11990/250> adresinden erişildi.
- Blake, J. P. (2008). *Psychological distress, masculinity ideology, and self-threat: A model of men's attitudes toward help seeking*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://research.library.fordham.edu/dissertations/AAI3361369> adresinden erişildi.
- Blázquez Alonso, M., Moreno Manso, J. M., & García-Baamonde Sánchez, M. E. (2012). Indicadores de maltrato psicológico asociados a la antigüedad en las relaciones de pareja. *Anales de Psicología*, 28(3), 772-779. doi:10.6018/analesps.28.3.123261
- Bonomi, A. E., Anderson, M. L., Reid, R. J., Carrell, D., Fishman, P. A., Rivara, F. P., & Thompson, R. S. (2007). Intimate partner violence in older women. *The Gerontologist*, 47(1), 34-41. doi:10.1093/geront/47.1.34
- Boudoukha, A. H., Przygodzki-Lionet, N., & Hautekeete, M. (2016). Traumatic events and early maladaptive schemas (EMS): Prison guard psychological vulnerability. *European Review of Applied Psychology*, 66(4), 181-187. doi:10.1016/j.erap.2011.05.004
- Boyacıoğlu Bal, İ. (2016). Dünden bugüne Türkiye’de kadına yönelik şiddet ve ulusal kadın çalışmaları: Psikolojik araştırmalara davet. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(Özel Sayı), 126-149.
- Bozkurt Şener, E. (2011). *Kadına yönelik aile içi şiddeti önlemede 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanun ve değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Ankara.

- Braun, V., Schmidt, J., Gavey, N., & Fenaughty, J. (2009). Sexual coercion among gay and bisexual men in aotearoa/New Zealand. *Journal of Homosexuality*, 56(3), 336-360. doi:10.1080/00918360902728764
- Breiding, M., Basile, K., Sharon, S., Michele, B., & Mahendra, R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Version 2.0*. Atlanta, Georgia: Centers for Disease Control and Prevention National Center for Injury Preventio. <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/31292> adresinden erişildi.
- Bryant-Davis, T., & Wong, E. C. (2013). Faith to move mountains: Religious coping, spirituality, and interpersonal trauma recovery. *American Psychologist*, 68(8), 675-684. doi:10.1037/a0034380
- Burczycka, M., & Conroy, S. (2016). *Family violence in Canada: A statistical profile, 2016*. Canada: Minister of Industry, 2018.
- Bükecik, E. ve Özkan, B. (2018). Kadına yönelik şiddet: Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın sağlığına etkisi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 33-37.
- Calvete, E., & Orue, I. (2012). Social Information Processing as a Mediator Between Cognitive Schemas and Aggressive Behavior in Adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(1), 105-117. doi:10.1007/s10802-011-9546-y
- Calvete, E., & Orue, I. (2013). Cognitive mechanisms of the transmission of violence: Exploring gender differences among adolescents exposed to family violence. *Journal of Family Violence*, 28(1), 73-84. doi:10.1007/s10896-012-9472-y
- Camadan, F., Karataş, Z. ve Bozali, S. (2017). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar: Ebeveynlerin ve çocukların görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(64-Ek), 1510-1530. doi:10.17755/esosder.306804
- Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C., Campbell, D., Curry, M. A., ... Laughon, K. (2003). Risk factors for femicide in abusive relationships: Results from a multisite case control study. *American Journal of Public Health*, 93(7), 1089-1097. doi:10.2105/AJPH.93.7.1089
- Can Gürkan, Ö. ve Coşar, F. (2009). Ekonomik şiddetin kadın yaşamındaki etkileri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(3), 189-206.

- Can, Y. (2014). Türk ailesinde aile içi şiddetin kültürel dinamikleri. *Journal of Turkish Studies*, 9(8), 13-19. doi:10.7827/TurkishStudies.7137
- Canaval, G. E., González, M. C., & Sánchez, M. O. (2007). Spirituality and resilience in battered women that denounce intimate partner violence. *Colombia Médica*, 38(4 Supl 2), 72-78. doi:10.25100/cm.v38i4
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. (H. Işılak Durmuş, Ed.) (2. bs.). İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cankardaş-Nalbantçılar, S. (2018). *Yakın ilişkide psikolojik şiddet deneyimi ile travmatik stres belirtileri arasında peritratmatik sıkıntı ve kontrol kaybı ile posttravmatik duyguların aracı rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner abuse*, 3(2), 231-280. doi:10.1891/1946-6560.3.2.231
- Carmo, R., Grams, A., & Magalhães, T. (2011). Men as victims of intimate partner violence. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 18(8), 355-359. doi:10.1016/j.jflm.2011.07.006
- Castro, R., Peek-Asa, C., & Ruiz, A. (2003). Violence against women in mexico: A study of abuse before and during pregnancy. *American Journal of Public Health*, 93(7), 1110-1116. doi:10.2105/AJPH.93.7.1110
- Cecero, J. J., Nelson, J. D., & Gillie, J. M. (2004). Tools and tenets of schema therapy: Toward the construct validity of the early maladaptive schema questionnaire—research version (EMSQ-R). *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 11(5), 344-357. doi:10.1002/cpp.401
- Cheng, H.-L., Wang, C., McDermott, R. C., Kridel, M., & Rislin, J. L. (2018). Self-stigma, mental health literacy, and attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling & Development*, 96(1), 64-74. doi:10.1002/jcad.12178

- Cho, H., & Kim, W. J. (2012). Intimate partner violence among Asian Americans and their use of mental health services: Comparisons with white, black, and Latino victims. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 14(5), 809-815. doi:10.1007/s10903-012-9625-3
- Choi, M., Harwood, J., & Figueredo, A. (2004). A hypothesized model of married women's responses to abuse within the socio-cultural Korean context in relation to Hwa-Byung. *Behavioral Science in Medicine*, 3(15), 1-9. doi:10.1177/1043659604265115
- Cirhinlioğlu, Z., Ok, Ü. ve Cirhinlioğlu, F. G. (2013). *Dindarlık, ruh sağlığı ve modernite*. Nobel Kitap (1. bs.). Ankara: Nobel Kitap.
- Coker, A. L., Davis, K. E., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H. M., & Smith, P. H. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23(4), 260-268. doi:10.1016/S0749-3797(02)00514-7
- Coker, A. L., Smith, P. H., Bethea, L., King, M. R., & McKeown, R. E. (2000). Physical health consequences of physical and psychological intimate partner violence. *Archives of Family Medicine*, 9(5), 451. doi:10.1001/archfami.9.5.451
- Copp, J. E., Giordano, P. C., Manning, W. D., & Longmore, M. A. (2016). Couple-level economic and career concerns and intimate partner violence in young adulthood: Economic and career concerns and IPV. *Journal of Marriage and Family*, 78(3), 744-758. doi:10.1111/jomf.12282
- Cornelius, T. L., Shorey, R. C., & Beebe, S. M. (2010). Self-reported communication variables and dating violence: Using gottman's marital communication conceptualization. *Journal of Family Violence*, 25(4), 439-448. doi:10.1007/s10896-010-9305-9
- Craparo, G., Gori, A., Petrucci, I., Cannella, V., & Simonelli, C. (2014). Intimate partner violence: Relationships between alexithymia, depression, attachment styles, and coping strategies of battered women. *The Journal of Sexual Medicine*, 11(6), 1484-1494. doi:10.1111/jsm.12505
- Crawford, E., & Wright, M. O. (2007). The impact of childhood psychological maltreatment on interpersonal schemas and subsequent experiences of

- relationship aggression. *Journal of Emotional Abuse*, 7(2), 93-116.
doi:10.1300/J135v07n02_06
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2018). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (3.bsk.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (E. Karadağ, Çev.) (5. bsk.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Crosby, J., & Bossley, N. (2012). The religiosity gap: Preferences for seeking help from religious advisors. *Mental Health, Religion&Culture*(2), 141-159.
doi:10.1080/13674676.2011.561485
- Cyr, M., McDuff, P., & Wright, J. (2006). Prevalence and predictors of dating violence among adolescent female victims of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(8), 1000-1017. doi:10.1177/0886260506290201
- Çakır, Ö., Harcar, T., Sürgevil, O. ve Budak, G. (2016). Kadına yönelik şiddet ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetin durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 51-70.
- Çakır Parmaksızoğu, A. (2011). *Aile içi şiddet mağduru olup boşanma sürecinde bulunan kadınlarda travma sonrası stres belirtileri ve ilişkili özellikler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Çalışkan, H. ve Çevik, E. İ. (2018). Kadına yönelik şiddetin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218-233.
- Çam, O. ve Bilge, A. (2013). The process of stigmatization and attitude, belief about mental illness and patient in Turkey: A systematic review. *Journal of Psychiatric Nursing*, 4(2), 91-101. doi:10.5505/phd.2013.92300
- Çay, H. (2008). *İş yerinde psikolojik şiddet (mobbing) ve bir uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çetiner, G. ř. (2006). *Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, E. (2020). *Erken dönem uyum bozucu şemalar ile aldatma eğilimi arasındaki ilişkide ilişki doyumunun ve ilişki bağlanımının rolü: Aracı ve durumsal aracı model önerileri*. Başkent Üniversitesi, Ankara.

- Daisy, N. V., & Hien, D. A. (2014). The role of dissociation in the cycle of violence. *Journal of Family Violence*, 29(2), 99-107. doi:10.1007/s10896-013-9568-z
- Damka, Z. (2009). *Sığınma evinde kalan şiddet mağduru kadınlar: Anksiyete duyarlılığı, travmaya bağlı suçluluk, travma sonrası stres bozukluğu ve psikolojik belirtiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Danforth, L. (2016, 1 Ağustos). *The effects of gender role conflict, stigma, and social support on help-seeking in male service members*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://dc.uwm.edu/etd/1260> adresinden erişildi.
- David, P., & Stafford, L. (2015). A relational approach to religion and spirituality in marriage: The role of couples' religious communication in marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 36(2), 232-249. doi:10.1177/0192513X13485922
- Davidson, R., & MacKinnon, J. G. (2000). Bootstrap tests: How many bootstraps? *Econometric Reviews*, 19(1), 55-68. doi:10.1080/07474930008800459
- de Graaf, P. M., & Kalmijn, M. (2006). Change and stability in the social determinants of divorce: A comparison of marriage cohorts in the Netherlands. *European Sociological Review*, 22(5), 561-572. doi:10.1093/esr/jcl010
- Dehghani-Firoozabadi, E.-S., Mohtashami, J., Atashzadeh-Shoorideh, F., Nasiri, M., Dolatian, M., & Sedghi, S. (2016). Correlation between religious attitude and resiliency of women under domestic violence. *Global Journal of Health Science*, 9(3), 199. doi:10.5539/gjhs.v9n3p199
- DeMaris, A., Mahoney, A., & Pargament, K. I. (2010). Sanctification of marriage and general religiousness as buffers of the effects of marital inequity. *Journal of Family Issues*, 31(10), 1255-1278. doi:10.1177/0192513X10363888
- Demir, B. (2021). Mobbing olgusu ve sağlık kuruluşlarında hemşirelere yönelik mobbing. *MEYAD Akademi*, 2(1), 84-108.
- Demirel, G. (2016). Toplumsal cinsiyet mağduriyetinde erkek. *1st.International Scientific Researches Congress Humanity an Social Sciences*, 254-264.
- Demirtaş, E. T., Sümer, Z. H., & Murphy, C. M. (2018). Turkish version of the multidimensional measure of emotional abuse: Preliminary psychometrics in college students. *Violence and Victims*, 33(2), 275-295. doi:10.1891/0886-6708.v33.i2.087

- Deniz, G. ve Kipay, S. S. (2010). Sağlık kuruluşlarına başvuran kadınların aile içi şiddet konusundaki görüşlerinin incelenmesi (Fethiye Devlet Hastanesi Örneği). *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4), 31-42.
- Desai, S., Arias, I., Thompson, M. P., & Basile, K. C. (2002). Childhood victimization and subsequent adult revictimization assessed in a nationally representative sample of women and men. *Violence and Victims*, 17(6), 639-653. doi:10.1891/vivi.17.6.639.33725
- Diener, E., Gohm, C. L., Suh, E., & Oishi, S. (2000). Similarity of the relations between marital status and subjective well-being across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 419-436. doi:10.1177/0022022100031004001
- Dillon, G., Hussain, R., Loxton, D., & Rahman, S. (2013). Mental and physical health and intimate partner violence against women: A review of the literature. *International Journal of Family Medicine*, 2013, 1-15. doi:10.1155/2013/313909
- Dim, E. E. (2020). Differentials and predictors of IPV against Nigerian women in rural and urban areas. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 29(7), 785-807. doi:10.1080/10926771.2019.1603178
- Dim, E. E., & Elabor-Idemudia, P. (2020). Severity and predictors of physical intimate partner violence against male victims in Canada. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 0(0), 1-24. doi:10.1080/10926771.2020.1853298
- Dindaş, H. (2008). *Kadına yönelik eş şiddetinin sosyoekonomik durum ve yaşam kalitesi ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Dişsiz, Ş. ve Hotun-Şahin, N. (2008). Evrensel bir kadın sağlığı sorunu: Kadına yönelik şiddet. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1).
- Dixon, L., & Graham-Kevan, N. (2011). Understanding the nature and etiology of intimate partner violence and implications for practice and policy. *Clinical Psychology Review*, 31(7), 1145-1155. doi:10.1016/j.cpr.2011.07.001
- Do, R., Park, J.-R., Lee, S.-Y., Cho, M.-J., Kim, J.-S., & Shin, M.-S. (2019). Adolescents' attitudes and intentions toward help-seeking and computer-based

- treatment for depression. *Psychiatry Investigation*, 16(10), 728-736. doi:10.30773/pi.2019.07.17.4
- Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K., & Lewis, R. (2004). Not an ordinary killer—Just an ordinary guy: When men murder an intimate woman partner. *Violence Against Women*, 10(6), 577-605. doi:10.1177/1077801204265015
- Doğan, M. (2014). *Dindarlık sabır ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Doğan, T. ve Sakızcıoğlu, S. (2020). Evli bireylerin evlilik içi tecavüz olgusu hakkındaki görüşleri: Nitel bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (20), 19-49. doi:10.26650/iukad.2020.20.0002
- Doğanavşargil, Ö. ve Vahip, I. (2007). Clinical interview method at determine to domestic violence. *Journal of Clinical Psychiatry*, 10(3), 125-136.
- Domenech del Rio, I., & Sirvent Garcia del Valle, E. (2019). Influence of intimate partner violence severity on the help-seeking strategies of female victims and the influence of social reactions to violence disclosure on the process of leaving a violent relationship. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(21-22), 4550-4571. doi:10.1177/0886260516676473
- Doss, B. D., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2009). Marital therapy, retreats, and books: The who, what, when, and why of relationship help-seeking. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35(1), 18-29. doi:10.1111/j.1752-0606.2008.00093.x
- Doss, B. D., Simpson, L. E., & Christensen, A. (2004). Why do couples seek marital therapy? *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(6), 608-614. doi:10.1037/0735-7028.35.6.608
- Dönmez, G., Şimşek, H. ve Günay, T. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), 151-159. doi:10.20518/tjph.173011
- Drijber, B. C., Reijnders, U. J. L., & Ceelen, M. (2013). Male victims of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 28(2), 173-178. doi:10.1007/s10896-012-9482-9
- Drumm, R., Popescu, M., Cooper, L., Trecartin, S., Seifert, M., Foster, T., & Kilcher, C. (2014). “God just brought me through it”: Spiritual coping strategies for

- resilience among intimate partner violence survivors. *Clinical Social Work Journal*, 42(4), 385-394. doi:10.1007/s10615-013-0449-y
- Dueck, A., & Byron, K. (2011). Community, spiritual traditions, and disasters in collective societies. *Journal of Psychology and Theology*, 39(3), 244-254. doi:10.1177/009164711103900307
- Duman, M., & Kolburan, Ş. G. (2020). Investigation of military personnels' early maladaptive schemas and violence tendencies against women. *Psychology Research on Education and Social Sciences*, 1(2), 49-63. doi: 56531/757541
- Duman, N., Bridge, E. N. ve Dağ, B. (2019). Yetişkin ilişkilerinde şiddete yönelik tutumların incelenmesi. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 12(28), 1210-1222. doi:10.12981/mahder.613934
- Dumitrescu, D., & Rusu, A. (2012). Relationship between early maladaptive schemas, couple satisfaction and individual mate value: An evolutionary psychological approach. *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 12, 63-76.
- Duran, S., & Eraslan, S. (2019). Violence against women: Affecting factors and coping methods for women. *The Journal of the Pakistan Medical Association*, 69(1), 53-57.
- Durfee, A. (2011). "I'm not a victim, she's an abuser": Masculinity, victimization, and protection orders. *Gender & Society*, 25(3), 316-334. doi:10.1177/0891243211404889
- Dutton, D. G. (2010). The gender paradigm and the architecture of antiscience. *Partner Abuse*, 1(1), 5-25. doi:10.1891/1946-6560.1.1.5
- Dutton, D. G., & White, K. R. (2012). Attachment insecurity and intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 17(5), 475-481. doi:10.1016/j.avb.2012.07.003
- Dutton, M., Orloff, L., & Hass, G. (2000). Characteristics of help-seeking behaviors, resources, and service needs of battered immigrant Latinas: Legal and policy implications. *Georgetown Journal on Poverty Law and Policy*, 7, 30-49.
- Dwairy, M. (2006). *Counseling and psychotherapy with Arabs and Muslims: A culturally sensitive approach*. Counseling and psychotherapy with Arabs and Muslims: A culturally sensitive approach (ss. x, 175). New York, NY, US: Teachers College Press.

- Echeburúa, E., & Fernández-Montalvo, J. (2007). Male batterers with and without psychopathy: An exploratory study in Spanish prisons. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51(3), 254-263. doi:10.1177/0306624X06291460
- Edwards, K. M., Dardis, C. M., & Gidycz, C. A. (2012). Women's disclosure of dating violence: A mixed methodological study. *Feminism & Psychology*, 22(4), 507-517. doi:10.1177/0959353511422280
- Ehsan, H. B., & Bahramizadeh, H. (2011). Early maladaptive schemas and agreeableness in personality five factor model. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 30, 547-551. doi:10.1016/j.sbspro.2011.10.107
- Ellison, C. G., & Anderson, K. L. (2001). Religious involvement and domestic violence among U.S. couples. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40(2), 269-286. doi:10.1111/0021-8294.00055
- Eminoğlu, Z. (2022). *Evlilikte başa çıkma tarzlarının araştırma yöntemi ile incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Emişçi, S. (2011). *Evlilik ilişkileri nedeniyle psikolojik yardım alan bireylerde psikolojik yardımın yaşam kalitesi üzerine etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Engel, B. (2015). *The emotionally abusive relationship: How to stop being abused and How to stop abusing* (2. ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ercan, D. (2017). *Aile danışmanlığı almayı kabul eden ve reddeden evli çiftlerde boşanmayı düşünme nedenleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdoğan, S., Aktaş, A. ve Bayram, G. O. (2009). Sığınma evinde yaşayan bir grup kadının şiddet deneyimleri ve baş etme yaklaşımları: Niteliksel bir çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 807-824.
- Erdur-Baker, O., Aberson, C. L., Barrow, J. C., & Draper, M. R. (2006). Nature and severity of college students' psychological concerns: A comparison of clinical and nonclinical national samples. *Professional Psychology: Research and Practice*, 37(3), 317-323. doi:10.1037/0735-7028.37.3.317

- Erkan, E. (2021). Sekülerleşme teorileri perspektifinden Türkiye’de dindarlık. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), 1557-1570. doi:10.21547/jss.962845
- Erkan, S., Cihangir-Çankaya, Z., Özbay, Y. ve Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım aramaya gönüllülük düzeylerinin yordanması. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 19.
- Erkan, S., Özbay, Y., Cihangir Çankaya, Z. ve Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojik yardım arama gönüllükleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(164).
- Erler, S. (2008). *Kadın eşe karşı yapılan cinsel saldırı suçu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Eroğlu, K. (2014). Kadın kuruluşları içinde üniversite kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezinin yeri ve önemi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2), 23-31.
- Erseçen, D. ve Tosun, Z. (2015). *Kadın danışma merkezi işleyişi eğitimi el kitabı*. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Ersöz Günindi, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (6), 167-182.
- Eryücel, S. (2018). Dini yönelim ve başa çıkma. *Journal of Turkish Studies*, 13(2), 393-412. doi:10.7827/TurkishStudies.13143
- Eskici, M., & Saatçioğlu Tinkir, N. (2019). Exposure to emotional violence: Relationship between university students according to their demographic characteristics. *Pedagogical Research*, 4(1). doi:10.29333/pr/5731
- Eskin, M. (2012). Factors related to marital satisfaction and views about marital therapy in couples applying for marital Therapy. *Journal of Clinical Psychiatry*, 15(4), 226-237.
- Esmailzadeh, S., Faramarzi, M., & Mosavi, S. (2005). Prevalence and determinants of intimate partner violence in Babol city, Islamic Republic of Iran. *EMHJ - Eastern Mediterranean Health Journal*, 11(5-6), 870-879.
- Eubanks Fleming, C. J., & Córdova, J. V. (2012). Predicting relationship help seeking prior to a marriage checkup. *Family Relations*, 61(1), 90-100. doi:10.1111/j.1741-3729.2011.00686.x

- Fageeh, W. M. K. (2014). Factors associated with domestic violence: A cross-sectional survey among women in Jeddah, Saudi Arabia. *BMJ Open*, 4(2), e004242. doi:10.1136/bmjopen-2013-004242
- Falahatdoost, M., Dolatshahi, B., Mohammadkhani, P., & Nouri, M. (2013). Identifying the role of early maladaptive schemas in variety of domestic violence against women with the experience of violence, 1(4), 219-225.
- Fanslow, J. L., & Robinson, E. M. (2010). Help-seeking behaviors and reasons for help seeking reported by a representative sample of women victims of intimate partner violence in New Zealand. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(5), 929-951. doi:10.1177/0886260509336963
- Faramarzi, M., Esmailzadeh, S., & Mosavi, S. (2005). A comparison of abused and non-abused women's definitions of domestic violence and attitudes to acceptance of male dominance. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 122(2), 225-231. doi:10.1016/j.ejogrb.2004.11.047
- Farrell, J. M., Reiss, N., & Shaw, I. A. (2015). *Şema terapi: Klinisyenin rehberi*. (S. G. Alkan ve E. Alkan, Çev.) (1. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Faver, C. A., & Strand, E. B. (2007). Fear, guilt, and grief: Harm to pets and the emotional abuse of women. *Journal of Emotional Abuse*, 7(1), 51-70. doi:10.1300/J135v07n01_04
- Ferşadoğlu, S. (2013). *15-18 Yaş lise öğrencisi kızların dini tutum ve davranışları (Yalova Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Few, A. L., & Rosen, K. H. (2005). Victims of chronic dating violence: How women's vulnerabilities link to their decisions to stay. *Family Relations*, 54(2), 265-279. doi:10.1111/j.0197-6664.2005.00021.x
- Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes toward intimate partner violence in dating relationships. *Psychological Assessment*, 20(3), 260-269. doi:10.1037/1040-3590.20.3.260
- Fleury, R. E., Sullivan, C. M., & Bybee, D. I. (2000). When ending the relationship does not end the violence: Women's experiences of violence by former partners. *Violence Against Women*, 6(12), 1363-1383. doi:10.1177/10778010022183695

- Flinck, A., Paavilainen, E., & Åstedt-Kurki, P. (2005). Survival of intimate partner violence as experienced by women. *Journal of Clinical Nursing*, 14(3), 383-393. doi:10.1111/j.1365-2702.2004.01073.x
- Flynn, A., & Graham, K. (2010). "Why did it happen?" A review and conceptual framework for research on perpetrators' and victims' explanations for intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 15(3), 239-251. doi:10.1016/j.avb.2010.01.002
- Foa, E. B., Cascardi, M., Zoellner, L. A., & Feeny, N. C. (2000). Psychological and environmental factors associated with partner violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1(1), 67-91. doi:10.1177/1524838000001001005
- Follingstad, D. R., Rogers, M. J., & Duvall, J. L. (2012). Factors predicting relationship satisfaction, investment, and commitment when women report high prevalence of psychological abuse. *Journal of Family Violence*, 27(4), 257-273. doi:10.1007/s10896-012-9422-8
- Frias, S. M. (2013). Strategies and help-seeking behavior among Mexican women experiencing partner violence. *Violence Against Women*, 19(1), 24-49. doi:10.1177/1077801212475334
- Frieze, I. H. (2005). Female violence against intimate partners: An introduction. *Psychology of Women Quarterly*, 29(3), 229-237. doi:10.1111/j.1471-6402.2005.00217.x
- Fry, D. A., Messinger, A. M., Rickert, V. I., O'Connor, M. K., Palmetto, N., Lessel, H., & Davidson, L. L. (2014). Adolescent relationship violence: Help-seeking and help-giving behaviors among peers. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 91(2), 320-334. doi:10.1007/s11524-013-9826-7
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H. A., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. H. (2006). Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *The Lancet*, 368(9543), 1260-1269. doi:10.1016/S0140-6736(06)69523-8
- Gay, L. E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E., & Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence.

- Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22(4), 408-424.
doi:10.1080/10926771.2013.775982
- Geçioğlu, A. R. ve Kayıklık, H. (2019). Dindarlık ve evlilik uyumu ilişkisi: Evli bireyler üzerine bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 19(1), 202-224. doi:10.30627/cuilah.536797
- Genç, Y., Altıparmak, İ. B. ve Gündüz, D. (2019). Kadına yönelik şiddetin erkekler tarafından değerlendirilmesi: Sakarya Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 391-408. doi:10.32709/akusosbil.537650
- Georgas, J., Berry, J. W., van de Vijver, F. J. R., Kagitcibasi, C., & Poortinga, Y. H. (Ed.). (2006). *Families Across Cultures: A 30-Nation Psychological Study*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511489822
- Gezinski, L. B., Gonzalez-Pons, K. M., & Rogers, M. M. (2019). "Praying does not stop his fist from hitting my face": Religion and intimate partner violence from the perspective of survivors and service providers. *Journal of Family Issues*, 0192513X1983014. doi:10.1177/0192513X19830140
- Giger, J.-C., Gonçalves, G., & Almeida, A. S. (2017). Adaptation of the domestic violence myth acceptance scale to portuguese and tests of its convergent, divergent, and predictive validities. *Violence Against Women*, 23(14), 1790-1810. doi:10.1177/1077801216666724
- Gilfus, M. E., Trabold, N., O'Brien, P., & Fleck-Henderson, A. (2010). Gender and intimate partner violence: Evaluating the evidence. *Journal of Social Work Education*, 46(2), 245-263. doi:10.5175/JSWE.2010.200900019
- Gillum, T. L., Doucette, M., Mwanza, M., & Munala, L. (2018). Exploring Kenyan women's perceptions of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(13), 2130-2154. doi:10.1177/0886260515622842
- Gillum, T. L., Sullivan, C. M., & Bybee, D. I. (2006). The importance of spirituality in the lives of domestic violence survivors. *Violence Against Women*, 12(3), 240-250. doi:10.1177/1077801206286224
- Gjokaj, E. (2010). *Kadın ve şiddet: Arnavutluk örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gong, J., & Chan, R. C. K. (2018). Early maladaptive schemas as mediators between childhood maltreatment and later psychological distress among Chinese

- college students. *Psychiatry Research*, 259, 493-500.
doi:10.1016/j.psychres.2017.11.019
- Gordon, J. S. (1996). Community services for abused women: A review of perceived usefulness and efficacy. *Journal of Family Violence*, 11(4), 315-329.
doi:10.1007/BF02333420
- Göcen, G. ve Çağlan, K. (2020). Psikolojik Yardım Almanın Dini / Manevi Açıdan Damgılanması ve Bu Süreci Yaşayanların Manevi Danışmanlık Hizmetlerinden Beklentileri. *Değerler Eğitimi Dergisi*.
doi:10.34234/ded.617263
- Gök, Ali. (2012). *Associated factors of psychological well-being: Early maladaptive schemas, schema coping processes, and parenting styles*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Middle East Technical University, Ankara.
- Gök, Ayşe. (2019). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gökçe, B. (2020). *Boşanmış ebeveynlerin boşanma nedenleri ve boşanma kararlarına ilişkin bir nitel araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Göymen, Y. (2020). İş hayatında mobbing ve mobbinge başa çıkma yolları. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 31-60.
- Gracia, E. (2014). Intimate partner violence against women and victim-blaming attitudes among Europeans. *Bulletin of the World Health Organization*, 92(5), 380-381. doi:10.2471/BLT.13.131391
- Gracia, E., & Herrero, J. (2006). Public attitudes toward reporting partner violence against women and reporting behavior. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 759-768. doi:10.1111/j.1741-3737.2006.00288.x
- Gracia, E., Rodriguez, C. M., & Lila, M. (2015). Preliminary evaluation of an analog procedure to assess acceptability of intimate partner violence against women: The Partner Violence Acceptability Movie Task. *Frontiers in Psychology*, 6, 1567. doi:10.3389/fpsyg.2015.01567
- Granello, D. H., & Pauley, P. S. (2000). Television viewing habits and their relationship to tolerance toward people with mental illness. *Journal of Mental Health Counseling*, 22(2), 162-175.

- Greenland, K., Scourfield, J., Maxwell, N., Prior, L., & Scourfield, J. (2009). Theoretical antecedents of distress disclosure in a community sample of young people. *Journal of Applied Social Psychology*, 39, 2045-2068. doi:10.1111/j.1559-1816.2009.00515.x
- Greenwell, M. R. (2019). Memorable messages from family members about mental health: Young adult perceptions of relational closeness, message satisfaction, and clinical help-seeking attitudes. *Health Communication*, 34(6), 652-660. doi:10.1080/10410236.2018.1431021
- Griffing, S., Ragin, D. F., Sage, R. E., Madry, L., Bingham, L. E., & Primm, B. J. (2002). Domestic violence survivors' self-identified reasons for returning to abusive relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(3), 306-319. doi:10.1177/0886260502017003005
- Gurman, A. S., & Burton, M. (2014). Individual therapy for couple problems: Perspectives and pitfalls. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40(4), 470-483. doi:10.1111/jmft.12061
- Gücenmez, S. (2007). *Psikolojik şiddet ve psikolojik şiddetle mücadele aracı olarak çalışan ilişkileri yönetimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Güler Çetin, F. (2013). *15-49 yaş evli kadınların ruhsal durumları ve şiddet üzerine bir çalışma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Güler, K. (2020). *Kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ile erken dönem uyum bozucu şemalar, şema başa çıkma biçimleri ve beden imgesi baş etme stratejilerinin ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Doğu Üniversitesi, İstanbul.
- Güler, N. (2010). Gebelikte eşi tarafından kadına uygulanan fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet ve ilişkili faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 72-77.
- Gülmez, Ç. (2014). *Kadına yönelik aile içi şiddet, ahlaki çözülme ve dindarlık*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Gündüz, E. (2022). *Evli kadınların cinselliğe bakış açısı: Malazgirt ilçe örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Güner, Z. K. (2014). *Erken dönem uyumsuz şemalar, ilişkilerdeki bilişsel süreçler, yüklemeler, evlilikte sorunlarla başa çıkma yollarının evlilik uyumu ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Güneş, F. (2011). Aile, evlilik, akrabalık ve hane. A. Kasapoğlu ve N. Karkiner (Ed.), *Aile Sosyolojisi içinde* (1.bs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal cinsiyet ve din. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, (4), 58-80.
- Gürsoy, O. ve Gizir, C. A. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumları: Sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntıları açma, benlik saygısı ve cinsiyetin rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(49), 137-155.
- Halıcı, E. C. (2018). *İnfertilite tedavisi için başvuran çiftlerde erkeğin eşine gösterdiği şiddet ve evliliğe uyumu*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Halpern, C. T., Oslak, S. G., Young, M. L., Martin, S. L., & Kupper, L. L. (2001). Partner violence among adolescents in opposite-sex romantic relationships: Findings from the national longitudinal study of adolescent health. *American Journal of Public Health*, 91(10), 1679-1685. doi:10.2105/AJPH.91.10.1679
- Hamby, S., Finkelhor, D., & Turner, H. (2012). Teen dating violence: Co-occurrence with other victimizations in the National Survey of Children's Exposure to Violence (NatSCEV). *Psychology of Violence*, 2(2), 111-124. doi:10.1037/a0027191
- Harned, M. S. (2001). Abused women or abused men? An examination of the context and outcomes of dating violence. *Violence and Victims*, 16(3), 269-285. doi:10.1891/0886-6708.16.3.269
- Harned, M. S. (2002). A multivariate analysis of risk markers for dating violence victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(11), 1179-1197. doi:10.1177/088626002237401
- Hashimoto, N., Radcliffe, P., & Gilchrist, G. (2021). Help-seeking behaviors for intimate partner violence perpetration by men receiving substance use treatment: A mixed-methods secondary analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(7-8), 3142-3167. doi:10.1177/0886260518770645

- Haskan Avcı, Ö., Koç, M., Bayar, Ö. ve Yüce, E. (2016). Türkiye’de erkek olmak: Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları zorluklar. *Humanitas—Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 115-115. doi:10.20304/humanitas.277540
- Hassija, C. M., Robinson, D., Silva, Y., & Lewin, M. R. (2018). Dysfunctional parenting and intimate partner violence perpetration and victimization among college women: The mediating role of schemas. *Journal of Family Violence*, 33(1), 65-73. doi:10.1007/s10896-017-9942-3
- Hassouneh-Phillips, D. (2003). Strength and vulnerability: Spirituality in abused American Muslim women’s lives. *Issues in Mental Health Nursing*, 24(6-7), 681-694. doi:10.1080/01612840305324
- Hassouneh-Phillips, D. S. (2001). “Marriage is half of faith and the rest is fear Allah”: Marriage and spousal abuse among American Muslims. *Violence Against Women*, 7(8), 927-946. doi:10.1177/10778010122182839
- Hatty, S. E. (2000). *Masculinities, violence and culture* (1. ed.). New York: SAGE Publications.
- Heise, L., Pallitto, C., García-Moreno, C., & Clark, C. J. (2019). Measuring psychological abuse by intimate partners: Constructing a cross-cultural indicator for the Sustainable Development Goals. *SSM - Population Health*, 9, 100377. doi:10.1016/j.ssmph.2019.100377
- Henning, K., & Klesges, L. M. (2003). Prevalence and characteristics of psychological abuse reported by court-involved battered women. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(8), 857-871. doi:10.1177/0886260503253878
- Hill, P., & Pargament, K. I. (2015). Din ve maneviyatın kavramlaştırılması ve ölçülmesindeki gelişmeler—Beden ve ruh sağlığı araştırmaları için olası bulgular. *Bilimname: Düşünce Platformu*, 28, 343-368.
- Hines, D. A., & Saudino, K. J. (2003). Gender differences in psychological, physical, and sexual aggression among college students using the revised conflict tactics scales. *Violence and Victims*, 18(2), 197-217. doi:10.1891/vivi.2003.18.2.197
- Hines, D., & Douglas, E. (2010). Intimate terrorism by women towards men: Does it exist? *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 2(3), 36-56. doi:10.5042/jacpr.2010.0335

- Hines, D., & Douglas, E. (2011). The reported availability of U.S. domestic violence services to victims who vary by age, sexual orientation, and gender. *Partner Abuse*, 2, 3-30. doi:10.1891/1946-6560.2.1.3
- Hoff, B. H. (2012). US National Survey: More men than women victims of intimate partner violence. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 4(3), 155-163. doi:10.1108/17596591211244166
- Hogan, K. F., Clarke, V., & Ward, T. (2021). Men's experiences of help-seeking for female-perpetrated intimate partner violence: A qualitative exploration. *Counselling and Psychotherapy Research*, 21(4), 934-945. doi:10.1002/capr.12409
- Hogan, K., Hegarty, J., Ward, T., & Dodd, L. (2012). Counsellors' experiences of working with male victims of female-perpetrated domestic abuse. *Counselling and Psychotherapy Research*, 12(1), 44-52. doi:10.1080/14733145.2011.630479
- Holt, C. L., Clark, E. M., Debnam, K. J., & Roth, D. L. (2014). Religion and health in African Americans: The role of religious coping. *American Journal of Health Behavior*, 38(2), 190-199. doi:10.5993/AJHB.38.2.4
- Hökelekli, H. (2010). *Çocuk, genç, aile psikolojisi ve din*. Değerler Eğitimi Merkezi (1. bs.). İstanbul: Dem Yayınları.
- Hu, R., Xue, J., Lin, K., Sun, I. Y., Wu, Y., & Wang, X. (2021). The patterns and influencing factors of help-seeking decisions among women survivors of intimate partner violence in China. *Journal of Family Violence*, 36(6), 669-681. doi:10.1007/s10896-020-00145-5
- Humphreys, C. (2007). A health inequalities perspective on violence against women. *Health & Social Care in the Community*, 15(2), 120-127. doi:10.1111/j.1365-2524.2006.00685.x
- Huntley, A. L., Potter, L., Williamson, E., Malpass, A., Szilassy, E., & Feder, G. (2019). Help-seeking by male victims of domestic violence and abuse (DVA): A systematic review and qualitative evidence synthesis. *BMJ Open*, 9(6), e021960. doi:10.1136/bmjopen-2018-021960
- Huntley, A. L., Szilassy, E., Potter, L., Malpass, A., Williamson, E., & Feder, G. (2020). Help seeking by male victims of domestic violence and abuse: An

- example of an integrated mixed methods synthesis of systematic review evidence defining methodological terms. *BMC Health Services Research*, 20(1), 1085-1102. doi:10.1186/s12913-020-05931-x
- Husain, W. (2018). Prevalent tendencies for mental disorders in Pakistan. *Clinica y Salud*, 29(1), 34-38. doi:10.5093/clysa2018a6
- Hyde-Nolan, M., & Juliaio, T. (2012). Theoretical basis for family violence. *Family Violence: What Health Care Providers Need to Know* içinde . Jones & Bartlett Publishers.
- Irmak, Ç. (2016). *Aile içi şiddet görüp kadın konukevinde kalan kadınlarla aile içi şiddet görüp evinde kalmaya devam eden kadınların psikolojik dayanıklılık bağlanma biçimleri başa çıkma tutumları ve psikopatoloji açısından karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
- Jacob, G., Genderen, H., & Seebauer, L. (2014). *Mod terapisi: Diğer yollardan gitmek*. (N. Azizlerli ve M. Soykut, Çev.) (1 bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Janson, D. L., Harms, C. A., Hollett, R. C., & Segal, R. D. (2019). Differences between Men and Women Regarding Early Maladaptive Schemas in an Australian Adult Alcohol Dependent Clinical Sample. *Substance Use & Misuse*, 54(2), 177-184. doi:10.1080/10826084.2018.1480038
- Jeffries, M., & Grogan, S. (2012). ‘Oh, I’m just, you know, a little bit weak because I’m going to the doctor’s’: Young men’s talk of self-referral to primary healthcare services. *Psychology & Health*, 27(8), 898-915. doi:10.1080/08870446.2011.631542
- Jenkins, S. S., & Aubé, J. (2002). Gender differences and gender-related constructs in dating aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(8), 1106-1118. doi:10.1177/01461672022811009
- Jennings, J. (2014). *The Prejudice Paradox: How Religious Motivations Explain the Complex Relationship between Religion and Prejudice* (SSRN Scholarly Paper No: ID 2453134). Rochester, NY: Social Science Research Network. <https://papers.ssrn.com/abstract=2453134> adresinden erişildi.

- Jordan, C. E. (2004). Intimate partner violence and the justice system: An examination of the interface. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(12), 1412-1434. doi:10.1177/0886260504269697
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personality, expectations about counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of Counseling & Development*, 89(1), 11-19. doi:10.1002/j.1556-6678.2011.tb00056.x
- Kalı Soyer, M. (2013). Bir grup Fikirtepe Mahallesi sakininin stresle başa çıkma tarzları, psikolojik rahatsızlık belirtileri ve psikolojik yardım gereksinimleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(37), 156-171.
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2005). Cinsiyet ve cinsiyet rolünün psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarla ilişkisi, 3(23), 57-64.
- Kanbay, Y., Işık, E., Yavuzaslan, M. ve Keleş, S. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili görüş ve tutumlarının belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 107-119.
- Kandemir, Ö. (2007). *Şanlıurfa ili Viranşehir ilçe merkezinde sağlık personelinin aile içi şiddet konusunda bilgi, tutum ve mesleki uygulamalar*. (Yayımlanmamış yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Kandemirci, D. ve Kağnıcı, D. Y. (2014). Kadına yönelik aile içi şiddetle baş etme: Çok boyutlu bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 1-12.
- Kapıcıoğlu, İ. (2008). *Üniversite öğrencilerinin şiddet algısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kapıkıran Acun, N. ve Kapıkıran, Ş. (2013). Psikolojik yardım aramada kendini damgalama ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 131-141.
- Kaplan, S. (2011). *Kadına yönelik aile içi şiddet ile mücadelede farklı yöntemlerle verilen sağlık hizmetleri eğitimlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karabacak, N. (2019). *Kadınların fiziksel olmayan şiddete yönelik algılarının incelenmesi: Aksaray kadın konukevi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Karabela, A. (2020). *Kadına yönelik şiddet ve iletişim becerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Karaboğa, I. (2013). *Şiddete maruz kalan kadınlarda psikolojik belirtiler: Kişilik özellikleri ve sosyal destek algısı açısından bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karaca, S., Ünsal Barlas, G., Öngün, E., Öz, Y. C. ve Korkmaz, G. (2017). Investigation of violence against women in the newspapers. *Journal of Academic Research in Nursing*, 3(3), 137-144. doi:10.5222/jaren.2017.137
- Karakaya, S. (2008). *Dindarlık ve kişilik arasındaki ilişki, Allport ve Fromm'un karşılaştırmalı analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karakurt, G., & Silver, K. E. (2013). Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age. *Violence and Victims*, 28(5), 804-821. doi:10.1891/0886-6708.vv-d-12-00041
- Karalp, A. (2009). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Karaoglu, L., Celbis, O., Ercan, C., Ilgar, M., Pehlivan, E., Gunes, G., ... Egri, M. (2006). Physical, emotional and sexual violence during pregnancy in Malatya, Turkey. *European Journal of Public Health*, 16(2), 149-156. doi:10.1093/eurpub/cki161
- Karaosmanoğlu, A., Şaşıoğlu, M. ve Azizlerli, N. (2019). *İlişkiler* (7. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Karaosmanoğlu, H. A. (2016). *Eyvah! Kötü bir şey olacak & endişe kışkacı: Evham ve vicdan* (1. Baskı.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Karınca, E. (2010). *Sorularla kadına yönelik aile içi şiddet* (1. bs.). Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- Kaş, A. N. (2021). *Şiddet mağduriyetine göre kadınlarda kişilik inançlarının öz-şefkat ve başa çıkma tarzları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Kavas, A. B. ve Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, denetim odağı, kendini damgalama ve yaşam doyumu arasındaki

- ilişkiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 367-377. doi:10.7822/omuefd.33.2.3
- Kavas, E. (2013). Dini tutum—Stresle başa çıkma ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 143-168.
- Kaya, A. (Ed.). (2009). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (6. bsk.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, M. E., Yücel, S. ve Demirtaş-Baysal, H. (2019). Üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum: Karşılaştırmalı bir çalışma (s. 11). IX. Uluslararası Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Araştırmaları Kongresi, sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Kayahan, B., Altıntoprak, E., Karabılgın, S. ve Öztürk, Ö. (2003). The relationship between risk factors and depression scores, and depression prevalence among women between 15-49 years age. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4(4), 208-219.
- Kayıklık, H. (2000). *Dini yaşayış biçimleri: Psikolojik temelleri açısından bir değerlendirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kayıklık, H. (2019). *Din psikolojisi* (6. bs.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39. doi:10.1501/Egifak_0000000093
- Kelleci, M., Gölbaşı, Z., Erbaş, N. ve Tuğut, N. (2009). Eş şiddetinin kadınların ruh sağlığına etkileri. *Türkiye Klinikleri*, 29(6), 1587-1593.
- Kelly, K. A. (2004). Working together to stop domestic violence: state-community partnerships and the changing meaning of public and private. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 31, 27. doi: 10.15453/0191-5096.2959
- Kelmendi, K. (2015). Domestic violence against women in Kosovo: A qualitative study of women's experiences. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(4), 680-702. doi:10.1177/0886260514535255
- Kendirci, A. (2013). *Evli bireylerin öfke ifade tarzları ve şiddet sorumluluğunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Kesici, Ş., & Büyükeskil, M. (2021). Women's opinions on emotional violence in intimate relationships and methods of coping. *Research on Education and Psychology*, 5(2), 350-367. doi:10.54535/rep.1029646
- Khawaja, M., & Tewtel-Salem, M. (2004). Agreement between husband and wife reports of domestic violence: Evidence from poor refugee communities in Lebanon. *International Journal of Epidemiology*, 33(3), 526-533. doi:10.1093/ije/dyh039
- Khosravi, Z., Attari, A., & Rezaei, S. (2011). Intimate partner violence in relation to early maladaptive schemas in a group of outpatient Iranian women. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 30, 1374-1377. doi:10.1016/j.sbspro.2011.10.266
- Kılıçarslan, S. ve Parmaksız, İ. (2020). Violence in incouple relationships: Relational factors, family of origin experiences and coping strategies. *Journal of Qualitative Research in Education*, 8(3), 1-30. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.3s.7m
- Kıyak, S. (2008). *Sağlık ocağında çalışan hemşire ve ebelerin ailede kadına yönelik şiddet konusunda bilgi ve tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kim, C. (2021). Religion, religious heterogeneity, and intimate partner violence among Korean immigrant women. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3-4), 2228-2247. doi:10.1177/0886260518757224
- Kim, E., & Hogge, I. (2015). Intimate partner violence among asian indian women in the united states: Recognition of abuse and help-seeking attitudes. *International Journal of Mental Health*, 44(3), 200-214. doi:10.1080/00207411.2015.1035073
- Kim, P. Y., & Yon, K. J. (2019). Stigma, loss of face, and help-seeking attitudes among South Korean college students. *The Counseling Psychologist*, 47(3), 331-357. doi:10.1177/0011000019872790
- Kimball, L. S., & Knudson-Martin, C. (2002). A cultural trinity: Spirituality, religion and gender in clinical practice. *Journal of Family Psychotherapy*, 13(1-2), 145-166. doi:10.1300/J085v13n01_08

- Kishor, S., & Johnson, K. (2004). Profiling domestic violence; A multi-country study. *Studies in Family Planning*, 36(3), 259-261. doi:00393665
- Kline, R. B. (2019). *Yapısal eşitlik modellemesinin ilkeleri ve uygulaması*. (S. Şen, Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Knoester, C., & Booth, A. (2000). Barriers to divorce: When are they effective? When are they not? *Journal of Family Issues*, 21(1), 78-99. doi:10.1177/019251300021001004
- Kocacık, D. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1).
- Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği. *International Journal of Human Sciences*, 6, 24-43.
- Kocacık, F. ve Dogan, O. (2006). Domestic violence against women in Sivas, Turkey: Survey study. *Croatian Medical Journal*, 47(5), 742-749.
- Kocaman, M. (2019). *Şiddete uğrayan kadınlarda dini başa çıkma (Erzincan örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Koç, K. P. (2015). *Kadına yönelik cinsel şiddet/Aydın Efeler Mahallesi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Koçak, A. ve Kayıklık, H. (2019). Duygular bağlamında din duygusu ve dinî duygular. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 19(2), 685-713. doi:10.30627/cuilah.537993
- Koçyiğit, M. ve Pamukçu, B. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışmadan beklentileri: Cinsiyet, psikolojik yardım alma deneyimi, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve kişilik özelliklerinin rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4), 2148-2171. doi:10.17240/aibuefd.2018.18.41844-504881
- Korkmaz, S., Korucu, T., Yıldız, S., Kaya, S., Izci, F., & Atmaca, M. (2016). Frequency of domestic violence in psychiatric patients and related factors. *Dusunen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(4), 359-366. doi:10.5350/DAJPN2016290407
- Koydemir, S., Erel, Ö., Yumurtacı, D., & Şahin, G. N. (2010). Psychological help-seeking attitudes and barriers to help-seeking in young people in turkey.

- International Journal for the Advancement of Counselling*, 32(4), 274-289.
doi:10.1007/s10447-010-9106-0
- Kök Can, M. (2010). *Sağlık çalışanının aile içi şiddet olgusuna bakış açısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Köroğlu, C. Z. (2012). Türkiye’de dini hayatın incelenmesi: Bütüncül bir yaklaşım. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 82-102.
- Köse, Ali ve Ayten, A. (2012). *Din psikolojisi* (1. bsk.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Köse, Aslı ve Beşer, A. (2007). Kadının değiştirilebilir yazgısı “şiddet”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 114-121.
- Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. C., & Neale, J. M. (2012). *Abnormal Psychology* (12th edition.). New York: John Wiley and Sons.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088. doi:10.1016/S0140-6736(02)11133-0
- KSGM, (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü). (2014). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Kublay, D. ve Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(44), 25-35.
- Kucur, F. ve Kelebek, Ö. (2021). Boşanmış kadınların boşanma aşaması, süreci ve sonrasında yaşadıkları zorluklar: Esenler SHM örneği. *Journal of Social Policy Conferences*, (80), 231-266.
- Kuijpers, K. F., van der Knaap, L. M., & Lodewijks, I. A. J. (2011). Victims’ influence on intimate partner violence revictimization: A systematic review of prospective evidence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 12(4), 198-219. doi:10.1177/1524838011416378
- Kula, M. D., Ekşi, H. ve Demirci, İ. (2018). Aile Uyum Ölçeği’nin Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 97-106. doi:10.17494/ogusbd.457082
- Kumcağız, H., Aydın, İ. A., Talay, T., Gürkan, S. ve Kinsiz, D. N. (2018). Samsun Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi’ne başvuran şiddet mağduru kadınların

- başvuru durumları ve gereksinimleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 401-414.
- Kung, W. W. (2004). Cultural and practical barriers to seeking mental health treatment for Chinese Americans. *Journal of Community Psychology*, 32(1), 27-43. doi:10.1002/jcop.10077
- Kurtulmuş, E. (2018). *Eşler arasındaki psikolojik şiddetin demografik özellikler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzgun, Y. ve Sevim, S. A. (2004). The relationship between attitudes towards women's work roles and religious tendency. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 37(1), 14-27. doi:10.1501/Egifak_00000000088
- Küçük, N. (2013). *Polislerin kadına yönelik şiddete ve bu tip şiddette mesleki role ilişkin tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Labrador Encinas, F. J., Fernández-Velasco, M. R., & Rincón, P. (2010). Psychopathological characteristics of female victims of intimate partner violence. *Psicothema*, 22(1), 99-105.
- Lacey, K. K., Jiwatram-Negron, T., & Sears, K. P. (2021). Help-seeking behaviors and barriers among black women exposed to severe intimate partner violence: Findings from a nationally representative sample. *Violence Against Women*, 27(6-7), 952-972. doi:10.1177/1077801220917464
- Lambert, N. M., & Dollahite, D. C. (2006). How religiosity helps couples prevent, resolve, and overcome marital conflict. *Family Relations*, 55(4), 439-449. doi:10.1111/j.1741-3729.2006.00413.x
- Lammers, M., Ritchie, J., & Robertson, N. (2005). Women's experience of emotional abuse in intimate relationships: A qualitative study. *Journal of Emotional Abuse*, 5(1), 29-64. doi:10.1300/J135v05n01_02
- Langhinrichsen-Rohling, J. (2010). Controversies involving gender and intimate partner violence in the United States. *Sex Roles*, 62(3), 179-193. doi:10.1007/s11199-009-9628-2

- Larson, L. R., Stedman, R. C., Cooper, C. B., & Decker, D. J. (2015). Understanding the multi-dimensional structure of pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 43, 112-124. doi:10.1016/j.jenvp.2015.06.004
- Lawrence, E., Orengo-Aguayo, R., Langer, A., & Brock, R. L. (2012). The impact and consequences of partner abuse on partners. *Partner Abuse*, 3(4), 406-428. doi:10.1891/1946-6560.3.4.406
- Lee, R. D., Walters, M. L., Hall, J. E., & Basile, K. C. (2013). Behavioral and attitudinal factors differentiating male intimate partner violence perpetrators with and without a history of childhood family violence. *Journal of Family Violence*, 28(1), 85-94. doi:10.1007/s10896-012-9475-8
- Lelaurain, S., Graziani, P., & Lo Monaco, G. (2017). Intimate partner violence and help-seeking: A systematic review and social psychological tracks for future research. *European Psychologist*, 22(4), 263-281. doi:10.1027/1016-9040/a000304
- Leong, F. T. L., & Lau, A. S. L. (2001). Barriers to providing effective mental health services to asian americans. *Mental Health Services Research*, 3(4), 201-214. doi:10.1023/A:1013177014788
- Li, W., Denson, L. A., & Dorstyn, D. S. (2018). Understanding Australian university students' mental health help-seeking: An empirical and theoretical investigation. *Australian Journal of Psychology*, 70(1), 30-40. doi:10.1111/ajpy.12157
- Liang, B., Goodman, L., Tummala-Narra, P., & Weintraub, S. (2005). A theoretical framework for understanding help-seeking processes among survivors of intimate partner violence. *American Journal of Community Psychology*, 36(1-2), 71-84. doi:10.1007/s10464-005-6233-6
- Lilly, M. M., Howell, K. H., & Graham-Bermann, S. (2015). World assumptions, religiosity, and PTSD in survivors of intimate partner violence. *Violence Against Women*, 21(1), 87-104. doi:10.1177/1077801214564139
- Lilly, M. M., London, M. J., & Bridgett, D. J. (2014). Using SEM to examine emotion regulation and revictimization in predicting PTSD symptoms among childhood abuse survivors. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(6), 644-651. doi:10.1037/a0036460

- Loose, C., Graaf, P., Zarbock, G., Şan, İ. G., Koç, Ö., Karabuda, Z., ... Çobanlı, C. (2018). *Çocuk ve ergenler için şema terapi*. (N. Azizlerli ve Y. Yürüker, Çev.) (1. bs.). Şişli, İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Lowinger, R. (2012). College students' perceptions of severity and willingness to seek psychological help for drug and alcohol problems. *College Student Journal*, 46(4), 829-833.
- Luthra, R., & Gidycz, C. A. (2006). Dating violence among college men and women: Evaluation of a theoretical model. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(6), 717-731. doi:10.1177/0886260506287312
- Lynch, L., Long, M., & Moorhead, A. (2018). Young men, help-seeking, and mental health services: Exploring barriers and solutions. *American Journal of Men's Health*, 12(1), 138-149. doi:10.1177/1557988315619469
- Lysova, A., Dim, E. E., & Dutton, D. (2019). Prevalence and consequences of intimate partner violence in Canada as measured by the national victimization survey. *Partner Abuse*, 10(2), 199-221. doi:10.1891/1946-6560.10.2.199
- Machado, A., Santos, A., Graham-Kevan, N., & Matos, M. (2017). Exploring help seeking experiences of male victims of female perpetrators of IPV. *Journal of Family Violence*, 32(5), 513-523. doi:10.1007/s10896-016-9853-8
- Macy, R. J., Nurius, P. S., Kernic, M. A., & Holt, V. L. (2005). Battered women's profiles associated with service help-seeking efforts: Illuminating opportunities for intervention. *Social work research*, 29(3), 137-150. doi:10.1093/swr/29.3.137
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N., & Swank, A. B. (2008). Religion in the home in the 1980s and 1990s: A meta-analytic review and conceptual analysis of links between religion, marriage, and parenting. *Psychology of Religion and Spirituality*, S(1), 63-101. doi:10.1037/1941-1022.S.1.63
- Mairet, K., Boag, S., & Warburton, W. (2014). How important is temperament? The relationship between coping styles, early maladaptive schemas and social anxiety. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 14, 171-189.
- Mak, W. W. S., Cheung, R. Y. M., Law, R. W., Woo, J., Li, P. C. K., & Chung, R. W. Y. (2007). Examining attribution model of self-stigma on social support and

- psychological well-being among people with HIV+/AIDS. *Social Science & Medicine* (1982), 64(8), 1549-1559. doi:10.1016/j.socscimed.2006.12.003
- Makas, S. ve Çelik, E. (2018). Erken dönem uyumsuz şemalar ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 926-937. doi:10.17755/esosder.323007
- Mansfield, A., Addis, M., & Mahalik, J. (2003). "Why won't he go to the doctor?": The psychology of men's help seeking. *International Journal of Men's Health*, 2(2), 93-109. doi:10.3149/jmh.0202.93
- Marrow, J., & Luhrmann, T. M. (2012). The zone of social abandonment in cultural geography: On the street in the United States, inside the family in India. *Culture, Medicine, and Psychiatry*, 36(3), 493-513. doi:10.1007/s11013-012-9266-y
- Martin, R., & Young, J. (2010). Schema therapy. K. S. Dobson (Ed.), *Handbook of Cognitive Behavioral Therapies* içinde (3. bs., ss. 317-347). New York: THE GUILFORD PRESS.
- Martin-Fernández, M., Gracia, E., Marco, M., Vargas, V., Santirso, F. A., & Lila, M. (2018). Measuring acceptability of intimate partner violence against women: Development and validation of the A-IPVAW Scale. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 10(1), 26-34. doi:10.5093/ejpalc2018a3
- Masuda, A., Anderson, P. L., & Edmonds, J. (2012). Help-seeking attitudes, mental health stigma, and self-concealment among african american college students. *Journal of Black Studies*, 43(7), 773-786. doi:10.1177/0021934712445806
- Maybek, S. D. (2017). The experiences of violence-victim women after leaving a shelter. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (55), 153-179.
- McCue, M. L. (2008). *Domestic Violence: A Reference Handbook*. ABC-CLIO.
- McHugh, M. C., Rakowski, S., & Swiderski, C. (2013). Men's experience of psychological abuse: Conceptualization and measurement issues. *Sex Roles*, 69(3-4), 168-181. doi:10.1007/s11199-013-0274-3
- McMullin, S., Nason-Clark, N., Fisher-Townsend, B., & Holtmann, C. (2015). When violence hits the religious home: Raising awareness about domestic violence in seminaries and amongst religious leaders. *Journal of Pastoral Care & Counseling*, 69(2), 113-124. doi:10.1177/1542305015586776

- Mele, M., Roberts, J. C., & Wolfer, L. (2011). Men who seek protection orders against female intimate partners. *Partner Abuse*, 2(1), 61-75. doi:10.1891/1946-6560.2.1.61
- Mete, B., Pehlivan, E., Bektaş, D., Tekin, Ç. ve Çakmak, E. (2018). Malatya kent merkezinde yaşayan yetişkin kadınlarda aile içi şiddet sıklığı ve etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27(5), 297-304.
- Metin, A. (2017). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının kendini damgalama ve sosyal damgalanma algısına göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Meydan, B. ve Lüleci, B. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun yordayıcısı olarak önceki psikolojik yardım alma deneyimi, algılanan sosyal destek ve yalnızlık. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(4), 45-56.
- Michaels, P. J., López, M., Rüsch, N., & Corrigan, P. W. (2017). Constructs and concepts comprising the stigma of mental illness. *Psychology, Society, & Education*, 4(2), 183. doi:10.25115/psy.v4i2.490
- Mir, S., & Naz, F. (2017). Spousal psychological violence, coping strategies and psychological well-being in married women. *FWU Journal of Social Sciences*, 11(1), 242-253.
- Miville, M. L., & Constantine, M. G. (2006). Sociocultural predictors of psychological help-seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12(3), 420-432. doi:10.1037/1099-9809.12.3.420
- Mohamadi, M., Mohtashami, J., Vasli, P., Khajavi, A., & Tavakoli, S. (2019). The correlation between help-seeking behaviour, social comparison and stigma in caregivers of children with autism. *Medical Science*, 23, 146-151.
- Mojaverian, T., Hashimoto, T., & Kim, H. S. (2013). Cultural differences in professional help seeking: A comparison of Japan and the U.S. *Frontiers in Psychology*, 3(615), 1-8. doi:10.3389/fpsyg.2012.00615
- Mondor, J., Sabourin, S., Wright, J., Poitras-Wright, H., McDuff, P., & Lussier, Y. (2013). Early termination from couple therapy in a naturalistic setting: The role

- of therapeutic mandates and romantic attachment. *Contemporary Family Therapy*, 35(1), 59-73. doi:10.1007/s10591-012-9229-z
- Montgomery, B. E. E., Rompalo, A., Hughes, J., Wang, J., Haley, D., Soto-Torres, L., ... Hodder, S. (2015). Violence against women in selected areas of the United States. *American Journal of Public Health*, 105(10), 2156-2166. doi:10.2105/AJPH.2014.302430
- Muris, P. (2006). The pathogenesis of childhood anxiety disorders: Considerations from a developmental psychopathology perspective. *International Journal of Behavioral Development*, 30(1), 5-11. doi:10.1177/0165025406059967
- Murphy, C., & Hoover, S. (1999). Measuring emotional abuse in dating relationships as a multifactorial construct. *Violence and victims*, 14, 39-53. doi:10.1891/0886-6708.14.1.39
- Nadir, U. (2016). *Şiddetin mağdurları ve tanıkları olarak kadınların aile içi şiddet deneyimleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Nam, S. K., Choi, S. I., Lee, J. H., Lee, M. K., Kim, A. R., & Lee, S. M. (2013). Psychological factors in college students' attitudes toward seeking professional psychological help: A meta-analysis. *Professional Psychology: Research and Practice*, 44(1), 37-45. doi:10.1037/a0029562
- Nasseh Lotf Abadi, M., Ghazinour, M., Nojomi, M., & Richter, J. (2012). The buffering effect of social support between domestic violence and self-esteem in pregnant women in tehran, iran. *Journal of Family Violence*, 27(3), 225-231. doi:10.1007/s10896-012-9420-x
- Nguyen, T. T., Morinaga, Y., Frieze, I. H., Cheng, J., Li, M., Doi, A., ... Li, C. (2013). College students' perceptions of intimate partner violence: A comparative study of Japan, China, and the United States. *International Journal of Conflict and Violence (IJCV)*, 7(2), 261-273. doi:10.4119/ijcv-3023
- Nicholas, J., Oliver, K., Lee, K., & O'Brien, M. (2004). Help-seeking behaviour and the Internet: An investigation among Australian adolescents. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 3(1), 16-23. doi:10.5172/jamh.3.1.16

- Onnar, N. (2020). *Aile içi şiddete maruz kalan kadınların kendilik algısı, aile içi şiddetle başa çıkma özyeterliği ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Othman, S., Goddard, C., & Piterman, L. (2014). Victims' barriers to discussing domestic violence in clinical consultations: A Qualitative Enquiry. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(8), 1497-1513. doi:10.1177/0886260513507136
- Overstreet, N. M., & Quinn, D. M. (2013). The intimate partner violence stigmatization model and barriers to help seeking. *Basic and Applied Social Psychology*, 35(1), 109–122. doi:10.1080/01973533.2012.746599
- Ömek, H. (2013). *Kadına yönelik şiddet ve din ilişkisine sosyolojik bir yaklaşım (Ankara'daki kadın sığınma evleri örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Örnek, S. A. (2019). *Aile içi şiddet mağduru kadınların suçluluk duygusu düzeyleri ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Öyekçin, D. G., Yetim, D. ve Şahin, E. M. (2012). Kadına yönelik farklı eş şiddeti tiplerini etkileyen psikososyal faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 75-81.
- Öz, M. (2018). *Yoksul ailelerde kadına yönelik şiddet ve şiddeti etkileyen faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özbay, Y. ve Aydoğan. (2013). İlişkisel Yardım Arama Ölçeği. XII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, sunulmuş bildiri, Boğaziçi Üniversitesi, 8-11 Eylül, İstanbul.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S. ve Cihangir Çankaya, Z. (2011). A primary investigation of professional help-seeking attitudes, self-concealment and gender roles of university students. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71. doi:10.14527/C1S4M7
- Özbek, B. (2020). Cinayet suçu işleyen kadın hükümlülerde din algısı: Ankara kadın kapalı ceza infaz kurumu örneği. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, (1), 149-179.
- Özcan, Ö. (2009). *Partneri tarafından duygusal ve fiziksel şiddete uğramış ve uğramamış kadınların umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Özdoğan, Ö. (2011). Kadına yönelik şiddete manevi psikolojik yaklaşım. C. Batuk ve H. Atsız (Ed.), *Uluslararası sempozyum: Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları*, içinde (1. bs., C. 2). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özer, Ö. A., Kara, H., Ağargün, M. Y., Beşiroğlu, L. ve Kiran, Ü. K. (2005). COPE (Başa çıkma tutumlarını değerlendirme ölçeği): Psikometrik özelliklere ilişkin bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6(4), 221-226.
- Özer, R. (2019). *Şiddet mağduru kadınların şiddet deneyimleri ve baş etme stratejileri: Antalya örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Özgentürk, İ., Karğın, V. ve Baltacı, H. (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), 55-77.
- Öztürk, A. B. (2014). Eşine şiddet uygulayan erkeklerin evlilik yaşantıları ve şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2), 61-74.
- Öztürk, B. (2020). *Farklı sosyokültürel çevrelerdeki kadınların sorunları ve çözümünde dini başa çıkma etkinlikleri (Tepebaşı ve Cizre karşılaştırmalı örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Öztürk, E. (2008). *Türkiye’de aile içi şiddet, kadın sığınma evleri ve din*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Öztürk, E. (2014). Türkiye’de aile içi şiddet, kadın sığınma evleri ve din. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(7), 217.
- Öztürk, G. (2016). *Boşanma sürecindeki kadınların bağlanma stilleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Page, A. Z. ve İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Paim, K. C., & Falcke, D. (2018). The experiences in the family of origin and the early maladaptive schemas as predictors of marital violence in men and women. *Análise Psicológica*, 36(3), 279-293. doi:10.14417/ap.1242
- Panahifar, S., Yousefi, N., & Amani, A. (2014). The effectiveness of schema-based couple therapy on early maladaptive schemata adjustment and the increase of

- divorce applicants adaptability. *Kuwait Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review*, 3(9), 339-346. doi:10.12816/0018357
- Park, C. (2005). Religion as a meaning-making framework in coping with life stress. *Journal of Social Issues*, 61, 707-729. doi:10.1111/j.1540-4560.2005.00428.x
- Parnell, K. J., & Hammer, J. H. (2018). Deciding on couple therapy: The role of masculinity in relationship help-seeking. *Psychology of Men & Masculinity*, 19(2), 212-222. doi:10.1037/men0000098
- Parnell, K. J., Scheel, M. J., Davis, C. K., & Black, W. W. (2018). An investigation of couples' help-seeking: A multiple case study. *Contemporary Family Therapy*, 40(1), 110-117. doi:10.1007/s10591-017-9427-9
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) (3. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pederson, E. L., & Vogel, D. L. (2007). Male gender role conflict and willingness to seek counseling: Testing a mediation model on college-aged men. *Journal of Counseling Psychology*, 54(4), 373-384. doi:10.1037/0022-0167.54.4.373
- Peralta, R. L., Tuttle, L. A., & Steele, J. L. (2010). At the Intersection of Interpersonal Violence, Masculinity, and Alcohol Use: The Experiences of Heterosexual Male Perpetrators of Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 16(4), 387-409. doi:10.1177/1077801210363539
- Pereira, M. E., Azeredo, A., Moreira, D., Brandão, I., & Almeida, F. (2020). Personality characteristics of victims of intimate partner violence: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 52, 101423. doi:10.1016/j.avb.2020.101423
- Petersson, J., Strand, S., & Selenius, H. (2019). Risk factors for intimate partner violence: A comparison of antisocial and family-only perpetrators. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(2), 219-239. doi:10.1177/0886260516640547
- Pico-Alfonso, M. A. (2005). Psychological intimate partner violence: The major predictor of posttraumatic stress disorder in abused women. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, Individual differences in behavior and physiology; causes and consequences, 29(1), 181-193. doi:10.1016/j.neubiorev.2004.08.010

- Pietkiewicz, I. J., & Bachryj, D. (2016). Help-seeking attitudes and coping strategies among Roman Catholic secular clergy. *Psychology of Religion and Spirituality*, 8(1), 13-24. doi:10.1037/rel0000019
- Pilkington, P. D., Noonan, C., May, T., Younan, R., & Holt, R. A. (2021). Early maladaptive schemas and intimate partner violence victimization and perpetration: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, ccpp.2558. doi:10.1002/cpp.2558
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Postmus, J. L., Hoge, G. L., Breckenridge, J., Sharp-Jeffs, N., & Chung, D. (2020). Economic abuse as an invisible form of domestic violence: A multicountry review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(2), 261-283. doi:10.1177/1524838018764160
- Pournaghash-Tehrani, S. (2011). Domestic violence in Iran: A literature review. *Aggression and Violent Behavior*, 16(1), 1-5. doi:10.1016/j.avb.2010.12.001
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E. (2018). *Şema terapi: Ayırıcı özellikler*. (M. Şaşıoğlu, Çev.) (6. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Raj, A., & Silverman, J. (2002). Violence against immigrant women: The roles of culture, context, and legal immigrant status on intimate partner violence. *Violence Against Women*, 8(3), 367-398. doi:10.1177/10778010222183107
- Rajan, M., & McCloskey, K. A. (2007). Victims intimate partner violence: Arrest rates across recent studies. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 15(3-4), 27-52. doi:10.1080/10926770802097186
- Renzetti, C. M., DeWall, C. N., Messer, A., & Pond, R. (2017). By the Grace of God: Religiosity, religious self-regulation, and perpetration of intimate partner violence. *Journal of Family Issues*, 38(14), 1974-1997. doi:10.1177/0192513X15576964
- Rickwood, D., Deane, F., Wilson, C., & Ciarrochi, J. (2005). Young people's help-seeking for mental health problems. *Advances in Mental Health*, 4(3), 218-251. doi:10.5172/jamh.4.3.218

- Rickwood, D. J., Deane, F. P., & Wilson, C. J. (2007). When and how do young people seek professional help for mental health problems? *The Medical Journal of Australia*, 187(S7), S35-39. doi:10.5694/j.1326-5377.2007.tb01334.x
- Roediger, E. (2015). *Şema terapi nedir?* (S. Ataman, Çev.) Nobel (1. bs.). Ankara: Nobel.
- Roediger, E., Behary, W. T., & Zarbock, G. (2018). *Demek ki oluyormuş: Şema terapi ile eşler arası anlaşmazlıkları anlamak ve çözmek.* (N. Azizlerli, Çev.) Psikonet Yayınları (3.). Başakşehir, İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Roldan-Bau, A. E. (2013). *Seeking help for psychological distress: The role of acculturation, family relationships, coping, and stigma among Latin Americans in Canada.* (Yayımlanmamış unpublished doctoral dissertation). University of Windsor, Windsor, Ontario, Canada.
- Ryan, C., Anastario, M., & DaCunha, A. (2006). Changing coverage of domestic violence murders: A longitudinal experiment in participatory communication. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(2), 209-228. doi:10.1177/0886260505282285
- Sabit, S. (2019). *Partneri tarafından şiddet görmüş kadınların, şiddet algısı, şiddete ilişkin tutumları ve kullandıkları baş etme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Sabri, B., Simonet, M., & Campbell, J. C. (2018). Risk and protective factors of intimate partner violence among South Asian immigrant women and perceived need for services. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24(3), 442-452. doi:10.1037/cdp0000189
- Salcıoğlu, E., Urhan, S., Pirinccioglu, T., & Aydin, S. (2017). Anticipatory fear and helplessness predict PTSD and depression in domestic violence survivors. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 9(1), 117-125. doi:10.1037/tra0000200
- Sarantakos, S. (2004). Deconstructing self-defense in wife-to-husband violence. *The Journal of Men's Studies*, 12(3), 277-296. doi:10.3149/jms.1203.277
- Satyen, L., Rogic, A. C., & Supol, M. (2019). Intimate Partner Violence and Help-Seeking Behaviour: A Systematic Review of Cross-Cultural Differences.

- Journal of Immigrant and Minority Health*, 21(4), 879-892.
doi:10.1007/s10903-018-0803-9
- Saunders, S., & Bowersox, N. (2007). The process of seeking treatment for mental health problems. *Mental Health and Learning Disabilities Research and Practice*, 4(2), 99-123. doi:10.5920/mhldrp.2007.4299
- Schaap, G. M., Chakhssi, F., & Westerhof, G. J. (2016). Inpatient schema therapy for nonresponsive patients with personality pathology: Changes in symptomatic distress, schemas, schema modes, coping styles, experienced parenting styles, and mental well-being. *Psychotherapy*, 53(4), 402-412. doi:10.1037/pst0000056
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive Goodness-of-Fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23-74.
- Schramm, D. G., Marshall, J. P., Harris, V. W., & Lee, T. R. (2012). Religiosity, homogamy, and marital adjustment: An examination of newlyweds in first marriages and remarriages. *Journal of Family Issues*, 33(2), 246-268. doi:10.1177/0192513X11420370
- Sears, K. P. (2021). Cultural beliefs related to intimate partner violence help-seeking among african college women. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 30(7), 972-989. doi:10.1080/10926771.2021.1912874
- Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi* (1. bsk.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Seddighi, A., Jaber, S., Khoshdani Farahani, P., & Shahsiah, M. (2014). The relationship between religious orientation, and marital satisfaction among couples of Qom City. *Health, Spirituality and Medical Ethics*, 1(3), 10-15.
- Sen, S., & Bolsoy, N. (2017). Violence against women: Prevalence and risk factors in Turkish sample. *BMC Women's Health*, 17(1), 100-109. doi:10.1186/s12905-017-0454-3
- Serim, F. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2015). Yetişkinlerin psikolojik yardım arama tutumlarının yordanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 177-198. doi:10.12984/eed.79026

- Sever, M., Yüceer Kardeş, T. ve Kalayci, E. (2021). Sosyal damgalanma ile psikolojik yardım arama tutumu ilişkisi: Kendini damgalamanın rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. doi:10.33417/tsh.889199
- Sevil, Ü., Yanikkerem, E., Özkan, S. ve Er Güneri, S. (2015). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet. M. Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil ve Y. Taşkiran (Ed.), *Dünyada, Türkiye’de Kadın ve Şiddet* içinde (1. bs., ss. 565-629). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sezer, F. (2018). *Evli kadınların, aile içi şiddete yönelik tutumları ve evlilik uyumlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Sezer, S. ve Gülleroğlu, D. (2016). Psikolojik yardım arama tutumlarını yordayan değişkenler: Kendini damgalama, özsaygı, psikolojik yardım almış olma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1). doi:10.19171/uuefd.52149
- Sezgin, G. (2019). *Kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin tutumlar, şiddeti meşrulaştırma, dindarlık ve dini başa çıkma üzerine bir araştırma (Malatya ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Shaffer, A., Yates, T. M., & Egeland, B. R. (2009). The relation of emotional maltreatment to early adolescent competence: Developmental processes in a prospective study. *Child Abuse & Neglect*, 33(1), 36-44. doi:10.1016/j.chiabu.2008.12.005
- Sheikhan, Z., Ozgoli, G., Azar, M., & Alavimajd, H. (2014). Domestic violence in Iranian infertile women. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 28, 152.
- Sherer, M. (2007). Advice and help-seeking intentions among youth in Israel: Ethnic and gender differences. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 34, 53.
- Sherkat, D. E., & Ellison, C. G. (1999). Recent developments and current controversies in the sociology of religion. *Annual Review of Sociology*, 25(1), 363-394. doi:10.1146/annurev.soc.25.1.363

- Shi, D., & Maydeu-Olivares, A. (2020). The Effect of Estimation Methods on SEM Fit Indices. *Educational and Psychological Measurement*, 80(3), 421-445. doi:10.1177/0013164419885164
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., Garner, A. S., ... Wood, D. L. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), 232-246. doi:10.1542/peds.2011-2663
- Shorey, R. C., Cohen, J. R., Lu, Y., Fite, P. J., Stuart, G. L., & Temple, J. R. (2017). Age of onset for physical and sexual teen dating violence perpetration: A longitudinal investigation. *Preventive Medicine*, 105, 275-279. doi:10.1016/j.ypmed.2017.10.008
- Shrout, P. E., & Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422-445. doi:10.1037/1082-989X.7.4.422
- Simeone-DiFrancesco, C., Roediger, E., & Stevens, B. (2017). *Çiftlerle şema terapi: Klinisyenin ilişkileri iyileştirme rehberi*. (I. G. Danışman, Çev.) (1. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Soygüt Pekak, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Yung şema ölçeği kısa form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Soysal, E. (2017). *Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, ilişkilerde bilişsel çarpıtmaları ve yüklemelerinin evlilik uyumunu yordaması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Sönmez, Ö. A. (2019). Gelin kaynana çatışması üzerine sosyolojik bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 1159-1201. doi:10.26466/opus.595849
- Spencer, C. M., Mendez, M., & Stith, S. M. (2019). The role of income inequality on factors associated with male physical Intimate Partner Violence perpetration: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 48, 116-123. doi:10.1016/j.avb.2019.08.010
- Stevens, B. A., & Roediger, E. (2016). *Breaking negative relationship patterns: A Schema Therapy self-help and support* (1. ed.). Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd.

- Stirling, B., Furman, L. D., Benson, P. W., Canda, E. R., & Grimwood, C. (2010). A comparative survey of aotearoa New Zealand and UK social workers on the role of religion and spirituality in practice. *British Journal of Social Work*, 40(2), 602-621. doi:10.1093/bjsw/bcp008
- Stith, S. M., McCollum, E. E., Amanor-Boadu, Y., & Smith, D. (2012). Systemic perspectives on intimate partner violence treatment. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 220-240. doi:10.1111/j.1752-0606.2011.00245.x
- Straus, M. A. (2004). Prevalence of violence against dating partners by male and female university students worldwide. *Violence Against Women*, 10(7), 790-811. doi:10.1177/1077801204265552
- Sullivan, T. P., & Holt, L. J. (2008). PTSD symptom clusters are differentially related to substance use among community women exposed to intimate partner violence. *Journal of Traumatic Stress*, 21(2), 173-180. doi:10.1002/jts.20318
- Sutherland, G., McCormack, A., Easteal, P., Holland, K., & Pirkis, J. (2016). Media guidelines for the responsible reporting of violence against women: A review of evidence and issues. *Australian Journalism Review*, 38(1), 5-17. doi:10.3316/ielapa.276437205812252
- Sünetçi, B., Say, A., Gümüštepe, B., Enginkaya, B., Yıldızdoğan, Ç. ve Yalçın, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin flört şiddeti algıları üzerine bir araştırma. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 56-83.
- Swan, S. C., & Snow, D. L. (2006). The development of a theory of women's use of violence in intimate relationships. *Violence Against Women*, 12(11), 1026-1045. doi:10.1177/1077801206293330
- Şahin, M. ve Sançmı, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin akranlarıyla yaşadıkları psikolojik şiddet davranışlarının incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 205-222.
- Şahin, S., İlçioğlu, K. ve Ünsal, A. (2018). İnfertil kadınlarda aile içi şiddet ve kaygı düzeyleri. *Cukurova Medical Journal*, 43(4), 777-784. doi:10.17826/cumj.331064
- Şenol, D. ve Yıldız, S. (2013). *Kadına yönelik şiddet algısı-kadın ve erkek bakış açılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

- Şentepe, A. ve Güven, M. (2015). Kişilik özellikleri ve dindarlık ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(31), 27-44.
- Tadegge, A. D. (2008). The mental health consequences of intimate partner violence against women in Agaro Town, southwest Ethiopia. *Tropical Doctor*, 38(4), 228-229. doi:10.1258/td.2008.070353
- Taft, C. T., Watkins, L. E., Stafford, J., Street, A. E., & Monson, C. M. (2011). Posttraumatic stress disorder and intimate relationship problems: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(1), 22-33. doi:10.1037/a0022196
- Tagay, Ö., Şahin-Baltacı, H., & Karataş, Z. (2017). Self-compassion and communication skills in predicting psychological help-seeking attitudes of psychological counsellor candidates. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 4(6), 178-185. doi:10.18844/prosoc.v4i6.2928
- Taneri, P. E., Akış, N., Haşıl Korkmaz, N., Özkaya, G. ve Güney, E. (2019). Üniversite öğrencilerinde flört şiddeti sıklığı ve etkileyen etmenler. *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 4(3), 294-300. doi:10.35232/estudamhsd.550913
- Tanrıverdi, H., Koçaslan, G. ve Osmanoğlu Taştan, N. (2018). Psikolojik şiddet algısı, tükenmişlik sendromu ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişki: Banka çalışanları üzerinde bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 113-131. doi:10.18657/yonveek.419178
- Taş, T. (2018). Türkiye’de kadına yönelik şiddete ilişkin farkındalık yaratmayı amaçlayan fotoğraflardaki görsel şiddet. *Fe Dergi*, 10(2), 12-24. doi:10.46655/federgi.676596
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye’de şiddetin “Kadın Yüzü”. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 2(52), 715-753. doi:10.18368/IU/sk.04297
- Taşkale, Nermin. (2014). *Aile içi şiddet mağduru kadınların şema terapi modeli açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Taşkale, Nermin ve Soygüt, G. (2017). Risk factors for women's intimate partner violence victimization: An examination from the perspective of the Schema Therapy Model. *Journal of Family Violence*, 32(1), 3-12. doi:10.1007/s10896-016-9855-6
- Taşkale, Nermin ve Soygüt Pekak, G. (2016). Kadın sığınma evlerinde kalan şiddet mağduru kadınlar: Demografik ve sosyoekonomik bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(Özel Sayı), 3-15.
- Taşkın, O., Şen, F., Özmen, E. ve Aydemir, Ö. (2006). Kırsal kesimde depresyonlu hastalara yönelik tutumlar: Sosyal mesafe ve etkileyen etmenler. *Türkiye'de Psikiyatri*, 8(1), 11-17.
- Tatlılıoğlu, K. ve Küçükköse, İ. (2015). Türkiye'de kadına yönelik şiddet: Nedenleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 194-209.
- TAYA. (2021). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Taylor, J. C., Bates, E. A., Colosi, A., & Creer, A. J. (2021). Barriers to men's help seeking for intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 08862605211035870. doi:10.1177/08862605211035870
- Teker Ataş, G. (2015). *Şiddete maruz kalan kadınlarda psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma yollarına yönelik nitel ve nicel değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Tenkorang, E. Y., Sedziafa, A. P., & Owusu, A. Y. (2017). Does type and severity of violence affect the help-seeking behaviors of victims of intimate partner violence in Nigeria? *Journal of Family Issues*, 38(14), 2026-2046. doi:10.1177/0192513X16657128
- Thao, D. D. (2004). *Gender and acculturation as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help among the Hmong community*. (Yayımlanmamış doctoral dissertation). Alliant International University, Ann Arbor, United States.
- Thornicroft, G. (2007). Most people with mental illness are not treated. *Lancet (London, England)*, 370(9590), 807-808. doi:10.1016/S0140-6736(07)61392-0

- Tilden, T., & Dattilio, F. M. (2005). Vulnerability schemas of individuals in couples relationships: A cognitive perspective. *Contemporary Family Therapy*, 27(2), 139-162. doi:10.1007/s10591-005-4036-4
- Tiliopoulos, N., Bikker, A. P., Coxon, A. P. M., & Hawkin, P. K. (2007). The means and ends of religiosity: A fresh look at Gordon Allport's religious orientation dimensions. *Personality and Individual Differences*, 42(8), 1609-1620. doi:10.1016/j.paid.2006.10.034
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the national violence against women survey. *Violence Against Women*, 6(2), 142-161. doi:10.1177/10778010022181769
- Tolman, D. L., Spencer, R., Rosen-Reynoso, M., & Porche, M. V. (2003). Sowing the seeds of violence in heterosexual relationships: Early adolescents narrate compulsory heterosexuality: Sowing the seeds of violence in heterosexual relationships. *Journal of Social Issues*, 59(1), 159-178. doi:10.1111/1540-4560.t01-1-00010
- Tong, Y., Phillips, M. R., & Yin, Y. (2018). Prevalence of psychiatric diagnoses in individuals who die by suicide or attempt suicide in China based on independent structured diagnostic interviews with different informants. *Journal of Psychiatric Research*, 98, 30-38. doi:10.1016/j.jpsychires.2017.12.003
- Topatan, S., Koç, E., Karakaya, N. ve Mumcu, N. (2020). Gebelikte yaşanan aile içi şiddetin doğasının incelenmesi: Nitel bir çalışma. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 43-51. doi:10.33631/duzcesbed.560307
- Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım alma niyetini yordamada demografik, bireysel ve çevresel faktörler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 1-11.
- Topkaya, N. (2015). Factors influencing psychological help seeking in adults: A qualitative study. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(1), 21-31. doi:10.12738/estp.2015.1.2094
- Topkaya, N. ve Büyükgöze Kavas, A. (2015). Algılanan sosyal destek, yaşam doyumu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve niyet arasındaki ilişki. *Journal of Turkish Studies*, 10(2), 979-996. doi:10.7827/TurkishStudies.7768

- Topkaya, N. ve Kağnıcı, D. Y. (2012). Psikolojik yardım alma niyeti: Bir model testi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 101-117.
- Topkaya, N. ve Meydan, B. (2013). Üniversite öğrencilerinin problem yaşadıkları alanlar, yardım kaynakları ve psikolojik yardım alma niyetleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1).
- Toplu-Demirtas, E., Hatipoğlu-Sümer, Z., & White, J. W. (2013). The relation between dating violence victimization and commitment among turkish college women: Does the investment model matter? *International Journal of Conflict and Violence (IJCIV)*, 7(2), 203-215. doi:10.4119/IJCIV-3019
- Tortamış, B. (2009). *Sığınma evinde kalan kadınlarda şiddet öyküsü açısından travma sonrası stres bozukluğu, benlik saygısı ve beden algısının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tsui, V., Cheung, M., & Leung, P. (2010). Help-seeking among male victims of partner abuse: Men's hard times. *Journal of Community Psychology*, 38(6), 769-780. doi:10.1002/jcop.20394
- Tufan Kocak, B., Ünalı Türkkın, N., & Harmancı Seren, A. K. (2014). Relationship between the level of self-esteem and attitudes towards domestic violence of nursing students. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 1(2), 81-88. doi:10.5222/SHYD.2014.081
- Tuna Uysal, M. ve Tan Eren, G. (2020). Covid-19 salgın sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Journal of Turkish Studies*, 15(4), 1147-1162. doi:10.7827/TurkishStudies.44396
- Tunçel, T. (2019). *Evli bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri, şema sürdürücü başa çıkma davranışları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Turan, R. (2018). *Üniversite öğrencilerinde gönül ilişkisinde şiddete yönelik tutumlar ile toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma boyutları, benlik saygısı ve sosyal onay arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Tutal, N. (2015). *Aile işlevi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tutar, H. (2004). İşyerinde psikolojik şiddet sarmalı: Nedenleri ve sonuçları. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 85-108.
- Türk, B., Hamzaoglu, N., & Yayak, A. (2020). An analysis on dating violence. *Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*, 17(1), 73-81. doi:10.5336/forensic.2019-70929
- Türk, B. ve Tekin, A. (2018). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ile flört şiddeti arasındaki ilişkinin incelenmesi. O. Celbiş (Ed.), *Turaz Akademi—Adli Bilimler 2018 içinde* (1. bs.). Akademisyen Kitabevi.
- Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. (2015). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması, Ankara, 2015*. Ankara.
- Türkoğlu, B. (2014). Fay hattında erkeklikler: Çalışma ve işsizlik ekseninde erkekliğe bakış. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 33-61.
- Türküm, A. (2005). Who seeks help? Examining the differences in attitude of turkish university students toward seeking psychological help by gender, gender roles, and help-seeking experiences. *The Journal of Men’s Studies*, 13(3), 389-401. doi:10.3149/jms.1303.389
- Türküm, A. S., Kızıltaş, A. ve Sariyer, A. (2004). Anadolu Üniversitesi psikolojik danışma ve rehberlik merkezi’nin hedef kitlesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(21), 15-27. doi:10.17066/pdrd.87897
- Uçan, Ö. (2007). Retrospective evaluation of women who applied crisis center in divorce duration. *Journal of Clinical Psychiatry*, 10(1), 38-45.
- Uçar, O. (2011). *İzmir aile mahkemelerinde boşanma davası görülen kadınların eş şiddetine maruz kalma durumu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Uğur, S. B. (2014). Günümüzde kadının boşanma deneyimleri: Akademisyen kadınlar üzerine bir araştırma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 4(2), 293-326.
- Ulutaşdemir, N. (2002). Kadına yönelik şiddet. *Sağlık ve Toplum*, 12(4), 15-21.

- Umana, J. E., Fawole, O. I., & Adeoye, I. A. (2014). Prevalence and correlates of intimate partner violence towards female students of the University of Ibadan, Nigeria. *BMC Women's Health*, 14, 131. doi:10.1186/1472-6874-14-131
- Utkan, R. (2019). *Romantik ilişkide psikolojik şiddet, algılanan sosyal destek ve öz yeterlik ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Uysal, V., Göktepe, A. K., Karagöz, S. ve İlerisoy, M. (2017). Dinî başa çıkma ile umut, hayat memnuniyeti ve psikolojik sağlamlık arasındaki etkileşim üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 139-160. doi:10.15370/maruifd.333535
- Uzun, M., Gümüşçağlayan, G., & Kağnıcı, D. Y. (2021). Examining microaggression experiences of women: The case of İzmir. *Kadin/Woman 2000*, 22(2), 1-18.
- Uzunoglu, N. (2016). *Türkiye’de boşanma nedenleri: Bolu ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Ülken, E. ve Odacı, H. (2021). Üniversite öğrencilerinin profesyonel psikolojik yardım alma tutumları ile bağlanma stilleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Journal of Higher Education*, 11(1), 10. doi:10.2399/yod.20.563336
- Ünal, E. (2014). *The effects of child abuse and neglect on psychopathological symptomatology: The roles of early maladaptive schemas and schema coping processes*. (Yayımlanmamış master thesis). Middel East Technical University, Ankara.
- Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8). doi:10.21560/spcd.24524
- Ünal, V. (2013). Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde boşanma sorunu ve din. *Journal of International Social Research*, 6(26), 588-602.
- Ünlü, S., Bayram, N., Uluyağci, C. ve Uzoğlu Bayçu, S. (2013). Kadına yönelik şiddet: Tv dizilerinde kadına yönelik şiddet üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 5(4), 95-104. doi:10.18094/si.43209
- Üstün Şahiner, V. (2022). *Tarihsel süreçte değişen kadın algısı bağlamında boşanma olgusu*. SOCRATES 5 th International Education, Business, Economics and Social Sciences Congress, sunulmuş bildiri, 6-7 August 2022, Tunus.

- Vally, Z., Cody, B. L., Albloshi, M. A., & Alsheraifi, S. N. M. (2018). Public stigma and attitudes toward psychological help-seeking in the United Arab Emirates: The mediational role of self-stigma. *Perspectives in Psychiatric Care*, 54(4), 571-579. doi:10.1111/ppc.12282
- Vatandaş, C. (2016). *SEKAM araştırması bağlamında Türkiye’de aile yapısı ve problemleri*. 1 (C. 3). Sivrulan Dünyada Aile Sempozyumu, sunulmuş bildiri, İstanbul: SEKAM.
- Vergili, O. ve Tagay, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinin yardım arama konusundaki görüşleri—Help seeking on opinions of secondary school students. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 188. doi:10.20875/sb.14211
- Vogel, D. L., Bitman, R. L., Hammer, J. H., & Wade, N. G. (2013). Is stigma internalized? The longitudinal impact of public stigma on self-stigma. *Journal of Counseling Psychology*, 60(2), 311-316. doi:10.1037/a0031889
- Vogel, D. L., Wade, N. G., & Haake, S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 325-337. doi:10.1037/0022-0167.53.3.325
- Vogel, D. L., Wade, N. G., Wester, S. R., Larson, L., & Hackler, A. H. (2007). Seeking help from a mental health professional: The influence of one’s social network. *Journal of Clinical Psychology*, 63(3), 233-245. doi:10.1002/jclp.20345
- Vogel, D. L., & Wester, S. R. (2003). To seek help or not to seek help: The risks of self-disclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 50(3), 351-361. doi:10.1037/0022-0167.50.3.351
- Vogel, D. L., Wester, S. R., Wei, M., & Boysen, G. A. (2005). The role of outcome expectations and attitudes on decisions to seek professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 459-470. doi:10.1037/0022-0167.52.4.459
- Vogel, D., & Wade, N. (2009). Stigma and help-seeking. *The Psychologist*, 22, 20-23.
- Vosoogh, M., & Forouzesh, M. (2013). Demographic study of the wife abuse victims referred to zanzan legal medicine center in 2010. *Scientific Journal of Forensic Medicine*, 19(4), 193-204.

- Vreeswijk, M. van ve Broersen, J. (2006). *Schemagerichte therapie in groepen: Cognitieve groepspsychotherapie bij persoonlijkheidsproblematiek*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Walby, S., & Allen, J. (2004). *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey* (Report). London: Home Office. <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/21697/> adresinden erişildi.
- Waldrop, A. E., & Resick, P. A. (2004). Coping among adult female victims of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 19(5), 291-302. doi:10.1023/B:JOFV.0000042079.91846.68
- Walker, A., Lyall, K., Silva, D., Craigie, G., Mayshak, R., Costa, B., ... Bentley, A. (2020). Male victims of female-perpetrated intimate partner violence, help-seeking, and reporting behaviors: A qualitative study. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(2), 213-223. doi:10.1037/men0000222
- Walsh, F. (2012). The spiritual dimension of family life. *Normal Family Processes, Fourth Edition: Growing Diversity and Complexity* içinde (4. bs.). New York: Guilford Press.
- Watts, C., & Zimmerman, C. (2002). Violence against women: Global scope and magnitude. *The Lancet*, 359(9313), 1232-1237. doi:10.1016/S0140-6736(02)08221-1
- White, A., McKee, M., Richardson, N., Visser, R. d., Madsen, S. A., Sousa, B. C. d., ... Makara, P. (2011). Europe's men need their own health strategy. *BMJ*, 343(nov29 2), d7397-d7397. doi:10.1136/bmj.d7397
- Wilson, C. J., & Deane, F. P. (2010). Help-negation and suicidal ideation: The role of depression, anxiety and hopelessness. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(3), 291-305. doi:10.1007/s10964-009-9487-8
- Wismeijer, A. A. J., Sijtsma, K., van Assen, M. A. L. M., & Vingerhoets, A. J. J. M. (2008). A comparative study of the dimensionality of the Self-Concealment Scale using principal components analysis and Mokken scale analysis. *Journal of Personality Assessment*, 90(4), 323-334. doi:10.1080/00223890802107875
- Wyatt, C. (2006, 1 Mayıs). *Welfare status, gender, and the utilization of marital counseling services*. (Unpublished master thesis). Utah State University, Utah.

- Yalçın, M. (2014). *Aile içi şiddet nedeniyle kadın konukevinden hizmet alan şiddet mağduru kadınlar ile kuruluştaki görev yapan meslek elemanlarının kadın konukevi hizmetlerine ilişkin değerlendirmeleri: Ankara*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Yaman Efe, Ş. ve Ayaz, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(1), 23-29.
- Yancar Demir, E. ve Soygüt, G. (2014). Şema terapisi ile izlenen bir olgu bağlamında panik bozukluğu ile şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 109-115.
- Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygür, S., Ayaltı, B. ve Doğan, M. (2014). Kadına yönelik şiddet davranışlarının değerlendirilmesi: Türkiye’den kanıt. *EJOVOC : Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 104-111. doi:10.17339/ejovoc.49520
- Yanqiu, G., Yan, W., & Lin, A. (2011). Suicidal ideation and the prevalence of intimate partner violence against women in rural western china. *Violence Against Women*, 17(10), 1299-1312. doi:10.1177/1077801211425217
- Yapar, B. (2021). *Erkek toplumsal cinsiyet rolü çatışması, psikolojik yardım arama, erkekliğe yönelik tehdit algısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yapıcı, A. (2013). *Ruh sağlığı ve din: Psiko-sosyal uyum ve dindarlık* (2.bsk.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Yapıcı, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet din ve kadın*. Çamlıca Yayınları (1.bs.). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yapıcı, A. (2018). Eşlerin dinsel algı ve yaşayışına göre evlilikte dindarlık ve maneviyat huzur mu?. *Journal of Turkish Studies*, 13(2), 79-106. doi:10.7827/TurkishStudies.13025
- Yaya, B., Ergün, D. ve Yılmaz, B. (2019). Akademisyenlerde sosyodemografik değişkenlere göre mobbing, psikosomatik belirtiler ve ruminatif düşünce biçiminin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 139-144. doi:10.35365/ctjpp.19.1.17
- Yazıcıoğlu, Y. ve Kayhan, Ü. (2007). *Aile yapısı ve ilişkiler*. (S. Ünlü, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Yee, T., Ceballos, P., & Diaz, J. (2020). Examining the psychological help-seeking attitudes of Chinese immigrants in the U.S. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 42(3), 307-318. doi:10.1007/s10447-020-09403-
- Yelpaze, İ., & Ceyhan, A. A. (2019). University students' perceptions about psychological help seeking: A Qualitative Study. *International Online Journal of Educational Sciences*, 11(1). doi:10.15345/iojes.2019.01.009
- Yetim, D. (2008). *Edirne şehir merkezinde kadınlara yönelik şiddet sıklığı ve etkileyen faktörler*. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne
- Yetim, D. ve Şahin, E. (2008). Aile hekimliğinde kadına yönelik şiddete yaklaşım. *Aile Hekimliği*, 2(2), 48-53.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin (12. bsk.). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, I. E., & Ergüt, Ö. (2016). Researches on the subject of “violence against women”: A bibliometric analysis since 2000. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(2), 311-311. doi:10.14780/muiibd.281417
- Yıldırım, N. ve Toraman, A. U. (2023). Şiddet Mağduru Kadının Değişim Aşamaları Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliğinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 746-756. doi:10.37989/gumussagbil.946784
- Yıldırım, S. ve Certel, H. (2021). Dini danışmanlığa konu olan ailevi bir sorun olarak psikolojik problemler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 100-129.
- Yıldırım, T., Atlı, A. ve Çitil, C. (2014). Lise öğrencilerinin psikolojik yardım aramaya gönüllülükleri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişki. *E-International Journal of Educational Research*, 5(2), 89-104. doi:10.19160/e-ijer.97616
- Yıldız, E. ve Sağlam, M. (2017). Türkiye’de yapılan lisans üstü çalışmalarda şiddet konusunun ele alınışı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(19), 72-84.
- Yıldızhan, R., Adalı, E., Kolusari, A., Kurdoglu, M., Yıldızhan, B., & Sahin, G. (2009). Domestic violence against infertile women in a Turkish setting. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 104(2), 110-112. doi:10.1016/j.ijgo.2008.10.007

- Yılmaz, D. (2016). *Evli bireylerin yaşadıkları sorunların ve aile danışmanlığından beklentilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, F. (2016). Factors affecting the psychological help seeking attitudes of elderly people: A community-based research in ankara. *International Journal of Psychiatry and Psychological Researches*, (5), 1-1. doi:10.17360/UHPPD.2016516562
- Yılmaz, H. K. (2020). *Eşle yaşanan sorunlar ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmazçoban, M. (2013). Evlilikte çiftleri etkileyen unsurlar ve arkadaşlık ilkeleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 178-195.
- Yiğit, E. (2018). *Evli kadınlarda aile içi şiddet ile evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yiğit, İ. ve Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77-90.
- Yiğitcan, G. (2013). *Kadına yönelik şiddet: Kırıkkale örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Yoosefi, N., Etemadi, O., Bahrami, F., Fatehizade, M. A.-S., & Ahmadi, S. A. (2010). An investigation on early maladaptive schema in marital relationship as predictors of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(5), 269-292. doi:10.1080/10502551003651951
- Yorulmaz, E., & Boyacıoğlu, İ. (2020). The effect of perceived social support on psychological health among women exposed to psychological violence. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 8(18), 441456-. doi:10.7816/nesne-08-18-06
- Yoshihama, M. (2002). Battered Women's Coping Strategies and Psychological Distress: Differences by Immigration Status. *American Journal of Community Psychology*, 30(3), 429-452. doi:10.1023/A:1015393204820
- Young, J. E. ve Klosko, J. S. (2017). *Hayatı yeniden keşfedin*. (S. Kohen ve D. Güler, Çev.)Bilişsel ve davranışçı terapiler serisi (15. bs.). İstanbul: Psikonet Yayınları.

- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2017). *Şema terapi*. (T. V. Soylu, Çev.) Litera (3. bs.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Yount, K. M., Halim, N., Hynes, M., & Hillman, E. R. (2011). Response effects to attitudinal questions about domestic violence against women: A comparative perspective. *Social Science Research*, 40(3), 873-884. doi:10.1016/j.ssresearch.2010.12.009
- Yousaf, O., Popat, A., & Hunter, M. S. (2015). An investigation of masculinity attitudes, gender, and attitudes toward psychological help-seeking. *Psychology of Men & Masculinity*, 16(2), 234-237. doi:10.1037/a0036241
- Yurdakul, F. (2021). *Helikopter ebeveynliğin psikolojik yardım almaya yönelik tutum ile ilişkisinde akılcı olmayan inançların aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Yüksel, A. B. (2016). *Kadına yönelik şiddet ve töre cinayetleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yüksel, H. (2020). *Türkiye’de kadına partneri tarafından uygulanan şiddetin sosyo-ekonomik belirleyicileri: Yatay kesit veri analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Zust, B., Flicek, B., Moses, K., Schubert, C., & Timmerman, J. (2021). 10-year study of christian church support for domestic violence victims: 2005-2015. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3-4), 1856-1882. doi:10.1177/0886260518754473

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

EGE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

KARAR BELGESİ

Ek-3

YÜRÜTÜCÜNÜN ADI SOYADI / KURUMU	Prof. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI / Eğitim Fakültesi
DANIŞMANIN ADI SOYADI / KURUMU	-
DİĞER ARAŞTIRMACILAR	Mehmet UZUN / Eğitim Bilimleri Enstitüsü
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	☐ Yüksek Lisans Tezi ☒ Doktora Tezi ☐ Özgün Araştırma
ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI	Evli Bireylerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ve İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumlarının İncelenmesi: Bir Karma Desen Çalışması
BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜ	Yok
KARARIN ALINDIĞI TOPLANTI TARİHİ	24.11.2021
TOPLANTI / KARAR SAYISI	15/04 PROTOKOL NO: 1176
KARAR	Araştırma, OYBİRLİĞİ ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Mehmet ERSAN

Kurul Başkanı

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Hülya YILMAZ

Kurul Başkan Yardımcısı

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Fazlı GÖKÇEK

Kurul Üyesi

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Sonia AMADO

Kurul Üyesi

(Toplantıda bulunmadı.)

Prof. Dr. Mustafa MUTLUER

Kurul Üyesi

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Metin KARADAĞ

Kurul Üyesi

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Nadim MACİT

Kurul Üyesi

Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

EGE ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA ve YAYIN ETİĞİ KURULLARI (EGEBAYEK)

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi; Mehmet UZUN tarafından, Prof. Dr. D. Yelda KAĞNICI danışmanlığında yürütülen “Evli Bireylerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma ve İlişkisel Profesyonel Yardım Arama Tutumlarının İncelenmesi: Bir Karma Desen Çalışması” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Evli çiftlerin psikolojik şiddete maruz kalma durumları ile ilişkisel yardım arama tutumları arasındaki ilişkinin, şema başa çıkma biçimleri ve dinsel eğilim bağlamında incelenmesidir.
- Araştırmanın İçeriği: Araştırma kapsamında evli bireylere; İlişkisel Yardım Arama Ölçeği, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Şema Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği ve Dinsel Eğilim Ölçeği uygulanacaktır. Elde edilen bu veriler çalışmanın amacı doğrultusunda Yapısal Eşitlik Modellemesi ile analiz edilecektir. Araştırmanın nitel bölümünde ise Fenomenolojik desende yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla katılımcıların deneyimleri derinlemesine incelenecektir. Bütün bulgular ilişkilendirilerek yorumlanacak ve tartışılacaktır.
- Araştırmanın Nedeni: ☐ Özgün araştırma ☒ Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 13 Ay
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 500
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Ölçek uygulamalarının çevrim içi ortamda, Görüşmelerin ise yüz yüze olarak uygulanması planlanmaktadır.

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Örnek Sorular

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

(Örnek Sorular)

Katılımcı:

Yer:

Ortamın Betimlenmesi:

Tarih ve Saat:

Görüşmeci Notları:

*Psikolojik şiddet denildiğinde aklınıza neler geliyor?

Alternatif: Şiddetin psikolojik yönünü nasıl algılıyor \ değerlendiriyor \ yorumluyorsunuz?

*İlişkinizde ne tür psikolojik şiddet içerikli saldırılara maruz kaldığınızı düşünüyorsunuz? Deneyimlerinizden bahsedebilir misiniz?

Alternatif: İlişkinizdeki hangi davranışları psikolojik şiddet olarak yorumluyorsunuz?

Alternatif: Eşinizin hangi davranışlarının sizi psikolojik olarak yıprattığını düşünüyorsunuz?

Alternatif: İlişkinizde yaşanan hangi davranışları psikolojik saldırı olarak değerlendirirsiniz?

Alternatif: Psikolojik şiddet denince aklınıza neler geliyor?

Alternatif: Psikolojik şiddet (Nasıl Tamamlarsınız?)

*İlişkinizde yaşanan psikolojik şiddet içerikli davranış veya sözler karşısında tutumunuz nasıl olmaktadır?

Alternatif: Eşiniz ile yaşadığınız sorunlar ya da size yönelik saldırılar karşısında tepkileriniz nelerdir?

Alternatif: Psikolojik şiddet yaşantıları karşısında hangi başa çıkma yöntemlerini kullanırsınız?

Alternatif: Sizi izliyor olsaydım yaşanan psikolojik şiddet durumları karşısında nasıl başa çıktığınızı görürdüm?

Sonda: İlişkinizdeki psikolojik saldırılar karşısında nasıl başa çıkarsınız?

*İlişkinizde karşılaştığınız psikolojik şiddet içerikli sorunları kimlerle paylaşırsınız? Kimlerden ne tür bir yardım arayışında bulunursunuz?

Alternatif: Evlilik ilişkisinde yaşanan sorunlar karşısında hangi yardım kaynaklarına ihtiyaç duyuyorsunuz?

Sonda: Hangi yardım kaynaklarından şimdiye kadar nasıl yararlandınız?

Sonda: Bu yardım süreçlerine yönelik deneyimleriniz nelerdir?

*Profesyonel psikolojik yardım almak size ne ifade ediyor?

Alternatif: Psikolojik yardım almaya dönük deneyimleriniz neler? Psikolojik destek denildiğinde aklınıza neler geliyor?

Alternatif: Eşiniz ile birlikte profesyonel anlamda psikolojik yardım kaynaklarının kullanımına yönelik deneyimleriniz \yaşantılarınız nelerdir?

Sonda: Yardım almanızı zorlaştıran - engelleyen veya kolaylaştıran unsurlar nelerdir?

Sonda: Profesyonel psikolojik destek konusunda izlenimleriniz nelerdir?

Sonda: Hangi konularda profesyonel desteğe ihtiyaç duyarsınız?

Sonda: Yardım sürecine yönelik algılarınız ve beklentileriniz nelerdir.

Sonda: Yardım alma konusundaki tutumlarınızı veya davranışlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

* Psikolojik şiddet içerikli davranışların tekrarının önlenmesi adına ne tür önlemler alırsınız?

*Dini yaşantılarınızın-tutumlarınızın ilişkisel sorunları anlamlandırma ve tepkileriniz üzerindeki rolü nasıldır?

*Dini yaşam biçiminiz ilişkinizde yaşanan sorunlar karşısında psikolojik yardım alma tutumunuz üzerinde nasıl bir etkide bulunur?